

Verhoren Raad van Beroerten, 1566-1570

1
Informatie gedaen by gemeyne By ont onderfrouwen Wynnen de
Nad van de hertoghe Douwe en vlerken daer ontrent by
moutfollant en hermeertant gelegen vint laste en benede van
de van hertoge van alre zomermere en Cap^m gnal van ma
ont ge^m hertoghe sroning by deze zyne ma^t miltland
daer toe ge^m mitteest navelgeten en by continuatie van
binnen van commissie en waten den steter sijn Hof by da
de 27de decemb^r anno 1567. alle dme sijn milt
beslohy daer naer gemeyne

Doctor witten sijn van Emte merter, Barllm van Oyne en
meubte sijn te Landen aldier / ende daer tot wettey ont
re raecy ende ald^r gerboont ende ald^r Barllm ont dnye

Collectie afschriften van stukken over Alkmaar e.o. die elders berusten,
inventarisnummer 3

Fotokopieën uit: Archief Raad van Beroerten, inventarisnummer 109.

Archiefbewaarplaats: Algemeen Rijksarchief België, Brussel.

Getuigenverklaringen inwoners bisdom Haarlem.

Folio 1-63 (Alkmaar e.o.), folio 85-112 (Beverwijk e.o.), folio 300-323 (Hoorn e.o.).

Informatie gedaen *ende* genomen bij ons onderscreven bynnen der stede van Alckmaer, dorpen *ende* vlecken daeromtrent in Noorthollant *ende* Kermerlant gelegen uuyt laste *ende* bevele van *de Excellentie* van *de* hertoge van Alve, gouverneur *ende* *capiteyn general* van *de* *majesteyt* onse heeren 't sconincx. In deze zijne *Majesteyt* Nederlanden daertoe gecommitteert *vervolgende* *ende* in continuatie van *de* brieven van *commissie* *ende* *patende* der selver sijne *Excellentie* in dat[e] des xix^{en} december anno 1567, als diversche ander besloten daernaer gevolght.

[in marge: Sijpe]

[in marge: 1]

Pieter Pieterssers van Sinte Merten, bailliu van *de* Sijpe *ende* nyeuwe bedijcte landen aldaer *ende* daer tot Petten over xx jaeren ~~ende als~~ gewoont *ende* als bailliu over drye jaren gedient hebbende. Geinterrogeert bij den eede t' zijnder officien gedaen. Verclaert dat den tijd dat hij daer gewoont *ende* gedient heeft wel gesien *ende* gemerct heeft dat zoe hier tot Petten, als in de Zijpe, zoe geen zunderlinghe ketterije in 't openbaer geprect nocht geexerceert en is. Dan soe desen troubleusen tijt bestondt te *commen* *ende* *principalijk* op de kerckwijdinge dach des sondaegs nae Sinte Merten dat den pastoor van Petten, genaempt heer Jan Joerdaens van Schorle, daer staende *omme* naer ordinaris weghe met zijn choorcleyt te predicken, hij bestaen heeft der gemeynte voor te houden, dat ze wel zouden toehooren, hij zoude hun wat seggen dat heur salicheyt aentreffen zoude, oft gelijcke woirde, *ende* staphans de misse te blameren *ende* anderen dienst Goidts *ende* zoe voorts. Wat geseyt hebbende van gelijcke schelmerije bestonde metten voors. pastoor *ende* Rosenberge eenen salm op te heffen, daer oock neffens waeren mede *singende* eene Cornelis Fijn, vischcoopere van Uuytrecht, Guillaume van Triere, die bij den anderen genough stonden, *ende* eenen Guillaume Mostaert, die vore in den inganck van *de* kercken stondt, zonder singhen, dat hij hoorde, zonder dat hij, declarant, gesien heeft of gemerct datter yemandt anders mede was moeyende noch oock dat Mostaert voors. neffens hen naderhant ginck oft stondt zoe hij daerop soe gheen acht en sloege. Want daer

bestonde achter in de kercke groot rumoer op te stane omtrent daer Mostaert stondt, zoe datter vele opstonden *ende* uuyter kercken geraecten. Welck gestilt wesende, dede hij zijn sermoen ten eynde *ende* uuyttreckende het coorcleet is zoe vandaer gescheyden *ende* voorts zijne pastorye

verlaten emmers zoe vele de misse te celebreren, aenginck. In wiens plaetze zij van den dorpe cregen, eenen heer Wigger Vriese wesende, goet catholicq *ende* die jezedert hier altoos misse dede, ondertijden oock predicatie *ende sacramenten*, administrerende tot dat hij van *de* poste gestorven is. Hebbende zoe bij hem als andere altoos den dienst Goidts gecontinueert tot nu toe, hoewel de voors. Jordaensz. noch jezedert diversche sermoenen heeft gedaen in de kercke. Altoos *gemeynlijck* na den dienst ordinaris bij heer Jan Speck gedaen nu ter tijt vicecureyt *ende* den heer Wigger respective. Daer hij wel gesien heeft (zoe hij den dienste Goidts gedaen wesende *vertrack*) datter bleven sitten *omme* de voors. Jordaens sermoon te hooren. De schouteth. Cornelis Eynetz. van Huysduynen, daer de voors. Jordaens (zoe hem zijn cure vanwegen mijn heer van Egmond op doen seggen was deur brieven dieshalven gescreven *ende* zijn huys *verlaten* hebbende) logeerde *ende* hem onthielt omtrent een vierendeel jaers ombegrepen dat hij daer sulcx was predickende *ende* anderssins bleeff, zonder dat hij heeft cunnen gemercken dat daer eenige andere sulcke *persoonen* doen logeerden oft vergaerden dan ordinarislijck vele andere persoonen zoe hij schouteth herberge hielt.

Verclaert

voorts, dat de voors. Rosenberger, Mostaert, Triere *ende* eenige andere ~~in~~ meest thuys waren in 't gemenen lant he[n] die ondertijden hun vertrocken hier *ende* daer op te Zijpe. Alwaer hij oock noyt en heeft cunnen *verstaen* dat eenige in 't openbaer valsche oft gereprobeerde predicatien noch

pagina 2

oock ander (zoe daer gheen kercke en is) gebuert zoude zijn. Maer loopen die luyden van de Sijpe hier *ende* daer tot Petten, Schagen, Sinte Merten *ende* Eenigenborch ter kercken ten naesten alwaer, te wetene tot Sinte Merten *ende* Eenigenborch twee diversche valsche predicanten geweest zijn, den eenen genaempt heer Claes Scheeltkens van Warmenhuysen *ende* heer Laurens, ~~daer~~ pastoor geweest hebbende van Schoorle, ~~ende~~ *ende* aldaer geboren *ende* beijde (naer zijn beste onthoudt) daer oppe geboet die beijde oock heur curen verlatende, oock bestonden valschelijck te predicken die jezedert van daer verlopen zijn *ende* midlertijt mochten daer eenige van *de* Zijpen herwaerts *ende* derwaerts loopen on te hooren. Vercleert voorts dat den jegenwoordigen pastoor van Petten een seer goet catholicq *ende* wel lovende persoon is, houdende oock daer de schole sonder coster, die omtrent een halff jaer gestorven is van *de* peste. Zoe daer oock noch zijn omtrent drye of vier hondert *persoonen*. Vercleert voorts dat hij voor de hant nyet en weet yemant van Antwerpen, van Amsterdamme noch van elders, die eenige goeden zouden moegen hebben in de Zijpe oft hier

omtrent die hen mette troublen zouden hebben gemoeyt.
Segt voorts dat men van als beter zoude moegen onderricht
wordden nopende den goedingen voors. deur middel van Willem
van Triere of Mostaert beyde sekeren tijt secretaris geweest
hebbende, onderscreven bij mi Pieter Pietersz. baillieu van de Sieppe.

[in marge: Sijpe]

[in marge: 2]

Pieter Cornelis, scepen van de Sijpe voors. ende 't selve over
omtrent twee jaren geweest hebbende, alhier tot Petten woonende
ende nu aldaer oick scepen wesende. Vercleert op den eede,
t' sijnder officien gedaen, warachtich te zijne, ierst rechtelijck
daer toe gedaeght wesende, dat hij wel eertijden gesien

pagina 2v

heeft dat de pastoor verlaten hebbende zijn cure in t dorp [van]
Petten, was predickende naer den dienst ordinaris die doen
gedaen werdt bij een heer Jan Speck tijde, maer zoo hij is [eenen]
reysende man met visch omme gaende en zoude nyet weten
daer aff te seggen den tijt dat gebuerde, soe hij oock bij hem
nyet en was op de Kermisdach, doen hij zijne quade pred[icke]
yerst bestondt. Vercleert oock nyet te weten[e]
datter eenige sulcke predicatie gebeurt zoude sijn in de
Sijpe dan wel daer omtrent een Schagerwech, zonder
daer aff het *formael* te wetene. Zoe hij hem moeyende is alle[en]
met zijn eygen saken, te min oock van *de* landen die
zouden moegen toebehoorende eenige luyden metten troublen van *de*
voorleden tijde gemoeyt hebbende, uuyt dien hij *alleenlijck* compt
ende geroepen wordt totten rechtdagen, schouwingen ende dierg[elijcke].
Maer dat men 't zelve zoude moeten weten van *de* secretar[es]
van der Sijpe genaempt Dierick Janssz. tot Petten we[sende].
Vercleert voorts dat den ~~tijde hij~~ voornoemde pastoor verlaten hebbende de[n]
dienst van den misse te doenen, ~~ende~~ nochtans daer bleeff
predicken zijn quade leere ter tijt toe hem 't selve bij br[ieven]
van mijnen heere van Egmondt werdt contrarie bevolen
~~hij hem~~ ende heeft hij, deposant, gesien uuyt ende inne gaen ten huysse van den
schouteth aldaer maer hoelange en weet hij nyet,
soe hij zijn huys hadde verlaten. Zonder te weten de sa[ken]
waeromme mochte zijn, mits der peste bij zijn huys
wesende doen ter tijt. Onderteeckent met een merck.

[in marge: Sijpe]

[in marge: 3]

Dierick Corneliss. van Noye, clerck van *de* lande van *de* Sijpe,
oudt omtrent xxix jaren, geinterrogeert als vor[en],
getuycht ende verclaert yerst *rechtelijcken* daertoe geda[echt]
wesende, dat alzoe hij daer maer en heeft gedient ende

gewoondt den tijt van omtrent sesse maanden, nyet vele en zoude weten te vercleeren oft precise te deponeren op te disordre, daer bij den pastoor oft anderssins in der religie het voorgaende jaer geplogen, dan dat hij heeft wel hoiren seggen, dat de selve in zijn sermoon d' welck hij leste op de oude *catholique manieren* dede, vercleerde dat hij gheen misse meer doen en woude. De selve versmadende, soe hij oock sedert daer lange sulcx op te calveniste maniere gepredikt heeft in der kercke sekeren merckelijcken tijt, zonder te weten hoe lange, den welcken hij noch bynnen twee oft drye maenden herwaerts wel tot Schoorle heeft gesien, hem gethoont wesende. Vercleert voorts dat nu ter tijt men daer zoe van gheen sunderling error of secte en weet dan soe het sermoon voordane uuyt is, loopen terstont diversche luydens daer buyten sonder in de misse te schijnen te willen blijven, daar onder hij gheene en zoude weten te kennen, als wesende meest zeeluyden ende sulcke hem onbekent. Geinterrogeert op ten landen van de Zijpe toebehoirende oft vercocht wesende onlancx bij eenige hen gemoeyt hebbende ende vluchtich van dese troublen. Vercleert datter diversche zijn vercocht geweest, bynnen den voors. tijt bij decrete als in arreste geleet van Arnoldus Rosenberger. Maer aff hij zijn register zal oversien ende de specificatie overgeven zoe men oock nader specificatie sal moegen daer aff hebben bij de pampieren van Willem van Triere ende Mostaert voor hem secretaris respectie geweest hebbende, mitsgaders de caerte van de lande der selver inhoudende specificatie van als. Voorts dat men van als het *formael* zoe nopende de troublen absenten ter causen der selver als van den lande aengaende nadere ende bredere vercleeren zoude moegen becommen aen Aerndt Frans, casteleyn van den huuse op 't honschbosch onderteekent Van Noyet

[in marge: Petten]

[in marge: 4]

Heer Jan Cornelissz. Speck, priester ende vicecureyt tot Petten ende aldaer gedient hebbende omtrent drye vierendeel jaers. Sedert welcken tijde hij nyet sunderlinge vernomen en heeft datter zoe eenige sunderlinge ketterije ~~en~~-is, emmers in 't openbaer oft dat hij van geweten noch datter predicatie gebuert en is, noch daer noch in de Zijpe, maar wel daer omtrent in de dorpen als tot Schagen, Sinte Mertens, Warmenhuysen, Eenigenborch ende elders, daer de sijpeneers moegen loopen

ende dat de predicanten waren geweest. De pastoors van Sinte Merten, heer Claes genoemd ende die van Eenigenborch, heer Laurens van Schoorle, maar heeft eenen vader tot Alckmaer woonende, die beyde heurluyden pastoryen verlaten hebben, hebben hun begheven hier ende daer te predicken ende hunne valssche leeringe te verspreydenen totdat ze nu onlancx (zoe hij verstaet) verlopen zijn omtrent den tijde doen men de pastoors van Schoorle ende Campen vinghe, mach geleden zijn omtrent tw[ee] maenden ombegrepen. Soe hij desgelijcx verstaen heeft dat tot Schagen gebuert is bij sekeren pastoor, die naderhant op de Zijpe is vertogen, genaempt Zijbrandt van Schagen wesende, ende oock alhier tot Petten bij eenen heer Jan Joerdaens van Schoirle, die, Zoe hij verstaen heeft, op den Kersmisdach over jaer, Zoe hij zoude predic[ken] zijn gewoonlijck sermoon metten choorcleede bestondt sijn valsche predicatie uuyt te leggen ende psalmen te singhene met eenighe hulpers als Rosenbergher ende andere hem anderssins onbekent, sonder van ander sekerlicx te weten en verlatende ~~quyteren~~ zijn coorcleet ende vertreckende. Heeft noch (je)zedert tot meer reysen Zoe voer Zoe nae bij zijns deponents tijde, als anderssins ten tijde des voors. heer Wiggers gepreckt, Zoe hij verstaet. Verleert voorts gevraecht ~~warachtich~~ te zijnde op de qualiteyt ende duecht van de scepenen ~~verleert~~ dat hij alle de vyff scepenen

pagina 4

houdt voor catholicq ende principalijck Jacob Claessen, Peeter Hondehoiren ende Peeter Cornelissz. ende d' ander twee goede slechte luydens. Ende nopende den schoudt en weet daer nyet sunderling aff, dan heeft wel gehoirt dat hij wel ter predicatien van den voors. verloochende prochianen heeft gegaen ende hem gevonden, dat oock de selve tot zijnen huysse heeft gelogeer,t den tijt ~~van omtrent~~ toe dat daer sekeren brieff van mijne heer van Egmondt quam, dat hij vertrecken zoude, soe hij dede. Verleert voorts dat ten tijde dat de voors. gereprobeerde ende verloochende pastoren hier noch was predickende naer den dienst ordinaris, hij, declarant wel daer naer heeft gesien ende gemerct dat men daer gheen collectatie metter schotelen en dede, uuyt dien men hem noch liet volgen eenige vervallen oft incomingen ter tijt hij vertrocke mits welcken hij presinneert dat men nyet omme en ginck zonder te weten en oft de kerkmeesters oft heylich geestmeesters in zijn sermoon omme ginghen oft niet, onderteckent
J. Specius

[in marge: 5]

Jacob Claessen, seeman, scepene van Petten ende vii jaren zoe gedient hebbende. Geinterrogeert als boven eerst rechtelijck daer toe gedaecht zijnde. Vercleert dat hij, wesende een zeeman over ende weder te visschen reysende, wel gesien, gemerct ende vernomen heeft dat heer Jan Jordaens verlaten hebbende zijne cure ende oude catholicque maniere van predicken oock misse te doen sekeren merckelijcken tijt tot ~~alhier~~ Petten, zijn valsche predicatie verbreydene wat ten aenhooren van diversche luydens alhier zonder te weten oft connen vercleeren wye de psalmen ~~hoorden~~ soingen op den stoel ende anderssins sulcken geluydt in de kercke dede ende gebuerde het yerste omtrent den Kersmisdach geleden

pagina 4v

over jaer oft bach wesende acht daghen nae Sinte Merten ende jezedert noch blijvende tot in den somer daer predicken to dat hem 't selve verboden werdt vanwege mijn heere van Egmondts ende gebuerde gemeynlijck naer d[e] misse die gedaen wort bij heer Jan Speck, die daer toe aengenomen werdt bij het dorp ende catholicque liedens, zonder dat hij heeft cunnen gemercken wie naer sijnen sermoonen meest waren loopende oft de selve vorderende, dan heeft wel hooren seggen, ende de gemeyne fame was, dat hij Joerdaens uuyt ende inne gaende was ten huuse van de schouteth tot Petten ~~alhier~~ sedert dat hij sijn huys hadden verlaten ende tot dat hij van daer als bov[en] vertrocken

[in marge: Honsbosch]

[in marge: 6]

Arnoudt Franzen conchierge van *de* huuse van Honsbosch, oudt omtrent liiii jaren. Geinterrogeert onder behoerlijck eede voor yerst rechtelijck daertoe gedaeght zijnde. Getuycht ende vercleert dat alsoe hij tot Petten ~~daer~~ omtrent derthien jaren heeft gewoo[ndt] bynnen ~~welken~~ middelen tijde, hij aldaer luttel secte of[t] ketterije heeft gesien. Dan tot aen der tijt dat daer over quam eenen Rosenberger, die hem dunct dat groote familiariteyt hadde metten pastoir heer Jan Joerdaens van Schoorle. In vuegen dat de selve pastoor verlatende zijn oude maniere van religie sloech aen *de* secte van Calvinus. Zoe dat hij, declarant, siende ende aenmerckende dat hij zijne misse verliet, blijvende nochtans predickende in de kercke, singende oock op den stoel ondertijt psalmen, daertoe hem hulpen eenige vrempde gasten,

op Hontsbosch werckende, die de sermoonen quaemen hooren ende principalijck de voornoempde Rosenbergher met zijnen dienaers, ende familie. Oock seker persoon van Uuytrecht

pagina 5

met visch ommegeande, zonder sonder sijnen naem te weten, hebbende groote familiariteyt metten anderen, zonder datter yemant van den dorpe daer zeer mede moeyde, behalven den schouteth Cornelis Eynetz. van Huysduynen, die onder tijden hem mede in den sermoon vonde, ende den selven prochian (maer dien hij zijn huys hadde verlaten dat heer Jan Speck daer inne was comen wonen) in zijn huys logeerde ende ontfonck alle den tijt dat hij daer was sulcx predickende, zonder misse te doenen, die de selve heer Jan doende was, waernae hij zijn predicatie dede metten psalmen als boven te singene d'welck mochten dueren omtrent een halff jaer oft wat min, midlertijt oock ontfangende, zoe hij verstaen heeft, sekere penningen, maer hoevele en weet hij nyet tot aen der tijt dat hem verboden werdt sulcx meer te doenen bij missive vanwegen mijn heere van Egmond, dat men hem oock zijnen dienst op seijde ende van de cure geheelen verliete, tot welcken tijde hij vertrocke vandaer naer Schoirle, soe hij, declarant, doen verstondt ende elwaerts dat men van hem jezedert nyet vele en heeft gehoort. Vercleert voorts dat hij nyemanden nyet en weet die ter saken van de troublen voorleden voorvluchtich oft latiterende is geweest, dan den voors. Rosenberger, die over lange wech is ende zoe hij jezedert wel heeft gehoort Willem Mostaert ende Triere, dat ze aen d'een zijde zouden sijn. Vercleert voorts dat de voors. Rosenberger t' zijnen huysse wel is gecomen logeren, met hem hebbende seker geselschap van dienaers uuyt Brabant, die op eenen avont namen van een buffet, seker Marie beelt, d'welck van goede cunsten was, ende leijdent op vier, ende verbrandent. Daeromme hij, declarant, zeer qualijcke mede te vreden was, ende veel woirden maecte, daer aff Rosenberger hem seer excuseerde. Seggende dat hij er hem wat anders zoude voer geven. Nopende de landen

pagina 5v

in de Zijpe ende proprietaris der selver zoude de penninckmeestere Valgart beter bescheet weten te seggen als d'administratie daer aff hebbende, onderteekent Arent Franssz.

[in marge: Schorel ende Camp]

[in marge: 7]

Peeter Janssz., schouteth tot Schorel ende Camp
ende daer over omtrent seven jaeren zoe gedient hebbende.
Geinterrogert op den eedt tot *zijnen* officien gedaen yerst
rechtelijck daer toe gedachvaert zijnde. Getuycht ende
verclaert dat naer de mael seker mandemaker van Alck[maer]
daer tot Schorel was comen predicken op de coeplaetse
tot vier oft vijff reysen, deur beleyt van eenige, zoe
innewoonders als andere, ende principalijck bij Adriaen
Jacopsz., Frederick Bertelmeeussz., Pieter Thomasz., Corn[elis]
Luytgens *alias* selden rijck, Cornelis Adriaensz., Jan
Haycx, Henrick Henricxz., Adriaen Cornelisz. roothoofd
ende andere, is de gemeynte aldaer zeer gealtereert
geweest, loopende ter valsscher predicatie van *de* voors.
mandemaker, doende hunne kinderen daer ennighe van
hun doopen ende ander exercitie van Calvinus leere
oock in de huysen van eenige van *de* voors. personen bij daghe
ende oock ondertijden bij nachte predickende, ende vermaningen
doende. Daer aff hij den precisen tijt nu nyet en soude
weten te verhalen dan wel waer is dat corts daer
te voren gecomen is bynnen den voors. dorpe eenen Sonnenberg,
rentmeester ende bailliu van mijne heer van Brederode,
aen hem declarant, daar hij ontboet de pastoir
ende eenige scepenen ende kerckmeesters. Aen hen begheerende
ende bevelende, dat zij terstondt souden overleveren alle
de juweelen van *de* kercken in *zijnen* handen. Seggende daer
toe van *de* voors. heer commissie te hebbende zoe hij hem oock
[in marge: Sonnenbergh]

pagina 6

toonde metten segel van den selven heer, pretext makende
dat 't selve was, omme het goet te salveren oft anderssins
zoude 't selve fortselijck gehaelt wordden. Ende zoe sij doen *verstonden*
datter twintich peerden waren tot Berghen, bedachten 't selve
liever te *doenen* met sulcker maniere dan anderssins zoe
dat zij 't selve den voors. Sonnenberch lieten volgen
naer sekeren inventaris daer aff gemaect werdt, daer
nyet met allen latende, daer men mede den dienst hadde cunnen
gedoen, zoe dat jezedert daer gheen *en* dienst meer gedaen
en werdt, noch bij den pastoir die aldaer te voren, metten
anderen wat gewanckelt hadde, noch oock bij den capellaen
die 't altoos tot dien tijt gehouden hadde, maer doen laten
moeste mits redenen voors. Ende wederomme terstondt
naer de restitutie der zelve, die gebuerde twee oft
drye maenden daerna ombegrepen, altoos zijne dienst
gecontinueert heeft, oock midler tijt met eenen kelck die zij

wederomme cregen van Vianen, deur sollicitatie van eenige hunne gedeputeerde met die van Camp ende Berghen, d' welck het dorp coste hunne derden deel acht carolus gulden tot aen der tijt dat zij de reste weder gecregen deur middel van mijnheer de Raet Rattaller, maer de pastoir en dede noch lange daernaes *sijnen* dienst nyet weder, dan op Pincxeravont bestont hij weder zijn misse te doenen hoewel hij altoos bleve in de possessie van zijn cure prouffijten ende emolumenten der zelve. Maer de pastoir van Camp, die verliet van *de* yersten zijn cure ende ordinaris dienst ende *catholique* predicatie zonder oyt weder gekeert te hebbende tot her toe, dat hij gevangen wordt soe dat daer een ander bij den kerckmeesters in de plaetse gehuert werdde die daer noch is. Vercleert voorts dat merckelijcken tijt daer te voren te wetene doen de Hertoge van Cleve, ~~heer~~ te Vianen,

pagina 6v

[in marge: Sonnenberch]

zoude *commen*, daer tot Schoorle inne quam gereden de voors. Sonnenberch, met last zoe hij seyde van te licht[en] daer van het dorp van Schoorle een duysent daelders, die hij van 't dorp begheerde, onder 't dexel van *de* compste van *de* Hertoge van Cleve opdat de heere van Brederode zijn eere betreffen mochte, ende hoewel 't selve den ingese[tenen] voorgehoude woirdende zwaer dochte, werde nochtans verdragen den voors. heere daerinne te believen ende ooc[k] naderhant geëffectueert, op diversche conditiën geloeffen ende versegelingen op zijnen demeynen *aldaer*. Daer van de rentmeestere Rattaller *copien* van heeft, zoe de beleydinge gedaen is geweest. Vercleert voorts dat alzoe de voor[s.] cappellaen midler tijt altoos was doende ende *continuerende* *zijn* ordinarsen dienst, ende noyt wijcken en woude, is gebuert dat over een maent oft sesse weken ombegrepen herwaerts dat de zelve *commende* bij *avontueren* in seker herberge daer Schorl uuyt hanght, daer sekere persoonen waeren drinckende, ende onder andere eenen Jacob Jacobsz. Meynaert, Adriaen Huygen ende Cornelis Cornelissz. Flierts met meer anderen ende hebben zij onder hen dryen principalijck den selven cappellaen, die hen nyet en misseyde (emmers dat hij verstaen can) genomen ende aenveert hem met eenen opstecker opte borste bedwingen, (zo[e] hij verstaent ~~eam~~) zijn broeck aff te strijcken ende zijn mannelicheyt te laten sien, dien zij met een paer nyeuw schoenen sloegen om zijn lijff ende zijn cop ende voorts me[t] vuysten ende anderssins, zoe dat zijn hoofd geheel geswol[len] was, ende anderssins geheel mismaeckt. Daervan breeder informatie is onder den bailliu van Kermerlandt, daertoe

hij, declarant, hem is refererende. Voorts gevraecht op de schole bynnen den dorpe, uuyt dien meest alle die valsche predicanten ende verloochende prochiaens d[ae]r] omtrent ende van daer zijn gesproten. Vercleert dat daer[nae] ter tijt de schole is houdende ~~den~~ een coster van gheenen fatsoene

pagina 7

oft wette zijnde, maer een ketelbuter, zoe hij daerinne is gestelt bij den eygenaer die 't van *de* heer van Brederode eertijden heeft gecocht, zoe dat het dorp daer bij seer luttel zoe in de schole als anderssins of in de costerije is gedient, zoe hij oock is aenhoudende diverse kinderen die in den dienst der kercken nyet en moegen comen in vuegen dat mits de voorscreven saken, over vele jaren de schole ende cure zeer qualicken daer is geadministreert geweest, waerdeur de inconvenienten moegen al eyskens comen ende gesproten zijn. Vercleert voorts dat noch d'ander weke op onsen liever vrouwen dach daer eenen roep comende van den voerspoet van *de* gheusen in Vranckerijck. De voors. Adriaen Jacobssz. seyde over luyde aen Rijck Janssz.: welaen, het is nu ons loopen geweest, nu sal uwen tour oock comen, schijnende onder hen die ooren weder op te willen steken. Maer zoe de bailliu commissaris daerop ghisteren deur was passerende ende daer oppe was gecomen een van de voors. gedenomineerde persoonen, liepen alle zoe de selve oock te voren wech geweest, ende nu sijn se vertrocken met eenen pinck naer Engelandt, zoe hij heden verstaen heeft, onderteekent Pieter Janssz.

[in marge: Adriaen Jacobsz.]

[in marge: Schorel]

[in marge: 8]

Cornelis Symonsz., clerck van *de* dorpe van Schoirle ende Camp, oudt omtrent xxxvi jaren. Geinterrogeert onder eedt als boven, ierste rechtelijck daertoe gedachvaert zijnde. Getuycht ende verclaert dat naer zijnen besten duncken de oorsake geweest te zijne, van *de* yerste erreuren ende troublen bynnen Schoirle, van de predicatie alzo daer gheenen kercksmijtinge gebuert en is, dat daer gecomen zijn te predicken den goeden ende simpele luydens in goede ruste wesende diverse sectarisen ende te verbreyden de valsche ende gereprobeerde Calvinus ende sulcke leeringe, mach geleden zijn omtrent Berthelomeus lestleden een jaer naer *zijn*en besten in den yersten ~~saken~~ Pieter

pagina 7v

[in marge: Pieter Cornelisz.]

Cornelissz. affslager van *de* vissche geweest hebbende van *de* stad van Alckmaer, mager, bleeck persoonken op te plaetze aldaer een sermoon doende, hebbende omtrent xx oft xxv pers[oonen] hem hoorende, d' eene uuyt nyeuwicheyt ende d' ander anderssins. Maer hoe deselve daer was gecomen oft bij wien gedirigeert en weet hij niet te vercleeren, noch oock van d' ander drye appostaten, die jezedert daer over comen zijn, als heer Laure[ns] pastoir van Eenigenburgh, heer Pieter Diericz., pastoor van Nyerop ende heer Jan Joerdaensz. van Petten, die tot diversc[he] plaetsen ende tijden daer respectie gepreect hebben, oock de valsche ende sediciense vermaningen gedaen, zoe hij van diver[sche] genouch heeft verstaen, ende de psalmen wel mochte hooren overluyde singen, oock kinderen te doopen ende anderssins in 't openbaer als secreet, de selve predicanten gelogeert gegaen ende gestaen hebben totten huysen respectie van Frederick Bertelmeeuss, Jan Hayckx, Cornelis Adria[ensz.] Joncker, een arm bloeyken wesende met vele kinderen, maer de principale beleyder der selver dunck hem dat geweest zijn, Adriaen Jacobsz., Frederick Bartelmeeussz. ende ridder Thomasz., met Cornelis Luytgenz. ende ander op ende aff-loopende, die emmers die twee ierste tot Amsterdam gesonden ende gereyst zijn aen grave Lodewijck ende Brederode, zoe hij selver van den monde des voors. Fredericx verstaen heeft omme eenich secours oft ander bescheet nopende de predicatie van den selven heeren te hebben. Vercleert voorts dat oock genouch oirsake gegeven heeft tot dese troublen dat daer was gecomen eenen Sonnenberch, bailliu van *den* Lande van Brederode, met last ende auctoriteyt van *de* selve heer, nemende tot henwaerts al de ornamenten, kelckten ende andere saken, dienende totten die[nst] Goidts, uuyter kercken, aldaer onder inventaris, ende

[in marge: heer Laurens pastoir van Eenigenborgh,
heer Pieter Dierixz.,
heer Jan Jordaensz.]

[in marge: Frederick Bertelmeeusz.,
Jan Hayckx,
Cornelis Adriaensz.]

[in marge: Adriaen Cornelisz. Jacobz.,
Frederick Betholomeeusz.,
ridder Thomasz.,
Cornelis Luytgenz.]

[in marge: Sonnenberg]

die vuerende naer Vianen oft tot Harlem. Daer tegens de gemeynte nyet zeer en dorste seggen oft hun opponeren, siende *zijn* last ende commissie die hij thoonde van *de* selven heer, mitsdien men den selven heer te zeer was ontsiende, mits diversche respecten zoodat den dienst lange stille stonde, nyet veel min dan een jaer ombegrepen, behalven dat men eenen kelckt weder creghe, daer de cappellaen mede ondertijden celebreerde, maer de predicatien werden meest gedaen als voorscreven staet. Oock dat den pastoor selver zoe in 't predicken als anderssins ewach tijts oock mede sulcx gepredict heeft naer de voors. leeringe *principalijck* doen men de voors. ornamenten ende anderssins quijt was. Welcke voors. Sonnenberch oock een jaer daer te voren ombegrepen vanwegen als boven quam op 't dorp lichten de somme van eenduysent daelders omme (zoe de sprake doen ginghe) den hertoge van Cleve, die tot Vianen gewacht werdde, mede te feesteren ende onthalen, die het dorp *ende* der gemeynte wel *swaerlijck* vielen. Hoewel hun tot ypothecque ende versekerhey gestelt werdde, het schoutambacht *ende* noch seker demeynen aldaer. Gevraecht op te oirsaken van *de* valsche predicanten ende appostaten voors. meest uyt Schoorle waren *ende* gesproten. Vercleert dat hij nyet en can gemercken dat deselve het fenijn tot Schoorle innegesopen hebben, uuytdien tot Schoorle een seer goede schoele ende catholicque meesters plagen te zijne. Hoewel nu tertijt daer gheene en is, emmers die yet weet als wesende een ketelbuter *ende* oock coster Mercenarius, 't selve bedienende uuyten name van anderen of gecocht hebbende, hoewel hij genouch catholicq is, maer en can nyet singen noch anderssins zijn debvoir doen. *Ende* anderssins slecht wesende, siende hij, declarant, oock datter luttel kinderen in de kercke comen, maer uyt wat oirsake en is hem nyet wel kennelijck

pagina 8v

of bij hem of den ouders der selver kinderen. Gevraec[ht] op de wethouders conditie ende qualiteyt der selver. Vercleert dat hij de vijff schepenen van Schoorle als de twee van Campen makende t'samen hunne weth, is houdende al voor goed[e] *ende* catholicque luyden ende totter selver wel *ende* geheelijck geneycht, oock den schouteth *principalijck* metten kerckmeesteren *ende* heylich geestmeesters al seer goet sedert dat ridder Thomassen affgesedt werdt mits gelijcke redenen. Gevraecht op de disordre dier gebuerde in seker herberge een maent oft twee geleden ombegrepen, aen den persoon van heer Willem IJsebrants, seer goet catholicque persoon, vercle[ert] daeraff wel gehoirt te hebbende oorsake geweest te zijn

Jacob Jacobssz., Adriaen Hugenssen, Cornelis Cornelissen f[lierts]
die den selven geslagen ende gestooten zouden hebben, *ende*
anderssins mishandelt, refererende hem totter informatien da[er]
aff wesende in handen van den bailliu van Kermerlandt.
Voorts gevraecht op desser gebuert is op Onser Vrouwendach ghisteren
acht dagen. Verleert dat eenen Adriaen Pieterssen
Pomeren, wever, comende van Alckmaer, uuytgegeven zoude
hebben voor nyeuwe tijdingen dier gecomen ~~sehene~~ waren,
(soe hij seyde) dat men voordane voor eenen gheux die men gehang[en]
Hadde, wederomme zoude daertegens thien papen hangen,
zoe hem, deponent, verhaelde seker smitzknecht, genaempt
Cornelis Claessz, die 't van voors. Pomeren hadde hoiren
de woirden seggen. Onderteykent Cornelis Symonsen.

[in marge: Schoirle]

[in marge: 9]

Heer Willem IJsebrants, capellaen van Schoirle,
Nu tertijt vicarius tot Schoirl. Geinterrogeert
sub verbo sacerdotis. Verleert dat alzo men
~~alhier~~ tot Schorel onder de heerlicheyd van Brederode op 't meer

pagina 9

bestondt te predicken de valsche leeringe, ~~daer tot Schoirle~~
op eenen tijt 't selve ~~is~~ voorts gecomen, is deur middel principalijck
van Adriaen Jacobssen *ende* Frederick Meeussen, ridder Thomassen,
Jan Huycxz. Daerbij liepen diversche persoonen totter predicatien
ende heur kinderen te doen doopen als andere sulcke factieuse
~~exectie~~ exercitie, waeraff de twee yerste tot Amsterdamme eertijden
zouden hebben geweest aen *den* heere van Brederode oft
conte Lodewijck omme te hebbende van heur saken confirmatie.
Ende Adriaen Cornelissen Roothoofte heeft ~~den~~ predicant met *zijn*
wagen ~~daer~~ innegehaelt *hebbende*, die nu tot Warmenhuysen
is vertrocken metter woone. Verleert voorts
dat naer *zijn* duncken de meeste oirsake *ende* alteratie is
gecomen, soe over een jaer omtrent Batelmei bynnen den dorpe
van Schoirle als elders daeromtrent. Den heere van Brederode
daer dede halen, deur eenen sijnen bailliu Sonnenberch, alle
de ornamenten van der kercken, dienende totten dienst Goidts, die
hem de gemeynte moest lieten volgen, zoedat den pastoor
aldaer, heer Reyer, zijn dienst *ende* misse verliet ~~ende~~
bestondt op sijn gheux te predicken, naerdemael hem sulcx
bevolen was bij den selven *heer* van Brederode, dat hij de rechte
waerheyt zoude predicken, de welcke hij hem voorstaen
zoude met goet *ende* met bloet, daer hij, declarant, mede
bij was *ende* hoorde de proposten ~~bij den~~ van *den* voors. heere ~~de van de vers.~~ *heer*
~~van~~ ten huysen van Peeter Janss. Snorck, als oock daer waren
aen *den* tafel doen sittende, den bailliu van Brederode

Sonnenberch, de dijckgrave van Berghen Craenhals,
Fritz van Egmond, de bailliu van Egmond Harlars,
Pieter Janssen ~~hem~~ schout ende diversche edelluyden hem
ombekent *ende* gebuerde 't zelve omtrent xiiii dagen aeler
dat hetselve kerckgoet gehaelt werdt *ende* aeler men daer
ende oock op 't meer bestondt te predicken, waerop hij pastoor
gelooffde sulcx te doende, alwaer oock bij waren Claes
Ariaenssz., ~~hier~~ tot Alckmaer in de Langestraet woonenden,

[in marge: Adriaen Jacobsz. [Fre]derick ~~Thomasz.~~ Meeuss. [ri]dder Thomasz. [J]an
Huyxen]

[in marge: Sonnenberch]

[in marge: Brederode]

pagina 9v

ende Jan Janssz. Steenhuys, soe deselve doen van Petten quamen.
Vercleert voorts dat ten selven tijde hij, declarant, hoorde *verhalen*
bij den voors. heer van Brederode over tafel ter *putientie* als bov[en]
van den bloetboecke, daer diversche goede luydens van eeren inne
verhaelt stonden *ende* dat de billetten al reet waren *omme* de
goeden van *den* selven bescreven te wordene bij de *commissarissen* van den
hove, die corts zouden comen *ende* dat men se alle zoude
corts apprehenderen, naer welcken tijt de voors. pastoor *superfeder*[en]
van *zijn* dienst ordinaris, hoewel hij de prouffijten bleeff
genyetende van der kercken *ende* cure, totaen der tijt dat het voors.
kerckgewan weder gerestitueert werdde, weliswaer dat men
midlertijt deur sollicitatie van *den* gemeynte eenen kelck weder
gecrege uuyten handen van *den* bailliu Sonnenberch, zoe
oock deden die van Bergen *ende* Campen daerom *me* dat
reysden, *omme* 't selve te effectueren, den pastoor van Berghen,
den bailliu Craenhals *ende* Jan Symonssz. van Scho[irle],
waermede hij, declarant, den goeden luyden de misse cathol[icque]
dede, terwijl d'ander wech was. Nopende de
schole verclaert, dat daer nu gheen schick en is, zoe de
meester coster, wesende nyet en can noch en weet, maer een
ketelbuter wesende, de costerije heeft gecocht van eenen Jan
Symonssz. plemper, die se van *den* heer van Brederode hadde
gecregen, oock de kinderen die hij leert in de kercke luttel
latende comen, uuytdien de ouders van eenige 't selve nyet en
willen toelaten, soe hij declarant verstaet.

Voorts gevraecht op te *absentie* *ende* latiterende mits den trouble,
vercleert dat hij wel verstaen heeft dat Adriaen Jacobss.
voors., Frederick Bartelmeeussz. Adriaen van Pomeran, Jan
Haycxz. met eenige andere wech *ende* latiterende souden zijn
geweest *ende* nu zijn zonder hem nu eenige andere tevoren
te comende. Welcke voors. Adriaen van Pomeran noch
Onser Vrouwendach lestleden, gecomen [uit] Amsterdam [tot]
Alckmaer, daer rapporteerde, zoe hij declarant verstonde,

pagina 10

van eenen die 't van hem gehoirt hadde, datter tijdingen gecomen waren dat men in stede van eenen gheux die men hadde gehangen, men zoude ix papen daer tegens hangen oft gelijcke woirden. Vercleert voorts desgevraecht wesende, gebuert te zijne over omtrent drye oft vier maenden, dat hij ~~metten weerdt~~ *comende omme* te rekenen in de herberge van Jan Willems., ~~vutt~~ daerover comen zijn drye persoonen, te wetene Jacop Jacobssen, Adriaen Huygen ende Cornelis Hagensoen Flertz., hem depositant (die daer stontd *coutende* metten weerdt) *aenveerdende, slagende ende stootende*, oock leelicken mishandelende, zonder eenige redene ter werelt dan dat se seyden dan hij, depositant, een papist was, referende hem totter informatie ende getuygenisse daeraff wesende. Gevraecht op de conditie ende qualiteyt van *den* weth, vercleert dat alle de selve oock den schout, kerck ende heylige geestmeesters goede *catholicque* lieden zijn ende van goeden leren. Onder stont gescreven: 'Bij mij, heer Willem IJsebrantz., maect als 't hoert

[in marge: Schoorle]

[in marge: 10]

Jacob IJsebrant, scepen van Schoirle ende van *de* Sijpe, oudt omtrent xlviii jaren. Geinterrogeert als voeren, *getuycht* ende verclaert jerst rechtelijck daertoe *gedachtvaert* wesende, dat van den troublen tot Schoirle gebuert meest oirsake geweest hebben Adriaen Jacobssz. zijn swager ende Fredrick Barthelmeusers als over ende weder geloopen hebbende, den predicant van Nyrop ende Pieter Dierixz. daer totter predicatie inne gebrocht hebbende, t' samen tot Amsterdamme aen Brederode, conte Lodewijck ende ander gereyst hebbende, *omme* die ende gelijcke saken te moegen effectueren metten voors. predicant van Nirop *ende* anderssins de saken te beleyden. Desgelijcx Adriaen Cornelissz. Roothoofd (nu naer Warmenhuysen vertrocken) den predicant zijnen neve van Nirop *voors.* daer gebracht *ende* *gelogeert* hebbende, ridder Thomassz., schepen, daer geweest hebbende *omme* gelijcke

pagina 10v

saken gedestineert ende Jan Huycx daer men de psalmen songen, ende (soe hij verstontd), *vermaninghen* *ende* de predicant *grootelijck* t' samen favoriseerden ende voorstonden, ende Cornelis Adriaenssz. Joncker, Henrick Henricxz., wever, beijde arme ~~bleijers~~ luyden met vele cleyne kinderen ende nyet daer toe, desgelicx Cornelis Luytgensz. zeldenrijck van de selve drye nyet anders wetende dan dat se de predicatien seer vierrichlijck naer geloopen he[bben.]

Op te schouteth ende scepenen van Schoirle gem[...] Vercleert dat hij de zelve ende elck van hun houdt voor oprecht ende goede catholicque personen ende daer toe wel geëffectioneeret. Soe hij oock nyet anders en weet van *de* scepenen noch bailliu van *de* Zijpe noch Petten, dan waren diversche geschandaliseert van *de* schouteth aldaer, Cornelis Eynetssen zoe hij op te genachten oft briefs commen, daer verstonde uuyt dien naerdemael *heer* Jan Jordens openbaerlyck *versa*[cken] ende verlaten hadde den dienst van de misse daer tot Petten te doene, nochtans blijvende daer zijne valsche leeringe continuerende naar de de misse (bij seker cappellaen da[er] doen gedaen wordende, (zoe hij verstonde) zijn huys van de pastorijs verlatende, hij schouteth den selven logeerd[en] ende in zijn huys ontfonck ter tijt toe den zelve vanwegen den grave van Egmondt verboden werdt da[er] meer te predicken, d'welck mochte gedueren den tijt van omtrent twee of drye maanden ombegrepen, die doen ter tijt ende oock nu is herberge houdende, onderteckent bij mij Jacob IJsebrantz.

[in marge: Sinte Merten]

[in marge: 11]

Heer Jan Geertzen, priester ende prochiaen van Sinte Merten, aldaer geboren. Geinterrogeert sub verbo sacerdotis

pagina 11

op de disorderen als *voeren* getuycht ende vercleert dat den tijt van omtrent oft bach dan een jaer ~~dat~~ hij de cure heeft geobtineert *ende* bedient, ende omtrent een vierendeel jaers dat selver alterist die was bedienende. Sedert het vertreck van *heer* Claes Scheelkens, die als appostaet de selve cure *verliet*, daer soe gheen alteratie oft eenige disordre en heeft gesien, noch vernomen, emmers in der vlekken van Sinte Merten. Want alzoe de gemeynte aldaer (zoe de selve Scheelkens eens zoude op den stoel treden, omtrent Bartholomei *anno* LXVI zonder zijn *gewoonlijck* abijt) meestal uuyter kercken vertrocken hem bijnae alleene daer latende staen. Soe dat hij het sermoon cort maecte ende 't selve *verliete*, zonder daer meer (zoe hij dan wel verstaen heeft) gepredickt te hebbende. Vercleert voorts nyet te weten *datter* yemandt daer in 't dorp is besmet wesende (*emmers* zijns wetens) oft daer aff *opentlijcke* demonstrantie doenen, metter secte van Menno of Calvinus. Noch datter yemant zij die zijn kinderen ongedoopt heeft. Nopende den officier ende scepenen, kerkmeesters, coster oft schoelmeesteren houdt de selve ende elck van hen voor goede catholicqen. *Emmers* dagelicx hunne vergaderinge daer in der kercken hanterende.

Soe hij oock nyet en can gemercken oft verstaen datter yemandt is die den voors. appostaet uuyt Oost Vrieslandt (daer hij vertrocken was sekeren merckelijcken tijt) weder gekeert wesende, ennichssins waren volgende in zijne valsche opinie oft leeringe. Gevraecht op het dorp van Eenigenborch, verclaert dat sedert het vertreck van heer Laurens Claesz. daer noch eene is geweest die (zoe hij verstaet) ook de cure verlieten zonder de weten^{en} de redene waeromme. Dan heeft wel eertijden gehoort dat se t' samen tot Loeven ende Schoirle

pagina 11v

zouden t' schole gegaen hebben, ende lichtveerdich waren, soe [den] eenen van de selve apostaten hem, declarant, vercleerde. Het serm[oon] (dat hij tot Amsterdamme hadde gehoirt) dat nyet dan scheln[is] en was, ende omme inne die kisten te commen die nochtans des anderd[...]
(zoe hij verstondt) selver dien nyet tegenstaende daer ane v[.....]
ende sulcx oock bestondt te predicken. Onderteyckent Deus Iohannes Gerardi, pastor apud maii

[in marge: Vackooge]

[in marge:12]

Heer Everaadt Henricxz., oudt omtrent lxxxx jaren, pastoor van Valckooge, van Oerle uuyte Kempen geboren ende dae[r] omtrent xxiii jaren ombegrepen (als verus) gedient hebbende. Getuycht sub fide et verbo sacerdotis. Getuycht en vercleert dat sedert een tijt voorscreven hij noot (daer in zijnen prochie noch principalijck in desen turbelente tijde) zoe nyet vernomen en heeft eenige heresie, te min eenighe disordre in der kercken oft diergelijcke dan in 't beginsel (zoe hij da[er] was, vanuuyt Borgerhoudt bij Antwerpen daar hij de cappelry[e] bediende naer van Merten van Rossemstijt gecomen) ~~daer~~ heeft w[el] gehoirt, dat daer omtrent als tot Schagen, bij Sinte Merten tot Eenigenborch, ende opte Zijpe daar omtrent diversche predication respectieve zijn geschiet, bij den appostaten past[oirs], hunne curen van de voors. vlecken verlatende ende Calvinus leere predickende. En weet ook nyet datter yemandt zij, die zijne kinderen is hebbende ongedoopt, noch die metter secte van Calvinus noch Menno, besmet mach zijn. Emmers zijns weten te min den officier, scepenen, kerkmeesters, noch coster oft schoelmeestere maer alle ordinarislijck hunne kercke ende vergaderingen zijn volgende. Nopende den landen toebehoirende eenigen mel[de] troublen gemoeyt hebbende. Vercleert dat daer aff beter bescheet selen weten te seggenen, den clerck of secretaris van de drye dorpen, Philipz Pieterssz. metten scepenen. Gevraecht op den pastoir van Eenigenborch, vercleert dat zedert

dat *heer* Laurens van daer is verlopen, zijne predicatie heeft verlaten, bij der gemeente *eenen* is aengenomen (bij provisie) die hem dunct oock van geene grootte stoffe en is. Sonder dat hij daer oppe sekerlijck zoude weten yet te seggen, zoe hij oock van *de* gemeente aldaer, nyet en zoude precise sulcx weten te vercleeren, onderteeckent Evert Henrickensz.

[in marge: Sinte Merten]

[in marge: 13]

Gheert Janssins, schouteth van Sinte Merten, Valckinckooghe ende Eenigenborch, oudt omtrent xlviii jaren, geinterrogeert onder eedt t' zijnder officien gedaen. Getuycht ende verclaert dat den tijt van omtrent twintich jaren dat hij daer (als boven is officier geweest), zoe van gheene sunderlinge secte of heresie en heeft vernomen oft gehoord, dan *alleenlijck* nu in den lesten somere, datter ondertijden quamen predicken bij avondt ende bij nachte, hier *ende* daer in de voors. dorpen, daer hij noot en heeft commen tusschen geraecken ende oock wel openbaerlijck daer omtrent op te Sijpe bij seker appostate pastoors, als dien van Schagen, van *Sinte Merten*, t' *Amsterdamme* zedert oock gestaen hebbende. Zoe hij van Sinte Mertens vertrocke mitsgaders *heer* Laurens Claesz. van Eenigenborch ende andere eenige als van Petten, die hier ende daer ondertijden mochten predicken ende hunne quade leeringhe verbreyden. Zoo oock jездert den vertrecke van den selven *heer* Laurens, daer noch *eenen* is geweest den tijt van omtrent een vierendeel jaers, die 't oock verliepe totdat den tegenwoirdigen pastoor daer is gecomen, dien hij oock nyet en kent, maer verstaet, dat hij is daer gesonden van den deken van Hoirne ende van *de* gemeynte aengenomen, sonder

advys van hem officier en heeft nochtans oock nyet gehoord dat hij anders is predickende oft leerende dan wel. Vercleert voorts dat hij nyemanden en is kennende oft wetende in den voors. dorpen die heeft gelatiteert oft vluchtich geweest, ter saeken van dese troublen, noch oock die daer (van buyten) goeden oft landen zouden hebben. Z[oe]. hij hem metten lande oft mergentalie nyet en is moey[ende] maer daer aff beter bescheet selen moegen seggen die scep[enen], secretaris metten schotgaerders. Vercleert voorts (des gevraecht zijnde) dat hij nyet en weet, noch can gemercken hoe't dat 't selve mach toecomen sijn, dat

daer de pastoren tot twee of drye toe, de cure hebben verlaten, ~~metter~~ als oock de costere oft schoolmeestere tot Eenigenborch dan dat de gemeynten soe gheen en hielen oft audiencie (in heur aengenomen quade leere) [ende] gaven, waeraff eene der selver naer Amsterdammme ontboden ende vertrocken is ge[wesen]
te wetene de voors. heer Claes Scheltens ende d'ander naer Alckmaer ende elders, onderteeckent Gheryt Janssz. Schout tot Synt Marten in 't Nulant.

[in marge: Sinte Merten]

[in marge: 14]

Cornelis Ariaenssz., Peeter Cornelissz. ende Gheerbrandt Pieterssz., alle scepenen in 't schoutampt van Sinte Merten, Valckooge, Eenigenborch respectie ende Nyeuwlandt. Geinterrogeert onder behoerlijcken eedt (als voeren) verc[leeren] eendrachtelijck dat hoewel van daer ende daer omtrent tot diversche plaetzen sijn verlopen de pastoors hunne cure verlatende ende aen de valsche secten van de calvinisten slagenen ende oock hier ende daer predickende, de gemeente

pagina 13

altoos is goet gebleven zonder datter eenighe nyeuwicheyt in der religie geplogen is geweest, oft yemandt anders ter saken van dien voorvluchtich of latiterende is bedegen. Emmers dat ze cunnen geweten datter oock eenighe kinderen ongedoopt zouden moegen sijn, dan dat de voors. Cornelis Ariaenssz. twijfelt datter eenighe (tot Eenigenborch) ongedoopten kinderen soud en moegen sijn, hoewel hij die nu voor de handt nyet en zoude weten te noemen. D'welck compt deur dien daer successive geweest hebben tot twee diversche pastoiren die hunne curen hebben verlaten. Zoe van heresie wegen als anderssins van quaden regimente. Noch om andere hen ennichssins metten secten moeyende van Calvinus, noch mennonisten en cunnen oock nyet geweten, hoe de pastoiren van Eenigenborch, Sinte Merten ende andere sulcx hebben malcanderen vertwijffelt, dan dat se t' samen hier voortijden t' scholen gelegen moegen hebbende tot Schoirle, Loiven ende elders onderlinge is familiariteyt gecregen ~~hebben~~ den anderen nu sulcx hebben verleydt ende geabuseert, zoe de selve meestal vrouwen ende kinderen waren hebbende ende anderssins van soberen regimenten ende dat ze genouch merckten dat ze mits redenen voors. gheen groot gehoor oft credit met hunne nyeuwe predicatie en hadden bij de gemeynte, de dorpen respectie ende hunne curen verlaten hebbende d'eene naer Amsterdammme ende d'ander naer Empden lant vertrocken wesende. Ondergeschrevenen bij Cornelis Arts, Pieter Cornelissz. Garbrant Pieterssz.

[in marge: Warmenhuysen]

[in marge: 15]

Heer Cornelis Pietersz., pastoor tot Warmenhuysen, oudt omtrent lviii jaren gedachvaert wesende om getuygenisse der waerheyt te gevenen. Seyt ende vercleert (in verbo sacerdotis) dat geleden twee jaren oft daeromtrent, hij deposant bedient heeft de cure van Warmenhuysen, sorterende onder de jurisdictie ende graeffschap van Egmond, mits welcken hem deposant wel is kennelijck

pagina 13v

dat bynnen middelen tijde des avents nae Sinte Michielsdach in 't jaer 1566 sekere boose menschen (zonder de namen bij ons gen[oempd] wesende te wetene) henlieden vervoirdert hebben bynnen de voors. prochie kercke van Warmenhuysen te bestormen ende brek[en] de beelden van onsen Lieven Heere ende de gebenedijde moeder ende maget Maria. Laetende de selve alzo gebroken staen [tot] groot mishagen ende verdriete van vele goede catholicque lieden aldaer wesende. Verclarende voor[ts] dat ten selven tijde, doen de voornoemde schandalisatie geschied was, van de voors. prochie eenen persoon geinspecteert van hier die men noempde Cornelis de Costere, de welcke alleene hem hielt de sluetelen van der kercken, sluytende hem, deposa[nt] ende andere priesters uuyter kercken ende daer inne admitter[ende] diegene, die favoriserende waren, die factie genaempt de gheusen, in sulcker vuegen dat hij, deposant, presumerende dat deur raet oft tenminsten conniventie van de voornoempde Corne[lis] (alzo de voors. beeldestormers geen dueren of vensteren van de voors. kercken opengebroken en hadden ende 't voors. feyt bij nachte geschieden) bij de middelen voors. cause ende oorspronck geweest is, van het voors. scandaleus faict. Verclaert voorts bij ons gevraecht wesende dat de voornoempde Cornelis uuyte prochie van Warmenhuysen vertrocken is in den meye anno LXVII. Ende zijn residentie tegenwoirdelijck houdende is bynnen der stede van Enckhuysen, hoewel sekere fame gespreyt is geweest, dat de voornoempde Cornelis van de pest overleden zoude zijn, zonder nochtans het selve in't sekere te wetene. Verclarende voorts dat bynnen de voors. prochie geduerende den turbelenten tijt als voren sekere heymelijcke predicatie geschiet sijn geweest bij diver[sche] apostaten ende gerenieerde priesters, wesende van de secten va[n] Calvinus als namelijck eene heer Pieter Diericxz., pastoor geweest hebbende tot Nyeuwen Nydorp, ende eenen heer Lau[rens] Claesz. pastoor geweest hebbende in Eenegburch, staende op Zeedijck, mitsgaders noch bij eenen heer Jan Joordenssone, pastoor geweest hebbende tot Petten. Welcke drye voors. apostaten

heurlieder erroneuse leeringe ende secten gestroyt hebben bynnen Schorel, Warmenhuijsen, Nyeuw Nyerop, Coedijck tot Petten bij 't Honsbosch ende tot Eenenborch, sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende soude in 't seker weten te deposeren waer de voors. drie apostaten henlieden tegenwoirdelijck houdende zijn, maer is rumoer dat de zelve zouden wesen absent ende fugityff uuyt Hollandts en weet hij, deposant, oock nyet dat de voors. drye apostaten *ende* sectarisen eenige goeden bynnen oft buyten Hollant in eygendom gebruykende waren. Hoewel hij, deposant, hem laet duncken, dat de voors. drye personen geboren waren uuyte prochie van Schore, gesorteert hebbende onder de jurisdictie van den heer van Brederode, den welcken heer hem seer insolentelijck ende schandaleuselijck gedregen heeft bynnen de voors. prochien van Schorel ende Berghen, doende van daer nemen de clenodien *ende* ornamenten van *de* voors. kercken of prochien. Ende alzoehij, deposant, verstaen heeft uuyt sekere kelck met zijne complicien gedroncken heeft ~~te hebbende~~. Seggende dese of gelijcke scandaleuse woirde, "de papen hebben lange genouch hier uuyt gedroncken. Wij willen daer oock uuyt drincken", naer welcke disordre overal groot scandael geschiet is ~~zijn~~ ende zoude 't zelve gebuert zijn omtrent Baertholomei anno LXVI. Verclarende nyetemin bij ons gevraecht wesende dat den prinse van Gaveren Grave van Egmond doen ter tijd 't voors. schandael geschiede *ende* oock daernaer nyet zeer en was aggreabel die van Warmenhuisen wesende van zijn heerschappije uuyt cause dat gemeyne fame aldaer was, dat de *voornoempde* heer van Egmond met den strop hadde doen executeren in 't graefschap van Vlaenderen over de xx gheusen. Ende is hem, deposant, in der qualiteyt als pastoor expresselijck bij de officiers van *de voornoempde* heere doen ter tijt gelast *ende* bevolen ~~werdt~~ uuyten name van *de voornoempde* heurlieder heere dat hij, deposant, den dienst Goidts zoude [in marge: Grave van Egmondt]

continueren, na de oude catholicque religie, ende dat men oo[ck] geen scepenen of andere officieren bynnen zijn jurisdictie oft bedrijve stellen zoude, die eenichssins suspect waren va[n] eenige dwalinge of heresie, gelijck oock tegenwoirdelij[ck] de wethouders aldaer ende andere officieren goed oprechte catholicque personen zijn, alzoehij, deposant, anders [nyet] van henlieden en van vermoeden mits henlieder eerlijck dragen ende continuele frequentatie van *de* dienst Goidts

almachtich.

[in marge: Cornelis IJdensz, mennoist]

Vercleert voorts dat sommige personen van cleyne cond[e] bynnen de voors. zijne prochie geïnfecteert zijn mette secten van Menno, daer van hij, deposant, seyt we[l] te kennen eenen Cornelis IJdensz., de welcke op gh[...]
zijn kindt, oudt wesende zeven weken, heeft laten doop[en] ende dat (zoe hij deposant vermoeyt) uuyt cause dat h[ij] deposant voor ons commissarisen gedachvaert was, d' we[lck] een groote vreesse ende achterdencken in 't voors. dorp ge[....] heeft tusschen de *voornoempde* mennonisten. Welcke secte (Godt betert) over vele jaren bynnen de voors. prochie end[e] andere plaetzen daer omtrent gelegen gegrasseerd heef[t] sonder dat hij, deposant, gevraecht wesende ons commiss[arissen] in 't sekere nyet en zoude weten te verclaren wat perso[onen] de *voornoempde* abominable secte van Menno aldaer gebrocht he[eft.] Dan is wel waer dat *eenen* ketelaer genaempt inde wandelinghe Haenken berucht is (zoe hij deposant vers[taet]) de *voornoempde* mennonisten somwijlen een heymelijcke predic[atie] te doene. D'welck zij heeten te wesen een goddelijcke vermaninge, zonder dat hij deposant in 't sekere sou weten te verclaren waer de *voornoempde* Haenken zijn wes[ende] houdende is, dan vermoeyt dat een selven hem is houdende bynnen der stede van Hoorne in Westvriesla[nt]. Seggende voorts nyet te wetene, dat eenige personen causen van *de* nyeuwigheden oft troublen over twee jaren geschiet parochianen oft innegesetene geweest zijnde van zijn prochie nu tegenwoirdelijck absent, fugityff

pagina 15

oft latiterende zijn, of oock absent geweest hebbende ter causen voors. ende weder gekeerrt, uuytgesundert den *voornoempde* Cornelis de Coster die hij deposant vermoeyt te wonen bynnen der stede van Enckhuysen zoe voors. is, onderteekent ego deus Cornelis, pastoor in Warmenhuysen pastoor ut *supra*.

[in marge: [War]menhuysen]

[in marge: 16]

Pieter Fredericxz. schouteth tot Warmenhuysen, oudt omtrent lx jaren. Vercleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen, dat geleden omtrent xiiii jaren hij, deposant, bedient heeft het schoutetschap der voors. prochie gelijk hij noch tegenwoirdelijck doet. Mits welcken hem, deposant, wel is kennelijck dat dese voorledene twee jaren LXVI ende LXVII diversche turbatien in der religien bij boose ende quaetwillige menschen geschiet zijn geweest, zonder dat hij, deposant, bij ons commissarissen gevraecht wesende zoude

cunnen oft weten in 't seker te verclaren dat eenige van *de* ingesetenen der *voornoempde* prochie ter causen van *de* voors. nyeuwigheden oft turbatien absent, vluchtich of fugityff zijn geweest. Noch oock bij hem, depositant, als schouteth gecauseert alsoe de aenspraecke dien aengaende hem, depositant, nyet en competeert maer wel den bailliu van Warmenhuysen genaempt Joos van den Venne, die tot diversche stonden bij scepenen van Warmenhuysen gewaerschoudt zijnde van diversche sectarisen ende mennoisten die in de voors. prochie overcomen waren zijn debvoir noch diligentie nyet gedaen en heeft, als hem wel ex officio incumbende te doene. In sulcken vuegen dat noch jegenwoirdich diversche mennoisten henlieden onthoudende zijn bynnen den voors. dorpe van Warmenhuysen, zonder dat hij, depositant, (bij ons gevraecht wesende) de namen van dien zoude weten te Verclaren, dan is wel waer dat de selve zijn, meest simpele

pagina 15v

arbeysluyden, daarvan eenen op ghisteren den 1e aprilis z[ijn] kindt heeft laeten doopen naer ordonnancie van der heyliger kerc[k] welcken mennoist genaempt was Cornelis IJdense.
[in marge: Cornelis IJdenssz.]

Vercleert voorts warachtich te zijne dat in den jare van LXVI 's nachts nae Sinte Michielsdach, sekere quaetwillig[e] henlieden vervoirdert hebben te *commen* bynnen der kercken van Warmenhuysen ende aldaer scandaleuselijck te bestormen, brecken de beelden van Godt almachtich, zijn gebenedijde moeder Maria ende ander heyligen. Zonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't sekere zoude weten te depos[eren] wie doen ter tijt autheurs oft instigateurs zijn geweest oft oock de namen, nyet te wetenen van de voors. quaetdoendere[n] dan dat wel groote urgente presumptie is dat eenen Cor[nelis] de costere (zeer suspect van heresie, nu tegenwoirdelijcke (zoe men seyt) tot Enckhuysen woonende) tot het voors. feyt ra[et] gegeven zoude hebben, hoewel hij, depositant, het selve [in 't] sekere nyet en zoude willen affirmeren. Verclerende] nyetemin, dat eenen Dierck Jacobsz. scepenen gewee[st] hebbende van Warmenhuysen van het voors. schandalous f[eyt] grootelijck gesuspecteert is geweest. Welcken dierck] hij, depositant, saecht noch te woonende bynnen den voors. dorpe ende was groot vriendt van *de* voors. gesuspecte[erde] costere. Seggende dat de voors. gebrocken beeld[en] al t' samen weder van nyeuws gemaect ende in de kercke ten behoerlijcken plaetzen gestelt zijn veel te meer al[s] den grave van Egmond, heer van *de* voors. prochie scerpe[lijck] zijn ondersaten aldaer gelast ende bevolen hadde de oud[e] catholicque religie te onderhouden ende dat bij zijn miss[ive] zoe aen hem, depositant, ende scepenen als oock aen mijne he[er]

den pastoor voorgaende deposant geadresseert.

[in marge: Cornelis de coster]

Verclarende oock dat de tegenwoirdige scepenen van Warmen[huysen] goede catholicque personen zijn uuytgesundert de voorn[oempde] Dierck Jacobssz. die scepenen dit jegenwoirdich

pagina 16

jaer gemerckt is bij oude scepenen nae de usantie ende oude maniere van doene, onder stondt bij mij Pieter Frericxz. schout tot Warmenhuysen.

[in marge: Egmond]

[in marge: 17]

Joos van Veene, bailliu van 't graefschap van Egmond, oudt omtrent xlix jaren. Verclaert bij den eede in stuck van zijnder officien gedaen, dat onder de voors. jurisdictie van Egmond toebehoirende ende sorterende zijn tot acht dorpen toe, uuytgesundert noch Purmerende ende Purmerlandt, hebbende eenen officier op hem selven, ende heeft hij, deposant, geleden in januarij een jaer, 't voors. officie bedient gehad. Verclarende dat bynnen de voors. graeffschap van Egmond ten tijde hij, deposant, officier geweest is, gheen beelstorminge geschiet en zijn geweest. Maar is wel waer dat in de prochie van Warmenhuysen omtrent october anno LXVI (ten welcken tijde eenen Loef van Herler bailliu van Egmond was) bij nachte sekere beelstorminge geschiet is. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude weten te seggende oft bij den voornoempde Loeff zijn voorsate in officio eenige informatie daer op genomen is geweest oft nyet, dan heeft in 't sterffhuys van de voors. Loeff wel daer naer laten vernemen ende selfs gevraecht. Sonder dat hij eenighe informatie oft bescheet heeft cunnen recouvreren in sulcker wijs dat hij, deposant, selve informatie genomen heeft nopende het voors. feyt van beelstorminghe maer en heeft in 't seker nyet cunnen geweten, dan alleene bij voorgaende urgente *presumptie* als dat eenen coster doen ter tijt van Warmenhuysen (sonder dat hij, de postant, den naem onthouden heeft) grootelijck gesuspecte zoude zijn geweest van het selve mesus toegelaten oft 't selve gecommiteert 't hebbene, alzo de beelstormers deur gheen vensteren in de kercke gecomen en waeren. Welcke costere naemaels

pagina 16v

hem geabsenteert heeft, sonder dat hij, deposant, bij ons gevr[aecht]

wesende weet waer hij gevaren is. Maar segt dat den selven geweest is een **uyt** beroyt persoon. Verclarende voorts dat hij, deposant, doende het debvoir van zijn officie ge[.....] heeft tegens eenige absenten uuyten voors. prochie van Warmen[huysen] als tegens een Meijer Cornelisz. ter causen dat ~~zijleden~~ hij receptateurs geweest ~~zijn~~ is van sekere calvinisten oft andere gereprobeerde leeraerts ende de selve in 't heymelick bij nachte tot ~~haeren~~ sijnen h[uys] laeten predicken ~~hebben~~ heeft tot twee toe in getaele. Verclarende [...] de surceen[en] van boven gecomen in december lestleden de voors. procedueren ~~in surceance~~ interrupt gebleven zijn, ende amts andere missi[ve] deur laste van *Excellentie* van duca d'Alve aen den hove van Ho[llandt] gescreven is van meyninge ende intentie ten alder yerste hem doenlijck zijnde mette voors. begonste procedure voorts varen. Verclarende voorts warachtich te zijne dat hij, deposant, als officier van 't graeffschap van Egmondt van *de* voors. heere tot distincte tijden diversche missiven ontfangen heeft, bij den welcken de *voornoempde* grave o[ft] heere van Egmondt hem, deposant, expresselijck belast ende bevolen heeft goet scherp regard ende toesicht te nemende da[t] bynnen zijn jurisdictie in gheender maniere admitteren [en] zoude werden einge nyeuwicheyt contrarierende de oude catholicque religie. Nemaer is als te volgene d'*ordonnancie* van ons moeder der heyilige kercken ende den placcaten ende edelen wille ende geliefte der *Coninlijcke Majesteit* onsen genadigen heere. D'welck hij, deposant, segt nyet alleene met brieven maer oock mondelinge hem belast ~~te~~ te hebbende tot Bruessele op sijn huys den tweeden january anno LXVII stilo curie. Ende alsoe den *voornoempde* heere van Egmondt hem, deposant, den eedt aff nam naer oude maniere van doene, ten welcken tijde [hij] deposant, ons verclaerde tot Bruessel geweest t' hebben[de] eenen Lodewijck Frens, geboren van Straesborch uuyt Duyt[slandt] getroudt hebbende de dochtere van zijns deposants voorsate in officie de welcke solliciterende was om het castelleynt

pagina 17

op slot tot Egmont daertoe de *voornoempde* grave van Egmondt hem seer qualicken verstaen wilde, als nyet kennende de ouders van *de* sollicitant ende oock beduchtende (zoe hij seyde) dat den selven Lodewijck gheen certifficaten en zouden hebben van zijn goet catholicq gelove. Welcke woirden de *voornoempde* grave van Egmondt tot diverschen stonden repeterende was ende alsoo den *voornoempde* Lodewijck daerop ~~verantwoirdende~~ seyde, dat hij een goede catholicq persoon was, heeft hem eyntelijck zijn begeerte geaccordeert bij provisie ende den *voornoempde* Lodewijck geedt in putienen van hem deposant nae oude maniere van doene. Welcken Lodewijck oock doen ter tijt belooffde hem te dragene als een goet catholicq persoon schuldich is van doene. Verclarende hij, deposant,

bij ons gevraecht wesende dat hij oock sichtent van *de voornoempde* Lodewijck anders nyet en heeft cunnen vernemen dan duegt ende eere ende dat den selven hem *catholicquelijck* gedragen heeft naer behoiren.

Verclarende voorts, bij ons *commissarisen* gevraecht wesende, dat de andere officieren ende *scepenen* onder de voors. jurisdictie van het graefschap van Egmondt zijn goede oprechte catholicque persoonen uuytgesundert *eenen* genoempt Dierick, wesende tegenwoirdich *scepen* van Warmenhuysen die hem, bailliu depositant, halff suspect is als nyet frequenterende den dienst Goidts gelijk ander kersten menschen schuldich zijn van doene, hoewel hij, depositant, nopende het feyt van heresie ende beeltstorminge yet in 't seker zoude weten te deponeren, maer is hij, depositant, dagelicx neersticheijt doende *omme* volle informatie daervan te krijgenen, sonder dat hij, depositant, van andere personagien in 't leste *article* van der instructie begrepen yet zoude breeder weten te deponeren dan hier vore geseyt is, onderteeckent J. de Veen

pagina 17v

[in marge: Bergen]

[in marge: 18]

[in marge: Sonnenberg et efrus factum execrabile]

Heer Adriaen Menardi, capellaen tot Berghen, oudt omtrent xxxviii jaren. Segt ende vercleert in verbo sacerdotis dat geleden xviii ~~dagen~~ jaren hij, depositant, bedient heeft seker capelrye bynnen de voors. Prochie, alwaer hij oock geboren is, ende zijn *continuele* residentie gehouden. Mits welcken hem, depo[sant,] wel is kennelijck dat in den jare van LXVI op *eenen* maendach naer Bartholomei bynnen de voors. prochie in den avont omt[rent] negen uren gecomen is *eenen* Willem van Sonnenberch, bailliu doen ter tijt ende rentmeestere van den heere van Brede[rode] doende ten huysen van Sebastiaen Geertsberge, schout van Bergen (doen absent wesende), vergaderen de *scepenen* ende kerkmeesters bij de welcke den prochiaen ende hij, depositant, oock ontboden is geweest ende bijeen vergadert zijnde heeft den voornoempde Sonnenberg henlieden te voren gehouden ende verthoondt sekere commissie van den heere van Brederode i[n] date den xxvi augusti anno XV^c LXVI daervan copie hierbij gevuecht is. Versueckende dat nae uuytwijzen der voors. commissie sijlieden, kerkmeesters ende pries[ters] in zijnen handen leveren zouden alle de juweelen, clenodien ende ornamenten die de kerke van Berghen gepet[...] oft anderssins, indien zijlieden bleven in gebreke van 't ge[ne] voors. is te doene, datter sommige mochten overcomen [...] met fortse ende geweld de voors. clenodien ende ornamenten tot henlieden nemen zouden in sulcker v[ueghe] dat de voornoempde kerkmeesters metten pastoor genootsaect z[ijn]

geweest de begheerte van *de voornoemde* Sonnenbergh in den qualiteyt als voren te volbrengene ende den dien volgende hebben den selven geleverd de kelcken, ciborien ende andere juweelen de kercken toebehoirende, mitsgaders oock de cassuffels ende cappen. Verclaert voorts warachtich te zijne, dat in sekere silveren ciborie berustende was het Eer. heylich bloet van miraculen

pagina 18

d' welck bij vele devote menschen versocht werdt ende bij den *voornoemde* Sonnenberch zeer scandaleuselijcken ende irronerentelijck getraceert is geweest, het selve Eer. bloet met zijn vingheren vaneen treckende ende seggende dese oft gelijcke woerden 'hoe hebt ghij het volck dus lange bedrogen', van welcke sake de *voornoemde* Sonnenberch bij hem, depositant, gestraft wesende, heeft seer verborstelijck gesproken, ende hem, depositant, gedreycht te slanen ende de ijdel ciborie tot hem genomen hebbende heeft het voors. heylich bloet gelaten onder den pastoor. D' welck bij den selven ende hem, depositant, reverentelijck weder gedregen is in bewaernisse. Ende is de voors. Sonnenberch vandaer voorts op des anderdaeghs getrocken nae de prochie van Schorel. Alwaer hij insgelijcx de clenodien ende ornamenten van den kercken geheijst heeft ende tot hem genomen zoe hij depositant verstaen heeft. Verclarende voorts dat ten tijde 't gene voors. is geschiede eenen Sebastiaen Craenhals, doen ter tijt ende noch tegenwoirdich bailliu van Bergen, aldaer nyet present en was, noch oock in 't dorp sonder te wetene waer hij gereyst was. Verclaert voorts wel verstaen te hebbende dat eenen Jan Aertz. mandemakere van Alkmaer hem vervoirdert heeft te predicken ter plaetssen genaempt Bergen onder de jurisdictie geweest hebbende van wijlen den heere van Brederode. Sonder dat hij depositant, bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen oft weten te seggen dat yemandt van den parochianen van Berghen de voors. gereprobeerde predicatie gehoort heeft. Alzoe die van Berghen goede catholicque lieden zijn, frequenterende meestelijck den dienst Goidts almachtich ende ten gewoonelijcken tijde henlieden bichtende ende het Eer. heylich sacrament ontfangende in sulcker wijs dat hij, depositant, nyet en weet dat yemandt van *de* voors. parochianen tegenwoirdich absent, fugityff oft latiterende zijn ter causen van *de* nyeuwicheden ende troublen bynnen twee jaren herwaerts in der religie geschiet. Verclarende voorts dat den officieren van de voors. dorpen goede catholicque lieden zijn zoe hij depositant anders nyet

pagina 18v

en weet. Alzoe de zelve den dienst Goidts oock nerstelijck

frequenteren, gevende goede exemplen heurlieder
ondersaten. onderdteyckent Aerianus Meynarts.

[in marge: Berghen]

[in marge: 19]

[in marge: Willem van Sonnenberch
et factum e.. execrabele]

Peeter Geerbrantz., oudt omtrent lviii jaren, Jacob Geerae[rtsz],
oudt omtrent xli jaren ende Reymer Claesz., oudt omtr[ent]
lix jaren, kerckmeesters ende schepenen van den dorpe van
Bergen respectivelijck geweest hebbende in den jare van LXVI.
Verclaren bij heurlieden eeden ierst rechtelijck daer toe geda[echt]
wesende, warachtich te zijne, dat in den jare voors. 's maend[achs]
naer Sinte Bertholomeeusdach in den avondt omtren[t]
den negen uren aldaer bynnen de voors. prochie overgecomen
is bynnen den huuse van *den* schouteth enen Willem va[n]
Sonnenberch, bailliu ende rentmeestere geweest hebbende
van wijlen den heere van Brederode, de welcke henli[eden]
deposanten, heeft ten voors. huuse doen ontbieden bij zijnen
dienaer ende henlieden aldaer vergadert zijnde, verthoont seke[r.]
commissie die hij seyde te hebbende van den heere van Brederode,
omme te aenveerden ende tot hem te nemene in bewaernisse
alle de juweelen, clenodien ende ornameten van de voors.
kercke van Berghen. Seggende ende verclarende me[t]
vele quade ende spijtige woorden, dat indien zij, deposanten,
't gene voors. is, refuseerden oft weygerden te doene, datter
wel andere comen zouden, die henlieden 't zelve met
fortsen zouden dwingen te doene. Ende alsoe bij henl[ieden]
deposanten, den voors. Sonnenberch in 't gracelijck
verthoontt werdt, dat zij de voors. juweelen ende orna[menten]
wel selver bewaren zouden, zeyde daerop te moeten
volgen zijn commissie die hij henlieden, deposanten, liet
uuytscrijven bij heer Adriaen Meynaerts, voorgaende depo[sant]

pagina 19

ende eyntelijck de voors. clenodien ende ornamenten ter putientie van den
pastoor voorgaende depositant vercregen hebbende, heeft seer
irrenerentelijck ende met groote schandale in tegenwoirdicheyt
van hen, deposanten, ende de voors. pastoor getracteert
het Eer. heylich bloet van miraculen in de voors. prochie
berustende, treckende de materialen met zijn vingheren
ende sprekende dese oft gelijcke scandaleuse woirden tes
rabbauwerije: 'Ghij hebt dus lange het volck bedrogen'. s Sonder
dat zij, deposanten, bij ons gevraecht wesende, gesien hebben
dat den voornoemde Sonnenberch zijn leerses gesmeert zoude
hebben met het heylich Olium, maer heeft hetselve

heylich olie mette silvere ampullen weder gerestitueert, gelijk oock naemaels omtrent Kersmisse daernaer de voors. ornamenten ende clenodien gerestitueert zijn geweest, voor welcke restitutie die heere van Brederode van de ingesetene der voornoempde prochie begeert heeft hem geleendt te worddene de somme van sevenhondert guldenen mits betalende jaerlicx croys nae advenant tegens den penninck sesthiene, hoewel de voornoempde clenodien ende ornamenten ongelijk meer weerdich waren dan de voors. vii^c guldenen. Verclarende oock noyt eenige croys noch oock de voors. capitale penningen van sevenhondert gulden weder ontfangen te hebbende van de heere van Brederode. Verclarende zij, depositanten, bij ons gevraecht wesende, dat ten tijde 't voors. mesus bij den voors. Sonnenberch geschiede alsdan absent waren beyde de officiers van Berghen te wetene eenen Sebastiaen Craenhals, bailliu ende dijkgrave van 't Honsbosch ende Sebastiaen Geertz., schouteth. Den schouteth wesende in de Hage ende den voors. bailliu tot Putte, sluytende hiermeden henlieden depositie.

pagina 19v

[in marge: Gruedt]

[in marge: 20]

Heer Cornelis Bartolomeeusz., pastoor van de prochie van Gruedt, oudt omtrent xxxvii jaren. Verclaert in verbo sacerdotis aldaer pastoor geweest te hebbene omtrent negen jaren, mits welcken hem wel is kennelijck dat de voors. zijnen parochianen zijn goede catholicque lieden, die hen nyet gemoeyt en hebben mette nyeuwicheden dese voorledene twee jaeren opgeresen. Hoewel dat aldaer bynnen de voors. prochie (God betert) sommige mennonisten zijn daervan eenige henlieden willen beteren, ende heur kinderkens naer ordonnancie ons moeder der heyliger kercken bij hem, depositant, als pastoor laten doopen. Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, in 't sekere zoude weten te deposeren, wie de voors. zijne ondersaten mette voors. valsche leeringe oft secte van Menno mesleyt heeft. Seggende dat de voornoempde. menonisten zijn meest simpele arbeytslieden van de welke dat op ghisteren den 1^{en} aprilis tot twee toe in getale henlieder kinderkens hebben laten doopen naer ordonnancie van de heylige kercke als namelijck eenen Jan Laureysens, Hube[rt] Pietersz. ende Cornelis Diericxsz. ende bovendien heeft eenen Matheus Pietersz. belooft zijn kindt (d' welck als doen van huys was) ten alderersten te laten doopen, ende hebben hem, depositant, met groot leetwesen belooft t' eenemale aff te ga[en] de secte van Menno ende henlieden geheelijck te veugen a[s]

goede catholicque lieden schuldich zijn te doene, ende is noch eenen bynnen de voors. prochie obstinaet blijvende in zijn prop[osten] in de voors. secte van Menno, genaempt Gheeraert Dierc[xsz.] wesende een simpel lantman. De welcke gerefuseert heeft zijn kindt t~~et~~ d[ie] hij noch heeft ongedoopt, te willen na de oude religie laet[en] doopen. Verclarende voorts dat de tegenwoirdighe scepenen van *de voornoempde* dorpe zijn goede catholicque lieden, zoe hij, deposant, anders nyet en weet, frequenterende den dienst Goidts almachtich als 't betaempt ende gevende henlieden

[in marge: Geeraert Diercxz., obstinaet mennonist]

pagina 20

ondersaten goede exemplen. Sonder dat hij, deposant, in 't seker weet te deposeren dat yemandt fugityff oft voervluchtich wesende uuyt Hollant eenige goeden bynnen de voors. prochie in eygendom zijn toebehoorende. Onderteyckent Cornelis Bertelmeeusz. pastoor tot Gruedt.

[in marge: Coedijck]

[in marge: 21]

Heer Jan Fredericxz., pastoor van Coedijck, oudt omtrent xxxi Jaren. Verleert in verbo sacerdotis dat hij omtrent den tijde van vi jaeren bedient heeft het voors. pastoorschap, bynnen welcken tijde sekere nyeuwigheden in der religie opgestaen is sijn geweest in de provincie van Hollandt. Gelijk hij, deposant, oock wel verstaen heeft, dat desgelijcx geschiet is in andere omliggende landen, ende besondere soe hebben henlieden vervoirdert diversche calvenisten in't heymelijck te comen predicken bynnen der voors. prochie van Coedijck. Van welcke gereprobeerde leeraerts hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, verclaert geweest te zijne, eenen heer Pieter Diericxz., pastoor van Nyeuwen Nyerop, nu tegenwoirdich absent ende vluchtich. Is insgelijcx bynnen Coedijck geweest eenen heer Jan Jordensz., pastoor geweest hebbende tot Petten, welcke twee voors. persoonen geboren zijn uuyter prochie van Schorell, beyde apostaten ende gerenierde priesters. Bovendien is oock in 't heymelijck *commen* predicken in 't voors. dorp van Coedijck de secte van Calvinus eenen Pieter Cornelisz., corffmakere, geboren van Alckmaer, wesende een leecke persoon ende wel eertijts geweest hebbende eenen nyeuwen leeraer bynnen Alckmaer. Verclarende voorts dat nyettegenstaende de voors. gereprobeerde leeringe de kercke ende beelde tot Coedijck ongeschent gebleven zijn, ende heeft hij, deposant, zijne ~~zijn~~

dienst *continuelijck* in de kercke gedaen, uuytgesundert in de meeste furie van *de commotie*, genaempt gheuserije, ende dat omtrent den tijt van drye weken den dienst voors. interrup[t] gebleven is. Zonder dat hij, depositant, bij ons commissaris[sen] gevraecht wesende, zoude connen weten in 't seker te deposeren wye van *de* voors. parochianen ter causen van *de* voors. nyeuwiched[en] absent, fugityff oft latiterende zijn, dan dat tot dry toe in getale ter causen van *de* voors. nyeuwicheden in der religie heur absent ende bedect houdende zijn, als eenen Bouwen Jansz., Pauwels Cornelisz. ende Adriaen Egglensz. Sonder dat Hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen oft wet[en] te denomineren de receptateurs dan wel gemeyne fame is geweest, dat de voors. calvenisten ter herbergen ont[fanghen] zijn geweest bij eenen Heyn Jan Woutersz. mitsgaders oo[ck] ten huysen van *de* ouden Jan Beynsz., hoewel hij depositant seyt 't zelve in 't sekere nyet te wetene dan bij geruchte of fame.

Verclarende voorts dat eenen heer Jacob Willemsz., capella[en] geweest hebbende tot Coedijck, affgegaen heeft zynen prieste[r-] staet ende de oude kersten religie *ende* aenveert de sec[te] van Calvinus, die wel een vierendeel jaers lanck ~~de~~ *welcke wel een vierendeel* hem onthouden heeft ten huysen van *de* voornoemde Heyn Jan Woutersz. tot groote schandale van alle de gemeynte aldaer, zonder dat den selven apostaeft eenighe predicatie in 't heymelijck of openbaer aldaer gedaen heeft. Hoewel naemaels den voornoemde Heyn Jan Woutersz. Hem, deposta[nt,] belooft heeft beteringen van zyn leven ende te kercken te com[en] als andere catholicque personen, welcke belofte hij, deposta[nt,] hoep dat de voors. Heyn Jan effectueren zal. Verclarende voorts dat de tegenwoirdige scepenen *ende* officiers van *de* [voors.] dorpe sijn goede catholicque lieden, nyet gesuspecteert van een[ighe] heresie *ende* dat den bailliu van Coedijck, genaemt Bertelm[eeus] van Teylingen, oock schouteth is tot Alckmaer, alwaer hij sijn residencie houdt. Onderteyckent *heere* Jan Vredericz., pastoor tot Coe[dijck]

[in marge: Coedyck]

[in marge: 22]

Mathijs Evertsz., schouteth tot Coedyck, oudt omtrent lv Jaren. Vercleert bij den eede in stuck van zijnder officie, dat geleden een halff jaer oft daeromtrent, hij, depositant, gecomen is wonen binnen de voors. prochie van Coedyck ende oock van den selven tijt bedient heeft het schoutambocht aldaer. Mitswelcken hij, depositant, vercleert nyet *preciselijck* te wetene wat ten tijde van zyn voorsate in officio bynnen de voors. prochie geschiet

is geweest nopende de nyeuwicheyt in de religie bynnen twee jaren herwaerts in Hollandt gepleecht. Maer gedaecht hem in't gene dat bij Bertelmeeus van Teylingen, bailliu van *de* selver prochie ende schoutet tot Alckmaer, daervan sal moogen geattesteert wordden. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen oft weten te deposeren oft ter causen van de voors. nyeuwicheyt yemande van de ingesetene van den *voornoempde* dorpe absent, fugityff of latiterende zijn, hen gedragende in't gene dat daer van is. Onderteykent bij mij Mathijs Everts, schout van Coedyck.

[in marge: Coedyck]

[in marge: 23]

Bertelmeeus van Teylingen, bailliu van Coedyck, oudt omtrent xlix jaren. Verclaert bij den eede in stuck van zijnder officien gedaen, dat hij het voors. bailliuschap bedient heeft wel den tijt van xv jaren. Hoewel hij, deposant, aldaer zijne residentie nyet gehouden en heeft, maer wel tot Alckmaer, daer hij tegenwoirdelijcken schout is. Alwaer men geconstinueert is de vierschare van Coedyck te houdene, nopende het bailliuschap ende kennisse van criminele saecken, mitswelcken hem, deposant, wel is kennelijck, dat dese voorleden twee jaren diversche nyeuwicheden in der religie ende andere *commodities* opgeresen zijn geweest in de provincie van

pagina 21v

Hollandt ende andere omliggende landen. Ende is tot sijns deposant kennisse oock wel gecomen dat diversche nyeuwe leeraerts van *de* secte van Calvinus (soe men seyde) henlieden vervoirdert he[bben] in't heijmelijck te predicken bynnen den voors. dorpe van Coedyc[k]. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, in't seker soude weten te deponeren tot wiens persoonen huysen de voors. gereprobeerde predicatie geschiet zijn. Maer ex officio daer naer vernomen hebbende, is grootelijck gesuspecteert geweest eene Jan Heyssone, woonende op't Noortelijnde van Coedyck. Sonder dat in de voors. prochie eenige beeltstorminge geschiet is, ende en weet oock nyet dat ter causen van de voors. nyeuwiched[en] uuyten voors. dorpe yemandt absent, fugityff of latiterende is, oft die absent geweest zouden hebben ende weder gekeert, ende over sulcx en heeft hij, deposant, tegens nyemanden van den voors. dorpe connen geprocederen. Verclarende insgelicx bij ons gevraecht wesende dat hij, deposant, van de tegenwoirdige scepenen van Coedyck nyet en weet dan duecht ende eere, ende dat hij de zelve houdende is voor goede catholicque persoonen. Ende aengaende de Mennonisten, die in diversche plaetsen in Westvrieslant regnerende zijn, segt in't seker nyet te weten offter

yemanden van der secten van Menno in't voors. dorp van Coedyck woonachtich zijn. Maer heeft wel *verstaen* dat de ingesetene der voors. prochie den dienst Goidts almachtich meestelijck frequenterende zijn, dan zij wel eertijts plegen te doene. Sluytende hiermede zijn depositie, onderteeckent Teylingen.

[in marge: Egmond Bynnen]

[in marge: 24]

Dierick van Geldolff van Herler, schouteth van Egmond Bynnen ende de Hoeve, oudt omtrent xxxiii jaren. Verclaert

pagina 22

bij den eede in stuck van zijnder officien gedaen, dat hij het voors. schoutetschap bedient heeft den tijt van omtrent ix jaren. Mitswelcken hem, deposant, wel is kennelijcken dat gheen van *de* ingesetenen oft buerluyden van *de voornoempde* prochie ende heerliche denlieden gemoeyt hebben mette voors. commotien ende nyeuwicheden bynnen twee jaren herwaerts in der religie (Godt betert) gepleecht. Nemaer als goede catholicque personen schuldig zijn ende behoiren te doenen henlieden gedregen hebben paisibelijck frequentelijck den dienst van Godt almachtich ende zijn heyligen naer oude gewoonte van doene, gaende te bichten, *ende* percipierende het Eer. heyligh sacramente. Mits welcken redenen en heeft Hij, deposant, oock nyet verstaen, dat yemandt bij den bailliu van Egmondt tegenwoirdich ter causen van *de* voors. troublen *ende* nyeuwicheden gecauseert oft aengesproken heeft is geweest in de prochie van Egmondt, oft oock in't schoutambocht van Baccum onder de prochie van Egmondt sorterende. Emmers dat t'zijnder deposants kennisse gecomen is, nyet wetende oock dat yemandt absent, fugityff of tegenwoirdelijck latiterende is, ter causen als voeren. Verclaert voorts warachtich te zijne, bij ons commissarissen gevraecht wesende, op 't leste article van der instructie, dat den tegenwoirdigen grave van Egmondt langen tijt voor zijn apprehensie gescreven hadde seker missive aen eene Joos van Veen, bailliu van Egmondt, voorgaende deposant, de welcke hij, deposant, seyt gesien te hebbene. Inhoudende dat den bailliu goet scherp regard nemen zoude dat men bynnen het graeffschap ende jurisdictie van Egmondt (wesende des voornoempde bailliu resort) gheen nyeuwicheden oft alteratien in der religie voorts stellen en soude, maer dat zijn ondersaten henlieden in als zouden reguleren naer ordonnantie ons moeder der heijliger kercken *ende* placcaten der *Coninlijcke Majesteyts*. Sonder dat hij deposant bij ons gevraecht

[in marge: Egmondt]

wesende, gesien oft gehoord heeft, dat den grave van Egmondt ten tijde hij in Hollandt geweest is oft oock yeners el eenige machmatie oft conspiratie geattenteert heeft tegens de *Conincklijke Majesteyts* oft zijne ondersaten. Maer is wel waer, dat sekeren tijt voor de commotie, die men noempt de gheuserije op het huys tot Egmondt geweest is wijlen den heere van Brederode aldaer doen ter tijt oock was den *voornoempde* grave van Egmondt *ende* dat ter causen (soe men seijde) omme te bedijcken het Bergher- ende Egmondermer. Daer de *voornoempde* twee personagien elck *respectivelijck* inne gerecht waren, ende waren op dien tijt op't huys twee *commissarissen* van *de* raede van Hollandt, geassisteert mette advocaten ende procureurs van de *voornoemde* twee partijen, omme het riet *ende* de *voornoempde* meeren aff te palen. Ende anderssins de differenten van degene die *eenigssins* interest pretendeer[den] te beslichten ende neder te leggene. Gelijk oock deselve *commissarissen* heurlieder *commissie* dies aengaende geffectueert hebben, ende partijen veraccordeert.

Verclarende voorts warachtich te wesende dat alzoeker verlooren hoop knechten omtrent meije anno LXVII gepilleert hadden de abdije van Egmondt, hij depositant, als doen op het slot van den *voornoempde* heere tot Egmondt gesalveert hadde sekere som[me] van penningen competerende de huysluyden geseten onder het graeffschap van Egmondt. Welcke somme oock onvermindert ende oock het slot sonder eenigen aenstoot van de vianden t[e] lijden, in't geheel gebleven is. Ende hadde oock doen ter tijt de castelleijn van den voors. sloete hem te weere gestelt ende het gheschut doen leggen rontomme de muren, daert betae[mpt] hebbende diversche naebuieren aldaer in't garnisoen ende zijn mitsdien ongeschondt gebleven. Seggende voorts d[at] de tegewoirdige officiers ende scepenen van *de* voors. prochie v[an] Egmondt zijn goede oprechte catholicque lieden, soo hij depos[ant]

aen henlieden anders nyet en can gesien noch oock gehoord en heeft. Vercleert voorts (bij ons *commissarissen* gevraeght wesende) nyet te wetenen dat eenige absenten, fugitiven of latiterende uuyt andere steden, dorpen ende provincien ~~geborten~~ *wesende* de selve eenige goeden ruerende oft onruerende competerende zijn gelegen bynnen de voors. prochie. Hoewel dat eenen Joos Vuyck ende Gheeraert Theensz., beyde van Amsterdam, sekere parcheelen van erven hen toebehoorende aldaer liggende hebben. Welcke *voornoempde* personen zijn goede catholicque borgers ~~der~~ van der *voornoempde* stede geweest hebbende. borgmeester *ende* tresoriers *respectivelijck*, onderteeckent Geldolff

van Herler

[in marge: Egmond Bynnen]

[in marge: 25]

Heer Peeter Osseweyer, cappellaen tot Egmond Bynnen, oudt omtrent xlvi jaren. Verclaert in verbo sacerdotis dat omtrent den tijt van twee jaer ende een halff hij *deposant* vicecureyt is geweest van de voors. prochie. Bynnen welcken tijde hij, *deposant*, nyet en heeft geweten oft verstaen datter yemandt van de voors. parochianen met de voorleden troublen, *commotien* ende nyeuwigheden in der religie gepleecht, gemoeyt hebben. Ende mits dien en weet oock nyet datter ter causen voors. yemandt absent, fugityff of anderssins latiterende ~~zijn~~ es, als deselve zijne parochianen wesende goede *catholicque* *personen* hen tot sulcke ende diergelijcke abusen *ende* erreuren nyet gegeven en hebben. Veel te meer dat den Grave van Egmondt lange voor zijne apprehensie bij sekere sijne missive aen Joos van Veen, bailliu van Egmondt geadresseert expresselijck belast *ende* bevolen hadde, dat men hem in als reguleren zoude na de oude *catholicque* religie, ende over sulcx hebben de *voornoempde* ingesetenen van Egmondt den selven last volcomen. Verclarende voorts bij ons *commissarissen* gevraecht wesende wel te kennen de persoon van eenen Loys Frens jegenwordich casteleyn op het

pagina 23v

huys tot Egmondt, de welcke hij, *deposant*, verstaet te w[esen] jegenwoirdelijck in Duytslandt om zijn coopmanschap, zoo hij met wijnen omme gaende tot Straesborch of elders. Ende dat oock den selven casteleyn hem met egheen nieuwichheit gemoeyt en heeft de welcke hij, *deposant*, verclaert te wesene een goet *catholicq* persoon, zoe hij anders nyet en weet als ~~geweest~~ hebbende gecelebreert zijn huwelijck in facie ecclesiae naer oude cons[te] ende dat hij, *deposant*, zijn kind selver heeft kersten gedaen. Verclarende voorts dat hij de scepenen en[de] andere wethouders metten officier aldaer houdt voor goede *catholique* *personen* *ende* neyt ter contrarien bevonden. Onderteeckent testor *nomine* et *cognomine* Oseweyer.

[in marge: Egmond op Zee]

[in marge: 26]

Heer Jaspar Pietersz., pastoor van Egmond op Zee, oudt omtrent xxv jaren. Verclaert in verbo sace[r]dotis dat geleden omtrent een maendt hij, *deposant*, geadvanceert geweest deur titule van putantie van de gravinne van Egmondt, in absentie van heuren heer ende man, gevangen wesende,

vercregen heeft de pastorie van Egmond op Zee voors.
ende mitsdien hem, depositant, nyet kennelycken te wesende
wat bynnen de voors. prochie nopende hetgene wij, commissarissen
hem van tevoren verthoont hebben van *de* nyeuwigheden ende
andere disordre in der religie bynnen twee jaren herwaerts
gepleecht geschiet is geweest. Mer bevindt dat zijn
parochianen van *de* voornoemde prochie van Egmond op Zee sijn g[oede]
catholique lieden. Alsoe hij, depositant, voor alsnoch yerst gecom[en]
wesende inde voors. Prochie, anders nyet bevinden en can.
Ende aegaende den heere van Egmond, heer van *de* selver
prochie ende districte (bij ons commissarissen gevraecht wes[ende]),
seggt dat de selve heer zeer liefallich is geweest
tusschen zijn ondersaten van *de* voors. prochie ende noch im[er]
is, mitsgaders de goede vermaninghe bij de welcke hij henlieden

pagina 24

gehouden heeft in goede ende vredelijcke possessie van heurlieder
oude religie zoe hij, declarant, bij experientie bevonden heeft.
Sonder voordere ofte anders meer te weten, te deposeren dan hier
vore geseyt en is. Onderteeckent Caspar Petri ecclesiae
Maritimy Egmondanium pastor

[in marge: Egmond op zee]

[in marge: 27]

Dierick Pietersz. Smalinck, schouteth van Egmond op Zee,
oudt omtrent xxxii jaren Vercleert op den eedt in
stuck van sijnder officien gedaen, dat geleden omtrent
negen maenden hij, depositant, geweest is schouteth van
Egmond op Zee voors. Mits welcken hem, depositant,
nyet wel en mach wesen kennelijck, dat geduerende dese voorleden
twee jaren binnen de voors. prochie (mits dat hij zijn residentie
daervan tevoren nyet gehouden en heeft) gebeurt mach
wesen nopende de nyeuwigheden ende alteratien in der
religien aldaer of daeromtrent geschiet is. Maer heeft
wel verstaen naer de acceptatie van zijne voors. Officie,
dat de voors. ingesetenen van Egmond op Zee ende
daer omtrent henluyden gedregen hebben als goede catholique
lieden betaempt. Sonder datter eenige beeltdstorminge
oft gereprobeerde predicatien in 't heymelick oft openbaer
geschiet sijn geweest. Veel temeer alsoe hij, depositant,
wel verstaen heeft, dat doen ter tijd goede scherpe wake
gehouden werdt bij de ingesetenen aldaer omme alle
invasien ende nyeuwigheden te bescudden. Ende bij ons
commissarissen gevraecht wesende oft er eenige absent, vluchtich
oft latiterende personen uuyth provincie van Hollandt
oft andere plaetzen zija die daer eenige landen zija

---

gebruykende onder de voors. dorpen of districte van Egmond op Zee sorterende. Segt alsoe het selve district nyet en is dan duyn over alle canten ende zijden.

pagina 24v

---

dat daeronder gheen particuliere goeden van erven nopende weyw oft winnende landt gelegen ~~hebbende~~ is dan alleene het recht van de pachtinge van den vanck van conijnen. Ende mitsdien gheen thiende penningen of mergengelt aldaer ~~nyet~~ gecontribueert en werdt. Ende aengaende de criminele aenspraken segt alzoem hem, deposant, uuyt zijn officie de selve nyet en competeren. Wij commissarissen beter onderricht moegen werden bij Joos van Veen, jegenwoordich bailliu van de graeffschape van Egmond, daeronder Egmont op Zee oock gecompereert is. Verclarende voorts anders nyet te wetene dan dat de wethouders aldaer zijn goede catholicque personen. Onderteeckent Smalinck.

[in marge: Sinte Pancras]

[in marge: 28]

Quirijn Gheeraertz., schouteth van Sinte Pancras, oudt omtrent xxxiii jaren. Verclaert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen ~~seg~~ dat hij den tijt van twee jaren het voors. officie bedient heeft ende geboren [is] in de voirs. prochie (alwaer hij zijn continuele residentie gehouden heeft tot noch toe). Mits welcken hem, deposant, wel is kennelijck, dat bynnen de voors. prochie dese twee voerledene jaren gheen nyeuwigheden in der religie gepleecht zijn geweest, maer dat de selve ingesetenen hen eerlijcken ende catholicque gedragen hebben. Ende mitsdien oock aldaer gheen absenten, fugitiven oft anderssins yemant hem bedect houdende is. Verclarende oock nyet gehoort te hebbene dat yemant bij gelde of wapens dragen geassisteert hebben den heer van Brederode ende zijne complicien. Alsoe in de selve prochie nyet dan goede simpele lantslieden en zijn henlieden nyet geneerende met crijch of wapen dragen.

pagina 25

Verclaert dat den geheelen grondt van erven sorterende onder de voors. prochie toebehoort ende competeert in eygendom alleene den Conincklike Majesteyt ende werdt genoempt Vroonlant daervan een particulier rentmeester is. Onderteeckent met een merck.

[in marge: St. Pancras]

[in marge: 29]

Peeter Jan Gillisz., oudt oudt lx jaren, ende Jan Geerbrantz., oudt omtrent lv jaren, beyde nu jegenwoirdelijck scepenen van *de* dorpe van Sinte Pancras. Vercleeren bij den eede 't huerer officien gedaen, dat zij beyde tot diversche stonden scepenen geweest hebben van de voors. prochie. Mits welcken henlieden wel is kennelijck dat bynnen de voerleden twee jaren aldaer gheen oproerte gebuert en is, noch oock gheen nyeuwigheden in der religien gepleecht. Maer zijn altijt geweest goede ondersaten van de *Coninlijcke Majesteyt*, wiers placcaten zijlieden nerstelijck onderhouden hebben, frequenterende den dienst Goidts Almachtich ende alle zijn heyligen, zonder aldaer te admitteren eenige nyeuwe leeraerts oft predicanten. Ende en weten sij, deposanten, nyet dat yemandt van den voors. dorpe ter causen van de voors. nyeuwigheden oft troublen fugityff oft latiterende is. Ende aengaende den grondt van erven, gelegen in de voors. Prochie, seggen die selve geheel toe te behooren de *Coninlijcke Majesteyt* in eygendom ende werdt genaempt Vroenlandt, daer toe eenen rentmeestere oft ontfanger geordonneert is, omme de jaerlicxe innecomen te innen tot prouffijt van de *Coninlijcke Majesteyt*. Hoewel dat sommige parcheelen van landen die luttel zijn nyemant vremps en competeren dan ingesetenen aldaer oft daer omtrent. Welcke zoe voere geseyt is, goede catholicque *personen* zijn ende nyet gesuspecteert van eenighe heresie, onderteckent met de mercken.

pagina 25v

[in marge: Langendijck]

[in marge: 30]

Heer Romanus Rijckardius pastoor van Langendijck tot Sint Jans Caspel, oudt omtrent lx jaeren. Vercleert in verbo sacerdotis wel den tijt van x jaren oft daer omtrent geweest te hebbende pastoir van Langendijck in Sint Jans Caspel. Mits welcken hem, deposant, wel is kennelijck dat bynnen de selve prochie deze voorleden twee jaren gheen nyeuwigheden oft *commotien* geschiet en zijn geweest in 't geestelijck oft in 't weerlijck. Nemaer hebben gefrequeenteert den dienst Goidts almachtich ende den selven gecontinueert nyettegenstaande de *commotien* ende oproerten die in de provincie van Hollant op geresen zijn geweest. Verclarende voorts dat de voors. ingesetenen mits dagelicxe *invertatie* van hem, deposant, als pastoor, neerstich toegesie[n] hebben dat gheen sectarisen aldaer en zijn gecomen. De welcke zij anderssins weder staen zouden hebben. Ende

---

mitsdien en weet nyet dat yemant ter causen van de voors. *commotien* absent, fugityff oft latiterende is. Sonder dat hij, depositant, (bij ons gevraecht wesende) in 't seke[r] zoude weten te deposeren oft eenige fugitiven uuyt eenige andere dorpen oft steden eenige goedingen in de voors. prochie in eygendom toebehoorende zijn, hem gedragende in 't gene dat daer van mach blijcken, bij attestatie van *de* clerck ende scepenen. Sonder dat hij depositant bij ons gevraecht wesende, van de personagien in 't leste articlen begrepen yet in 't gemeyn zoude weten te deposeren dan dat wel gemeyn fame is geweest, dat den heere van Brederode groote occasie daertoe is geweest van *de* voorleden troublen ende nyeuwigheden, onderteekent Romanus Ricardus.

[in marge: St. Jans Kespel]

[in marge: 31]

Peeter Jansz., scepenen van Sint Jans Kespel, oudt omtrent xlvii jaren. Segt ende vercleert onder eedt

pagina 26

't zijnder officien gedaen, dat deze voorledenen twee jaren gheen veranderinge in der religie geschiet is geweest bynnen de voors. prochie, maer is den dienst Goidts aldaer continuelijck onderhouden naer oude gewoonte. Sonder dat eenighe gereprobeerde leeraerts in 't heymelijck oft openbaer aldaer henlieden hebben dorven vinden, ende mits dien nyemandt absent oft fugityff is bedeghen. En weet oock nyet dat eenige vrempde *personen* absent oft fugityff wesende bynnen de voors. dorpe eenige goedinge possiderende zijn.

[in marge: Sutscherwoude]

[in marge: 32]

Heer Willem Claessz., pastoor tot Sutscherwoude, oudt omtrent xxxiii jaren. Vercleert in verbo sacerdotis warachtich te sijne dat zijns depositants parochianen zijn goede *catholique* lieden, henlieden meest geneerende met lantwerck ende bouwerije. Sonder dat yemandt dese voorledene twee jaren henlieden gemoeyt heeft metter seditien, die men noempde gheuserije, maer hebben den dienst Goidts almachtich sonder eenige *interrumptie* gecontinueert ende gedaen, als goede kersten menschen schuldich zijn van doene. Hoewel hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, seyt ~~seyt~~ dat eenen oft twee van zijn parochianen berucht zijn geïnfecteert te wesene metter secten van Menno, van *de* welcke eene genaempt is Lambrecht de Wever,

---

wesende eene uuytlandere, nae *zijnen* besten onthouden, welcke secte (God betert) haer seer verspreyende is in den lande van West Vrieslandt tusschen simpele *ende* leecke lieden, doende hij, Deposant, zijn uuyterste debvoir *omme* de voors. verleydde *ende* doelende lieden te rechten weghe te brengene, ende mits de redenen voors. en weet nyet dat ter causen van *de voornoempde* commotien oft nyeuwicheden yemant van *zijne* parochianen absent, fugityff oft latiterende is. Verclarende voorts dat de

pagina 26v

scepenen ende officiers van *de voornoempde* dorpe zijn goede catholique lieden frequenterende den dienst Goidts almachtich als behoort ende gevende huerlieden ondersaten goede exempel, onderteekent heer Willem Claessz., pastoir tot Zuytscherwout.

[in marge: Langendijck]

[in marge: 33]

Mathijs Hubertsz., schouteth in Langendijck, oudt omtrent xxv jaren. Verclaert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen, dat hij beth dan een halff jaer geleden geweest is schouteth in Langendijck, onder welcke diversche dorpen sorterende sijn als van de dorpen van Brouck, Sutscherwoude ende Noortscherwoude. Mits welcken hem, deposant, nyet kennelijck en is dat yemandt van *de* voors. parochianen henlieden anders gedragen en hebben dan 't behoort, zoe hij, deposant, doen ter tijt gheen officier geweest en is, ende zijn voorsaet in officie beth dan een halff jaer overleden is. Veel te min alsoe hij, deposant, ~~van~~ uut Hollandt gefrequiteert heeft in Spaengien als Cathalonien ende Valentien ende mitsdien nyet en weet jegenwoirdich die absent, fugityff oft latiterende zijn ter causen van *de* voors. troublen. Sluytende hiermede z[*ijnde* onderteekent Mathijs Huybrechtsz.

[in marge: Brouck op Langendijck]

[in marge: 34]

Heer Jan Jansz., postoor van Brouck op Langendijck, oudt omtrent lx jaren. Vercleert in verbo sacerdotis warachtich te sijne de voors. pastorye bedient te hebbende den tijt van omtrent xxiii jaren, gelijk hij noch tegenwoirdelijck doet. Mits welcken hem, deposant, wel is kennelijck dat dese voerleden twee jaren diversche nyeuwicheden in der religie gepleecht zijn geweest in de provincie van Hollandt. Nochtans ongeschent gebleven is zijns deposants *voornoempde* prochie van alle alteratiën *ende* nyeuwicheden die feytelijck oft anderssins zouden mogen gebuert zijn. Dan is wel waer dat sommighe van *de* secten van Menno henlieden in sijns

---

pagina 27

[in marge: mennoisten]

deposants prochie begonnen hebben te verspreyen als onder andere eene Jan Reynsz. geboren van Sinte Mertens, wesende een landtman van zijn neeringe, ende noch eene Rem Diericxz., mitsgaders eene Jan Janssz., Thuenis Symonsz., Symon Aelbrechtz. ende Symon Symonsz. sonder andere, die hij, depositant, ons nyet en weet te denomineren. Welcke personen hij depositant wel verstaen heeft dat zij lieden connenticulen gehouden hebben in 't dorp, zonder te weten (bij ons commissarissen gevraecht wesende) tot wat plaetssen. Maer aengaende de voorleden troublen binnen twee jaren herwaert geschiet, die men noempde de gheuserije. Seyt nyet te wetene dat yemant ter causen voors. absent, fugityff of latiterende is. Sluytende hier mede ~~heurlieden~~ zijn depositie, onderteekent heer Jan Jansz. pastoor in Brouck.

[in marge: [Sinte Peeters] kespel ende Brouck]

[in marge: 35]

Henrick Daemsz. uuyt Zuytsscherwouwe, oudt omtrent lx jaren, ende Jacob Seybouts, oudt omtrent xlv jaren, beyde scepenen respective van Sinte Peeterskespel ende Brouck. Verclaren bij den eede in stuck van heurlieder officien gedaen dat nyemant van *de* ingesetenen der voors. prochie van *Sinte Peeter Caspel ende van Brouck* eenighe nyeuwicheyt de voorledene twee jaren gepleegt hebben. Maar altoos gecontinueert den dienst Goidts almachtich gelijk sij noch tegenwoirdelijck doen. Ende mitsdien nyet en weten datte yemandt absent, fugityff of latiterende is ter cause van *de* voors. nyeuwicheden. Sonder dat zij, depositanten, bij ons gevraecht wesende, weten ofter eenige mennonisten in de voors. prochie zijn of nyet. Sluytende ende onderteekent, Hendrick Taems

[in marge: [Oud]t Caspel]

[in marge: 36]

Heer Jan Vermeye, pastoor van Oudt Caspel, oudt omtrent xli jaren. Vercleert in verbo sacerdotis dat geleden

pagina 27v

xiiii jaren hij, depositant, als verus bij collatie van *de Conincklijke Majesteyt* als grave van Hollandt bedient heeft, de voors. cure gelijk hij noch tegenwoirdelijck doet. Mits welcken hem, depositant, wel is kennelijcken dat gheen commotiën, seditiën, beeltstor-

---

minge ende andere nyeuwigheden dese voorledene twee jaeren noch oock te voren bynnen de voors. prochie (Godt loff) gebuert zijn geweest. Maer is den dienst Goidts almachtich naer oude maniere van doene altijd zonder eenige interruptie gecontinueert geweest. Hoewel datter in de yerste furie van *de* factie die men noempde de gheuserye eenen Loeff van Herler, doentertijt casteleyn ende bailliu van 't graeffschap van Egmond, bij de kerkmeesters van *de* voors. prochie, hem, depositant, preadviseerde dat hij, depositant, den tijt zoude willen aensien ende wat laten cesserden den dienst Godts, een weynich tijts totter wijlen men sien mochte waer die saken ~~hem~~ zouden begaen. Welcken raet hij, depositant, nyet en acquiesseerde, nemaer gaff de voornoempde kerckmeesters een in antwoirde dat hij, depositant, hem (denoterende den voornoempde baillue) in dat stuck nyet en kende voor zijn overste ende dien volgende soe heeft hij, depositant, altoos gepersenereert hetgene te doene d' welck hem *ratione* sin *beneficy* incumbeerde. Dan is wel waer dat hij, depositant, in de voors. turbelenten tijt seer gequelt ende getravailleert is geweest met eenen Taem Pieterssz, costere doentertijt van *de* voors. prochie. De welcke capterende occasie als hij, depositant, buyten den dorpe in zijne nootelijcke affairen gereyst was, heeft omtrent het nyeuw jaer in januario lestleden *anno* 1564 stilo curie hem vervoirdert in 't huys competerende de costerye van *de* selve prochie aldaer te brengene eenen apostae ende gereprobeerde leeraer, die men seyde geweest te hebbene t' anderen tijden pastoor van Petten. Sonder dat hij, depositant, den naem onthouden heeft ende aldaer sekeren tijt gepredict hebbende zijne valsche ende erreuese leeringe. Is eyndelinge bij het jonck volck van *de* dorpe [in marge: Taem Pietersz.]

pagina 28

die naer gewoonte van *de* dorpe het nyeuw jaerspel droncken, verstroyt ende met steenen, dreck ende ander materialen verjaecht geweest ende en is over sulcx den voors. appostaet nyet sightent weder gekeert, noch oock yemant van zijnen complicien. Verclarende hij, depositant, dat den voornoempde costere bij de voornoempde kerckmeesters ende gemeynte (verstaen hebbende het voors. abuys) terstondt op 's anderdaegs gelicentieert ende oirloff gegeven is geweest. De welcke hem als sub, zoe hij depositant verstaet, houdende is bynnen de prochie van Barrnickhoren, sorterende onder de jurisdictie van Schagen, al waer men seyt den selven schoelmeestere te wesene ende de kinderen aldaer te leeren. Verclarende voorts hij, depositant, bij ons gevraecht wesende dat bynnen de voors. zijnen prochie zijn sommighe mennonisten tot drye oft vier toe als onder andere eenen Cornelis Willemsz.,

---

Hans Claesz. ende Yven Jansz., de welcke noch in kercken noch in cluysen en commen, verachtende t' eenemael den dienst Goidts almachtich ende zijn heyligen. Verclarende nyettemin dat alle ander zijne parochianen zijn goede *catholicque* lieden. Ende weet oock wel dat nyemant ter causen van de voors. *commotiën* ende *gheuserie* absent, fugityff oft *latiterende* is. Verclaert voorts (bij ons *commissarissen* gevraecht *wesende*) dat de jegewoirdighen officiers ende wethouders van de voors. *prochie* van Oudtcaspel zijn goede oprechte *catholique* lieden. Ende soe verre als 't aengaet de *personaegien* in 't leste *articlen* begrepen. Segt de namen van dien nyet te kennen, uuytgesundert den grave van Egmondte ende Brederode. Van welcke grave van Egmondte segt wel gehoort te hebbene dat in 't eeden van eenen Joos van Veen, nu ter tijt bailliu van het graeffschap van Egmondte, expresselijck belast heeft hebben de oude *catholicque* religie te onderhouden, sonder te admitteren eenighe nyeuwe gereprobeerde leeringen gelijk oock nyet gedaen en is geweest in 't voors. graeffschap. Emmers dat tot zijns

pagina 28v

deposants kennisse is gecomen, uuytgesundert het voors. feyt eenmaels bedreven tot Oude Kespel in der manieren als voren ende noch tot Warmenhuysen op sekere nacht, soe hij, depositant, *verstaen* heeft, beyde de voors. *prochie* *sorterende* onder 't graeffschap van Egmondte ende aengaende den persoon van Brederode is wel gemeyne fame geweest al Hollandt, dat den selven seer wilt *ende* woest geëstimeert was. onderteekent Jacobus Vermij, pastor licet indignus in Oude Kespel

[in marge: Kespel]

[in marge: 37]

Albert Albrechtsz., tegenwoirdich schouteth van Oude Kespel, oudt omtrent xxvi jaeren. Verclaert op den eedt in stuck van zijnder officiën gedaen, dat geleden drye jaren oft daer omtrent, hij depositant bedient heeft het voors. officien. Mitswelc[ke] hem wel is kennelijcken, dat nyemandt van *de* voors. *ingesetenen* henlieden gemoeyt en hebben mette *commotien*, *nyeuwigheden* ende *troubelen* dese voorledene twee jaren opgeresen. Dan es wel waer dat eenen Taem Pietersz., coster doentertijt van *de* voors. *prochie*, hem vervoirdert heeft bij nachte te brengene in 't thuys genaempt de *costerye* (daer hij woonachtich was) eenen *apostaet* ende *sectaris*, genaempt heer Jan Jorisz. (~~soe men seyt~~). De welcke aldaer in 't *heymelijcke* begonst hebbende te predicken zijn dwalinge ende *erroneuse* leeringe die eyndelinge bij de jonge lieden, spelende het jaerspel, verstoort ende met steenen, dreck ende andere materialen verjaech is geweest. Sonder dat den *voornoempde* *sectaris* oyt weder in 't

---

voors. dorp gecommen is geweest. Verclaerende voorts dat nyemandt ter causen van *de* voors. troublen parochianen al[...] wesende absent, fugityff of latiterende zijn.

[in marge: Egmond]

Verclarende voorts dat de prince van Gaveren, grave van Egmond bij eenen Joos van Veen, zijnde bailliu, zijn ondersaten (onder de welke oock zijn die van Oude Kespel) belast ende bevolen heeft scherp regard ende toesich te nemene, dat nyemant van *de* selve zijnen ondersaten poegen zoude te contranemereren tegens die oude catholicque religie, volgende dien soe es den dienst

pagina 29

Goidts almachtich bynnen de voors. prochie zonder eenighe interruptie gecontinueert geweest. Sonder dat hij deposant, nopende den persoon van den heere van Brederode yet zoude cunnen oft weten te verklaren. Sluytende hiermede zijn depositie, onderteekent bij mij, Aelbert Aelbrechtsz. van die Hoef schout tot Oudt Kespel.

[in marge: Vennenhuysen]

[in marge: 38]

[in marge: Lanceloot van Brederode]

Heer Jeronimus Welhelmi, pastoor in Vennenhuysen, oudt omtrent lxii jaren. Vercleert in verbo sacerdotis, dat hij den tijt van elff jaren bedient heeft de voors. cure van Vennenhuysen, welck toebehoorende eenen Lanceloot van Brederode **noie** vrouwe, genaempt Adriana van Treslon. Welcken Lanceloot hem vervoirdert heeft tegens wille ende dancke van hem deposant, aldaer te brengene eenen apostoet oft gerenieert priestere genaempt heer Pieter Diericxz., wesende van de secte van Zwinglius. De welke aldaer in 't openbaer op den preeckstoel in de kercke gepredict heeft zijn dwalinge ende erroneuse leeringhe ter presentien van veel vrepde persoonen, die uuyt andere dorpen hem gevolght waren. Ten welcken tijde hij deposant, verstaen heeft dat den voornoempde Lancelot, heere van *de* dorpe, selve aldaer present was, hoorende het voors. schadaleus sermoon. Verclarende voorts bij ons commissarissen gevraecht wesende dat de huysvrouw van den voornoempde Lanceloot doentertijt tot Vennenhuysen nyet en was, ende dat hij, deposant, de selve nyet en houdt besmet te zijne met sulcke of diergelijcke heresie. Seggende voorts dat 't gene voors. is, geschiet is op Sinte Pontianusdach anno LXVI stilo curie ende dat hij, Lanceloot doentertijt daer alleene was sonder verselschap te wesenen met anderen edelmans zijne complicen. Verclarende voorts hij

---

deposant, dat den voornoemde Lanceloot bij hem in 't heymelijck berispt is geweest als dat sulcke ende diergelijcke mesusen bij hem gpleecht ~~dat die~~ zouden tenderen tot qualick varen van zijns persoons ende goeden, daerinne zijn vianden zouden

pagina 29v

moegen verblijden ende dat nyet en betaempde diergelijcken sectariss[en] aldaer te brengen die zijns deposants goede gemeynte met heur valsche leeringe seduceerden. Waerop hij, Lanceloot, eyndelinge accordeerde dat men aldaer nyet meer sulcke ende diergelijcke gereprobeerde predicatien oft dwalingen predicken en z[ouden] ende is over sulcx naer dien tijt sulcke ende diergelijck gereprobeerde predicatie aldaer niet meer gedaen geweest.

Verclarende hij, deposant, dat bynnen de voors. prochie van Vennenhu[ysen] moegen wesen i^cxxv communicanten. De welcke hij al t'samen kent voor goede catholicque lieden, die henlieden mette voors. troublen ende nyeuwigheden nyet gemoeyt en hebben, noch oock te dier causen absent, fugityff of latiterende zijn.

Verclarende voorts, dat de tegewoirdige officiers ende wethouders van de voors. dorpe zijn goede catholicque lieden zoe hij, deposant, anders nyet en weet. Verclarende voorts ~~dat~~

de voornoemde Lanceloot lestmael in septembri anno LXVII geweest te hebbende bynnen de prochie van Vennenhuysen ende verstaen hebbende dat men besich was met diversche persoon[en] te apprehenderen heeft hem versien ende uuyte voors. prochie vertrocken. Vercleert voorts bij ons

gevraecht wesende, geen mennonisten te zijne onder zijne parochianen, maer datter ~~om paer~~ twee vrempde persoonen gecomen zijn aldaer wonen, daeraff eenen genaempt is Jan Florisz. met zijn huysvrouwe, hebbende een kindt ~~nyet kersten ende~~ ongedoop[t] wesende. Welcke persoonen lestmael gewoondt hebben tot Nyeuw Nyerop, alwaer Pieter Diericz. pastoor geweest ~~hebbende~~ es. De welcke getroudt is bij eenen valschen leeraer, een corffmakere wesende, genaempt Jan Aerntsz. Onderteeckent bij mij Hieronimus Willems. vicecurator tot Veenhuysen.

[in marge: Vennenhuysen]

[in marge: 39]

Jan Claesz., schoutet van Vennenhuysen, oudt omtrent xliii jaren. Vercleert onder eedt in stuck van zijnder officien gedaen, dat

---

pagina 30

[in de marge:] Lanceloot van Brederode

eenen Lanceloot, bastaert van Brederode, heere is van de prochie van Vennenhuysen ter saken van zijn huysvrouwe jouffrouwe Adriana van Treslon, bynnen welcke prochie hij Lanceloot hem vervoirdert heeft op Sinte Pontiaensdach *anno* LXVI stilo curie te brengene aldaer eenen nyeuwen leeraer oft predicant die men noempde Pieter Diericxz., die welcke eertijts pastoor geweest hadde tot Nyeuw Nyerop. d'Welck geschiede tot groote mishagen ende verdriete van *de* goede gemeynte aldaer, die 't selve nyet en conste beletten. Ende de voornoempde Lanceloot bij den pastoor voorgaende deposant versproken wesende en is de voornoempde nyeuw leeraer in de voors. prochie noyt sichtent meer comen predicken in 't heymelyck oft in 't openbaer. Ende alsoo de gemeynte der voors. prochie van Vennenhuysen altoos goet ende catholicque zijn geweest ende zoude hij, deposant nyet cunnen geseggen, dat yemandt van *de* voors. parochianen ter causen van de disordre dese voorledene twee jaren gepleecht absent fugityff oft latiterende zijn. Ende is den dienst Goidts almachtich bynnen de voors. dorpe nae oude manieren van doene gecontinueert geweest. Uuytgesundert acht daghen in de meeste furie, die men noempde die gheuserye. Verclarende voorts dat eenen man ende wijff, genaempt Jan Floris, geboren van Nyeuwen Nyerop gecomen is metter woonst bynnen de prochie van Vennenhuysen geïnfecteert metter secten van Menno, die over sulcx zijn kindt nyet en heeft willen laeten doopen. Ende aengaende de ander parochianen van den voors. dorpe segt de selve te wesene goede oprechte catholicque personen. Verclaert voorts wel waer te wesene dat de voornoempde Lanceloot van wegen zijne huysvrouwe heer is van Vennenhuysen, onderteckent met sekere mercken.

[in marge: Vennenhuysen]

[in marge: 40]

Peeter Jansz. ende Henrick Cornelisz., beyde dit jegenwoirdich jaer scepen van den dorpe van Vennenhuysen, verclaren

pagina 30v

[in marge:]Pieter Diericxz.,
apostaet

op den eedt in stuck van henlieden officien gedaen *co..u..te....* gehoort warachtich te wesene dat op Sinte Pontiaensdach *anno* LXVI stilo curie eenen Pieter Diericxz. apostae ende gerenieerde priestere, besmedt wesende metter secten van Calvinus, hem vervoirdert heeft te *commene* bij schoonen daghe in de prochiekercke voors. ende aldaer op de preeckstoel in weerlijcken

habijte zijn erronense leeringe ende dwalinge te spreylene onder de simpele gemeynte die uuyt ander plaetsen in grooten getale aldaer meest gecomen waren. Ende dit ten aensiene ende wel weten van Lanceloot *bastaert* van Brederode die jegenwoirdich in de kercke was geduerende de voors. gereprobeerde predicatie tot grooten schandale van *de* gemeynte aldaer. Ende laten sij depositanten hen duncken dat den *voornoempde* predicant aldaer gecomen was genouch bij toed[oen] ende conniventie van den voors. Lanceloot alzoehij den se[rmoon] hoorende was, ende daer tegens nyet en dede, ende met cleyne sake wel weder staen hadde dat sulcx nyet geschiet en soude hebben. Verclaren voorts dat bynnen de voors. prochie geen ander mesus geschiet en is gewor[den...] maer den dienst Goidts almachtich gecontinueert uuytges[undert] sekere dagen. Verclarende voorts dat de *voornoempde* Lanceloot over sekere jaren diversche parcheelen van landen in de voors. prochie gelegen vervrempt, veralieneert ende eensdels belast heeft daervan *zijlieden* deponenten ons commissarissen bynnen twee dagen na datum van heur depositie beloefte hebben clare ende distincte specificatie te doene hebben, mitsgaders van den landen die eenige vrepde personen in de dorpe gelegen in eygendom competerende zijn. Verclarende voorts, bij ons commissarissen gevraecht wesende, dat de huysvrouw van Lanceloot genaempt jouffrouwe Adriana van Treslon gehouden is geweest voor een goede *catholicque* jouffrouwe ende dat zij deposante over sulcx de *voornoempde* jouffrouwe hebben sien frequenteren den dienst Goidts als andere *catholicque* personen schuldich zijn te doene, onderteeckent met sekere mercken

pagina 31

[in marge: Caspel]

[in marge: 41]

Heer Frederick Viti, pastoor van Heerencaspel, oudt omtrent xxviii jaren. Vercleert in verbo sacerdotis warachtich te zijne dat geleden omtrent twee jaren hij depositant bij collatie van *de* grave van Egmond bedient heeft de voors. cure, mits welcken hem depositant wel is kennelijck dat bynnen middelen tijde in den voors. dorpe gheen beelstorminge oft andere rudesse ende oultraige geschiet en is geweest. Dan is wel waer dat alsoo eenen Loeff van Herler, bailliu doen ter tijt van Egmond ende casteleyn aldaer, hem depositant in der qualiteyt als voer geinsinueert hadde bij forme van advyse dat hij depositant regard nemende op de aenstaende periculen ende dat den heere van Brederode met zijn volck was in de abdy van Egmond zoude willen om beters wille supersederen van *de* dienst Goidts

Almachtich. Soe heeft hij deposant ter contemplation van *de* voors. turbelenten tijde den dienst Goidts soe verre als 't aengaet het celebreren van *de* misse achtergelaten. Uuytgesundert de predicatie die hij deposant naer uuytwijzen der heyliger kercken ende oude *catholicque* roomsche religie in 't openbaer vercundicht ende gepredict heeft.

Vercleert voorts dat nyemandt van eenige secten van Calvinus in 't openbaer bynnen de voors. prochie gepredict heeft.

Sonder dat hij deposant bij ons gevraecht wesende in 't sekere zoude weten te deponeren oft yemant bij nachte daer gepredict heeft. Ende evenverre hij deposant sulcx gehoort zoude hebben, zoude 't selve in alle maniere geresisteert hebben met zijne voors. parochianen, d'welck alle goede *catholicque* lieden zijn ende desen voors. turbelenten tijde henlieden nyet gemoeyt en hebben mette selve nyewicheyt in der religie. Dat nyemant oock van *de* selve ingesetenen ter causen voors. absent, vluchtich oft latiterende zijn.

Verclarende voorts bij ons gevraecht wesende dat de officiers ende wethouders van *de* voors. prochie zijn goede *catholicque*

pagina 31v

lieden frequenterende den dienst Goidts almachtich ende allen zijn heyligen ende oock percipiërende het **eer....** heylich sacrament naer de voorgaende biechte gelijk goede kersten menschen betaempt. Vercleert voorts dat de zelve officiers sorterende onder het graefschap van Egmondts mitsgaders Joos van Veen, bailliu van *de* voors. graefschap, hem deposant ende andere nerstelijck geiniungeert heeft de oude *catholicque* religie te onderhouden ende te observerenen zoe hij deposant naer exigentie van zijn offici[eren] oock sulcx gedaen heeft ende den dienst Goidts gecontinueert. Uuytgesundert den tijt van vi oft vii weken zoe voren geseyt is, onderteekent Fredericus Viti pastoor et sic **indig.....** in Harinckcaspel.

[in marge: Harinckcaspel]

[in marge: 42]

Jan Willemsz., schouteth tot Harinckcaspel sort[erende] onder het graefschap van Egmondts, oudt omtrent xl[..] jaren, vercleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen dat geleden omtrent ix jaren hij depo[sant] geweest is schout van de voors. prochie gelijk hij noch tegenwoirdelijck is. Mits welcken hem deposant wel is kennelijcken dat dese voorledene twee jaren bynnen den voors. dorpe ~~eenigen~~ gheen beeltstorminge oft andere nyeuwigheden in der religie gepleecht zijn geweest. Nemaer continuelijck den dienst Goidts almachtich ende z[ijn]

heyiligen gecontinueert naer oude maniere van doene.
Uuytgesundert vi of vii weken dat bynnen middelen tijde den pas[toor]
van *de* selven dorpe zijne predicatie naer oude gewoonte
continuerende was. d' Welcke voors. als geschiet
deur advys van eenen Loeff Herler, doen ter tijt bailliu [ende]
castellain van Egmond, de welcke bij zijne missive
alle d'officieren van 't graefschap van Egmond

pagina 32

gepreadviseert hadde te willen nemen consideratie op de aenstaende
periculeusen tijt. Ende dat den heere van Brederode
daer omtrent sekere nyeuwigheden attenterende was, d' welck
al geschiede in de maent van september *anno* LXVI oft daer-
omtrent.

Vercleert voorts warachtich te wesene dat den grave van
Egmond bij sekere missive gescreven aen Joos van Veen, zijnde
bailliu van de voors. graefschape, expresselijck gelast ende
bevolen heeft alle officiers ende ondersaten van het voors.
graeffschap henlieden te reguleren na de oude *catholique*
religie. Sonder eenige nyeuwicheyt te plegene. Ende
over sulcx en sijn gheen persoonen uuyte voors. prochie ter causen
van *de* voors. troublen absent, fugityff oft latiterende,
onderteeckent bij mij Jan Willemsz. scout tot Harinckaspel.

[in marge: [Ha]rinckaspel]

[in marge: 43]

Symon Cornelisz., oudt omtrent liiii jaren, Cornelis Jansz.,
oudt omtrent lv jaren, Symon Claesz. oudt omtrent xlvi
jaren ende Reynier Diericxz. oudt omtrent xl jaren,
al t' samen scepenen bynnen desen jegenwoirdigen jare, van *de*
dorpe van Harinckaspel. Verclaren op den eedt in 't
stuck van henlieder officien gedaen, dat henlieden deposanten
wel is kennelijck dat bynnen de voors. prochie dese voorleden
twee jaren gheen nyeuwigheden oft turbatien in der religie
geschiet sijn geweest, in 't groot noch in 't cleyn, maer is
wel waer dat deur scrijven van eenen Loeff Herler (nu deser
werelt overleden, doen ter tijt bailliu van 't graefschap
van Egmond) zij deposanten hebben geweten dat den dienst
Goidts almachtich in de voors. prochie vi of vii weken *onbegrepen*
geinterrumpeert is geweest, nopende het celebreren van *de* heylige
misse, hoewel heer Frederick pastoor van *de* voors.
prochie, voorgaende deposant naer oude gewoonte ten behoerlijcke

pagina 32v

tijde sijn predicatie ende sermoonen naer uuytwijzen der heyliger

roomscher kercken ~~gecommiteert~~ gecontinueert heeft. Sonder dat zij deposanten oyt gehoort oft geweten hebben dat eenighe van henlieden ondersaten ter causen van de voors. nyeuwigheden absent of fugityff geweest zijn oft henlieden bedect gehouden hebbende. Verclarende voorts bij ons gevraech[t] wesende op leste articule van der voors. instructie gheene van *de* personaigien aldaer gedenomineert te kennene dan den grave van Egmond, henlieden heere ende wijlen den heere van Brederode, woonachtich geweest hebbende bynnen Hollant, occasie geweest hebbende van diversche nyeuwigheden in de voors. provincie geschiet. Ende dat de voornoemde grave van Egmond henlieden deposanten expresselycken gelast ende bevolen heeft lange voor zijn apprehensie dat zijlieden hen souden reguleren na de oude catholicque religie. Volgende welcke ordonnantie zijlieden deposanten 't selve oock gedaen hebben ende gheen nyeuwe leeraerts oft predicantien in henlieden dorpe geadmitteert. Ende zoe verre als 't aenga[ende] de goedingen in eygendom toebehoorende vrempde persoonen gelegen in 't quartier ende jurisdictie van Harinckcaspel hebben deur versueck, last ende bevel van ons commissarissen beloofst bij gescriefte over te leveren tusschen dit ende **den/en** saterdaghe naestcomende, onderteeckent met sekere merken.

[in marge: Heynsbrouck]

[in marge: 44]

heer Henrick Jansz., pastoor in Heynsbrouck, oudt omtrent lx jaren, verclaert in verbo sacerdotis warachtich te s[ijn] dat geleden den tijt van xx jaren hij depositant *continuelijck* bedient heeft als verus de pastorie van Heynsbrouck gelijk hij noch tegenwoirdelijck doet. Mits welcken hem depositant wel is kennelijck dat geleden deze voorleden twee jaren

pagina 33

[in marge: Ghijsbrecht van Duvenvoirde]

geduerende de factie die men noempde de gheuserye, nyemanden van zijnen parochianen hen mette voors. factie ende nyeuwigheden gemoeyt hebben. Nemaer als goede catholicque lieden betaempt den dienst Goidts almachtig naer oude maniere *ende* ten behoorlijcken tijde gefrequeenteert hebben ende dat sonder eenighe interruptie. Mits welcke voors. redenen nyemandt van de voors. parochianen absent, fugityff oft latiterende zijn. Verclaert nyet-temin dat den heere van Opdamme, wesende noch een jonckman, ongehoudt ter causen van *de* voors. nyeuwigheden uuyten lande vertrocken is. Sonder dat hij depositant bij ons gevraecht wesende oyt gesien oft gehoirt heeft dat den voornoempde heer van Opdam

genaempt Joncker Ghijsbrecht van Duvenvoirde *ennichssins* gepoocht heeft, gereprobeerde leeraerts bynnen de voors. prochie van Heynsbrouck te brengen ende merckelijcken tijt geleden is dat hij den *voornoempde* heere nyet vernomen en heeft in de prochie van Opdamme oft Heynsbrouck, de welcke bij malcanderen gelegen zijn. Verclarende oock bij ons gevraecht wesende dat hij bynnen zijn voors. prochie gheen *mennonisten* oft *fauteurs* van dien en heeft. Ende dat de officiers aldaer zijn goede oprechte *catholicque* lieden. Sluytende hier mede zijn depositie, onderteeckent *Henricus Johannis*.

[in marge: Opdamme]

Heer Michiel Petri, pastor in Opdamme, oudt omtrent xxxiiii Jaren, verclaert in verbo sacerdotis warachtich te zijne dat in meye toecomende hij depositant x jaren *continuelijck* bedient heeft de voors. cure, gelijk hij noch ter tijt doet. Mits welcken hem depositant wel is kennelijck dat bynnen de voors. zijn prochie de ingesetenen aldaer hen rustelijc ende vredelijck gedragen hebben geduerende de factie ende commotie die men noempde de *gheuserye*, zonder dat den dienst Goidts almachtich achtergelaten is geweest. Uuytgesundert

pagina 33v

viii oft ix dagen ten tijde sekeren verloren hoop knegten uuyt Vianen deur Hollandt passerende waren na de stadt van Medenblick. De welcke verstroyt zijnde is den dienst Goidts weder op de oude maniere van doene *gecontinueert* geweest ende alsoe de voors. innegesetenen henlieden nyet gemoeyt en hebben in nyeuwigheden van religie oft dragen van wapenen. Zoe en is aldaer ~~nyet~~ nyemandt absent, fugityff of latiterende. Verclaert voorts warachtich te zijne dat Joncker Ghijsb[recht] van Duvenvoirde, wesende noch een jonck man te houwene, heer is van de prochien van Opdam ende Heynsbrouck als de selve bij het overlijden van zijne vader aengenomen zijnd. Alw[aer] hij oock heeft de rechten van thienden ende schoutambocht, hoewel dat vrouwe Gheertruyt van Liere, zijn moeder, de prouffijten, zoe men seijt, haer leven lanck moet genieten. Sonder dat hij depositant weet bij, ons gevraecht wesende, deur wat tyt. Verclaert voorts wel gehoort te hebbene dat den *voornoempde* Joncker Ghijsbrecht van Duvenvoirde, heere van Opdam, uuyt lande ~~te zijne~~ zoude zijn zonder nochtans te wetende de cause waero[m] ende dat dan selven joncker Ghijsbrecht een goet imborstich jonckman is. Die over sulcx eenen dach oft twee voor 't passeren van de voors. knechten hem depositant ende andere sijn[en] ondersaten gravelijck adverteerde henlieden kerken goeden te bergene ende oock andere ten sijne die nyet gepilleert oft

berooft en zouden werdden. Verclarende voorts dat de officiers *ende* scepene aldaer goede oprechte *catholicque* personen zijn. Soe hij depositant anders nyet en weet, onderteeckent Michiel Petri, pastor in Opdam.

[in marge: Spannenbrouck]

[in marge: 46]

Cosinas Claesz., bailliu van Spannenbrouck, daer onder begrepen is Opdam *ende* Heynsbrouck beyde de voors. prochien toebehoor[ende] jonker Ghijsbrecht van Duvenvorde oudt omtrent xxxi jar[en].

pagina 34

[in marge: Henrick Janssz.
fugityff]

[in marge: huysvrouw van
Henrick Janssz.]

Verleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen dat geleden omtrent den tijt van vi jaren hij depositant bedient heeft het bailliuschap van *de* voors. drie dorpen, mits welcken hem depositant wel is kennelijck dat bynnen de voors. yerste prochie van Spannenbrouck sunderlinge gheen nyeuwigheden geschiet en is in de religie, dan dat aldaer fame geweest is dat eenen gereprobeerden leeraer oft sectaris hem vervoirdert heeft bij nachte *ende* ontijden in 't heymelijck te saeyen zijn heresie *ende* gereprobeerde leeringe tot groote schandale *ende* seductie van *de*-gene die 't selve hoorende is waren. d' Welck hij depositant presumeert geschiet te sijne ten huysse van eenen genaempt Henrick Janssz. die nu tegenwoirdich absent *ende* vluchtich is. Zonder dat hij depositant, bij ons gevraecht wesende, eenigen inventaris gemaect heeft van *de* voors. fugitiven goedingen. Nemaer is gereet den selven t' allen tijden over te leggen, d' welck wij commissarissen oock belast hebben sulcx te doene tusschen dit *ende* drie dagen. Verclarende voorts hij depositant wel gekent te hebbene den persoon van joncker Ghijsbrecht van Duvenvorde, die heer is geweest van de voors. prochien van Opdam *ende* Heynsbrouck. De welcke, soe hij depositant meyndt, competeerde het thiende recht *ende* schoutambocht. Sonder dat hij depositant gehoort heeft oft geweten dat den voornoemde heere van Opdam eenige nyeuwe leeraerts oft predicanten heeft pooghen te brengene bynnen de voors. zijn heerlicheyt. Ende en is in de voors. twee heerlichen gheen nyeuwigheden in der religie geschiet, maer den dienst Goidts almachtich gecontinueert na de oude maniere van doene. Uuytgesundert sekeren tijt dat eenen verloren hoop knechten deur landt aldaer passerende waren *ende* mitsdien en weet * nyet dat yemandt van *de* innegesetenen der voors. drie prochien

ter causen van *de* voors. nyeuwigheden in Hollandt gepleecht absent, fugityff oft latiterende zijn. Uuytgesundert alleene den voornoempde Henrick Jansz. met zijn huysvrouwe wesende sacramentarissen oft calvenisten van ~~zijn~~ secte, tegens welcke hij deposant

pagina 34v

begonst hebbende te procederen soe zijn de selve proceduren interrupt gebleven, mits die surceance die overgecomen is geweest ende die hij deposant ~~alsnoch~~ volveerdich is de sel[ve] ~~proceduren~~ te continueren, onderteeckent Cosinas Nicola[...]

[in marge: Opdam]

[in marge: 47]

Claes Henricxz., oudt omtrent liii jaren, ende ~~Thomas~~ Cornelis Marein[sz.], oudt omtrent xlv jaren, beyde scepenen van de dorpe van Opdam, vercleeren bij den eede in stuck van henlieden officien gedaen d[at] bynnen den voors. dorpe van Opdam geduerende de periculeuse tijden ende commotien die men noempde de gheusterye aldaer gheen nyeuwigheden gebuert zijn geweest, maer is den dienst van Go[idts] almachtich ende alle zijn heyligen na de oude catholicque roomsche religie onderhouden geweest. In sulcker wijs dat zij deposanten nyet en weten dat yemandt van de voors. ingesetenen ter causen van de voors. troublen absent, fugityff oft latiterende is sijn. Noch oock dat nyemandt onder den heere van Brederode wapenen tegens de Conicklijcke Majesteyts gedregen heeft. Hoewel zij deposanten verclaren wel te kennen den persoon van joncker Ghijsbrecht van Duvenvoird, heere van Opdamme ende Heynsbrouck. Sonder nochtans te wetene, bij ons gevraecht wesende, wat bij den voornoempde joncker Ghijsbrecht ende den heere van Brederode gepleecht is geweest. Dan is wel waer dat ten tijde sekere verloren hoop volcke uuyt Vianen reysden deur Hollandt naer Medenblick uuytersten pale van *de* voors. provincien dat den voornoempde heere van Opdamme de ingesetenen van Opdam dede insinueren dat zijlieden de ornamenten ende clenodien van *de* kercken ende oock henlieden goeden zouden berghen ende salveren, gelijk zij deposanten oock gedaen hebben. Verclerende voorts, bij ons gevraecht wesende, nyet te wetene dat yemandt besmet metters secten van Menno in de voors.

pagina 35

heerlicheyt woonachtich is. Verclarende voorts nyet te wetene dat eenige persoonen fugityff wesende uuyt Hollandt ter causen van de voors. nyeuwigheden ende commotien eenige grondt van erven bynnen de voors. prochie in eygendom gebruyckende zijn, onderteeckent

bij mij Cornelis Mareitsz.

[in marge: Heynsbrouck]

[in marge: 48]

[in marge: Ghijsbrecht van
Duyvenvoord]

Jan Jansz., borgmeester van Heynsbrouck, oudt omtrent lx jaren ende Baert Yvenssz., scepenen van de voors. prochie, oudt omtrent lx jaren. Vercleeren op den eedt in stuck van henlieden officie gedaen, warachtich te zijne dat geleden deze voorledene twee jaeren gheen oproerten, beeltstormingen oft seditien geschiet en sijn geweest bynnen den voors. dorpe. Ende dat d' ingesetenen aldaer sijn goede simpele lantlieden die den dienst Goidts naer oude gewoonte altoos gefrequeenteert *ende* onderhouden hebben. Noch en weten oock nyet datter yemandt uuyt neusghiericheyt tot gereprobeerde predicaten geloopen hebben ter plaetzen, daar men die gedaen heeft buyten de voors. prochie als omtrent Alckmaer *ende* Hoorne. *Ende* mitsdien en weten nyet datter yemandt van heure parochianen absent, fugityff oft latiterende sijn. Verclarende voorts dat joncker Ghijsbrecht van Duvenvoorde, heere van Opdamme *ende* Heynsbrouck, is altoos gehouden geweest bynnen henlieden prochie voor een goet imborstich man, de welcke oock dickwils den dienst Goidst aldaer gefrequeenteert heeft *ende* mede in de kercke gesongen. Sonder dat zij deposanten, bij ons gevraecht wesende souden weten te seggen, dat de voornoempde joncker

pagina 35v

Ghijsbrecht oyt gepoocht heeft eenige ingesetene te verleyde[n] oft oock eenige nyeuwe leeraerts aldaer inne te brengende. Ma[er] ter contrariën alsoe fame was datter eenen hoop knechten, pas[seeren] zouden die men noempde de gheusen. Zoe sijn zij depositant[en] *ende* andere parochianen bij den voornoempde heere van Opdam monde[ ] geadverteert geweest dat zij souden de clenodiën *ende* ornamenten van *de* kercken brengen in bewaerder handt ~~brengen in bewaerder handt~~ gelijk zij depositanten oock gedaen hebben. Verclarende voorts da[t] zij nyet en weten yemande besmet mette secte van Menno in heurlieder prochie woonachtich. Verclarende in 't sekere nyet te weten of eenige absenten of fugitiven wesende uuyt andere steden *ende* dorpen van Hollandt eenighe immeuble goeden aldaer possiderende sijn in eygendom. Ende alsoe wij commissaris[sen] henlieden belast hebben overleggen *ende* exhibitie te doenen

van alsulcke personen als diegene die bynnen de voors.
prochie grondt van erven possiderende zijn in eygendom
hebben aengenomen, 't selve bij den clerck van *de* dorpe
te doen doene *ende* in onsen handen te brengen,
onderteeckent bij mij Baert Yffen.

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 49]

vi may 1568

Meester Pieter van Meerhoudt, rector van der grooter scholen
tot Alckmaer. Geinterrogeert onder behoorlijcken eede
ierst *rechtelijck* gedachvaart wesende. Verleert dat ten
tijde Brederode t' Alckmaer was den ii^{en} *septembris*,
soe de disordren van der kercksmijtingen daer gebuerden t'sijnen huys[e?]
quamen des morgens omtrent den vii uren soo hij naer 't schole
ginck diversche edellieden van den voors. heer van Brederode

pagina 36

[in de marge: Matenesse]

[in de marge: Brederode]

beleyt wesende bij eenen Jan Matenesse daer aff hij deponent eertijden
is geweest pedagogus, begeerende eene tueghe Bremers biers ^ vergeselschap met
sekere jonghe Vriese van cleynten stature, de heere van Opdam,
Albert van Egmondte ende eenige andere hem ombekent t'samen
comende gewandelt uuyten cloostere van den minrebruederen alhier
zoe hij declarant doen verstont. Ende alzo sijn daer te
samen waren van als coutende ende hij declarant mits de
compste van Brederode ende anderssins beducht wesende
vraeghde wat dit uuytbrengen zoude, zeyde een van *de*
voors. jonghe edelluyden (zonder zekerlijck te weten wye...)
~~hen~~ dat men in den sin was een andere ende betere religie
aentenemenen. Ende dat de papen zoe nyet meer en souden
zoe luxurieuselijck domineren oft gelijcke sotte ende ongestigtige
woirden. Welck hij merckende hadde 't selve hun gheerne
uuyter fantazie gedreven, hoewel hij nyet vele en prouffiteerde
dan dat ten uuyteynde de voors. Matenesse (die hij naderhant
apart vermaende) hem geloeffde dat hij Brederode soude
verlaten, ende noch dien avont vertrecken, zoe hij oock ~~geloofft~~
~~dat hij~~ dede ^ vertrecken metten voors. Opdamme naer huys.
Verleert voorts gebuert te zijne dat des achternuens omtrent
den iii oft iiii uren soe de voors. heer van Brederode te wagen
gaen zoude waernaer hij declarant ginck frey *ende* sach daer
groot geloop van allen canten aencomen. Ende soe seker persoon
(hem deposant ombekent) den voors. heere van Brederode metten
mantel treckende *ende* in de oire sprekende was. ~~Waernaer~~ Soe heeft de selve
Brederode seer begonst te fulmineren op seker lecke

minrebroedere, bruer Cornelis van Doren genaempt mits sekere woirden die hij gesproken zoude hebben. Seggende ende roepende wat soude men een edelman hangen met vele opdrachtige woirden die hem nu nyet voor en *commen*, blijvende bij nae een halff ure soe fulmineren, soe hem doen rapport

pagina 36v

[in marge: ~~Jan van Campen~~]

[in marge: Jan van Campen]

[in marge: den grooten Phillips]

op d'ander gedaen werdt, zoe dat de borgmeesters van *de stede* tusschen beyden ende ten besten spraken *omme* het selve hem uuyten hoofde te stellene met diversche persuasien, beden ende geloefden van informatie daer op te nemen^{en}. Voorts te wagen gaende riep weder^{omme} de borgmeesters ane, seggende dat hij *emmers* woude hebben ^ dat sij informatie zouden nemen soe hem dochte. Sach oock dat Guillaume Mostaert middeler tijt achter den heere van Brederode staende, ginck de selve heere naer hem ende sprack hem in 't oire recht eer hij te wagen ginck, ma[.] wat woirden en wete hij nyet dan uuyt presumptie, welck hij declarant merckende ende verduchtende zoe hij aen de *voors.* breur Cornelis goede vrientschap hadde, liep naer 't clooster *omme* hem van des *voors.* is te adverteren. Midlertijt *vertrocken* den *voors.* heere van Brederode, hoirde hij declarant doen ter tijt dat den iersten roep van de *voors.* woirden gesproken zouden zijn geweest deur eenen Jan van Campen, taelman die scheen de woirden gehoort t' hebbene uuyten monde van *de voors.* leeckebruer. Waeroppe naderhant hij wel verstaen heeft datter informatie op was genomen. Ende daernaer van daer thuyt comende verstondt dat ^ eenen genaempt grooten *Phillips* daer was voorbij gegaen naer de minrebrueders met twee hamers, die oock passerende voorbij den Conincxwech soe hij scheen te comen[ ] van het quartier van Brederode, seyde tegens Augustijn van Teylingen wel aen wij selen totten bruers gaen denoterende genouch ende te kennen gevende des hij metten sijnen in den sin hadden. Ende soe hij verduchte dat men tot zijnen huuse zoude oock moegen yet attenteren. Zoe daer een groot tafereel van *de* minrebrueders, boecken ende anderssins gesalveert ende innegebracht waren bleeff voordane thuyt totten avondt toe dat bijnae al gedaen was, onderteckent Pieter van Meerhoudt.

pagina 37

[in marge: Alckmaer]

[in marge: beeldestormers tot

Alckmaer tot xii ....
[in] getale]

Bertelmeeus van Teylingen, schouteth tot Alckmaer, oudt omtrent xlix jaren. Geinterrogeert onder eedt t'zijnder officien gedaen op de turbelen ende disordren nu de twee jaren herwaerts hier bynnen der stadt van Alckmaer voorts gekeert, mitsgaders de personen dier oirsake aff ende handadich geweest zijn. Seegt dat hij eertijden tot twee distincte reysen daer aff zijn vercleeren heeft gedaen (daertoe hij hem is refererende ~~en~~ als in augusto lestleden). Ende doen ter tijt aengenoempt sekere personen in deselve zijne depositie verhaelt hen gemoeyt hebbende metter smijtinger der kercken van den minrebroeders. Ende boven deselve die hij doen ter tijt verstaen hadde daeraff handadich geweest te zijne heeft noch sedert verstaen van diversche andere t'samen tot twaelff toe in getale tegens ^ de welcke hij heeft met rechte geprocedeert ende geobtineert het iiii^e deffault die alle voorvluchtich zijn geweest ende noch zijn als te wetene Pieter Cornelisz. predicant, Cornelis Pietersz. Coninck, Andries Henricxz., Cornelis Valckooghe, meester Laurens lantmeter, Thomas de snijer, Jan Pieterssz. lapsaye, Willem Steenhouwere, Claes Jacobssz. tymmerman, Jan Franssz. Boon, Phillips Cornelissz. alias grooten *Phillips* ende eenen Sybrant de barbier. Ende oock van eenige der zelve inventaris van *de* goeden genomen ende geadnoteert. Zoe hij daer aff heeft zoe mondelinghe soe scryftelijck vercleeren gedaen nu in den Vastelavont lestleden aen *de* commissaris Halle doen hier wesende. Zoe hij oock gedaen hadde desgevraeght zijnde van xiii andere personen ende in geschrifte bij hem overgegeven die aen *de* heere van Brederode. Zoe hij eennichssins selve gesien ende oock van diversche genouchsamich verstaen hadde sekere requeste bynnen den huysse van de weduwe van Sonnenvelt (doen ten selven dage ende tijde de kercksmijtinge van *de* minrebroeders tot Alckmaer geschiede) *presenteerden*, ende die naer diversche luydens

pagina 37v

[in marge: Jan van Campen
gevangen tot Alckmaer]

[in marge: personen tot xiii toe
in getale requeste
geputeert hebbende den
heer van Brederode]

opinie groote oirsake gaff totten *inconveniënten* doen gebuert met sekeren anderen roep die men scheen oock tot dien eynde voorts te keeren bij toedoene van eenen Jan van Campen, taelman. Van welcke

presentanten namen waren: Adriaen Doedeffs, Guillaume Mostaert ende Guillaume van Triere, meester Nanninck van Foreest, Dierick ende Jan van Foreest gebrueders, meester Willem Franz. Doctor

medicine, Bruyn Gheeraertz., Jan de Boer, meester Ghysbrecht de schildere, Willem de boeckbindere, de voors. Phillips Cornelisz. ende Sybrant de barbier. Maer van Colijn Anthonisz. ende Cornelis Jansz. van der Nyenborch hem voorgehouden en weet hij nyet dat hij daer yet ane gesien, gemerct oft gehoort heeft dieshalven (zoe hij verstaet) hen nochtans absenterende maer heeft wel gehoirt dat se ter predicatie mochten metten anderen gegaen hebben. Al welcke voors. personen als boven meest voorvluchtich, absent ende oock eenige van hen gecauseert ende geapprehendeert zijn geweest nu onlanx. Ende nopende Pauwels Adriaenssz. schoonsoene van *de* secretaris zijns deposants bruedere ende Claes Ariaensz., sone van Adriaen Wybrantz. met zijn wijff hoewel de selve grootelijck zijn befaempt van *de* kercksmijtinge ende ter saken van dien voorvluchtich, alsoe deselve zijn jonge luyden gheen huyshoudende ende noch in de plicht van hunne ouders, is tegens hun gesupersedeert te procederen als ook tegens hunne goeden. Voorts is hij naderhant wel geïnformeert geweest van Albert Geertsz. mandemaker, predicant Heyn Sone cum uxore ende eenen Claes Henricxz. wever, van desen troublen seer culpabel, hier noch te converseren heeft de selve ter compste van *de* commissarisen ten voors. tijde van de Vastelavont onder ander gesorgt ende oock den lesten gevangen. Hoewel deselve naderhant bij *sententie* is gerelaxeert uuyt dien nyet in den naem toenaem noch

pagina 38

ambacht ~~nyet~~ en was gefailleert, maer wel in den persoon als wesende een Vriese. Desgelijcx oock eenen Claes Henricxz. wevere de Vriese. Gevraecht op heer Clemens Mertensz.

apostaet ende Symon Schorel, vercleert den yersten nyet te kennen noch den zelve Symon hier nyet gewoont noch zijne residentie zoe nyet gehouden te hebbende, maer wel hier t'Alckmaer gehoudt wesende. Ende nopende Binckhorst dat deselve alhier in der stadt hadde geweest omtrent viii oft x dagen voor Vastelavont ombegrepen vrij ende vranck over ende weder gaende.

Gevraecht voorts opte heer van Brederode ende andere edelluyden neffens hem wesende hier in der stadt ten tijde doen de voors. requeste werdt *gepresenteert*. De woirden bij eenige tegens den leeckenbroedere van den minrebroeders uuytgegeven als anderssins de dreygementen ende verborstighe woirden des voors. heer van Brederode ende den zijnen, recht doe men de kercksmijtinge

terstondt daernae dede ten minrebrueders. Vercleert dat alsoe hij gheender quader maten beduchtende noch eenighe suspicie hebbende was gegaen met ettelijck geselschap en werde van *de* voors. saken oft kercksmijtinge nyet geadverteert tot dat bij nae al geschiet was, sonder dat hij oock 't clocxken dat storm sloech acht sloege, meynende dat ten completen was. Ende hij hoorende het loopen der gemeynte ginck naer huys seyndende derwaerts zijnen dieneer **Jannis** de Crijtere, die hem declarant rapporteerde desser gebuerde ten bruers *ende* bij nae al gedaen was ende daeroppe bij hem oock gevraecht wesende nyet eenen van de kercksmijters en wiste te noemen. Gevraecht wat informatien hij daeroppe noch voordere gehouden *ende* doen houden heeft, vercleert dat hij = declarant noch eenige aff heeft soe informatien, *sommaire* aenspraken, *sententie* van deffaulten ende anderssins die hij bereet is over te leggene *ende* nu i.sedert overgelevert heeft. Verclaert voorts gevraecht wesende waer die predicanten ~~emmers~~ die

pagina 38v

van Amsterdam Jan Arentz. als andere van hier, ende daer *comm[ende]* logerden als zij hier quamen, vercleert ^ 't selve nyet te wetene, noch waer het landt oft crofte toebehoirde oft bij wien 't selve daer toe gehuert werdt daermen yerst op predictie. Noch oock de schuere daer se naderhandt geraecten ^ te predicken en weet hij zoe nyet sekerlijck, dan [ ] Cornelis Pietersz. predicant alhier ~~die~~ hadde zelve zijn eygen huys staende ~~alhier~~ in de stadt opte Houtdille. Ende Jan Arienssz. hier ondertijden van Amsterdam *commende* hadde ~~hier~~ t' Alckmaer zijn eygen vadere soe hij hier geboren was. Maar gelooft dat de vader zijn costen coopt te sieckeren oft in 't gasthuys. Gevraecht op de publicatie die men op den meyedach over jaer gedaen zoude hebben, vercleert dat het ~~selve~~ hem uuyter memorien is wat die precise inne hielt, onderteeckent B. de Teylingen.

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 51]

[in marge: Sonnenberch]

[in marge: Herlaer]

Broeder Cornelis Aeri(en)tz., gardiaen van *de* minrebruederen tot Alckmaer, oudt omtrent xlv jaren. Geinterrogeert sub verbo sacerdotis op den oirspronck van desen desordren ende turbelen alhier in der stadt van Alckmaer geschiet in 't begin van septembri anno LXVI lestleden ende waerdeur princip[alijck] door sake gecomen zoude moegen zijn. Vercleert dat omtrent een maent tevoren alear daer de kercksmijtinge op den

ii^{en} septembris gebuerde, daer overgecomen wesende eenen Sonnenbe[rch] rentmeestere van den heere van Brederode metten castelaeyn van Egmond, Herlaer ten huysen van den Gulden Vliese, hij declarant daer ontboden werdt bij den dieneer des voors. Sonnenberch des avonts omtrent den vi uren, daer hij declaran[t] hen aen *de* tafel vondt doen sitten ende uuyterlijck vraeghde hem de voors. met groote opdrachtige woirden offer twee bruers ~~laten~~ waren die naer Tessel gereyst waren van *de* welcken d'eene namelijck bruer Jan van Mechelen gesezt soude hebben

pagina 39

dat Brederode noch wel zoude verleert wordden sulcx met dese grauwe mantels metten sijnen te gane soe hij Sonnenberch oock doen aen hadde. Dat de coninck die noch nyet doot en was 't selve wel hem soude verleeren, datter hen noch wel eenen stalen winde mochte deur den hals gaen, welck hij declarant willende verantwoirden ende den voors. religieulx een goet predicant ende discreet man wesende daer aff excuseren. Seyde dat *emmers* waer was ende dat hij daer aff vertifficatie zoude thoonen (noot wesende, zeer gewellich ende imborstich daerinne sprekende vorderde hem daerinne oock tot excusatie te sprekene de schouteth van den Berghe, Sebastiaan van Geertsberghe. Welck hoorende sprongh de voors. Sonnenberch op, seggende dat hij stille zoude swijgen dat hij nyet en wiste wat hij seyde, vragende oft hij heer was oft schouteth ende dat hij flux van der cameran zoude vertrecken, zoe hij dede. Seggende voorts tegens den gardiaen dat hij woude dat hij religieulx daer aff gestrafft *ende* gecorrigeert zoude worden oft anderssins zoude hij mijne heer daer aff nadere informeren. Zoe 't selve t'stout ende qualicken van hem gedaen was, uuyt dien de voors. Brederode daerinne anderssins zoude moegen versien, want hij alle het geheel landt op zijn handt hadde als hij woude. Waernaer hij declarant eens oft tweemael gedroncken hebbende *ende* wat neergeseten, is vertrocken met zijnen medebruedere brueder Jan van den Kerckhoff wel franch... verstaende *omme* gaen te slane op alle proposten dier hadden moegen gerijsen hoewel daer gheen ander proposten (dan van de materie voors.) doen ter tijt gehouden en werdden. Welcken volgende *omme* alle *inconvenienten* te schouwene heeft hij declarant 't selve *scriftelijck* den ministre te kennen gegeven, in vuegen dat deselve den voors. bruer Jan van Mechelen versonde naer der Goude hoewel hij declarant van de voors. proposten eenige waerheyt oft licteecken en heeft cunnen vernemen noch

pagina 39v

[in marge: Jan van Campen gevangen]

en geloof nyet datter yet aff was. Soe hij oock noot metter waerheyt en heeft cunnen vernemen noch geweten dat de propos[ten] noch woirden eenichssins souden gesproken geweest zijn. Dry oft vier weken ongeveerlich daernaer bij eenen brueder Cornelis van Duerne die deur rapport (soe 't scheen) van eenen Jan van Campen, taelman gesezt zoude hebben in 't geselschap sittende dese oft gelijcke woirden dat hij hoepte dat Brederode eer een maent van dien daghe noch gehangen zoude worden aen een dieffchegalge. Uuyt dien hij declarant in 't verseijnder (als boven) *ende* anderssins tot diversche reysen den brueders vermaende hun te wachtene van nyemanden gheen oirsake te gevenen met eenige woirden. Oick dat informatie naderhant daerop genomen wesende bij de borgmeesters deur instantie *ende* scherp bevel van den voors. heer van Brederode ten daghe *ende* ure van *de* kercksmijtinge soe het rapport hem dieshalven doen scheen gedaen te zijne als oick hij declarant daer scherpelijck naer gevraecht hebbende noyt en heeft cunnen 't selve gevinden. Gevraecht op de disordre van de kercksmijtinge *ende* distructie van *de* kercke van heuren convente *ende* wie daer mede handadich wesen mochte. Verclaert dat alsoe hij des daeghs van *de* compste van *de* voors. heere van Brederode *ende* mitsdien hem beduchtende uuyt redenen *ende* sake voors. *ende* dat Sonnenberch hem declarant nu was kennende die tot Berghen *ende* elders daer omt[rent] de kercken hadden van sulcke saken afhendich gemaect. Soe hij in den vollen refter te verstaen gaff opdat hem gheen voordere *inconvenient* van *de* kerckenjuweelen gebeuren en soude als elders metten kelcken *ende* ander heur principale affairen was vertrocken *ende* hem *secretelijck* begheven in seke[re] vriendts huys hier in der stadt sonder te verstaen te ghevende waer, *omme* redene, *ende* daer hem wel gerapporteert werdde desser dien dach *omme* ghinck bij Baert Diericxz. jonck man gehoudt wesende tot wiens moedere hij declarant doen was, van 't loopen metter requeste (sonder te wetene

pagina 40

[in marge: personen *requeste* gepresenteert hebbende den heer van Brederode]

tot wat intentie) naar den heere van Brederode, doen wesende ten huysse van de weduwe van Sonnenvelt daer se gepunteert werdde omtrent noene bij (soe hij doen verstonde) Guillaume Mostaert oft Triere, Adriaen Doedessz., Bruyn Geertssz., Jan de Boer, *meester* Ghysbrecht de schildere, Willem de boeckbindere, den grooten *Phillips* *ende* meer andere die hij nyet onthouden en heeft. Mitsgaders van *de* rapporten die den voors. heere t'sijnen vertrecken scheen gedaen te wesende recht een halff ure tevoren eer de destructie in 't convent gebuerde van den voors. leeckenbruer tot onstichtinge

van desser naer volghde als breeder verhaelt is in zijne voors. voorgaende depositie eertijden daer oppe gedaen. Gevraecht voorts op de qualiteyt van Cornelis, meester Gheert ende Adriaen zijn bruer van der Nyenborch, geneeven. Vercleert dat hij wel heeft hooren seggen dat hij Cornelis d' ierste was, die het velt huerde voor een pont groote, daer men yerst op predicte de valsche leeringe hier achter de lijnbane ende dat uuyt gemeyne sprake, doen ter tijt gaende. Ende dat des voors. meester Gheeraerts broedere Adriaen eens (sonder te weten den precisen tijt) hem declarant aenquam, seggende dat de bruers tot hunne oudershuysse (daer se t'samen inne woonen) quamen cloppen ende bidden dat se voordane voorbij zouden gaen. Want zij van den wille waren nyet te gevende, totten convente maer woude hij gardiaen voor zijnen persoon yet hebben, dat hij hun vrijelijck aenspreken zoude. Waeroppe hij doen seyde dat hij, van den selven die het convent nyet en favouriseerden gheen duecht en begaerde, hem voorts voorbij gaende ende doende gaen, van zijnen bruerders. Maer nopende de beleyden van de schutterye ~~van den se~~ ten tijde van de tocht van de heere van Meghen en zoude nyet precise weten te deponeren dan van hooren seggen. Uuyt dien hij te dier tijt was tot Hoirne gehouden omtrent viii oft x daghen mits het sluyten van de poorten doen 't selve gebuerde. Voorts op de ingesetenen

pagina 40v

ende andere die hen gemoeyt zouden hebben ende handadich geweest metter kerksmitinge ende des hij daeraff verstaen mach hebben. Vercleert datter hem diversche zijn genoempt geweest dier mede handadich zijn geweest ende die hij lang[e] daernaer heeft zien achter straten gaen, **ve.eult** ende vrije ten aensiene van eenen yegelijcke tot twee maenden ongev[eer?] herwaerts, als namelijck *Phillips Cornelisz. alias de groote Phillips*, Colijn Anthonisz., Willem de steenhouwer, *meester* Laurens de lantmeter, Cornelis Pieterssz. Coninck schoenmakere, Pauwels Adriaensz. schoonsone van *de* secretaris ende andere die hem *deposant* nu nyet voor en comen. Vercleert voorts wel verstaen te hebbene dat sekeren tijt daer tevoren soe bruer Joos Berincx (tot Loenen nu staende) was omme gaende om vleesch, altera innocentium, deselve ten huysse van *de* voors. *meester* Gheeraert inne geroepen wordden, bevonden daer aen *de* tafel sitten diversche persoonen daer... hem ter *presentien* van Ambrosius de bode ende Jan Taemsen diversche propositen van *de* geestelijcheyt ende andere affdragende woirden voerhielt daeraff de voors. Ambrosius ende Taemss beter bescheet zouden weten te gevenen, onteeckent .....**sed res ha..at pretestor fr. Co..... zundert**

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 52]

Jan Taemssen poorter der stede van Alckmaer, oudt omtrent lxxv jaren. Geinterrogeert onder eedt op te proposten gesproken ten huysse van *de* voors. deponent. Verclaert dat hem wel heucht dat zij daerinne geroepen werden, maer van de proposten en heeft die zoe nyet onthouden. Mits d[.] hij is cort van memorien, ende die nyet zoe gaeye en[.] sloeche. Voorts gevraecht op de disordren ten minrebr[uederen] als naderhant in de kercke gebuert, vercleert dat hij wel in de kercke ten minrebrueders wesende met pater Merten, sach daer diversche smijten *ende* trecken maer en zoude een

pagina 41

oft gheene cunnen gekennen noch nu genoemen mits vreesse die hij doen hadde, mitsdien deselve pater Merten daer tegens willende seggen (soe 't scheen) hij declarant vertrocken van sorgen ende daeroppe luttel gaen sloege. Nopende de Groote Kercke, vercleert dat alzoe hij corts na den voors. tijt op sekeren morgenstont ter Grooten Kercken comende, sach dat alzoe men daer was affnemende de outaren, uuyt bevele (zoe hij naderhant heeft verstaen van *de* weth) oock daer diversche waren die eenighe beelden onttwee gesmeten hadden, soe hij die daer sach liggen. Welck hij aenmerckende is insgelijck terstont van daer vertrocken, zonder gemerct te hebbende bij wien *ende* wat persoonen dattet waren. Sonder voordr daerinne te weten vercleeren oft deponeren, onderteeckent Jan Taems.

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 53]

Meester Gheert Pietersz., borgmeestere der stede van Alckmaer, oudt omtrent lxxii jaren. Geinterrogeert onder eedt t'zijnder officien gedaen, opte troublen ende misbruyck van *de* voorleden tijt in den somer over twee jaren herwaerts in der stadt van Alckmaer gebuert, occasie ende oorspronck der zelve. Verclaert dat naer zijner duncken den oorspronck grootelijck geweest te hebbende dat alsoe den heere van Brederode, hier den yersten septembris anno LXVI van Hoirne was gecomen. Verselschapt mette zusters van den Prince van Orangien, diversche edelluyden *ende* jouffrouwen zoe van zijnen huysse als andere met oock eenige van *de* voors. stede als Medenblick ende Hoirne. Waerop diversche van der gemeynten alreede wat in alteratie wesende den predicant ende zijne quade leeringhe favoriserende *ende* alreede een requeste overgegeven hadden aen de weth ten eynde om een kercke te moegen gecrijgen

deselve *instantelijck* solliciterende waeren, naervolgende des voors. declarants voorgaende depositie bij hem over jaer in handen van *de* commissarissen van den Rade van Hollant doen gedaen, zoe oock op Sinte Bertholomeusdach in de maent van auguste alsdoen recht voerleden gehoirt hebbende eenige van der gemeynthe quaetwillig[en] sekere quade rapporten van *de* destructie van Amsterdam ende andere steden van Hollant, Brabant ende elders omme hunne intentie ende quaet voortstel te be~~le~~th te effectueren genouch uuyt persuasien ende instigatie (zoe 't scheen) van eenighe quade geesten fame *ende* gerucht was in de Grootte Kercke te willen comende zonder te weten wat se in de sin hadden, en hadde 't selve nyet be~~le~~th geworden bij hem declarant, doen borgmeestere, *ende* eenige andere in de voors. kercke wesende ende hem daer vindende ende tegens stellende seggende dat se daer nyet te doen en hadden, datter wat anders te doen was, ende zij wech gaende heeft men mitsdien de kercke gesloten omme all inconvenienten te schouwene. Ende nu mits der compste van *de* voors. heere van Brederode *ende* den sijnen daeroppe schijnende eenigh fundament *ende* stouticheyt te nemende. Vorderende hen eenige seker requeste over te gevene tot gelijcken fyne aen *de* heere van Brederode voors. doen ten huysse van de weduwe Sonnenvelt daer deselve heer was geaen omme de selver sieck wesende te besuecken *ende* hem declarant als haer medecijn daer insgelijcx overquam, zonder te verbeyden d'antwoirde op huere/hunre voors. yerste requeste omme reso[lutie?] van *de* welke enige gedeputeerde gereyst waren naer Den Haeghe welcke requeste de voors. heere hem declarant *ende* zijnen bruedere doen *communiqueerde* *ende* hem daer aff sprack breeder ende wijdder. Maer soe zij eyntelijck seyden 't selve nyet te vermoegen oock opte resolutie die zij dien aengaende waeren verwachtende uuyten hove (als boven) en werdde doen daer oppe nyet gedaen *ende* gingen deselve ongetroost ~~heden~~ henen tot nader noemen. Gevraecht wie de selve waren de requeste presenterende

[in marge: absent *ende* latiterende]

[in marge: Sybrant de barbier]

[in marge: Willem Pietersz.]

[in marge: Dijckgrave bij Medenblick]

Vercleert 't selve nyet gesien oft gemerckt te hebbende noch oock naderhant in 't seker cunnen vernemen dan bij gemeyne fame hoewel hij daertoe wel diligent heeft gedaen. Maer soe diversche dieshalven ende anderssins gesuspecteert wesende des anderdaeghs nae Asselwoensdach lestleden den commissarissen hier wesende *ende* van *de* majesteitwegen diversche dien nacht doen versueken *ende* apprehenderen hebbende van kercksmijters *ende* andere sulcke opruerige persoonen voor

hem declarant ende dier van der weth t'zijnder *presentien* doen roepen ende ontboden tot twee distincte reysen deselve hun te sueken makende ende schenen te absenteren. Zoe de zelve jezedert ende alnochs hun sijn absenterende als namelijk; Adriaen Doedessz., Dierick ende Jan van Foreest, *meester* Willem Fransz., Guillaume Mostaert ende Triere, Bruyn Geertsz., Jan de Boer, Ghysbrecht de schildere, Willem de boeckbindere, Colijn Anthonissz. ende Cornelis Jansz. van *de* Nyenborcht. Dan sach ende mercte wel hij declarant dat na de *presentatie* der selver requeste den voors. Brederode zeer *instantelijck* was volgende eenen Sebrant de barbier, zonder dat hij op te voors. andere persoonen heeft zoe cunnen gemercken uuyt dien het nagelooop van *de* volcke, poorters, edelluyden ende andere soe groot was oock eenighe (soe hij verstaen heeft) tot gelijcke intentie daer gecomen waren van *Edamme*, *Amsterdamme* ende andere plaetzen. Gevraecht ofter yemant van Hoirne oft Medenblick doen daer omtrent was, vercleert nyemanden van daer *vernomen* 't hebbende dan een van Hoirne, Willem Pietersz. alias Schijtgelt ende den dijckgrave van Medenblick, Wigger dien hij vindt over tafel den yersten des avonts tevoren ende den dijckgrave dien middach soe hij declarant ten beyden tijden daer ontboden werdt bij Jan Jansz. de bode. Zoe hij hem hadden geexcuseert te *commen* ten etenen, maer tot wat intentie ende hoe deselve daer gecomen waren en weet hij niet anders. Vercleert voorts gebuert te zijne dat des achternoens zoe de *voors.* heere van Brederode vertrecken zoude aengebracht werdde

pagina 42v

ch

bij sekeren dickachtigen edelman over ende weder gaende hier ~~ende~~ ~~wedergaende~~ hier ende daer uuyt ende inne den huuse van Cuelen oft camer daer se waeren seker quaet rapport van vileynige woirden die een minrebruedere brueder Cornelis (ombegrepen zijn toenaems) van den selve heere gesproken zoude hebben, als dat hij bynnen een maent oft ses weken noch zoude hangen aen een diefsche galge oft gelijcke woirden, waerdeur de selve *heere* seer verstoort ende vergrampt wordende woude 't selve van de borgmeesters gestraft hebben, met vele verborstige woirden ende weerwoirdden ter *presentie* van den geselschape daer wesende. Nyet tegenstaende alle excusen die zij borgmeesters ende andere goetwillige daer tegens doen consten *omme* de sake te beleyden met goeden middele ende vrientschap, de gemeynthe daerop eene quaden voet schijnende te nemende terstondt na den voors. vertrecke het inconvenient is gebuert in der kercke van *de* minrebrueders refererende hem breeder ende wijder tot sekere twee missiven dies halven van 't collegie wegen aen de raet geschreven inhoudende breedere declaratie van als, als tot zijne depositie voors. collegialijcken gedaen. Vercleert voorts oock wel naderhant in aprili lestleden verstaen te hebbende dat een van edelluyden genaempt Cock geseyt

zoude hebben sittende te peerde ten vertrecke des voors. heere aen *de* rentmeestere Teylingen genouch des men beduchte ende toecomende scheen te wesene van *de* minrebrueders als oock naderhant gebuerde refererende hem des totten selven woirden. Gevraecht oft hij nyemanden anders en zoude weten aen te noemen die handadich oft mede wetich geweest zouden zijn van de kerksmijtinge ten minrebrueders, vercleert voor sekere nyet voordere dan hij vercleert en heeft eertijden bij zijne depositie ende de twee missiven voors. daertoe hij hem des is refererende hoewel hij declarant in de kercke comende te selven tijde met Baert Symonssz. soe verbaest werdt van *de* menigte van *de*

pagina 43

volcke dat nyemandt zoude weten aen te noemen die hij gekent heeft ende comende aen *de* bichtstoel, daer hij woude verbieden eenen hem onbekent, hem declarant sulcke gesichte gaff oock eenen steen naer zijn hoofd crijgende dat hij hem vertrocke van daer seggende eenige tot hem declarant, borgmeestere wat doedy hier de luyden zijn rasende ende dul. Des nyettemin heeft jezedert wel hoeren noemen die befaempt waeren daer geweest te hebbene ende ter saken van dien oft gelijcke hun noch zijn absenterende als *namelijck* den voors. Sybrant de barbier, *Phillips* Cornelisz., Cornelis Valckooge, *meester* Laurens de lantmetere, sekere steenhouwer cleyn persoon van stature, Jan Franzen Boon, Pauwels Adriaensz. ende eenige andere. Vercleert voorts noch wel verstaen te hebbene dat hun zijn absent houdende tot diversche plaetssen soe hier zoe daer diversche andere persoonen die men eertijden versocht heeft te willen apprehenderen ende anderssins hun beduchtende zijn onder andere als eenen Heyn Sone, Pieter Cornelissz., onderteekent Gerryt Pieterssz.

[in marge: Alckmaer]

[in marge: Maximiliaen Cock]

Dierick van Teylingen, rentmeestere van Egmond. Gevraecht op de woirden gesproken bij Maximiliaen de Cock, edelman, wesende doen neffens den heere van Brederode ende t'zijnen huuse gelogeert wesende. Vercleert dat alsoe hij was te peerde geseten ende oirloff nemende hem hij declarant vraechde den selven ofter yet aff was, dat men het minrebruederscloostere zoude destrueren zoe rumoer was dat zoe haest de heere van Brederode nyet wech en soude zijn 't selve gebueren zoude ^ oft hij oock van eenige requeste wel gehoirt hadde overgegeven te wesene, zonder nochtans te wetene tot wat intentie. Seyde hij Cock daeroppe gelijcke woirden in substantie, wat waer daerane bedreven al waeren zij alle gedestruert, 't selve zeer licht achtende

pagina 43v

met vliegende woirden. Ende soe hij declarant hem was in huys houdendende mits der compste van Brederode sorgende van hem genoot te ~~hebbende~~ wesene oft anderssins gemoeyt zoe hij zijn penninckmeester was en heeft voorder nyet cunnen gemercken desser meer omme ginck, onderteekent Dierick van Teylingen.

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 55]

[in marge: Willem Pietersz.]

[in marge: Alaert Wiggersz.]

Ambrosius Ambrosy, gesworen bode der stede van Alckmaer, oudt omtrent li jaren. Geinterrogeert onder eedt t'zijnder officien gedaen, tuycht ende vercleert dat alzoe hij als dieneer van der stadt was bewarende het silvere den i^c oft ii^c septembris anno XV^c LXVI ten huysse van Roosenbergher in de herberghe genaempt Cuelen, ter tijt de heer van Brederode daer present was mette zusters van de Prince van Orangien ende mijnvrouw van Hoirne soe hij verstondt ende diverse andere jouffrouwen ende edelluyden gecomen van Hoirne. Zoe de borgmeestere Willem Pietersz. alias Schijtgelt daer mede oock gecomen was de selve beleydende metten dijckgra[ve] van Medenblik Alaert Wiggersz. die metten hier selven des a[vonts?.] laet ende des anderdaegs 's noenens daer etende waren. Soe de heere van Brederode in diversche plaetzen den selven zeer neerstelijck hadde doen suecken doer zijnen medebroedere mede bode van der stadt makende t'samen groote chiere ende diversche propositen metten selven hebbende. Zonder te wetene waertoe die tendeerden, dan sach wel datter groot vrientschap tusschen den anderen gethoont werdde, roepende mondelinge zoewel d'een als d'andere: vive le geuz, sonder te wetene datter yemandt des sweech oft exempt was van 't selve te roepene. Schijnende alle gadere t'samen Brederode te complareren oft te wille te zijne ende alzoe hem 't selve zeer tegenstond mercte onder andere dat na den noene daer inne gecomen is

pagina 44

[in marge: Dierick Joos]

[in marge:

verborstighe ende

.iltrequedante woirden

gesproken 't Alckmaer

bij den heer van Brederode]

een genaempt Dierick Joosz. (soe men seyde) uuyten Haghén

aldaer den heere van Brederode van der tafelen opstonde *ende* ginck den selven Dierick Joosz. tegemoete, vragende totten selven hoe staen de saken, waeroppe de voors. Dierick Joosz. den voors. heer van Brederode antwoirde dese oft gelijcke woirden "al wel, wij hebben genouch de stadt tot onsen wille, dan een oft twee van de regeerders die hopen wij wel tot onsen wille te gecrijgene". Daerop hij deposant doen vraechde den dieneer van Roosenberger, genaempt Hans Coenraertsz. cleermaker, wat stadt is datte dien hij **s..et** die hij tot zijnen wille heeft ten is ymmers Alckmaer nyet. Waerop de voors. Hans antwoirde "ten es Alckmaer nyet tes een andere stadt" ende soe hij deposant des 't selve naerdemael *curieuselijck* gevraecht heeft, zoude verstaen hebben dat wesen zoude de stadt van Delft. Ende alnoch eer de maeltijt op was ende de selve heer van Brederode stondt opt eynde bij de borgmeesters van der stadt isser een van zijn familie gecomen, die hem in 't oor sprack zonder den selven te kennen. Waerop *ende* 't selve gehoort hebbende begonste den heere van Brederode zeer te fulmineren *ende* groot **ges.anck** te makene. Maer heeft wel verstaen dat was om sekere injuriense woirden, die eene minrebroeder gesproken zoude hebben van den heere van Brederode als dat hij corts zoude hangen aen een diefsche galge. Schijnende 't selve zoe ter herten te nemende, dat hij seyde dat ick wiste die monnick die dat geseyt zoude hebben ick zouden (zweerende bij God) hem gaen vernielen totten grondt toe, al waer er den duvel inne, jae al waer daer die coninck selver bij, waerop de borgmeesters pater Merten Sonnenvelde ende den rector beduchtende quader maten de saken geerne verbeden hadden, maer scheen dat den selven zoe gram was, dat qualicken om doen was. Seggende

pagina 44v

altoos dat hij wilde hebben correctie gedaen over den monnick oft hij zoud 't selver doen, ende datter de stadt zoude moegen mede in last *commen* ende gelijcke woirden zoe dat hij mette selve verbollicheynt beneden ginck in 't voorhuys roepende doen nae Wigger Alaertz. voors. die zeer wel bij dranck wesende op 't bedde lach, ende is van het selve bedde geroepen. Wesende bij den heere van Brederode gecomen, metten welcken hij gesien heeft dat hij sekere spraeck hiel lange ende breet *ende* zoe den heere van Brederode metten anderen heeren na de straten ginck ende hij deposant 't silver bleeff gaeye slaende en zoude nyet ^ anders weten te deponeren. Gevraecht na degene die vluchtich, latiterende oft absent zijn ter saken van *de* voorleden troublen. Vercleert datter diversche zijn zoe die eermaels gesocht zijn geweest ter saken van de kercksmijtinge als gelijcke saken ende

die men Asselwoensdaegh 's nachts soechte om te apprehenderen ende oock eenige daer aff geapprehendeert werdden als oock tot xii oft xiii toe die des anderdaegs bij hem *ende* zijnen medebruedere cunlijcken tot twee reysen ontboden voor ons *commissarissen* ende wethouders ende die sedert hen geabsenteert hebben ende noch nyet te vinden en zijn. Maer wye handadich geweest is in kercksmijtinge oft oock die de requeste *gepresenteert* hebben en zoude hij in 't sekere nyet weten aen te noemen dan bij gemeynte fame *ende* van twee die hij in 't minrebroederscloostere gesien heeft, die doende waren aen 't belt van Onser Liever Vrouwen in de Sonne, eene Dierick Mertensz. suyvelcooper van Schagen *ende* eene groote *Philips*, onderteckent Ambrosius

[in marge: Alckmaer]

Baert Symonsz., oudt borgmeestere van Alckmaer *ende*

pagina 45

tegenwoirdich van de vroetschap der voors. stede, oudt omtrent xl jaren. Gedachvaert wesende *omme* getuygenisse der waerheyt te gevene. Vercleert bij zijnen eede dat ten tijde de beeltstorminge geschiede bynnen den convente van *de* minrebroeders tot Alckmaer hij depositant doen was borgmeestere der voors. stede *ende* was in septembris anno 1566 sonder den precisen dach onthouden te hebbende. Verclarende voorts dat in augusto desselfs jaers de borgmeesters ende scepenen der voornoemde stede ^ sekere requeste *gepresenteert* is geweest bij handen van twee persoonen als namelijk Willem Mostaert geboren (soe men seyt) van Antwerpen, ende noch eenen anderen genaempt *meester* Sybrant barbier, geboren van Alckmaer bij het disposityff van welcke requeste den voornoemde supplianten uuyten name van die van nyeuwe religie versochten te hebbene een kercke alwaer de voors. supplianten in 't *generalijcken* souden moegen hoeren predicken het woirdt Goidts (zoe sij te kennen gaven). d'Welck den supplianten nyet geaccordeert en werdt, maer hebben de borgmeesters ende scepenen henlieden geadresseert omme opte voors. oepinghe van kercke ten fyne als voren te hebben advys van de provincialen Rade van Hollandt, daertoe gedeputeert zijn geweest om antwoirde ende resolutie te brengene eene Claes Harcxsz. doen borgmeestere ende Jacob Reyerssz. scepen. Ende was te dien tijde bij mijnen heeren van den rade geappointeert geweest dat zijlieden requiranten henlieden reguleren zouden na de placcaten van de *Coninlijcke* *Majesteyt* sonder yet te *innoveren* oft te attenteren contrarie die oude religie ende ordonnancie der heyliger kercken, ende dat in de macht nyet en was van die van den rade noch oock van henlieden wethouders sulcke ende diergelijcke versoucken contrarie der *Coninlijcke* *Majesteyts* placcaten der voors. supplianten te accorderen.

Verclarende voorts warachtich te zijne dat bynnen middelen tijde

pagina 45v

de voors. Claes Haertz. ende Jacob Reyerssz. bynnen Den Haghe waren ten respecte (als voren) de beeldestorminge in 't minrebroeders-convent geschiet is hier voren geroert. Alwaer hij deposant met eene *meester* Gheeraert Pieterssz. voorgaende deposant, pater Merten van Jonckhoff ende Ambrosius Ambrosie gesworen stadtboden deur het clippen van de clocken der minrebroeders, bynnen den convente quamen *omme* alle schaden ende inconvenienten te beletten zoeverre in henlieden was, nyet wetende nochtans sekerlicx van de beeltstorminge eer ander stontd zij in 't convent quamen. Maer dochten deur het lange clippen van de voors. clocke datter eenigen brant mochte wesen oft anderssins ende aldaer gecomen zijnde hebben bevonden dat besich was met het voors. scandaleux breken onder andere eene schuytvoerdere die men noempde Coninck, zonder dat hij deposant den gerechten name zoude weten te vercleeren dan dat de selve woonachtich was buyten Alckmaer tegens de Canistrate overe, ende hem geneerende met schuytvoeren tusschen Egmond, Berghen ende Alckmaer. Ende alsoe hij deposant mette voors. *personen* aensach die groote confusie ende disordre die daer geschiede, is seer beancxst ende bevreesst wesende van daer vertrocken regard nemende dat over al de ocsael in stucken gebroken werdt ende de stucken hier ende daer ~~in de handt st~~ achter sijn deposant lijff vielen. Verclarende voorts warachtich te sijne dat den heere van Brederode op den selven dach, jae gheen halff ure tevoren uuyter stadt van Alckmaer gereden was doen de voors. beeltstorminge gebuerde met welcken heer van Brederode de *voornoempde* Willem Mostaert groote ende diversche *communicatien* hielde, sonder dat hij deposant conste verstaen wat propositen

pagina 46

zij metten anderen hadden en heeft oock nyet gesien dat den *voornoempde* heere van Brederode eenige requeste gepresenteert is geweest, maer wel gehoort dat sulcx gedaen is geweest bij den voors. Mostaert, ten bijwesene van eene Adriaen Doedeffs, Bruyn Geertsz., Jan de Boer, Willem Lambertsz. boeckbindere, *Philips* Cornelisz., Sybrant barbier. Sonder andere personen te weten te denomineren, bij ons *commissarissen* gevraecht wesende. Gevraecht wie ter causen van de voors. *nyeuwigheden* ende *troublen* absent, vluchtich oft latiterende sijn, segt in den iersten

te wesen eene Pieter Cornelissz. een valsch leeraer geweest hebbende ende gepredict ter plaetzen genaempt de Geest buyten der stede van Alckmaer ende den voors. Coninck schuytvoirdere, *meester* Laurens de lantmeter, Jan Pieterssz. lapsaeyer, Willem Steenhouwer, den welcken onder andere *grootelijck* befaempt is geweest nopende de beeltstorminge totte minrebroeders gedaen, gelijk oock geweest is Claes Jacobsz. tymmerman, Jan Fransz. booncuyper. Verclarende voorts absent te wesene Pauwels Adriaenz. die men seyt oock beeltstorminge ter voors. plaetssen gecommiteert te hebbene. Ende gevraecht wesende na de persoon van Alaert Geertsz. mandemaker, segt dat den selven menighe jaren absent is geweest uuyter stede van Alckmaer, sonder dat hij deposant zoude weten te seggene waer hij zijn woonstede begrepen hadde ende heeft hij deposant wel verstaen dat den voors. Alaert hem in diversche plaetssen hem heeft vervoirdert in 't openbaer geduerende den voors. turbelenten tijt te predicken. Seggende voorts absent te wesene eene Heyn Sone taelmaen geweest hebbende bynnen der voors. stede zonder dat hij deposant weet dat zijn huysvrouwe heur mette voors. nyeuwigheden gemoeyt heeft. Claes Wijbrantsz. zone van Adriaen Wybrantsz., Ysebrant

pagina 46v

Cornelisz. van Schorel die men seyt tot Empden gestorven te zijne. Is hem oock absenterende eene *meester* Arnoldus Roosenberch de welcke groote familiariteyt gehadt heeft metten heere van Brederode, hoewel de voor. Roosenberch ten tijde de beeltstorminge tot Alckmaer geschiede bij hem deposant aldaer nyet gesien en is geweest. Verclarende voorts dat de borgmeesters der *voornoempde* stede gehoord hebbende dat in 't geselschap van den heere van Brederode waren de zusters van den Prince van Oraengien doen ter tijt stadthoudere van Hollant hebben den selven naer oude maniere van doene der stadt wijn gesconcken ende bij de selve jonckvrouwen ende den *voornoempde* heer van Brederode den noemael blijven eten. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te verclaren dat bij den heere van Brederode geduerende den voors. maeltijt eenige *commination* oft dreygementen geschiet zoude zijn geweest, tenderende totte voors. disordre als subitel[ick] naer zijn vertreck geschiede. Maer is wel waer dat de tafel op gedaen wesende eene edelman (sonder dat hij depos[ant] den naem van dien zoude weten te denomineren) den voors. heer van Brederode heeft comen adverteren van sulcke woirden als een leeckebroedere totte minrebroeders zoude geseyt hebben, als dat den *voornoempde* heer in corten tijt aen een diefsche-galge hangen zoude. Deur welcken te kennen geven den voors. heere seer verstoort werdt. *Versuekende* naer

vele vloecken *ende* fulminatien van woerden dat de wethouders aldaer present den *voornoempde* leeckebroedere soude willen straffen *ende* corrigeren van de voors. zijn woerden. Waerop hij deposant mette andere zijn medebroeders te antwoirden gaven dat den *voornoempde* leeckebroedere tot heurlieder correctie nyet ten stonde, *ende* dat wel mochte wesen dat sulcke *ende* diergelijcke woerden als vooren noyt

pagina 47

bij den *voornoempde* leeckebroeder gesproken en zouden zijn geweest *ende* dat hem 't ongelijck *ende* tegens de waerheyt het selve wel mocht aengebrought zijn. *Ende* scheidende mitsdien de *voornoempde heer* van Brederode uuyt het logyst genaempt Cuelen toebehoort hebbende den *voornoempde* Arnoult van Roosenberge. Soe is een halff ure daernaer luttel min oft meer ombegrepen de beeltstorminghe als voer geschiet. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen oft weten in 't sekere te deposeren wie daer van yerste autheurs oft instigateurs zijn geweest.

Verclaert voorts warachtich te wesene dat in den meye anno XV^C LXVII sonder den prefixen dach onthouden te hebbene sekere verlooren hoop knechten die men noempde de gheusen, gepilleert hebben d'abdijs oft convent van Egmond. Zijn metten roof *ende* pillange gepasseert voorbij de voors. stede van Alckmaer aen de noortzijde der selver stede *ende* dat over twee bruggen die daer yerst bij *ordonnancie* van borgmeesters geleyt waren, *ende* dat ter causen vandien zoe de wethouders verstaen hadden dat vele vrepde knechten in 't landt *ende* sunderlinge bij Amsterdam waren, *ende* voor de stadt gheen singele en lieght geen occasie en zouden hebben om met geweld deur de stede te willen passeren. *Ende* over sulcx zijn oock de knechten van de grave van Meghen die den voors. verloren hoop vervolgende waren over de voors. brugghe oock gepasseert zonder de voors. stede te passerende, den welcken *voornoempde* grave van Meghem bij de regeerders der voors. stede buschruyt geaccordeert is geweest. *Ende* alsoe den *voornoempde* grave gepresenteert werdt bij den borgmeesters te willen zijn logist begripen bynnen der voors. stede heeft henlieden gracelijck ~~een~~ ten antwoirde gegeven dat hij

pagina 47v

van meyninge *ende* intencie was, met zijn volck voorbij te passeren, houdende dien avondt de borgmeesters bij hem te gaste. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, yet voorder oft breeder dan hier vore geseyt is zoude weten te deposeren. Onteckent Baert Symonsz.

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 57]

Heer Jan Jacobsz. Roothoof, priester ende capellaen t' Alckmaer, oudt omtrent lix jaren. Verleert in verbo sacerdotis warachtich te zijne dat hij wel den tijt van xxvii jaren ombegrepen bynnen der stede van Alckmaer alwaer hij geboren is, gecommiteert is geweest in absentie van *de* pastoor omme te predicken (alzo eenen *meester* Jacob Uuytenham verus pastor wesende ende canoninck tot Uuytrecht + zijn residentie houdende is, zonder nochtans bij ons gevraecht wesende te weten specificeren de kercke van zijne residentie bynnen der voors. stede van Uuytrecht), hij depositant bij den selven Uuytenhamme gecommiteert is geweest totter predicatie alleene ende dat deur recommandatie van *de* borgmeesters ende regeerders der voors. stede van Alckmaer. Gevraecht waeromme hij depositant gecommiteert is geweest alleene totter voors. predicatie zonder eenighe sacramenten te administreren, zoe hij ons commissarissen van tevoren verclaerde nyet gedaen te hebbende. Verleert dat hij tevoren van der kercken woonachtich was ende dat hem depositant nyet gelast en was eenige sacramenten te administreren daer toe hij depositant soe hij ons verclaerde nyet gedisponeert te wesene mits zijn dibiliteyt ende cranckheyt van lichame ende nyet gequalificeert omme bij nachte ende ontijden de siecken te gerieven. Gevraecht oft hij depositant nyet en weet eenige absenten, fugitiven oft latiterende ter causen

pagina 48

van *de* voorleden troublen in der religie bynnen twee jaren herwaerts geplecht. Segt onder andere wel gehoirt te hebbende (soo men seyde) eene *meester* Laurens de lantmetere, Adriaen Doedeffs, Jan de Boer, *meester* Nanninck van Foreest, Dierick ende Jan van Foreest, *meester* Willem Fransz. doctor, verstaet oock dat Guillaume van Triere sekeren tijt uuyt Alckmaer geweest is sonder nochtans te wetene de redene waeromme, Bruyn Geertsz., Willem Lambrechts boeckbindere, Philips Cornelisz. ter causen van de voors. troublen uuyter stede geweken zijn ende alnoch absent zijn. Verleert voorts wel gehoirt te hebbene dat Pieter Cornelisz., Alaert Geertss. mandemaker, Arent Jansz. kistmakere predicanten zijn geweest van de gereprobeerde leeringe ende predicatien zoe t' Alckmaer als elders. Sonder dat hij depositant, bij ons gevraecht wesende, yemandt zoude meer weten te noemen dan hij hier gedaen en heeft. Ende oock specialijcken gevraecht op de presentatie van de requeste aen *de* heere van Brederode gepresenteert ende die van der weth. Segt daer in 't seker nyet aff te weten dan van hooren seggen,

onderteckent heer Jan Jacobus alias **Rusis**

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 58]

[in marge: Jan van Campen gevangen t'Alckmaer]

Heer en brueder Lenaert Anthonisz., senior van *de* convente van *de* minrebroeders alhier, oudt omtrent lxxvii jaren. Vercleert sub verbo sacerdotis dat hij nopende deze voorleden troublen tot Alckmaer gebuert nyet anders en zoude jegenwoirdelijck weten te vercleeren dan dat hij wel gehoirt ende verstaen heeft dat evenverre den roep aen *de* heer van Brederode nyet en waer ter oiren gecomen van de woirden die Jan van Campen hadde uuytgegeven dat een religieulx van den selven Brederode gesproken zoude hebben, de sake van de kercksmijtinghe noyt soe verre en zoude gecomen hebben naer zijnen duncken

pagina 48v

maer hoe 't selve toegegaen is oft wie daer mede handadich geweest moegen hebben en weet hij declarant nyet sekerlicx. Uuyt dien hij metten meestendeel van de conventualen over de mueren (w)vielen ende eenighe met sekere schuyte *ende anderssins* deur het water hun salveerden. Zoe oock gedaen hadde corts tevoren de voors. bruer Cornelis van Dueren portier, daeroppe Brederode zoo vergrampt was (soe 't scheen) mitsdien hij geseyt zoude hebben van een diefschegalge Brederode aen te hangen d'welck men op hem noot en heeft cunnen bevinden sulcx gesproken te zijne wat informatie men daeroppe heeft cunnen genemen zoe bij den minister als der stadt maer dat 't selve ganselijck versiert was. Soe oock scheenen te zijnen sekere woirden die sulcx uuytgegeven waren omtrent een maendt daer tevoren als dat eene brueder Jan van Mechelen zoude uuytgegeven hebben onder andere dat Brederode noch *eenen* stalen windt deur den hals gaen zoude. Welcke woirden hem doen gerapporteert wesende (zonder te weten deur wien) hij Brederode zoe gheen werck en maecte als van de woirden des voors. bruer Cornelis seggende dat het selve edelluyden voere was, dan te hangen in vueghen dat het genouch versierde *ende* nyet dan gesochte saken en waren. Want opte selve yerste proposten doen ter tijt groote woirden oock waeren dat daeromme (soe 't scheen) de selve brueder Jan van Mechelen naer der Goude versonden werdt, onderteckent Fr. Leonardo Anthony

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 59]

Ludoff Mechelman, coopman van Antwerpen, hier tot Alckmaer mits zijne affairen van der Zijpe voor eene tijt residerende, out omtrent lvii jaren. Gedachvaert wesende *omme* getuygenisse der waerheyt te gevene. Tuycht

pagina 49

[in marge:] *meester* Aerdt van Rosenberger
[in marge:] grave van Egmont

ende vercleert onder behoerlijcken eede dat hij van den voorleden troublen alhier gebuert zoe nyet en zoude weten te vercleeren dan dat hij genouch gemerct heeft uuyten woirden ende proposten die eene *meester* Arnt van Rosenberger (in 't tracteren onder tijden hunne saken van der Sijpe daer de voors. Roosenberger oock vele lants mede hadde) met hem declarant gehouden hadde, dattet geheel zijn beleyt ende voortstel was als hij naderhant genouch heeft gemerct uuyt desser is naegevolght. Want eertijden corts voor den troublen hij metten selven Roosenberger deur de kercke van Onser Vrouwen t' Antwerpen passerende deselve hem declarant vraechde "waer mach der papenschat liggen", makende de maniere oft hij geerne geweten hadde, met hem deponent die doen ~~met~~ voor 't capittel te doene ende proces hadde rontomme de kercke was gaende. Oick corts daer teoren, soe hij declarant met hem was staende in tractaet van seker merckelijcke *somme* van penningen voor landt bij de Keyns liggende van daeraff octroye te gecrijgen *omme* te bedijcken hij Roosenberger hem vercleerde dat hij corts gelts genouch soude hebben *ende* dat aen hem nyet en soude houden. Want hij soe familier was met mijnheer van Egmond, dien hij seyde dat het selve *ende* nyet den Coninck toequam. Ende soe hij declarant seyde wat hem duncken zoude van dat hij den heere van Arenberg daer aff zoude spreken, seyde hij Rosenbergher dat metten heer van Arenberg nyet te doene en was. Want zijn auctoriteyt nyet groot en was oft zijn en zoude in vuegen dat hij daer deur ende anderssins wel sach ende mercte den voors. Roosenberger groote familiariteyt te hebbene metten voors. heere van Egmond. Seggende te dien tijt dat hij soe *ende* sus langhe metten voors. heere van Egmond gesproken hadde deur dien dat hij groote vrientschap

pagina 49v

[in marge:] Gabri

gemaect hadde tusschen den selven heere *ende* Brederode in den

~~name~~ vuegen dat hij geworden was drossaert van Vianen **ende** ick dochte hem deponent vrempst dat hij daer drossaert wesende meest hem tot Antwerpen was houdende diversche dusdanighe saken practiserende, zoe hij naderhant genouch gemerct heeft ende oock diversche propositen dieshalven jesedert verstaen heeft van eene Steven van Vissenaken tot Antwerpen. Ende onder andere als dat soe men de kercken tot Antwerpen ontstucken sloech, hij metten selven Roosenberger doen wakende gesonden werdt bij zijnen hopman Schoonhoiven naer het stadthuys omme sekere saken den heeren te kennen te gevene. Welck hoorende de selve Roosenberch is sonder beheet medegegaen hem sulcx daertoe ingererende ende comende voor Onser Vrouwen Kercke hadde geerne gesien dat se t'samen daer deur gegaen hadden, maer hij Wissenaken seggende daertoe gheenen last te hebbene gingen t'samen voorbij. Ende sijnen last op stadthuys volbracht hebbende ende wederkeerende vertrock de selve Roosenberg hem in de kercke ende bleve daer inne sekeren merckelijcken tijt daer hij deponent wel verstaen heeft zijn dieneers **ende** de cameniere van zijn wijff mede doende geweest te zijne. d' Welck **ende** anderssins hem Wissenaken ende oock hem deponent seer suspect viele als oock gedaen hadde dat corts daer te voren hij ~~declarant~~ Rosenberger eens wesende t'zijns deponents huys daer hij was *commen* wandelen met *meestere* Kaerle Gabri advocaat aldaer, *omme* van daer naer de predicatie t'samen te gane hielen hem onder andere voere waeromme hij declarant nyet mede en ginck **ende** hij antwoirdende: dat hij den ouden wech nyet laten en woude. Waeroppe deselve Gabri seyde dat hij *emmers* wel mercken conste de boeverye van de papen dat 't selve nyet staen en mochte **ende** dat hij des wel vermochte te doene naerdemael 't selve nu bij der hertoginne was toegelaten

pagina 50

[in marge:] Carel Gabri

met meer andere redenen. Soe doen als anderen tijden t'sijnen huys als elders bij hun verhaelt daermede zij hem gheerne aen hen seel getrocken hadden, soe oock eertijden de huysvrouwe des voors. Gabri tot zijnen huys comende wel geclaeght heeft, dat haar leet was dat heur man soe vele moeyde mette predicanten, dat oock de voors. Roosenbergher soe men *alomme* mette kercksmijtinge was doende, hij altoos tevoren was seggende waer **ende** wanneer dat men 't selve zoude doen, soe ten Bossche in Hollandt tot Uuytrecht tot Bruessele, Loenen **ende** elders. Hoewel 't selve soe nyet toe en ginck, *allomme* als hij meynde **ende** bij aventuren hadde toegeleet.

Vercleerts voorts dat hij den selven Roosenberger eertijden wel heeft hooren seggen dat *meester* Caerle Gabry (als de saken wel

verstaende hem seer was moeyende, ende hoepte dat hij de Calvinisten *ende* Lutheranen soude accorderen dat se malcanderen zouden moegen eens verstaen ende eens wordden van de twisten die zij onderlinge hadden. In vuegen dat hij uuyterlijck soe stondt ende voerborstich werdt van sulcke propositen dat hij hem voor nyemande en meyde, reysende metten predicanten over ende weder deselve inne *ende* anevuerende, soe dat doen sekeren roep quam dat bij desen *drossaert* van Brabant van 's hoeffswegen de predicatie zoude beleth wordden, hij hem stontelijck vermath tegens hem deponent die dieshalven woirden met hem hadden dat hij een loot voor hem hadde oft gelijcke woirden. Vercleert voorts dat hij declarant comende alhier tot Alckmaer omtrent Paesschen over jaer hoorde duer seggen hoe dat de voors. Rosenberger met zijnen dieneers *ende* gesin waren d' ierste die hier in der kercken de psalmen bestonden te singen, zoe dat bij nae op een kercksmijtinge doen geschapen was. In vuegen dat (soe hij verstaen heeft) bij de ambachten *ende* anderssins de kercke is geruympt geweest, sonder dat

pagina 50v

hij sekerlijck weet oft den cleermakere tegens den rentmeestere overe woonende zijn knecht geweest hebbende hem daer mede gemoeyt heeft.

Vercleerts voorts dat hij declarant wel eertijden recht eer de troublen gebuerden bij hem comende *ende* daer bij hem vindende diversche vrempdelingen, crijschluyden, capitainen, *ende* anderen daer deur hij wat suspicie gecreech, vraechde hem onder andere *ende* seyde hij hem dat waren knechten die hij voor den Coninck van Sweeden aennam.

Segt noch dat hij soo familier was geworden metten grave van Egmondts als *principalijck* toecomen deur dien de selve heer was geneycht *ende* favuer krijgende totten huwelijck tusschen den Coninck van Zweden *ende* de dochter van Lorreyen.

d'Welck hij Roosenberger was beleydende *ende* consecutivelijck aen *de* heer van Brederode.

Seght voorts dat hij Roosenberger lest gesproken heeft soe hij t'sijnen huysse quam in den Vastelavont over jaer seer swaer wesende *ende* suchtende mitsdien (soe 't scheen) de saken heuren loop naer zijne sin nyet aff en liepen. Ende dat hij in 't seker jezedert hem nyet vele en heeft gehoirt dan dat hij nu tot Schertogenbossche onlancx geleden verstaen heeft dat hij zoude hem onthouden tot Coelen op de Houtmerct, onderteeckent Ludolff Mechelman.

[in marge: 60]

Pieter van Necke, gelaesscrijvere *ende* waeksteldere, oudt

omtrent lv jaren. Tuycht ende verclaert onder eedt
t'zijnder officien gedaen nopende den troublen van *de* voorledene jaren,
dat alsoe hij een oudt man is ende hem metten saken luttel
moeyende dan zijn bevel van der wachte te stellene onder de
borgers en zoude daeroppe nyet sunderlingh weten te *verclaren*
te min van de schuterye oft vermeerderen der selver over jaer

pagina 51

[in marge: Adriaen Doedeffsz.]

[in marge: Brederode]

Gebeurt, soe hij hem metter selver luttel is moeyende dan dat
hij eertijden verstaen heeft van Adriaen Doedeffsz. hem seer
familier wel eertijden clagende geseyt heeft dat hij deur
inductie van eenen Mostaert mede bij geweest was met meer
andere ingesetene deser stede tot omtrent xii oft xiii toe in
nombre. Daer sekere requeste aen den heere van Brederode
gepresenteert werdt ten eynde de heeren van der stadt te drucken
oft induceren, daer aen gelijcke requeste was tevoren
overgegeven *omme* te hebbene een kercke oft bequame plaetsse
in 't drooge. Welck meestal hij verstaet fugityff oft
latiterende te zijne als namelijck die hij houdt uuyt gemeyne
estimatie ende fame ter saken vandien ende gelijcke saken
wech, fugityff oft latiterende te zijne. Ierst Adriaen
Doedeffsz., Dierick ende Jan van Foreest met zijn wijff,
meester Willem doctor medecine, Guillaumes Mostaert ende
van Triere, Bruyn Geertsz., Jan de Boer, *meester* Ghijsbrecht
de schildere, Willem de boeckbindere, Sybrant de
barbier, Colijn Anthonisz., Cornelis van de Nyenbrugge urch.
Maer ter saken van kercksmijtinge seegt dat hij daeroppe
nyet anders en zoude in 't seker weten te verclaeren dan van
hoiren seggen ende gemeyne fame als van *Philips* Cornelisz.
alias grooten *Philips* dien hij heeft hoiren seggen dat hij hem
des wel meynde te defenderen mits den bevele ende laste.
d'welck hij scheen te hebbene van den heere van Brederode
ende den zijnen geweest zoude hebben in de minrebrueders-
kercke doende eenen genaempt Coninck schuytvoerdere
dien hij heeft wel hooren seggen dat hij in 't smijten sulcken
cracht hadde als hij noyt en hadde gehad tevoren. Oock
~~eene~~ Andries Henricx, ~~van~~ *meester* Laurens lantmetere ende
~~van~~ eene Pauwels Adriaensz. sonder van eenige andere in 't
specie te weten. Nopende de predicatie oft vergaderingen
hier ende daer gehouden. Vercleert zoe hij daer noyt en

pagina 51v

heeft geweest noch hem daer bij gevonden nyet en zoude weten

te seggen dan dat hij eens wel heeft hooren seggen van seker
vrouwepersoon sijn gebeure die hem seyde wel te weten
dat men in den hoff van *meester* Gheeraert van *de* Nyenbrugge vergadering
gehouden hadde. Ende soe hij te dien tijde mede versocht was
geweest *omme* te *commen* cuyeren ter voors. plaetzen mochte wel
wat vermoeden. Ende hem excuseerde soe hij eene levenden osch
die hij te wegen hadde gecocht hadde ende daermede onledich
was geweest in vuegen dat hij nyet en zoude weten te
seggen oft te verclaren watter getracteert ofte gehandelt
was, noch oock sedert gehoirt en heeft van yemanden anders
dan als boven. onderteekent Pieter van Nec

[in marge: 61]

Jacob Reyersen van Warendeel, kerck*meestere*, oudt omtrent xli jaren.
Tuycht ende vercleert op den eedt t'zijnder officien gedaen
nopende desen voorleden troublen, dat hij wel heeft gemerct
de beghinselen ende oirspronck van desen troublen soe hij de
predicatie ende exercitie van het beginsele altoos heeft
suspect ende van quaden eynde gehouden. Daer*omme* hij *grooten*
persecutie ende haet heeft moeten sustineren, heeft daer-
omme, gesien doen scepen wesende, dat eene Sybrant barbier
ende Guillaume Mostaert d'ierste waren die sekere requeste
presenteerden aen de weth *omme* een kercke oft preeckplaets
te hebbene. Segt oock gemerct ende gesien te hebbene
dat daer tevoren lange predicatien geschiet waren soe
opten Gheest op seker stuck weylants toebehoirende
eene Jan Schouten bij de Clarissen woonende van *de* Calvenisten
ende d'ander omtrent het clooster van Heyloo van *de* Memnonisten
die meerdere in getale waren alse inne quamen dan d'ander
al .en poirte maer tot diversche tijden zoe dicke of processe

pagina 52

[in marge: Geert van Nyenborch]

geweest waere. Seet dat meest hem waren moeyende
metten predicant van de Calvinisten van uuyt *ende* inne te
leyden eenen *Philips* Cornelisz. als hij selver wel heeft gesien,
den selven oock te volgen uuyter predicatie tot meer reysen.
Meester Gheert van *de* Nyeuwbrugge daer hij sedert wel heeft hooren
seggen zonder nu (mits den laps van tijde) te wetene in 't
seker dat de selve predicant t'zijn huyse zoude onthaelt
ende ontfangen geweest zijn, oock diverse andere die hem
anderssins nu nyet vore en comen. Gevraecht
op de schutterye ende vermeerderen der zelve gebeurt in den
troublen tijt voors. ende meest vande gheusen ~~gesint~~ *complicen*.
Vercleert dat hij sulcx genouch verstaen heeft *ende* van de
vergaderingen tot dien ende anderen fynen. Maer soe hij hem

meest suspect was en werdt daer doen nyet geroepen. Waerop breeder bescheyt zal weten te seggen Cornelis Pietersz. *alias* halff vasten, als oock van de publicatie daer op den meydach van in wapenen te trecken gedaen zoude zijn, onderteekent de *Waerdendeel*

[in marge: 62]

Heer Anthonis Quinting, priester ende *commisaris k.. m..* geweest hebbende. Geinterrogeert sub verbo sacerdotis segt dat hij het volck van de predicatie heeft ondertijden wel sien commen van *de* gheest in grooten nombre, maer wie den predicant meest aenhangen, hoefden of huysden en weet soe nyet sekerlijck dan dat hij wel gemerct heeft dat grooten *Philips* vele hem leyde. ende was de zelve predicant woonende naer zijnen besten in zijn eygen huys op te *Houthilstraet* een keescooper wesende, genaempt Pieter Cornelisz. Maer van Jan Ariensz. en weet hij soe nyet sunderlinge waer die gelogeerde als hij van *Amsterdamme* quam hier ondertijden predicken. Sey 't wel eens gehoirt te hebbene van sekere persoon (zonder nu onthouden te hebbende)

pagina 52v

[in marge: Gheert van Nyenbrugge /urch]

van wie die seyde als dat Pieter Cornelisz. predicant op dier tijt (welck was op sekeren somerschen dach sonder precise te weten wanneer) deselve was ten huysen van *meester* Gheerit van de *Nyeuwbrugge* inne gegaen ~~was~~ daer deur eenighe presumeerden, soe 't goeder luyden maeltijt was, dat hij daerinne ghinck *omme t'eten*. Vercleert voorts (des gevraecht sijnde) dat al eest zoe dat hij is capellaen van de schutters *alhier* nyet en heeft gemerct oft connen geweten deur wiens beleyt de schutterye gemeerdert werdt omtrent den tijde van de *troubelen*. Dan heeft wel gehoirt dat 't selve toeginck deur instigatie ende beloep van Heijn Sone, wesende provoost, sonder gemerct te hebbene offe meest Gheusen gesint waren die doen aengeseth wierden oft tot wat intentie, onderteekent Anthonis Quinting

[in marge: Alckmaer]

[in marge: 63]

Willem Cornelisz., poorter tot Alckmaer, schutter geweest hebbende van de oude schutterye van de voetboghe. Geinterrogeert onder eedt bij hem eertijden daertoe gedaen. Tuycht ende vercleert dat alsoe hij hem de predicatie oft exercitie van der *nyeuwer religie* nyet en heeft aangedragen noch mede gemoeyt en heeft daeroppe nyet lettende oick nyet vele cunnen gemercken van het onderhouden van den predicant, logeren noch *anderssins*

de beleyden der selver, noch oock de kerksmijtinghe oft diergelijcke boosheden bij den quaetwilligen voortsgekeert. Dan seeght dat soe hij schutter was genouch gemerct heeft het beleyt van *sommighe* derwaerts te *tenderende omme* eenigen confort of secours te hebbene tot heuren voirtstel in vuegen dat sekeren tijt op de camer ontboden wesende meest al ^ de schutters, daer hij deponent oick mede bij was, werdt daer geproponeert seker *articulen* in geschrifte die tevoren *geconcipieert ende* gemaect waer soe't scheen *tenderende* onder andere van eenige vermeerderinghe van nombre daerinne te brengene. Van nyet soe meer te teeren

pagina 53

[in marge: Symon Schorel
Claes Henricxz.]

of dryncken ende diverse andere poincten die hem nu nyet voor en comen, maer nyet en waren soe se behoiden, want hij declarant noch diversche andere van der ouder religie daerinne nyet en wouden consenteren, aenmerckende het quaet pretext in vuegen dat zij ende andere *saecke* ^ van zijn opinie hun vertrocken. Hoewel hij declarant, naderhandt wel gehoirt heeft dat dien nyettegenstaande het selve bescheet den *borgmeesters ende* weth naderhandt zoude overgegeven sijn zonder te wetene bij wien in 't sekere noch oock onthouden te hebben wye van d'een of d'andere partye oft opinie was, van over *te.given* oft nyet. En heeft oock jesedert nyet vele ~~op de doelen~~ in 't schuttershoff geweest noch hem de saken willen moeyen dan als ~~hij~~ hem van der wethwegen bevolen werdt in wapen te zijne ende te waken heeft hem metten anderen gevuecht. Sonder voordere yet in 't seker oft particulier gevraecht wesende weten te deponeren. Vercleert voorts dat uuyt gemeyne fame ende estimatie hij houdt voor absenten, fugitiven oft *latiterenden* ter saken van den troublen van den voorleden jaren gepasseert bij diversche respecten ende oirsaken die hij in 't particulier nyet en zoude weten te vercleeren mits redenen voors. *ende* dan van hooren seggen alle de persoonen in 't billet van *de* voorts te roepende persoonen tot xxxv in getale nu ter tijt geraempt *ende* hem voorgehouden ^ begrepen behalver Symon Schorel, Claes Henricxz. wever ende Jan Taemsen, die hij nyet en kent, noch tevoren hoiren noemen en heeft. Onderteknt Willem Cornelisz.

[in marge:] 64

Bertelmeus Symons, scepene van der stede van Alckmaer, oudt omtrent liiii jaren. Vercleert bij den eede in stuck van sijnen officie gedaen, dat hij deposant in den jare van LXVI scepene geweest is bynnen der voors. stede. Ten welcken tijde omtrent

augusto sekere requeste gepresenteert is geweest de

pagina 53v

[in marge: Willem Mostaert
meester Sybrant barbier]

borgmeesters ende regeerders der voors stede, zonder den precisen dach onthouden te hebbende ende dat bij handen van eene Willem Mostaert geboren (soe men seyt) van Antwerpen ende noch eenen anderen genaempt meester Sybrant barbier versoeckende op den name van die van der nyeuwer religie een kercke alwaer zijlieden suplianten souden moegen hoiren predicken het woirdt Goidts waertoe de voornoempde borgmeesters ende regeerder henlieden nyet en hebben willen verstaen, noch de suplianten henlieden versouck accorderen, maer namen henlieden beraet den tijt van acht dagen omme bynnen middelen tijde te adviserer ende henlieden te beraden mette vroetschap van de stede. Hoewel zij borgmeesters ende regeerders achterlatende de communicatie mette vroetschap deur cortheyt van den tijde ende dat zij dochten dat de selve vroetschap seer luttel oft weyning auctoriteyt souden gehadt hebben omme de voors. nyeuwigheden te obvieren, hebben een ander middel geconcipteert ende henlieden geadresseert aen de Provincialen Rade van Hollandt omme op de voors. oepeninge van kercken te hebben advys ende zijn van stadtswegen gedeputeert geweest eene Claes Aercxsz. doen ter tijt borgmeestere ende Jacob Reyersz. scepen, omme antwoirde ende resolutie te brengene op hetgene voors. is. Ende is henlieden gedeputeerde bij den voornoempde Povicialen Ret van Hollandt anders nyet geaccordeert dan dat zijlieden hen reguleren zoude na de placcaten der Coninlijke Majesteyt verbiedende expresselijck alle nyeuwigheden in der religie bij eenige heresien oft dwalingen te predicken in 't heymelijck oft in 't openbaer. Vercleerende hij deposant dat bynnen middelen tijt de voornoempde gedeputeerde bynnen Den Haghe waren besoiingnerende 't convent der minrebroeders bynnen Alckmaer berooft ende gedispolleert ????? is geweest bij diversche boose ende quatwillige menschen. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te verclaren den namen van degene die het voors. mesus committerenden waren, alsoe

pagina 54

[in marge: Philips Cornelisz.]
[in marge:] personen fugityff in Alckmaer
[in marge: [Ar]noldus van Rosenberger]

hij deposant doen ter tijt vertrocken was van Alckmaer tot bynnen der stede van Hoirne. Maer heeft wel verstaen van zijn

huysvrouwe dat eene *Philips Cornelisz.*, hebbende in zijn armen eenen ijseren hamer, lancx der straten ginck ende soe men seyt na de minrebroeders. Gevraecht wye ter causen van de voors. nyeuwigheden ende troublen fugityff, absent oft latiterende zijn, segt onder andere te wesene de voornoempde *Philips Cornelisz.*, *Adriaen Doedessz.*, *meester* Nannick van Foreest, Dierick ende Jan van Foreest ende zijn huysvrouwe, *meester* Willem doctor, *Guillaume* Mostaert, Jan de Boer, Willem Lambrechtsz. boeckbindere, Sybrant de barbier, Pieter Cornelisz. predicant, *meester* Laurens lantmetere, Thomas de snijer, Jan Pietersz., saije lakenbereydere, Willem Jansz. steenhouwere, Claes Jacobz., tymmerman, Jan Fransz. Boon, Pauwels Adriaenz., Alaert Geertsz. mandemaker, Cornelis Jansz. van Nyenburch, Colijn Anthonisz., Heyn Sone cum ..... Verclarende voorts dat IJsebrant Cornelisz. tot Empden gestorven is ende dat *Guillaume* van Triere somwijlen wech ende somwijlen weder gekeert is. Ende dat oock tusschen de absenten is eenen Arnoldus van Rosenbergher groot adherent (soe men seyde) in 't gemeyn van den heere van Brederode ende zijne complicien. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te verclaren hoe ende in wat manieren 't concept op stadthuys gemaect is nopende de brugge die omtrent Alckmaer geleyt is geweest, dan datter wel sprake ginck zulcx geschiet te zijne ten tijde de gheusen ende de knechten van de grave van Meghen vervolgt. de selve ~~knechten~~ gheusen aldaer passeerden ter causen dat de stadt gheen singel hebbende het crijschvolck oft knechten nyet geoirsaect zouden wesen hueren wech oft passage deur de voors. stede te nemene 't zij met geweld oft anderssins, onderteeckent Bertelmeeus Symonsz.

pagina 54v

[in marge: 65]

[in marge:] Joachim Pieterssz. van Pomeran

Thomas Berholomeeussz., scepene der stede van Alckmaer, oudt omtrent xlvii jaren. Vercleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen dat geleden omtrent een jaer t' Alckmaer gecomen wesende de gheusen van Amsterdam over Sperrendam ~~ende hier omtrent omtrent Alckmaer~~ groote fortse ende geweld gedaen hebbende in 't clooster van Heyloo ende elders zijn gecomen op sekeren avont omtrent de x uren diversche nombre van peerden in der stadt onder welcke hij verstondt te zijne de kinderen van Batenborch met diverschen andere edeluyden omtrent xxx toe in number met sekeren wagen geladen met volcke, strijtbaer gewee. bussen, lonten ende anderssins. De welcke de portier genaempt Joachim Pietersz. van Pomeran ingelaten heeft sonder weten van die van der weth (emmers dat hij deposant heeft cunnen verstaen) de welcke hier deur gepasseert wesende hebben groot geweld gedaen noch dien nacht zoe tot Oudtdorp als elders daer omtrent

per .....nterende de geestelijcke personen, kercken ende goidshuysen.
Maer hoe de selve deur de Vriesche poorte ^ aldaer gepasseert zijn en weet
hij deposant nyet sekerlijck, maer wel dat mits die voors.
redenen de portier van de gevangenpoorte daer se inne quamen
bynne eenen dach oft twee daernae van zijnen dienste affgesteld
werdt sonder te weten waer de selve gevaren is.
Vercleert voorts dat bynnen twee oft drye dagen daernae ombegrepen
daer noch aengecomen is sekeren merckelijcken hoop gheusen te
voore met hen hebbende oock eenige wagenen in nombre van omtrent
hondert zoe hij de selve heeft sien passeren met hen hebbende eenen
religieulx, die hij deposant wel kende, genaempt Otto
van Nierop, prior van den ..... convente van Egmont, met hen hebbende
diversche kercke ornamenten ende clenodien zoe consuffels/cousuffels/ kazuivels als
andere, die oock eenige van hen aenhadden gaende pronckende voorbij de vesten
van der stadt van daer hij se sach passeren over sekere brugge
die daer gemaect was vanwegen van die van der weth mette
vroetschap om beters willen (zoe hij verstaen heeft) omme gelijk
inconvenient als boven te schouwene naer zijnen duncken in vuegen

pagina 55

[in marge:] IJsebrant Cornelisz.

[in marge:] Mr. Geeraert van de Nyeuborch

dat de selve daer p..swelijck passeerden sonder scheut oft stoot.
Hoewel hij ende daer diversche waren van opinie dat mer inne slaen
zoude ende de geestelijcke personen ende anderssins uuyt hueren handen
zoude verlossen, als namelijk eene pater Merten presenterende
de gemeynte een tonne biers ten besten te gevene, maer nyet toe
en ginck oft nyet geconsenteert en werde, mits dachte die men
scheen te hebbene van eenige poorters ende ingesetenen (zoe hem
dochten) datter diversche waren die maer metten voors. gheusen schenen
te zijne dan anderssins.

Vercleert voorts, des gevraecht wesende, dat hij deposant de
personen sulx gesindt geweest hebbende ende hen des openbarende
nyet voor de hant en zoude ~~zoude~~ weten te noemen dan eene
IJsebrant Cornelisz. van Schorel, getroudt hebbende de dochter
van Dierick Pieterssz. eertijden borgmeestere geweest hebbende der
voors. stede van Alckmaer (die jesedert tot Empden gestorven
is) schutter wesende schoete nae 't volck van Megen daervoor
bij passerende de gheusen vervolgende. Oock eene taelman des
stede genaempt Heyn Sone die den voors. pater Merten
versprack op de redene voors., die oock genouch beleyder was
zoe hij ende diversche andere goede lieden hebben cunnen bemercken
dat men de schutterijen soude reniforseren ende evenverre
de heere van Meghen daer hadde willen deur passeren daer
uuyt te houden ende te resisteren. Oock van hooren seggen ende
gemeyne fame dat hem genouch secundeerde in raide beloope
beleyde ende anderssins meester Ghysbrecht Gheeraert van der Nyeuburggenurch

dat deselve daeromme bij de weth oft vroetschap geweest zoude hebben zonder dat hij deposant daer present is geweest. Ter saken van welcken de voors. Heyn Sone ende IJsbrant over langhe voorvluchtich zijn geweest ende noch zijn. Sonder dat hij sekerlijck weet dat de voors. *meester* Gheeraert ter causen voors. zoude gelatiteert hebben, zoe deselve is

pagina 55v

dicwijls uuytgeweest omme zijn saken ende affairen.

[in marge:] Claes Wijbrantz.

[in marge:] Colijn

[in marge:] Mr. Nannick van Foreest

[in marge:] de huysvrouwe van Jan van Foreest

Seght gemeyne roep ende f... geweest te zijne van Claes Wybrantsz. mede in smijten van der kercken van de minrebroeders geweest zoude hebben ende ter saken vandien absent ende fugityff is.

Segt voorts dat eene Colijn *Croniere* ende tymmerman schutter hem *grootelijck* met deze saken gemoeyt hebbende ende hem te buyten gaende was (soe hij den selven metten gheusen sach gaende ende staende) ~~met~~ groot verstandt ende conversatie metten selven gehadt te hebbene sonder van eenige feytelijcke acten te wetene, hoewel deselve ter sake vandien schijndt sekeren tijt absent ende wech geweest te hebbene.

Segt van eene *meester* Nannick van Foreest dat hij over lange naer Campen vertrocken is metter woone die hij verstaet ~~heeft van zijne wijffs~~ ~~moedere~~ sekeren predicant gelogeert te hebbene ende groote conversatie metten selven hadde, ende ~~daer~~ uuyt ende inne gegaen hebbende uuyt *meester* Nannick huys.

Vercleert voorts wel verstaen ende gemerct te hebbene datter noch diversche van hier vertrockenende genouch (zoe 't schijnt) vluchtich sijn groote adherenten aen dit gheux spel geweest hebbende van sorgen (zoe 't schijnt) ter saken van desen troublen die zouden mede gegaen ende gestaen hebben in 't *presenteren* van sekere requeste aen *de* heere van Brederode ten dage doen de kercksmijtinge alhier te minrebroeders gebuerde zonder te wetene oft gehoort te hebbene den inhouden der selver requesten + als namelijk *Guillaume* Mostaert ende Sybrant de barbier die gesamenderhant sekere request schrijven, oock overgegeven te hebbende aen de weth (zoe hij verstaen heeft) voorts *Adriaen* Doedeffsz., *Dierick* van Foreest ende Jan zijn broedere die zijn kindt in de gheusen-schuere heeft naderhandt doen doopen. Wyens huysvrouwe oock *grootelijck* van die secte schijnt te zijne ende oock naderhant vertrocken latende heur kindt zoet bij eenighe van de vrenden in de catholicque kercke *gepresenteert* ende gedoopt is geweest, oock *meester* Willem Fransz. doctor medicine, *Guillaume* van Triere groote conversatie met Brederode hier ende daer gehadt hebbende, Bruyn Geertsz., Jan de Boer die groote conversatie met zijn swagere een nyeuwe predicant

wesende genaempt heer Cornelis, apostael van Alckmaer

pagina 56

[in marge:] gehadt heeft
[in marge:] namen van *de* beeltstormers 't Alckmaer
+[in marge:] .. is van eeren van de
smijtinge van de
minrebroeders zoe hij
.. diversche
[in marge: Heer Pieter Diericxz.]

verloopen wesende ende jesedert tot Leeuwaerden gestaen hebbende ende van daer hier gecomen zijn valsche leeringhe verbreydende den selven ~~huysende ende hovende~~ gelogeert heeft *meester* Ghijsbrecht Cornelisz. schildere, Philips Cornelisz. die men heet den groote *Philips*. Oock grootelijck befaempt wesende van de voors. kercke opgesmeten ende hulpen destrueren hebben, diversche andere oock inhorderende omme 't selve boos werck te volbrengene. Cornelis Jansz. van de Nyenbrugge van *de* welcke hij anderssins nyet en zoude weten te vercleeren dan hij hier voer in genere ende in specie respective vercleert heeft.

Vercleert voorts wel van diversche verstaen ende genouch gernerct te hebbene die oock *insgelijck* voorvluchtich zouden zijn ter causen van *de* voors. troublen als van eene Pieter Cornelisz. corfmakere die selve gepredict heeft tot Alckmaer in diversche plaetssen ende oock in de kercksmijtinge geweest zoude hebben. Cornelis Pietersz. Coninck daer aff genouch kennisse is dat deselve mede in de kercksmijtinge doende is geweest, oock Andries Henricxz. schoenmakere, hunne bode ende costere de saken over als beloopende, wiens huysvrouwe oock mede wech is. Cornelis Valckoooghe snijer met gelijcke sake oock genouch befaempt wesende, *meester* Laurens de lantmetere, Thomas de Snijere, Jan Pietersz. lapsaye bereyder Willem Jansz. steenhouwere, Claes Jacobsz. tymmerman, Jan Fransz. booncuypere, Pauwels Adriaensz., Alaert Geertsz. mandemakere, welke voors. personen grootelijck benaempt ende befaempt zijn van diversche + ...s van eeren van *de* kercksmijtinge van de minrebroeders zoe hij van diversche goede *ende catholique* lieden daernae studienselijck gevraecht heeft *ende* soe hij onthouden heeft van eene Jan Fransz. ende Jeronimus Cornelisz. schildere den welcken hij houdt voor catholicq, oock van eene Mathijs Gheerbrantsz. tymmerman jonckman daeraff hij twijfelt in 't geloove, Jan Ghijsbrechtsz. ten minrebroeders veel converserend. Segt voorts noch voorvluchtich te zijne Alaert Gheertssz. mandemakere predicant hier ende elders opelijcken gepredict hebbende, oick van eene *heer* Pieter Diericxz. pastor geweest

pagina 56v

hebbende tot Nyeuwen Nierop die hij verstaen nu over acht daghen in de merct lestleden oock hier geweest te hebbene ende onder den duym hier ende daer sijn valsche leeringhe verspreyende.

[in marge: 66]

[in marge: Beeldestormers]

[in marge: execrabele faict
gecommitteert bij de

huysvrouw van

Pieter Claessz.]

[in marge: Pieter Claesz.]

Claes Almerssz., portier van de Vriessche poorte bynnen der stede van Alckmaer, oudt omtrent I jaren. Geinterrogeert onder eedt t' zijnder officien gedaen. Verclaert dat alsoe alhier, bij eenige boose menschen over **beth** dan een jaer de kercke van *de* minrebroeders alhier ontstucken gesmeten werdt als hem 't selve zeer mishagende ende zijn ouders daer in der kercke begraven liggende, daer inne doen geloopen is. Alwaer hij sach diversche daer mede handadich ende doende wesende, veel ende diversche die hij nyet en kende, maer oock wel eenige die hem noch te voren comen als *namelijck* eene *Philips* Cornelisz., Jan Pietersz. lapsaye, Willem Janssz., steenhouwere ende Jan Taemsz., schuytmakere ende sekeren schippere, genaempt Costerken, noch eene tymmerman, middelbaer persoen, ombegrepen zijns *tœnaemps*, dan dat hij heeft de suster van Marieken Claes, religieuse in 't jonckhoff alhier ende van Pieter Claesz., schoenmakers huysvrouwe, die seer abominabelijck het cruys ons Heeren ontstucken smeed. Noch seker snijers ende wevers ende diergelijcke, die hij zoe bij naeme nyet en kendt, anders dan van aensiene, daer aff hij eenige ondertijden hier siet gaen. Heeft noch sedert wel verstaen van eene Pieter Claesz., schoenmakere, zijn gebuere ~~al-noeh~~ wesende, die oock in de kercke mede doende geweest zoude hebben, sonder dat hij anders van der waerheyt weet of hem oock daar gesien te hebbende. Gevraecht wie bij hem was van kennisse doen hij, deposant, in 't voors. cloostere was. Vercleert dat doen ter tijt dat er oock eene

pagina 57

[in marge: Jan van Campen nu gevangen t' Alckmaer]

was genaamd Jan van Campen, taelman die over ende weder ginck sonder dat hij deposant gesien heeft dat hij eenich quaet dede. Oock den borgmeestere Baert Symonsz., die hij terstondt daer uuyter kercken sach gaen, sonder op yemanden anders voordeur gemerck te hebbende. Gevraecht opt passeren van de peerden ende voetvolck voorbij desen stadt van Alckmaer. Vercleert dat op sekeren avondt

omtrent den x uren voor meydach naer zijnen besten over een jaer daer over quamen omtrent xl peerden, die innegelaten wesende bij den portier van *de* gevangenpoorte, hij om beter wille oock deurliete, zoe se buyten wouden zijn. Vercleert voorts dat des anderdaegs op den meyedach hij daer noch heeft sien passeren voorbij de stadt opt Noorteynde omtrent hondert personen, gestockt *ende* gestaeft met sekere wagenen *ende* ^ enige peerden, daer aff eenige gingen voorbij de stadt monsterende met eene corsuffel *ende* miscleeren. Ende met hen leydende eenen prior van *de* convente van Egmond met sekeren rooff, die zij daer *ende* elders ghaelt hadden, *ende* passerende zoe voorbij de stadt over twee bruggen, die daer gemaect waeren bij der stadt omme hen (zonder deur de stadt te passerene) passaigne te verleenen, mits d' inconvenient van des daegs tevoren bij den portier voorscreven gecommiteert, daeromme hij gedestitueert werdt. Ende naer zijnen besten maecte de brugge Claes Wijbrantz., tymmerman, maer hoe *ende* deur wiens beleyt de voors. passaignen sulcx gebuerden en weet hij nyet sekerlijck. Onderteeckent met een merck.

[in marge: 67]

Eevert Jansss. Stulinck, borgmeestere der stede van Alckmaer geweest hebbende anno LXVII, oudt omtrent xliiii jaeren, *ende* oock tot diversche tijden scepen der voors. stadt geweest hebbende, *ende* nu tegenwoirdelijck van *de* vroetschap *ende* kerckmeestere wesende. Vercleert op den eedt tot zijnder officien gedaen, dat hij wel gesien *ende* gemerct heeft die groote disordre

pagina 57v

[in marge: personen requeste
gepresenteert hebbende
den heer van Brederode]

[in marge: Beeldestormers]

[in marge: Joachim Pietersz.]

dier gebuert is alhier in der stadt, zoe van kercksmijtingen *ende* diversche andere disordren, als van der requeste dier gepresenteert werdt, maer zoe hij daer nyet bij oft ane geweest en is en weet hij, deposant, nyet sunderlinghe daer van te seggen. Gevraecht oft hij nyemanden en weet aen te noemen die metten requeste onledich zijn geweest om aen de weth *ende* Brederode te presenteren omme kercken oft plaetzen te hebbene totter predicatie. Vercleert dat hij wel gehoort heeft van eenen Sybrecht de barbier *ende* Willem Mostaert, Adriaen Doedeffs., die oock daerbij zoude gebrocht hebben, hem tegen commende op strate. Willem Lambrechtsz. boeckbindere, als deselve

hem deponent, dickmael geclaecht heeft. Oick van eenen Jan de boer, *Philips Cornelisz.*, die men noempt grooten *Philips*, Cornelis Janss. van Nyenbrugge, *meester* Naninck van Foreest zonder van andere yet gehoirt te hebbene zijns wetens. Dan heeft wel gehoirt ende verstaen dat Dierick *ende* Jan van Foreest gebroeders uuyter stadt zijn, *meester* Willem Fransz. doctor, *Guillaume* van Triere, Bruyn Geertsz., Jan de Boer, *meester* Ghijsbrecht, schildere Colijn Anthonisz., schuttere.

Segt oock datter diversche zijn befaempt geweest van kercksmijtinge totte minrerbroeders in 't cloostere ~~van de minrerbroeders~~ geschiet als eenen Andries Henricx, schoenlappere, Cornelis Valckoog, snijer, oock *omme* gegaen hebbende om aelmoessen in de valssche predicatie, Jan Pietersz., lapsaeye. Oock van eenen Willem Jansz., steenhouwere, van Jan Fransz. Boon *ende* van Pauwels Adriaensz., mitsgaders sekere andere, die hem, depositant nu nyet voor en comen.

Seght ende vercleert voorts, dat eenen Joachim Pietersz. van Pomeran portier geweest zijnde van de gevangenpoorte mits dien hij inne gelaten hadde de gheuse peerden bij nachte comen van Amsterdam van zijnen staet verlaten werdde

pagina 58

dien hij nyet gesien en heeft bynnen een maent oft twee *ende* heeft gehoort, dat het zelve toe quam deur bede van den pater van de regulieren, die van de selve gheusen ontslagen wilde wesen (zoe hij verstaen heeft) *ende* daer oock selve in persone te dien eynde bij was. De voors. prior van *de* reguliereyt van Heyloo begheerende van den portier, dat hij de poorte zoude oepen doen *ende* dat hij van hen ontslagen zoude sijn, zoe hij prior den selven portier daer off oock gecontenteert heeft, mits die schade die hij hadde van *de* destitutie van zijn officie.

Vercleert voorts warachtich te zijne, dat op den meyavondt oft daer omtrent ombegrepen *anno* LXVII sekeren verloren hoop knechten, die het convent oft abdije van Egmondt gepilleert hadden, voorbij der stede van Alckmaer gepasseert zijn geweest over seker brugge twee dagen tevoren over eenen gracht gemaect ten fyne de *voornoempde* knechten nyet en zouden pooghen henlieder passagien te nemende deur der voors. stede van Alckmaer, hoewel zij 't nyet en wisten van tevoren van *de* geweldigen hoop, die uuyt Egmondt gecomen was, maer hadden wel gehoort van groote vergaderinge van knechten, die uuyt Vianen gecomen waren naer Amsterdam. Ende dat oock de prinsesse van Parma, doentertijt *gouvernante* van *de* Nederlanden, de wethouders van *de* stede bij haer beslotene brieve *expresselijck* gelast hadde haer stadt wel *ende* *neerstelijck* te bewaren.

Gevraecht wie tegenwoirdich absent, fugityff oft latiterende zijn ter causen van *de* voorledene troublen. Verclaert dat de selve zijn de personen hier voren bij hem, deposant gedenomineert. Sonder dat hij, deposant bij ons gevraecht wesende, zoude weten te deposeren dat sekere dagen voor daten van zijn depositie wedergekeert zijn geweest kenige fugitiven bynnen der stede van Alckmaer, noch oock gehoort te hebbende. Onderteeckent Evert Janssz. Stulinck.

pagina 58v

[in marge: 68]

[in marge: Pauwels Adriaensz.]

Hieronimus Cornelisz., schildere oudt omtrent xlii jaren, woonachtich bynnen der stede van Alckmaer. Gedachvaert wesende omme getuygenisse der waerheyt te gevenen. Vercleert bij zijnen eede, dat ten tijde de beeldtstorminghe te minrebroed[ers] tot Alckmaer geschiede hij, deposant gesien heeft, dat eenen borger van Alckmaer, genaempt Pauwels, wesende uuyt Tessel (wiens moeder gehilicht is bynnen Alckmaer met eenen Franchois van Teylingen, secretaris der voors. stede voor den conventsdeure stondt van *de* minrebroeders aen *de* noortzijde hebbende eenen ijseren hamer in de handt, daermede smijtende ende buysschende op de voors. kerckdeure. Welcken Pauwels vergeselschapt was met diversche andere luyden, die hij deposant seyt nyet gekent te hebbene, noch oock de namen vandien bij ons gevraecht wesende en zoude weten te verclaren. Maer alsoe hij, deposant een schilder was van zijnen ambachte, seght verveert geweest te hebbende uuyt vreesen dat hij oock geslagen zoude geweest hebben in de voors. hitte ende furie als een beeldmakere oft schildere. Verclarende voorts, dat ter saken van *de* voorleden troublen diversc[he] absenten oft latiterende zijn als onder andere een Philips Cornelisz., die men seyt een beeldtstormer geweest te heb[ben] in 't voors. convent, gelijk oock zijn Pieter Cornelisz., een nyeuw leeraer van *de* heresie van Calvinus ende Corn[elis] Valckooghe, snijer ~~oock een beeldtstormer soe men seyt,~~ meester Laurens de lantmetere, Thomas de snijer, Jan Pietersz. sayer, Willem Janssz. steenhou[wer] een van *de* princepaelsten beltstormers zoe hij deposant wel heeft hooren seggen. Is oock absent eenen taelman in de wandelinghe genaempt Heyn Sone, sonder bij ons gevraech wesende breedere te cunnen verclaren van *de* voornoempde absenten dan hier voor geseyt is. Onderteyckent Jeronimus Cornelisz. schilder

Gecollectioneert metten originalen ende [ ] mede bevonden accorderende bij ons

Charels Smytre

pagina 59

Copie

Marguerite bij der gratie Gods, hertoginne *van Parme* ende van Plaisance, regente ende gouvernante.

Lieve ende welbeminde. Alzoe wij onlancx verstaen hadden die secrete incompste van den heere van Brederode bynnen der stede van Amstelredamme ende dat duer zijn *presentatie* groot quaet beroerde, confusie ende tweedracht tusschen die burgers ende inwoenders der selver stede soude hebben mogen *commen* ende oprijzen. Te meer mits dat diversche van de nieuwe secten ende gereprobeerde opinien zoe van de voirs. burgers ende inwoenders als van andere dagelijcx van buyten aen hem *commende* gecleet als coopmans, scippers ende landtluyden hem aenhangende ende naevolgende waren, hebben wij aen den regierders ende wethouders der voirs. stede gescreven dat zij den *voirnoempde* heere van Brederode uuyter selver steden doen vertrecken ende om de sake te beter te moegen executeren. Hebben wij oick den secretarys de la Torre aldaer gesonden mit last ende *commissie* den *voirnoempde* heere van Brederode bij alle goede middelen van persuasien ende oick indiene noot waere vanwegen onssen heere des Conincx ende den onsen te bevelen hem bynnen vyerentwintich uren uuyter voirs. stede te vertrecken. Waerinne hij nyet alleenlick in gebreke en is geweest maer ter *contrarien* heeft mit zijn adherenten den selven secretarys doen vasthouden, mishandelen ende hem mit geweld zijne *commissie*briefen, papieren, boecken, geweer ende andere dingen (zulcx als hem gedocht heeft) doen affnemen ende 't selffer alsoch is houdende meynende bij zijne practijcken d'overhandt bynnen der voirs. stede te gecrijgen ende deur faveur van zijnen voirs. adherenten deselve in zijn geweld te houden. Ende om te **geringer** daer toe te geraeken heeft opgeroert ende geinciteert diversche burgers hem te denomineren ende kiezen oeverste ende capiteyn der selver stede doende aldaer *commen* cryessvolck ende andere oproerige ende wederspennige luyden van diversche landen. Ende

pagina 59v

is oeck in meyninge bynnen der voirs. stede van Amstelredamme te seynden knechten *ende* soldaden van zijnder *majesteyts* rebellen *ende* wederspennige ondersaten die hij in zijn stadt van Vyanen heeft. Dewelck in dezen landen tegens 't bevel *ende* ordinantie der selver *majesteyt* gelicht zijn. Waervan wij u wel hebben willen verwittigen bij desen opdat ghij op uwe hoede moecht weesen. U versueckende *ende* nyetemin in naem *ende* vanwege zijnder voirs. *majesteyt* orderende wel expresselijcken dat indien de voornoemde heere van Brederode bynnen der stede van Alcmaer soude willen comen oft aldaer zijne aenhengeren *ende* complicen seynden om gelijcke practijcke oft andere bynnen der voirs. stede te doen oft eenige nyeuwigheden voirts stellen. **Ghij** de selve van stonden aen *ende* sonder uuytstelt doet vertrecken, daertoe nemende d'assistencie van de goetwillige *ende* andere daarmede ghij u zult mogen behelpen. Ende indien zij van daer nyet vertrecken en wilden, zult ghij tegens hen procederen als tegens rebelle *ende* ongehoirsame. Doende voirts alle nersticheyt mit goede wake *ende* andere middelen dat die voirs. stede van Alcmaer bij den voornoemde heere van Brederode noch andere nyet verweldicht en worden. U altijts houdende *ende* conserv(n)erende in de onderdanicheyt *ende* affectie van zijne voirs. *majesteyt* uwer natuerlijcken *ende* oeversten heere *ende* prince. Ende daerinne zulcx versiet dat ghij deshalven aen de selve zijne *majesteyt* en ons verantwoordten moech[...]. doende in alles, zoe ghij tot uwer eygen welvaert *ende* bestervnisse van uwe huysvrouwen, kinderen *ende* goet bevinden sult te behoiren. Lieve *ende* welbeminde onse heere God zij mit U. Gescreven te Bruessele den xxvii^{en} dach van martio 1586 voir Paeschen..... onder stont geschreven Margarita *ende* onderteyckent ... overloepen.

pagina 60

Noch stont op de rugge gescreven. Onsen lieven *ende* wel beminden den schout, wethouders *ende* raedt der stede van Alcmaer.

Gecollatineert ..... Teylingen

pagina 61

Copie

Lieve ende zeer beminde. Alsoe wij voor zeecker *verstaen* ende geïnformeert zijn dat onsen jegenwoordigen pastoir onser heerlicheydt van Petten weyghert ende *discreert* volgende d'oude institutie der heylicher kercken te doene den dienst van der misse. Zoe als hij van outs gedaen heeft ende *gewoentlijk* es te doene ter *versmadinghe* der ouder religie, de welcke de *Conincklijke Majesteyt* in geheender maenieren in meeninghe is te altereeren maer *verstaet* ende wilt die zelve onderhouden te worden ende indien hij alsoch persisteert in 't zelve. Soe eist dat wij u belasten ende bevelen mits deesen den selven pastoor te licencieeren ende belasten te *vertrecken* uuyt onsen voors. heerlicheydt van Petten *ende* graeffschap van Egmont zonder eenige schadalacatie, moeynisse ofte oproeringhe onder de gemeynte te doene. Ten eynde hij ons gheen oorsaicke en gheeft daer inne te *versiene*. Zoe wij bevinden sullen te behooren bij welcken gevalle ghij ons van stonden aene adverteren sult. Ende alsoe binnen middeler tijt ende tot dat bij ons daerinne *versien* sal worden onse ondersaeten niet en moegen onversien blijffven van eene bequamen pastoor. Soe zult ghij u debvoir doen bij advyse van schout ende scheepenen aldaer een bequaem ende geleert man te setten die de zelve pastorie bedienen sal bij provisie. Zoe als wij oock onse schepenen ende gemeynte aldaer mede overscrieffven ende indien wij hem bevinden bequaem om de zelve te bedienen wij hem de zelve zullen confereren. Hyer mede lieve ende beminde u de heer bevelende, gescreven tot Antwerpen deesen iersten jullius 1567. Onder stont gescreven Lamorael Egmont. Ende opten rugge stont gescreven onse lieve ende zeere beminde Joos van Veen baelliu onsen graeffschap van Egmont tot Egmont. Gecollationeert ende geauctentiseert jegens die originaele *ende* principaele missyve gescreven in pampier *ende* geteyckent als vooren ende daer mede bevonden te accorderen van worde tot worde bij mij als gezwoeren secretarys van den Nyenburch

J. Cornelisz. anno 1568

pagina 62

Heyndrick heer tot Brederoede, vrij heer tot Vyanen burchgrave t' Utrecht, baroen ter *Ammeyde*, heer tot Bergen Callensooghe etc. doen te weeten dat wij expresse last, commissie *ende* bevell gegeven hebben *ende* geven bij desen onsen balliu *ende* rentmeester van Brederoede, Willem van Zonnenberch omme in bescheminghe te nemen die kercken in onsen heerlicheyden gelegen als Velsen, Santvoort, Zantpoort, Schooten, Overveen,

Aelbertsberge, Bergen, Schoorell, Camp *ende* het Ooge
ende overmits die tumulte tegens die religie
allen gewaeden, silveren, gouden *ende* andere religuien
bij inventarys in .ijnen handen te nemen. d' Selfve
well te bewaeren ofte doen bewaeren ofte anders in
onsen handen *bevelende* ten eynde d'selfve bij nye-
manden gepilgeert ofte geroeft en worden. *Ende* in toeco-
mende tijden weder geleverd moghen werden ter behoir-
licker plaetsen naer behooren midts *daervan* leverende
goede recipisse *ende* ordonneerende, lastende *ende* bevelende allen onsen
onderdanen dat sij den *voors.* onsen balliu in 't geene
voorseyt is alle behoerlicke hulpe *ende* assistentie doen.
Want onsen *erustelycken* bevell *ende* meyninghe sulcx
is op arbitrale correctie oirkonde onsen handt hier
ondergesteld desen xxvi^{en} augusti XV^c LXVI

Overgeleet bij heere Adriaen Menaerts
capitain tot Berghen bij Alckmaer den
ii^{en} aprilis *anno* LXVII stilo cure *hollandae*
a.....

J van Halle

pagina 63

A son Excellence,

[in de marge:]
Amsterdam

Remonstrent en toute humilite voz tres obeyssans Rene
van der Duyn conseillier extraordinaire, Jacques de Jonge
secretaire extraordinaire et Jehan Hamer, huysier de
la court d' Hollande. Comme *ledite* commissaire et secretaire
par commission du conte de Boussu, gouverneur et cappitaine
general d' Hollande etc. se sont transportez le premier de
februier XV^c LXVIII stilo curie hollandie De la Haye
lieu de leur residence jusques a la ville de Amsterdam.
Ou qu'ilz ont prins information sur *anlcuirs* poinctz
et articles comprins en certaine instruction par mon..seigneur
le conte Suynaf les letters de son Excellence a enlx delivree
ayants pour l'adiournement des tesmoins employee *ledite*
huysier et de la sont retournez *audite* lieu De la Haye
le xe *dudite* mois dont il plairar a *Votre Excellence* au marge
de ceste faire dresscher ordonnance sur le recepneur
des espargnes on/ou des exploitz d' Hollande ou tel aultres
comme *Icelle* *Votre Excellence* trouvera convenir. Affyh que
lesdites suppliantz puissent estre satisfait de leur
vacations Sy ferez bien etc.

René van der Duyn
J de. Jonge
J. Hamer

[in marge:]
Amsterdam
Les suppliants exhiberent
sten.cguen leurs
vacations et jou...lst
s.....z leur signature
pour ....
pournen .tanss
augeront leur
bestigne .....

A Bruxelles le.
xxviie d'april
1570

=====

pagina 85

Informatie gedaen ende genomen, bij ons onderscreven bynnen der stede van Beverwijck, dorpen ende wercken daer omtrent in Noortlandt ende Kermerlandt gelegen, uuyt laste ende bevele van de *excellentie* van den hertoge van Alve, gouverneur ende capitain *generael* van der *majesteyt* ons *genadige* heeren tsonincx. In dese zijne *majesteyt* Nederlanden daertoe gecommitteert, naevolgende ende in *continuatie* van *de* brieven van commissie ende *patente* der zelve *Sijner Excellentie*. In date des *xix decembris* anno 1567 als diversche andere besloetenen daer nae gevolght

xviii marcy 1564

[in de marge:]
Beverwijck

[in de marge:]
Bertelmeeus Gillisz.
Joris IJsebrantz.
Merten *heer* Claesz.

Niclaes Jansz. schout van *de* stede van Beverwijck, oudt omtrent *xlviij* jaren. Geinterrogeert onder eedt t'zijnder officien gedaen opte voors. disordre ende troublen, vercleert dat alzoe alhier (zijns wetens) opte selve disordre gheen

informatie en is sunderlinge genomen, zoe in 't eerste alhier geen kercksmijtinge en is gebuert, doe men elders allomme hier omtrent was doende, te wetene in augusto ende septembri anno LXVI, nyetemin zoe in aprili daernae seker volck van orlogen mijns heeren van Brederode hier in de wijck quamen in den avondt van uuyt Velsen tot omtrent vijftich oft tsestich, loopende yerst in de kercke van den cloostere, zoe hij het rumoer daeraff hoorde. Waeroppe hij terstondt uuyten bedde opstondt met meyninge mette borgmeesters te spreken die hem tegens quamen. Ende t'samen sprekende hadde gheerne de clocke doen trecken mits den placcate der majesteyt van de geestelijcke personen bij te stane ende daertoe genouch geresolveert wesende oock naer Velsen, Wijck op Zee ende elders daer omtrent, daerop oock de vroetschap terstondt te vergaderen. Soe quamen daer over geloopt eenen Bertelmeeus Gillisz. met hem hebbende Joris IJsebrantz. ende Merten heer Claesz.

pagina 85v

die hen zeer qualicken hadden, dat men zulcx woude doen, schijnende 't zelve genouch te willen beletten als haer doenlijck was, zonder te wetene hoe deselve van hunnen raet des waren geadverteert. Welck zij merckende en hebben nyet des derriën (3en ?) vrijelijck bestaen zoe oock corts daernaer zij sagen (staende voor Joris Franzens deure) datter sekere gheusen uuyten clooster quamen met eenen religieulx geleyt, die hen ontliep in den Zwaen ende zijn deur verbaestheyt (zoe 't in den nacht was) eenen yegelijck naer zijn huus ende elders ontcomen ende soe voerbij zijns declarants deure treckende vraeghde eene van hen; wie woondt daer? ende dat gehoort hebbende passeerden voorbij, zoe hij die gesloten hielt, doende midler tijt zijn beste dingen wech op een zijde uuyt dien een van den zelve gheusen een roer op zijnen boesem stelde. Voordere en zoude hij dieshalven nyet meer weten te verclaren, dan van hooren seggen bij monde van den procurator van *de* convente ende Cornelis Pietersz. schepenen

[in de marge:]

Ingel Louwe

Ghijs Meynsz.

Merten heer Claesz.

Joris IJsebrantz.

Balten Diericxz.

Bertelmeeus Gillisz.

Henrick Jacobz.

Voorts geinterrogeert op de conventiculen oft den raet geschafft hebbende oft dese ende gelijcke saken beleyt hebbende, verclaert dat naer zijnen duncken ende anderssins van hooren seggen ende

gemeyne fame zoude zijn geweest. Ingel Louwe bierplaggere, den predicant van Sperrendamme tot meer reysen aengehael[t] hebbende met Ghijs Meynsz. ende zijne moedere Marie Ghijsen innewoenderen, daer hij voor seker weet in de twee huysen dat de meeste conventiculen ende raetschaffingen gehouden zijn geweest. Voorts *meester* Merten heer Claesz, chirurgijn, Joris IJsebrantz. cramere, Balten Diericxz. de wevere nu ballinck wesende uuyt dien hij selver gepreckt hadde, nu t' Alckmaer woonende, mitsgaders oock Bertelmeeus Gillisz. in wiens huys gepredict werdt des nachts naer Beloeckene Paeschen bij seker predicant van Empden. Oock op den Paeschmaendach in de schuere (bij den predicant van Sperrendamme) van Henrick Jacobsz. gepredict is geweest

pagina 86

[in de marge:]

Cornelis Aertz.

Jacob Bertelmeeusz.

Ares Geertsz.

Joos Laureysz.

Claes taelman

Cornelis Aertz.

Ghijs Meynsz.

Dierick Pietersz.

Hasselaer

Arent Jacobsz.

Cornelis Aertsz.

Merten *heer* Claesz.

Joris IJsebrantz.

Engel Lauwe

Aris Geertsz.

Ghijs Meynsz.

Joos Laurensz.

Anthonia Jacobsz.

Arent Jacobz.

Cornelis Claesz.

Oick Cornelis Aertz. daer den predicant (tot Dierick Hasselaer tot Harlem gelogeert hebbende) oock sekere dagen t'zijnen huysen heeft gelogeert gehadt ende de hutte buyten de wijck daer men inne predicte gemaect hebbende. Oock eenen Jacob Bertelmeeusz. metsere ende Ares Geertsz. snijer met Joos Laureysz. die mede helpen tymmeren ende dragen ende zinnen eygen grondt ende erve geconsenteert omme te tymmeren ende aldaer te predicken. Ende

omme de penningen te vergaderen ende innescrijven van de *contribuanten* waren de voors. *meester* Claes taelman met Cornelis Aertsz. ende Ghijs Meyntsz., oock van eenen Dierick Pietersz. alias Noemen wesende geheelijck de man van den voors. Hasselaer die den selven predicant met zijn schuyte heeft innegevuert van Harlem. Hem gevraecht wat persoonen ter causen van de voors. nyeuwigheden in der religie ende weerlijcke policie bynnen twee jaren herwaerts gepleecht, absent, fugityff oft emmers latiterende zijn ende die ter causen voors. vluchtich geweest zijnde ende wedergekeert. Segt, nopende het yerste punct deselve te wesene *meester* Arent Jacobsz. chirurgijn, de *voornoempde* Cornelis Aertz. tymmerman, Merten heer Claesz., Joris IJsebrantz. Engel Lauwe bierplaggere, Aris Geertsz. snijer, Ghijs Meynsz., Joos Laurensz. mitsgaders Anthonia Jansdochtere die de penningen van de voors. gereprobeerde predicatie vergadert heeft in 't openbaer. Ende nopende het tweede punct: Segt dat wedergekeert is *meester* Arent Jacobsz. chirurgijn. Sonder dat hij deposant bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te deposeren ofter eenige fugitiven oft latiterende persoonen ter causen als voeren gront van eenen in Beverwijck possiderende zijn oft eenige actien oft crediten aldaer hebben. Verclaerende voorts hij *deposant* dat hij als bailliu in de prochie van Assendelft geprocedeert heeft tegens eenen Cornelis Claesz. ende geobtimeert dry defaulten ende dat ter causen dat de voors. Cornelis geduerende den voorleden turbelenten tijt hem vervoirdert

pagina 86v

[in de marge:]

Anthonia Jansdochtere

Cornelis Aertz

heeft t'sijnen huuse te admitteren eenen sectaris oft nyeuwe leer[aer] die aldaer in 't heymelijck gepredict heeft. Sonder dat hij *deposant* bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen weten oft eenen Lambrecht Henricxz. woonachtich tot Assendelft hem mette voors. nyeuwigheden gemoeyt heeft, maer zal hem dies aen[gaende] breedere ex officio informeren ende 't recht van der *majesteyt* bewaren eest noot. Seggende voorts bij ons gevraecht wesende geen annotatie van goedingen toebehoorende den *voorgenoempde* Cornelis, alsnoch nyet gedaen te hebbene, maer heeft aeng[ ] deur last van ons commissarissen ten alder eersten deselve goedingen te annoteren ende eest *moegelijck* den persoon van de *voornoempde* Cornelis in ~~hechte~~ gevanckenisse te stellene ende ons commissarissen den *voornoempde* inventaris bij distincte specificatie van stucke tot stucke ten alder eersten over te seyndene gepriseert eest *moegelijck*. Seght voorts dat eenen Anthonia Jansdochtere jegenwoirdich absent

oft latiterende buyten Beverwijck, haer zeer gemoeyt heeft mette voorledene nyeuwigheden in der religie gepleeght ende zoe men seyt, de penningen vergadert tot behoeve van den nyeuwen predicant die tot Cornelis Aertz. gelogeert was, daeraff hij deposant in der qualiteyt als voeren **p..ticus** informatie genomen heeft ende ons commissarissen gecommuniceert

[in de marge:]
Beverwijck

Cornelis Laureysz. ende Gheeraert Willemsz. beyde borgmeesters jegenwoirdelijck van Beverwijck ende oock ten tijde van de troublen als in 't jaer van LXVI. Gevraecht onder eedt in 't stuck van huerder officie gedaen, wye nae hueren duncken de meeste beleyders ende oirsaecke geweest moegen hebben van de predicatie, innevueren, loge[ren] van den nyeuwen predicant oft leeraer vergaderingen daer[ ]

pagina 87

[in de marge:]
Dierick Hasselaer
Cornelis Aertz.
Claes Henricxz.
Engel Lauw
Mariken Ghijs
Joos IJsebrantsz.
Bertelmeeus Gillisz.
Henrick Jacobz.
Cornelis Laureysz.
Jacob Bertelmeeusz.
Aris Geertsz.
Joos Lauwersz.

gehouden. Vercleeren dat deur instigatie van eenen Dierick Hasselaer, pricipael gebuert zoude zijn datter van Harlem innegebracht werdde seker valsche predicant een Vriese wesende, zonder te wetene (des gevraecht) deur wiens toedoen, dan datter doen een gemeyne fame ginck dat men daer zoude predicken. Ende quam logeren ten huysse van eenen tymmerman Cornelis Aertz. genaempt, tot verwonderen van alle menschen uuyt dien hij tevoren alzoe catholicq was ende nae is geweest als yemant ter werelt ende dat mits der subite veranderinghe. Verclaren voorts wel verstaen te hebbene uuyte gemeyne fame (zonder nochtans 't zelve in 't seker te wetene oft den autheur vandien) dat men doen ter tijt opteckeninge dede van colletatiën ende contributiën van penningen totter onderhoudenisse van den predicant bynnen der stede van

Beverwijck. Waeraff schrijver was *meester* Claes
Henricx taelman, zonder te wetene in der waerheyd
deur wiens instigatie.

Verclarende voorts wel verstaen te hebbene dat men
conventiculen zoude gehouden hebben omme dese oft gelijcke
saken ten huys van eenen Engel Lauwe, Mariken
Ghijs Meynts met hueren sone Ghijs, *meester* Merten *heer*
Claesz. des priesters chirurgijn, Joos IJsebrantz.
Bertelmeeus Gillisz. daer men in huys zoude hebben
gepredict zoe men oock gedaen zoude hebben in de schuere
opte meere van Hendrick Jacobz. die doen van huys
zoude geweest hebben, zoe de voors. Cornelis
Laureysz. vercleert gehoirt te hebbene. ~~Gevraecht~~
~~op de personen.~~   Gevraecht op de personen
van Jacob Bertelmeeusz., Aris Geertsz., Joos
Laureysz. Dierick Noemen en zoude daerop nyet
zonderlincx weten te vercleeren dan dat zij wel verstaen

pagina 87v

[in de marge:]

Bertelmeeus Gillisz.
meester heer Claesz.
Joris IJsebrantz.

hebben ende genouch gemerct dat ze totte predicatiën waren
gaende ende haer daermede moeyende. Ende de voors.
Dierick Noemen was diegene die de tijdinge brochte dat men
daer op 't landt zoude predicken zoe hij was comende van
Harlem doen ter tijt.
Gevraecht op de disordren dier gebuerden ten tijde doen de
gheusen voorbij Beverwijck passeerden. Verclaren
dat voer meye anno LXVI tot Velsen diversche knechten
opgeschept waeren in nombre van tzestich oft lxx (zoe men
seyde) die liepen in den avondt nae 't cloostere van *de* regulie[ ]
monnicken, d'welck zij zeer pilleerden, mits welcken zij me[ ]
andere van der weth ende schout in rade waren te doen
trecken de clocke ende oock naer de dorpen daer omtrent
eenen te seyndene omme gelijcke clockslach te doene ende
zoe sij meynden daeroppe ierst de schutterye *ende* rijcdom
te sprekene. Werdde 't zelve hen beleth bij Bertelmeeus
Gillisz. voors. bij wyen naer hueren deposanten besten
duncken (zoe 't als doen doncker was) bij stonden *meester* Merten
heer Claesz. ende Joris IJsebrants met eenige andere die zij
nyet wel kennen en consten. Ende heeft de
voorgenoemde Bertelmeeus Gillisz. vuerende het woerd
van de andere zijne bijstaenders tegens henlieden deposanten
geseyt dese oft gelijcke woirden: Beghint ghij hier
clock te clappen, ghij sult ons allegadere bederfven waerop

de *voornoempde* Gheeraert Willemsz. antwoirdende ende verbaest wesende seyde, en zoude men daer tegens nyet doen [ ] het waer ons groote schande ende achterdeel ende zijn alzoë sij deposanten van daer gescheyden nae Jacob Jansz. huys, coninck van de schutterye van de voetboghe aldaer omme de schutterye te vergaderen ende alle inconuenienten te schouwene, welck concept nyet geffectueert en is

pagina 88

[in de marge:]
Cornelis Aertz.
Maerten Claesz.
Ingel Lauwe
Joris IJsebrantz.

geweest, mits datter een groot ramoer op quam van een groot gedruysch van volcke, d'welck zij deposanten meynden vrempe knechten ende vianden te wesene ende ~~dat~~ zoe zij deposanten hoorden de lossinge van een cincroer zijn ~~alzoë~~ elck in 't zijne nae huys gegaen zonder omme te siene oft eenighe voordere besoiingnee te effectueren.

Gevraecht oft zij deposanten nyet en weten dat eenige van de borgers oft ingesetenen van Beverwijck ter causen van de nyeuwigheden dese voorledene twee jaren gepleecht, absent fugityff oft latiterende zijn. Seggen dat de *voorgenoempde* Cornelis Aertz. tymmerman sommige tijden absent geweest is ende wedergekeert ende oock eenen Merten Claesz. die sekeren tijt hem geabsenteert heeft ende alnoch nyet wedergekeert. Verclaren voorts dat Ingel Lauwe sekeren merkelijcken tijt oock absent geweest is ter causen voors. gelijk oock jegenwoirdelijck absent is eenen Joris IJsebrantz. Gevraecht oft zij deposanten nyet en weten dat eenige fugitiven ter causen van de voors. troublen uuyt andere steden oft plaetzen eenige renten oft onruerende goeden in eygendom competerende zijn, gelegen in de districte ende jurisdictie van Beverwijck. Seggen het selve in 't seker nyet te weten. Ende oock de persoonen van *de* brouwers van Harlem nyet te kennen die wij *commissarissen* henlieden den naemen gespecificeert hebben ~~van de selve fugitive~~ ende oft de selve eenige bieren in Beverwijck gelevert hebben, alzoë die van Harlem luttel heurlieden bieren op Beverwijck dispensereren maer meest de brouwers van Delft

[in de marge:]
Beverwijck

Cornelis Pietersz. tegenwoirdich scepen in de Beverwijck

vercleert ende deposeert bij den eede in stuck van zijnder officien gedaen, dat hij deposant 't voornoempde officie van scepndom continuelijcken bedient heeft den tijt van twee jaren lestleden, bynnen welcken tijde eenen gereprobeerden leeraer (die men seyde te wesene een Vries) hem vervoirdert heeft sekere predicatie te doene bynnen de jurisdictie van Velsen, ter plaetzen genaempt Scilpen, zonder dat hij deposant bynnen Beverwijck gesien oft oock gehoort heeft, datter eenige gereprobeerde predicatie geschiet is in 't openbaer. Maer is wel waer, dat in de Paeschheyligedagen gemeene fame was, dat bij dage onder den dienst goidts in de kercke van Beverwijck in seker schuere op de meere gepredict es geweest, toebehoorende eenen Henrick Jacobsz. ende dat bij eenen Merten Diericz. van Sperrendam kistmakere. Verclarende voorts wel verstaen t'hebbene (zonder nochtans 't selve in 't sekere te wetene) dat de gereprobeerde leeraer die tot Velsen gepredict hadde zijn logist begrepen zoude hebben ten huysen van eenen Cornelis Aertz. tymmerman die nochtans van tevoeren een goet catholicq persoon gereputeert was van alle menschen zoe hij noch tegenwoirdich is. Verclaert voorts wel verstaen te hebbene dat eenen *meester* Claes Henricxz., wijlent barbier van zijnen style oft neeringe ende alsnu taelman, schrijvere zoude geweest zijn van *de* opteekenen van de naemen die totter onderhoudenis van der nyeuwer predicatiën zouden willen contribuieren. Sonder dat hij deposant bij ons gevraecht wesende zoude weten te seggene bij wie ende hoe vele ten fyne voors. gecontribueert is geweest. Vercleert voorts dat hij deposant bynnen de Beverwijck was ten tijde

Aldaer sekeren verloren hoop van de knechten van Brederode overgecomen waren, zonder te wetene bij wiens toedoen oft instigatie, ende dat oock bij de balliu ende wethouders geconcipteert was, dat men die clocke slaen zoude, 't welck nochtans nyet geffectueert en is geweest, zonder te wetene deur wat oirsake, dan dat hij wel verstaen heeft van den schouteth van Beverwijck, dat eenen Bertelmeeus Gillisz. ende eenige andere 't selve met woerden beleth ende wederstaen hebben.

Sebastien de Zeron, vieulx soldart de la *majes^{te}* de l'empereur Charles tres digne memoire, ayant *vuy pain de don* de sa *Majes^{te}* en ce cloistre de Beverwijck. Estant interrogué

souuz serment solempnel, dict et declare, que
comme declarant ne fut iry aux preuveres troubles de
presches practiquees en ce lieu de Beverwijck ny a
la venue des gheux venuz d'Amsterdamme en armies
aux brisemens et pillage due cloistre que de l'eglise
mesines de la sacristie ne scanroit dire aultre sinon par
onyr dire, disant qui'il a bien endentu depuis duuz
fanicturier nomme Adrien, que de sa femme nomme
Beatricx, demeurant cy apres du cloistre deo seure
faisant le guet de nuyct par ce lieu. Que vuy
masson nomme Jacques entroict auera les. yeux au (masson = metselaar)
temps due brisement et pillage leur enseignant
le tout comme esdoit fort cogner et familier leans
criant et les enhertant d'aller cha et la. Dict euroires

pagina 89v.

bien avoir ou duug aultre quoy appelle le petit gheux
se tenant aupres et derriere du puys, ou qu'il achapte
sa table jeunez homme de xl ans.

Xix march 1567

[in marge: Beverwijck]

Adraen Jans. Bosch, verwere ende wakere van der kerken-stede
van Beverwijck, oudt omtrent xlii jaren. Geinterog[eert]
onder eedt solempnelijck gedaen op de voors. disordren ende
troublen. Verclaert, dat alzo in 't leste van den
april lestleden hier in den avondt overquamen van Amsterdam
sekeren merkelijcken hoop knechten van omtrent vijftich oft
lx ombegrepen van den tijde ende nombre van den volcke
van den heere van Brederode, eenige wesende wake
ende onder hen eenige duytschen, waeraff eenen hem,
deponent, kennende, noempde bij naeme ende aensprack, zoe hij
den crijch wel eertijden gevolght heeft, maer en conste hem
noch yemandt anders gekenne, ende meynde yerst, dat
van den volcke van den heere van Meeghen waren ende vrienden,
gaende naer het cloostere van de regulieren, ende hij meynde,
dat ze gingen om het clooster onderstandt te doene. Soe
vraechde een van hen aen hem, declarant, hoe 't de knechten
gemaect hadden, die daerinne geweest daerinne geweest waren,
zo er op den noene daer twee wagens inne waren
geweest, zonder nochtans eenige fortse te doene.
Seyde hij, dat ze t' eten ende te drincke genouch
gehadt hadden, daeraff eenen antwoirde "wij willen 't
balt wel anders maken". Ende zoe sij in 't convent
treckende waren, hoorde hij terstondt roepen in 't

cloostere “Moort, moort”, mercte hij seer wel *ende* sach watter gaens was, zoedat hij, omme de nonnen in ’t vrouwe closter daeraff te adverteren, die hij duchte dat men se op heur bidden gevonden zoude hebben (zoe ’t in den nacht omtrent x uren was, derwaerts liept, daer de voors. gheusen knechten omtrent den xl oft xii uren ombegrepen oock quamen. Maer midler tijt werten het beste meest gevluht, als kerckgoet ende diergelijcke, daertoe ~~hij~~ zijn huysvrouw, eenen Symon Even ende Cornelis Dammer, hem hilpen. vercleert voorts dat zoe hij (als boven) naer ’t voors. mans cloostere ginck, hij daer vondt staende eenen Jacob de metselaer, coutende met dier van *de* schiltwacht, dien hij oock vondt staende aen de selve schiltwachtplaetze voor het vrouwen cloostere, zoe hij daer voorbij passeerden ende naderhant met hem, deponent, weder inne ginck omme te siene (soe ’t scheen), hoe men ’t daer gemaect hadde. Zoe hij oock daerbij vondt staende eenen meester Claes de barbier, de taelman, die oock mede inne ginck *ende* hij, declarant genouch mercte (nae *zijnen* duncken) dattet hun beyden nyet leet en was, naer de proposten, woirden ende semblant, die zij bethoonden of spraken, ende meer daer waren comen om te siene, dan om te hulpen oft vertroosten.

Verclaert voorts, dat naer *zijnen* duncken meest metten beleyden van desen troublen, als van de predicatie dier sekere maenden daer te voeren hier ende daer gebuerde, meest gemoeyt hebben ende daeromme meest heeft sien loopen eenen Marten Claess. de voors. metselaer, Ghysbrecht Meynss., Joris IJsebrantz. Ingel Louw, Balten Diericxz., de predicant, Cornelis Aertz., Dierick Pieterss. Vercleert voorts dat alsoe hij, declarant, neffens de schiltwacht quam, *ende* daeroppe sach, deden zij hem terstondt vertrecken. Maer nyet de voors. twee persoonen, daer zij respective mede stonden ende coutende waren.

[in marge: Claes de barbier]

[in marge: Marten Claess., metselaer, Ghijsbrecht Meynss., Joris IJsebrantz., Ingel Louw, Balten Diericxz., Cornelis Aertz., Dierick Pieterss.]

[in marge: 6]

Beatrix Geeritz*dochter*, huysvrouw der voors. waeckers, voorga[*ande*] deponents. Geinterrogeert onder eedt als voer, ende principe[*lijck*] op den inhouden woirden ende proposten bij Sebastiaen van Seron, hiervoer gedeposeert, ende haer sommierlijck verhaelt ende voorgehouden. *Getuycht* ende verclaert, dat zij op den inhouden

van dien noch gelijcke saken van *de* persoon van Jacob de metselaer en zoude weten te deponeren, dan mach wel waer zijn, dat se tot meer weysen metten selven deponent in proposten zijn getreden van den grooten ende cleyne geux, daer hij wel eertijden tot heurent *commen* couten, proposten aff heeft gehad, ende nae hueren besten onthouden, dat zij den voors. metselaer daermede verstonde, maer wye hij den cleyne gheux maken woude en weet zij nu nyet sekerlicx, dan en geloeft nyet hoewel zij vergetachtich is, dat zij 't soude geseyt oft sulcx van hueren man verstaen hebben. Waeroppe zij metten voors. Seron (t'onser putienen) hervra[echt] wel *scerpelijck* vermaent *ende* ondertast wesende, heeft daer constantelijck inne gepersisteert sulcx nyet te wetene, verstaen noch gehoort te hebbene, hoewel de voors. Seron in duytsche woirden tot meer reysen constantelijck verhaeld hoe tot wat plaetzen ende wanneer de selve woirden zouden gebuert zijn en constenien eyntelijck van d'een oft d'andere nyet meer gecrijgen.

De *voornoemde* Adriaen Janss., nader geinterrogeert wesende op de proposten t' zijnen huise eertijden als boven gehouden moegen wesen. Verclaert, dat wel waer mach zijn dat de voors. Seron daer *commen* praeten ondertijden wel gelijcke proposten heeft houden, als wel dat hij, declarant, zoude moegen geseyt *ende* hem gestaen hebben van *de* voors. metselaer *ende* barbier, dat se groote gheusen waren, alst enough blijckende is, maer van voordere de selve in de kercke gesien te hebben *en* oft anderssins dan hiervore bij hem *verhaelt* is in zijne voorgaende depositie en weet hij nyet, ende mach

pagina 91

deselve Seron, een Wael wesende, zijn propost qualicken verstaen hebben oft het zelve propost qualicken interpreteren naer zijn goetduncken, zoe hij op bedde liggende het propost tusschen zijn wijff ende hem nyet soe gade en sloege.

[in marge: Uuytengeest]

[in marge: 7]

Dieloff Reyerss., schouteth van Uuytengeest, oudt omtrent l. jaren, Cornelis Aelbrechtz. ende Jan Wolffaerts., schepenen aldaer. Geinterrogeert onder eedt in stuck van heuren officien gedaen, *getuygen* yerst *rechtelijck* daertoe op heden Verdachvaert wesende, dat alsoo tot heurent egheen kerksmijtinge, predicatie oft andere ombehoorlicheyd en is gebuert geweest noch vooren, noch nae. Sij nyemanden aldaer en weten, die hem is moeyende oft gemoeyt heeft mit sulcke saecken, noch oock is voorvluchtich geweest, noch en weten oock nyemanden

dier corts zoude comen woonen zijn, van sulcke saecken suspect dan moegen, daer wel eenige zijn, die zoe wel nyet ter kercken en gaen als 't wel behoirt, maer zeer luttel dan vermoeyen dat de prochiaen, die op 't heylich sacramentsdach lestleden is gecomen van Schermerhoren, nyet zoe oprecht en is als 't behoirt, uuyt dien de gemeene fame hem naegaet dat hij nyet zoe wel noch catholicquelijck en zoude predicken maer zoe sij sijn slechte luyden, hen des zoe nyet wel verstaende, en zoude daer gheen seker getuygenisse aff cunnen gegeven, anders dan dat de selve prochiaen een vries wesende, genaempt heer Alaert *ende* daer gesonden bij den prochiaen van oude kercke, hebben bij hem een vrouwe persoon met sekere kinderen, die hij houdt als zijn wijff, nyetemin sien dat de zelve is lesende *ende* singende misse als andere plagen. In vuegen, dat zij daer aff nyet sekerlicx en zouden weten te verclaren dan uuyter gemeynder fame *ende* renomnee. Vercleeren voorts, dat zij wel

pagina 91v

gehört hebben *ende* verstaen genouch, dat hij van *de* bisschop nyet en is geconfirmeert, *ende* ter saken van dien wel eertijd[en] zoude ontboden zijn geweest, maer oft de selve zoude wesen daer geweest oft gecompareert, en weten sij nyet sekerlicx te verclaren, uuyt dien zij van *de* weth wel eertijden des beduchtende van hem hebben willen zijn bescheet sien, met wat auctoriteyt hij daer was, maer en heeft 't zelve nyet willen doen, noch thonen. Te wetene als hij, schouteth, hem des vraecgde, seyde hij hem, dat hem sulcx nyet toe en stonde, maer zoude 't zelve leggen onder de scepenen handen, maer noch ter tijt nyet gedaen, emmers ~~huns~~ heure declaranten wetens. Vercleeren voorts, dat zij twee scepenen met noch twee ande[re] bueren, Gheert Bruysens *ende* Dierick Claess. omme dese sake geweest zijnde aen *de* vicarius van *de* bisschop hem des voors. is te kennende gevende uuyt dien zij genouch verstaen hadden, dat hun verboden zoude zijn van de bisschop daer te predicken, *ende* dat nyet schijnen en zoude, dat zij het gemeynte hem zouden willen verstaen tegens den danck van den bisschop, die hem ter antwoirden gaff dat zij hen den selven prochiaen oft predicant zouden uuyt maken. Welck mach zijn geleden omtrent oft bach dan een maent. Seggende doen dat hij aen den schouteth soude seynden, dat hij hem denzelven zoude quyt maken zoe 't schijndt, dat als boven gebuert zoude zijn.

Verclarende voorts ~~dat~~ de voors. Twee scepenen gesamenderha[nd] dat tusschen paesschen *ende* Sincxen lestgeleden zoe daer quam predicken van uuyt Mercken Gheesterban, sekere

priestere, hun anderssins onbekent (zoe sij verstaen hebben)
als doen daer nyet bij geweest hebbende, die der gemeynthe nyet
aenstaende van *de* preckstoel zoude gedreven zijn geweest
maer hoe 't zelve toeginck en weten zij selver nyet dan van horen

pagina 92

seggen, ende nopende de landen die in prejudicie van *de* fiscalen
der *majesteit* zouden moegen gealieneert oft verthiert sijn en
weten zij nyet sekerlicx te verclaren, noch oock sekere specificatie
te gevenen van den stucken, zulcke lieden toebehoorenden, dan refererenden
hen des totten liggers van den lesten x^{en} penning als ende registers
van *de* clerck van den dorpe, IJsebrant Danckaertz.

[in marge: Assendelft]

[in marge: 8]

Xx marcy 1567

Heer **Joes.** Henrici, vicecureyt tot Assendelft, daer gedient
hebbende omtrent viii jaren. Geinterrogeert sub fide et
verbo sacerdotis, segt ende verclaert ierst ende alvoren
rechtelijck daertoe gedaeght wesende, dat den tijt, dat hij (als
boven) daer gewoont ende geregeert heeft, zoe gheen sunderlinge
grootte quade humueren daer en zijn geweest, maer de sake
daer noch redelijck gaende, dan over jaer, datter quam prediken
eenen Martinus Tymmerman, mennonist van Sperrendam ende
ondertijden noch bedoctelijck is comende, soe hij zijn moeder daer
heeft woonenen ende vandaer geboren is, hoewel zijn broeders
noch zusters van dier opinie nyet en schijnen te zijne, noch
oock zijn moeder, die zijne declarants kercke al zijn hanterende.
Want deselve noch eergisteren een des voors. Martinus
Kindt van vier jaeren te doope hebben gebrocht. Ende hij
verloopende hier ende daer noch oock ondertijden predickende
als tot Jans Ludolffs op ten Busch, daer hij noch onlancx
tot diverse reysen ende oock sinte Stevensdach
op de Crommenie tot vlutz eynde tot Jacob Cuyper
ombegrepen, zoe deselve oock eertijden hangende dese troublen

Over jaer tot meer reysen ende diversche plaetzen ten
aenhooren van diversche persoonen zijne valsche leeringe heeft
gespreyt, zoe ten huysse van Cornelis Claes, Lambrecht
Henricxz. ende elders. En weet zoe van gheen
sunderlinge andere gheusen predicatie noch secte, daer te zijne.
[in marge: Cornelis Claesz.]

pagina 92v

geweest ~~noch te zijne~~, noch yemanden, dier hem grootelijck mede gemoeyt heeft, mits redene voors. Gevracht offer nyemant en is voorvluchtich geweest, oft noch en is ter saken van desen troublen uuyt het voors. dorp van Assendelft, verclaert, dat neer zijns wetens, dan datter dagelicx zoe lancx zoe meer van alle wegen comen zijn[de] wonen, die de sake meest troubeleren, ende wouden wel dat daer op versien waer dat men vooral moeste weten met goede certifficatie vanwaer die gecomen ende van wat leren die zijn.

[in marge: Assendelft]

[in marge: 9]

Bernt Janss., schouteth van Assendelft, oudt omtrent xxviii jaren, van Seedam van geboirte ende daer gediend hebbende omtrent anderhalff jaer. Geinterrogeert onder eedt t' zijnder officie gedaen. Verclaert, dat hij zunderlinge van gheene sectarise daer wesende en weet te spreken, noch datter yemandt is voorvluchtich ter causen van *de* troublen va[n] voerleden tijde dan datter ondertijden wel eenige mennonisten moegen schuylen, daer hij nyet zoe wel tussen en van gerake[n] Gevraicht nopende de goeden, die eenige van Amsterdam Harlem, Alckmaer oft elders daer zouden moegen hebben liggende, hen voorgehouden wesende eenige namen van *de*genen, die zoe daer, zoe elders zouden moegen tegens der *majesteit* misbruycet hebbe[n]. Verleert diversche der *zelve* namen wel te kennen, oock eenige goeden hen ende huere complicen toebehoorende maer daer aff te seggene voor de hant hoe, waer ende wie diversche toebehooren, waer onseker ende hem genouch *onmogel[ijck]* maer refereert hem tot den registren van de x^e penningen daeraff wesende, ende berustende onder de *scepenen* van der voorz. vlecken. Gevraecht oft hij nyet *vernomen* en heeft dat bynnen zijnen tijde oft onlancx daer te voren

pagina 93

Yemandt tot prejudicie ende fraude van de fiscalen eenige goedingen daer gelegen zouden moegen vercocht, *versedt* oft ombehoirlijcke verobligeert hebben. Verleert nyet zunderlincx daer aff te wetene, dan is wel waer dat De kinderen Hoses met heur swagers Hasselaer ende Jan Pieterss. over omtrent drye jaren seker lant daer Vercocht hebben ende de penningen daeraff ontfangen daeraff de leste *quictantie* nu onlancx noch is gepassert voor *scepenen* over omtrent x weken.

[in marge: Beverwijck]

[in marge: 10]

Inexcken Henricx*dochter*, huysvrouwe van Engel Lauwers., scippere ende bierstekere, woonende in de stade van Beverwijck, geexamineert bij ons, *commissarissen* onders. deur wiens toedoen t' heuren huysse in 't heymelijck gepredict is geweest ende wie dezelve nyeuwe leeraer oft predicant was. Verclaert warachtich te *zijnen* dat nae heur onthoudt geleden omtrent anderhalff jaer t' heuren huysse gecomen is eenen Marten Diericxz. van Sperrendam die hem uuytgaff voor eenen vermaender der heyiligen scriftnerre ende heeft over sulcx ten aenhooren van diversche zoe mannen als vrouwen personen begonnen te lesen uuyt een boecxken, een evangelie met die epistele ende aldaer ten huysse van haer, deposante, een weynich tijts gepredict hebben heeft in 't sluyten van *zijnen* sermoon geseyt dese oft gelijcke woirden: "Isser yemant, die beter weet. Ick wil gaerne geleert werden". Verclarende, bij ons gevraecht wesende, dat aldaer in de voors. vermaninge onder andere personen (wiens namen zij, deposante, segt vergeten te hebbene) geweest zijn eenen Martin Claess., barbier, Ghijsbrechis Meyns. tymmerman, Joris IJsebrantz, cramere, Cornelis Willems., schippere, alle poorters ende ingesetenen van Beverwijck. [in marge: Marten Claess., Ghijsbrechis Meyns., Joris IJsebrantz., Cornelis Willems.]

pagina 93v

(getuygenisse 10)

Guerthen Cornelisdr. **gehelt** tot Sperrendam, Meynken Jansdr. ende Anna Willemsdr. weduwe woonende 't samen in de Beverwijck. Sonder dat zij die spreckt zoude weten te seggen, wie den voornoempde

[in marge:] Marten Diericxz.

Marten Diericxz. 't heuren huysse ontboden hadde, alzoehij aldaer maer eens geweest en heeft ende dat deur dien heuren man varende met *zijn* schip dickwils tot Sperrendam, aldaer den voornoempde Marten woonachtich was, metten selven kennisse gema[ect?] hadde, zoe sij declarante 't zelve van heuren man verstaen heeft. Segt voorts wel verstaen te hebbene, dat de voornoempde Marten Diericxz. tot andere plaetzen in Beverwijck in 't heymelijck gepredict heeft als *namelijck* in een schuere bij de meere toebehoorende eene schipper genaempt Henrick Jacobsz.. Verclaert voorts warachtich te zijne dat bynnen de prochie van Velsen bij eenen nyeuwen leeraer voor Paesschen anno 1566 stilo curie genaempt Edo uuyt Vrieslant (zoe men seyde) geboren, gepredict is geweest alwaer zij deposante met haren man tot twee soe drye mael geweest is ende heeft over sulcx de voornoempde Edo haeren deposante man cranck wesende besocht vergeselschap met Cornelis Aertz. tymmerman ende

[in marge: Cornelis Aertz., Ghijs Meynsz.]

Ghijs Meynss. Verclarende nyettemin dat 't *commen*

[in marge: Marten Diericxz.]

van *de* voornoemde Marten Diericxz. 't hueren huys ende vermaninge aldaer gedaen ende de ander nyeuwigheden haer zeer mishae ghen. Verclaert voorts, bij ons commissarissen gevraecht wesende, nyet te wetene oft bij brouwers van Harlem oft andere den voornoemde nyeuwe leeraer tot Velsen gebrocht is geweest. Alzoe in deposante verclaert bynnen Harlem nyemand te kennen.

[in marge:] Castricum

[in marge:] 11

Heer Michiel van Rijnsdijck, jegenwoirdich pastoor van Castricum, oudt omtrent xxxiiii jaren. Gedaeght wesende omme getuygenisse der waerheyt te gevene. Segt in verbo sacerdotis dat geleden omtrent een halff jaer

pagina 94

hij deposant bedient heeft als verus cure van Castricum als daer toe gepresenteert zijnde bij Joncheer Claes, heere van Assendelft patroon der selver kercke *ende* institutie van *de* Archidiaken van Uuytrecht daer toe gevolgt, mits welcken hem deposant wel is kennelijck. Dat voor alsoe vele als noch 't zijnder kennisse gecomen mach wesen zijn ondersaten henlieden eerlijcken reguleren, zonder dat hij deposant bevonden oft oock van te voren verstaen heeft, dat de selve zijne parochianen henlieden nyet met eenighe nyeuwigheden gemoeyt hebben, toucherende de religie. Dan es wel waer dat hij, deposant, wel verstaen heeft dat ten tijde van zijn voorsate in beneficio, eenigen verlooren hoop knechten, uuyt Vianen, comende in de kercke van Castricum ~~deselve~~ gedestruueert *ende* venijne gebrocht hebben het eerweerdich heylich sacraments huys aldaer, zonder dat hij, deposant bij ons gevraecht zijnde, zoude cunnen oft weten te seggen dat ten tijde 't voors. feyt geschiede eenighe parochianen de zelve knechten assisteerden oft oock eenige jouste oft faveur droegen, mits welcken middelen prochie ter saken van de voors. nyeuwigheden nyemanden absent, fugityff oft latiterende en is. Segt voorts warachtich te zijne dat hij, deposant, wel eertijts bedient heeft den tijt van vier maenden de cure van Twysch, nyet verre van Medenblick, *ende* aldaer bevonden heeft dat in de prochie diversche waren

geinfecteert metter heresien, zonder dat hij
deposant mits de cortheyt van zijne residentie eenige
singuliere kennisse van henlieden hadde, maer sach wel dat
ten tijde van de dienst Goidts lutter lieden ter kercken oft ten
dienst Goidts quamen.

pagina 94v

[in marge:] Eemskerck

[in marge:] 12

Heer Vranck Willemsz., jegenwoirdich pastoor tot Eemskerck,
oudt omtrent xxix jaren, gedachvaert om getuygenisse
der waerheyt te gevene. Verclaert in verbo
sacerdotis warachtich te zijne dat hij, deposant, den tijt
van drye jaren lastleden *ende* alsnoch jegenwoirdelijck
pastoor is geweest in Eemskercke. Mitswelcken
hem deposant wel is kennelijck dat bynnen den selven
tijde, bynnen de provincie van Hollandt opgestaen ende
gewesen zijn diversche dwalingen *ende* heresien, hoewel
(bij de gratie Goidts) hij deposant seyt dat gelijcke saken
ende opruerten nyet en zijn geweest tusschen zijn parochianen
uuytgesundert dat eene Joncheer Fritz van Egmond,

[in marge:] Fritz van Egmond

woonende bynnen de voors. prochie op seker huys
genaempt Meresteyn, tot groote schandale van diversche
simpele lieden, hem vervoirdert heeft, geduerende den voors.
turbelenten tijde, te frequenterene de predicatie van eene
heer Jan Petri, pastoor tot Castricum, wesende secretaris *ende*
apostaet. Sprekende diverse **doctrinens** contravierende leeringe
ende ordonnancie ons moeders der heyliker kercker. Latende
d'administratie van *den Eerweerdiche* sacramenten, gelijck men van oude
tijden gewoone was van doene, ter cause van welcken ~~faute~~ apostasie
de voornoempde Jan Petri naemaels gevlucht is.
Verclarende hij, deposant, voorts dat van *de* tijde de voornoempde Fritz
van Egmond de gereprobeerde predicatie als voren
frequenterende was, noyt hem gedregen en heeft als een
goet kersten mensche schuldich is van doene *ende*
over sulcx latende den dienst Goidts te hoorene *ende*
de sermooenen die men naer oude maniere geconstinueert
es te doene. Ende aengaende de andere parochianen en weet
nyet dat de selve met raet oft daet yet gedaen hebben, dat
eenichssins zoude muegen **smaken**, heresie oft rebellicheyte
ende over sulcx en weet nyet, dat ter cause voorscreven eenighe

pagina 95

van zijne parochianen vluchtich, absent oft latiterende zijn, uuytgesundert den voornoempde Fritz van Egmond. Gevraecht oft hij deposant nyet gekent en heeft den persoon van Albert van Egmond, broedere van *de voornoempde Fritz*. Segt dat jae *ende* dat de voornoempde Albert geleden anderhalff jaer luttel min oft meer vertrocken is van Eemskercke, daer hij met sijn broedere woonachtich was. Sonder dat hij deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't sekere zoude weten te verclaren, waer de voornoempde Albert van Egmond hem tegenwoirdich onthoudende is, maer weet wel dat de voornoempde Albert in 't eerste doen de nyeuwigheden in de religie begonnen gehabitueert ginck met eenen minrebroeders grauw mantele *ende* oock aen den hals een teyken drouch d' welck zij noempden een geuxs. Ende alzo de voornoempde Albert een jonckman was ongehelict geen sekere **domicilie** houdende, ten over als reysende en weet in 't seker nyet oft de voornoempde Albert ter causen van voornoempde nyeuwigheden ende turbulenten absent *ende* uuyten lande gescheyden es. Veel te min, alzo d'absentie geweest is van den tijt dat de gereprobeerde predicatien tot diversche plaetzen in 't openbaer geschieden, bynnen de provicie van Hollandt *ende* de meeste furie van *de gheusen*. Vercleert hij, deposant, voorts, bij ons gevraecht wesende, dat den voornoempde Albert van Egmond, gheen muebele oft immeuble goedingen bynnen Hollandt in eygendom gepeteren emmers dat 't zijne deposants kennisse gecomen is. Maer dat den selven Egmondt wesende beneficant **genietende** genietende was sekere parcheel lants gelegen in Valckenborch nyet verre van *de stede* van Leyden *ende* dat uuyt tilicke van zijn beneficie *ende* anders oft nyet meer en weet hij deposant te deponeren van alles well *ende* neerstelijck ondervraicht *ende* geexamineert.

pagina 95v

[in marge: Eemskercke]

[in marge: 13]

Jan Symonssz., schout van Eemskercke, oudt omtrent xxxvii jaren. Gedachvaert om getuygenisse der waerheyte te gevene, vercleert bij den eede in stuck van zijne officien gedaen dat hij geleden thien jaren bedient heeft het schoutambacht aldaer. Ende dat hij mits den redenen voors. kennende es de parochianen aldaer die welcke hij verclaert henlieden eerlijcke, gedregen te hebbene, ten tijde van de nyeuwigheden ende turbatien dese voorledene twee jaren in Hollandt *ende* elders (God betert) opgeresen. Ende over sulxc dat nyemandt van *de selve* ter causen van *de* voors. nyeuwigheden *ende* turbatien absent, vluchtich oft latiterende en is.

Uuytgesundert alleene Frits van Egmond, zoe eene yegelijck notoir is. De welcke hem seer scandalouselijck gedregen heeft, latende de catholique sermoonen tot Eemskercke ende frequenterende de gereprobeerde predicatie van eene Jan Pieterssen apostaeet ende gerenieerde priestere. Vercleert voorts wel verstaen te hebbende dat de voornoempde Fritz, hem zeer insolentelijck gedregen heeft binnnen den quartieren van Egmond ende Beverwijck, doende grooten overdaet ende latende aldaer staen ten coste van den closter sijn peerden ende oock selve in persoone aldaer comende teeren. Vercleert voorts wel gekent te hebbene, den persoon van Albert van Egmond, broedere van de voornoempde Fritz. De welcke nyet tegenstaende dat hij beneficant was, heeft nochtans hij, depositant, den selven Albert in 't openbaer sien gaen gehabitueert met eene minrebroers grauw mantele. Verclarende voorts nyet te wetene dat de voornoempde Albert eeninge goeden, meubele oft immeubele in de provincie van Hollandt in proprieteyt toebehoorende waren, maer wel de voornoempde Fritz zijn

pagina 96(12)

broedere, die nu bescreven ende opgeteeckent zijn. Ende alzo de voornoempde Albert een jonckman was te Hijlicken, ende in 't eerste genouch in de furie van de factie (genaempt gheuserie) vertrocken was en can hij, depositant, (mitsdien) nyet presinneren (bij ons gevraecht zijnde) dat de voornoempde Albert uuyt vrees absent oft vertrocken zoude zijn geweest. Alzoe hij oock zelven Albert noyt sichtent gesien en heeft. Vercleert voorts alsoe nyemandt van zijne parochianen absent, vluchtich oft latiterende en is, oock nyemandt ter causen voors. gecauseert te hebbene, als tot dien fyne geen en stoffe oft materie gehadt 4 hebbende, veel te min alsoe de voornoempde depositant in der qualiteyt als voren de kennisse daervan oft straffinge nyet en competeert. Nemaer wel den bailliu van Kermerlandt, die eens tegens de voornoempde Fritz geprocedeert heeft ende bij publicq kerckgebodt zijn goeden heeft laten arresteren. Verclaert voorts dat hij, depositant, zekeren tijt bedient heeft 't schoutschap

[in marge: Castricum]

van Castricum ende en weet nyet aldaer eenighe nyeuwicheyt bij de buerluiden ende ingesetenen geschiet zijn, maer te contrarien hebben de predicatien van den voornoempde heer Jan Petri apostaeet ~~gedestruert~~ geschout ende

nyet willen hooren. Den welcken heer Jan vluchtich bedegen zijnde, is zijn vadere, costere doen ter tijt van Casticum, bij der gemeente, ter cause van zijn soens mesusen gedestineert geweest van zijn costerye

pagina 96v

Den xx^{en} marty 1567

[in marge: Cromnenye]

[in marge: 14]

Heer Gheeraerd Corneli, pastoor in de prochie van Crommenie, oudt omtrent xxx jaren. Gedachvaert om getuygenisse der waerheyt te gevene. Segt ende verclaert, in verbo sacerdotis, warachtich te zijne dat hij depositant geleden ses jaren, als verus, bedient heeft de cure van Crommenie, alwaer hij nog jegenwoirdelijck zijn residentie houdt. Mitswelcken hem depositant wel is kennelijck dat bynnen de leste voorledene twee jaren groote oproerte ende nyeuwicheden in der religie bij diversche boose geesten ende quaetwillige geschiet zijn geweest. In de provincie van Hollandt zonder nochtans dat bij de innegesetenen van Crommenye, wesende wel tot vijfhondert communicanten in getale, eenige nyeuwicheden geattenteert es geweest. Maar es den turbelenten tijt geduerende den dienst Godts Almachtich ende alle zijn heyligen zonder eenige interruptie, nyeuwicheden, of beleth aldaer gecontinueert geweest. En weet ook nyet (bij ons gevraecht wesende) dat nyemant van *de* ingesetenen der voornoemde prochie hem ten dienste gegeven heeft onder den heer van Brederode oft andere personnaigien, rebellen van *de Coninlijcke Majesteyt* maer hebben eensdels henluyden gecorrupeert met lantneeringe ende eensdeels met voeren te schepen ende rederije. Bij welcke middelen ende redenen alsvoeren, verclaert wel te wetene, dat nyemant van *de* voornoemde parochianen ter causen van nyeuwicheden in de religie oft dragen van wapenen absent, fugityff oft latiterende zijn. Ende alsoe hij depositant, bij ons gevraecht zijnde, seyde hem met geen landt te becommeren, zoe heeft hij oock verclaert nyet te wetene oft eenige fugitiven uuyt andere steden ende vlecken, landt ende grondt van erve bynnen de voors. prochie in title van eygendom besittende. ~~waren~~. Sluytende hiermede zijn depositie.

pagina 97(13)

[in marge: Beverwijck]

[in marge: 15]

Heer Jan Suermondt, prior der convente van den regulieren in Beverwijck. Bij ons commissarissen gevraecht wesende op de mesusen bij diversche edelmannen dese voorleden twee jaren in zijn convent geperpetreert, heeft in fide sine professions daertoe gedachvaert zijnde. Getuycht warachtich te sijne dat hij, deposant, in septembri anno LXVII lestleden zijn beste wetentheden voerende 't voor. arlen voor commissaris van den Hove van Hollandt gedeputeert uuyt crachte van sekere acte commissoriael (bij de Princesse van Parma geexpedieert) als doen gedeposeert te hebbende daer toe hij hem refereert. Daer bij vuegende dat eenen joncker Fritz van Egmond ter causen van zijn insolentien ende nyeuwicheden in de religie gepleecht absent, fugityff oft anderssins latiterende is. Gevraecht oft hij deposant nyet en zoude weten te denomineren eenige persoonen bynnen der stede van Beverwijck oft daer omtrent geresideert hebbende die althans vluchtich oft fugityff zijn ter causen van de voors. turbelenten tijt. Seegt neen alsoe hij, deposant, hem mette gemeente van Beverwijck nyet en moeyt, hoewel hij deposant segt wel verstaen te hebbene dat (den selven nacht wij commissarissen bynnen de voors. stede van Beverwijck gearriveert waren) sommige henlieden geabsenteert zouden hebben, mer uuyt wat cause segt hij deposant nyet te wetene. Vercleert voorts warachtich te zijne dat geleden een jaer den naestleden aprilis bynnen zijns deposants convente overcomen zijn diversche knechten oft soldarts van den heere van Brederode, pillerende het convent van alle het muebele dat zij daer vonden, zonder dat hij deposant (bij ons gevraecht wesende) zoude weten te vercleeren

pagina 97v

wie daer bij ende present was. Alzoe hij deposant ~~maer hem ten selven tijde~~ een weynich tijts voer heurlieden aencompste over een sloet oft gracht [...] achter 't convent gesalveert hadde. In sulcker wijs dat hij deposant (bij ons gevraecht wesende) nyet gesien noch oock [...] vernomen en heeft dat eenige poorters oft ingesetenen van Beverwijck de voors. knechten van Brederode aldaer **gecondiryseert**, raet oft daet daer toe jegenen hebben. Gevraecht oft bynnen den zelven tijde dat de oproerten oft nyeuwicheyden in Hollandt geschiede, bynnen heurlieder convente oock nyet geweest en is eene Sebastiaen Craenhals, dijckgrave van Hontsbosch. Seegt dat neen maer wel warachtich te zijne, dat bath dan een jaer eer men van de factie van de gheusen wiste, de voorgenoempde Sebastiaen Craenhals comende

uuyter jacht, vergeselschap met andere zijne consoorten, wel tot vijftich toe in getale. Ende daer en boven bij *henlieden* hebbende wel eenentwichtich peerden, behalven noch die jacht-honden, hebben heurleider logys bynnen het voors. convent begrepen *ende* aldaer gebleven **een** eetmael, onder welcke geselschap waren eene Hans Colderman brouwere. Sonder nochtans eenighe ongesicheyt te doenen, *ende* noch eene Joncker Aernt van Rijnsteyn, onderhoudt vestere van Hollandt, die oock hem met zijn geselschap eerlijcken hielt. Hoewel Sebastiaen Craenhals in 't arriveren van de convente *ende* woirden crijgende tegens eene broer Jan Jaspartz. brouwere heeft de selven uuyt gramschap ende hitte van bloede in zijn aensicht geslagen, dat hem nues ende mondt bloeyde. Welck sententie heeft moeten beteren bij avonde ritule *ende* honorable hoewel die *voornoempde* Craenhals eer ~~anders~~ de voors.

pagina 98/14

sententie gewesen was, heeft den *voornoempde* leeckenbrodere op beyde zijn knyen vergiffenise gebeden met screyenden ooghen *ende* bovendien de selve gegeven eene goeden drinckpennick *ende* is van daer gescheyden. Gereconcilueert wesende met alleene metten *voornoempde* leeckenbroer, maer oock metten prior ende ander conventualen. Ende anders oft nyet meer es wiste hij depositant nyet te seggen

[in marge: Westzanen]

[in marge: 16]

Heer Nicolas Claesz., pastoor in Westzanen, gedachvaert om getuygenisse der waerheyt te gevene. Segt ende verclaert in verbo sacerdotis warachtich te zijne, dat hij de voors. cure als vice cureyt bedient heeft, den tijt van omtrent negen jaer, ende als verus pastor omtrent twee jaren. Dat hij de collatie vercreech van den Prince van Orangien, doen stadthoudere, mits de doot van den provisoer van Harlem zonder yet daer aff gegeven te hebbene, dan xxiiii gulden van *de* appostille ende anderssins noch van **sollicitatie**. Mits welcken hem depositant wel is kennelijck dat bynnen den selfden tijde bynnen de provincie van Hollandt opgeresen zijn diversche nyeuwicheden ende turbatien (Godt betert) in der religie als gereprobeerde predicatien in 't openbaer ende in 't heymelijck, destructie van kercken, aultaren ~~beel~~bestromingen, van beelden ende groote confusie van meningerhander secten, die elcx bijsondere heurlieder erronense leeringe over al spreiden, nyet tegenstaende welcke desordre. Verclaert hij depositant dat bynnen de prochie van Westsanen daer hij als doen ende noch tegenwoirdelijck resideert, geen alteratien oft veranderinge in der religie, in 't cleyn oft groot geschiedt

pagina 98 v

is geweest, noch oock gepoocht eenighe bevelen te stormen oft eenige nyeuwe predicatien inne te brengene. Dan is wel waer dat eenen apostaeft oft gerenieerde priestere genaempt Bertout Willemsz. eertijts geweest hebbende pastoor tot Oostsanen, hem vervoirdert heeft op eenen schorssel woonsdach in de goede weecke ten tijde hij depositant in der kercken die passie ons lieffs heeren na de oude catholique oft roomsche religie preekte recht over die deure van hem depositant te predicken sekere erroneuse leeringe, userende van diversche blaphemien tegens die eerwaerdige sacramenten der heyliger kercken ende dat ter putien van diversche goede simpele luyden, die uuyter kercken gecomen waren ende daer voer bij moesten passeren. Sonder dat hij depositant (bij ons des gevraecht wesende) in 't sekere zoude weten te verclaren, deure wiens toedoen oft instigatie den voornoemde apostaeft alduer gecommen is, hoewel hij depositant 't gene voors. is opelijck te kennen gegeven heeft eenen Mr. Adriaen Buysere fiscael van de *Edele/Eerwaerdige* heer den bisschop van Harlem. Sonder dat hij depositant verstaen heeft dat van de voornoemde apostaeft eenige correctie genomen es, van den geestelijcken rechter, alsoe David van der hoeven, bailliu van Kenmerlandt, prevenierende den geestelijcken rechter, de immeuble goedinge van den voornoemde apostaeft gelegen in Oostsanen in arreste doen stellen heeft ende geprocedeert, zoe hij te rade *ge.enden* heeft te begonnende. Ende alsoe de voornoemde apostaeft zijn muebele ende catheyle goeden gevlucht hadde tot bynnen der stede van Naerden in Goeylandt zijn aengeslagen geweest bij Mr. Lambert Lap, schout aldaer. Verclaert voorts hij depositant dat bynnen de voors. zijne prochie van Westsanen

pagina 99

diversche persoonen zijn van de secten van Menno, die heurlieder kinderen nyet en willen laten doopen na de *constitutie?* der catholique kercken, onder welck dat

[in marge: Cornelis Aertsz., Gheerbrandts Jansz., Jacob Jansz.]

zijn Cornelis Claesz., Gheerbrandt Jansz., Jacob Jansz. op *Saerdam*, Jacob Claesz. ook op Saendam ende Gheert Janssz. Zonder diversche die hem depositant nyet te voeren en *commen*. Alzoe Westsanen zeer wijt es ende begrijpende luttel min of meer dan *ii...* communicanten ende alsoe eene Jan de Grebber,

bailliu van Beverwijck, jegens diversche mennoisten geprocedeert heeft. Refereert hem deposant totte procedueren daer van zijnde uuyte welcke men die naemen van de mennoisten claerlijck zal moegen weten. Dan heeft hij deposant wel verstaen dat de voornoempde secte van menno grootelijck gespreyt wordt doer een vries (soe men seyt) genaempt in de wandelinghe IJserman, zonder dat hij deposant (bij ons gevraecht wesende) zoude weten te seggen bij wye de voornoempde IJserman ter herbergen compt. Dan is wel gemeyne fame dat hij hem dicwijls onthoudt in 't ghehuchte staende in Westsanene, genaempt Sardien, nyet verre van Oostsanen aldaer hij deposant segt de secte van menno over menige jaren geweest te hebbende. Verclarende voorts dat alzoe die ingesetenen van Westsanen meest simpele luyden zijn, hen geneerende met zeevaerderie ende lantwerck henlieden nyet gemoeyt en hebben metter entreprinse van Brederode oft andere personaigien tegens die *Coninlijke Majesteyt*. Ende en is oock nyemander ter cause voors. oft van de voornoempde alteratien in de religie jegenwoirdich absent, fugityff oft latiterende, ende zonder oock te wetene

pagina 99v

(bij ons gevraecht wesende) datter eenige pastooren zijn in de ommeliggende dorpen, die suspect zouden wesen van eenige dwalinge oft ketterije. Alzoe hij die selve segt nyet te kennen.

[in marge: 17]

[in marge: Westsanen]

Die xxi^{en} marty 1567

Philips Cornelissen, jegenwoirdich schoudt van Westsanen, Crommenie ende Crommerdijck. Segt bij den eede in 't stuck van zijnder officie gedaen. Ierst *ende* al voren rechtelijck daertoe gedachvaert wesene, dat geleden omtrent drye jaren hij deposant bedient heeft het schoutambacht van den drye voors. dorpen. Den welcken schoudt ex officio competeren de cuule kueren ende boeten gewesen bij scepeneⁿ monterende totter sommen van tweenvetich scellingen, elcken scellingen bedragende luttel min of meer dan eene braspenninck. Mitsgaders oock alsulcke rechten ende prouffytten alsier procederen ter causen van erfenisse ende onterfenisse ter voors. plaetzen. Sonder dat hem deposant imcanonbeert eenige kennisse van crimminele saken, mits welcke redenen

alsoe hij depositant woonachtich is geweest ten tijde van de voors. drye jaren bynnen de voors. prochie van Westsanen ende 't voors. officie in de drye voors. prochien *contonictelijcke* zoe langen tijt geopereert heeft. Segt wel te wetene, dat aldaer gheen nyeuwigheden oft alteratien in de religie geschiet zijn geweest. Immers van *den* tijt dat de factie genaempt de gheuserye in de provincie van Hollandt tot sommige plaetzen

pagina 100

opgeresen is geweest. Hoewel dat sommige van den ingesetene van dien mette affgrysselijcke secte van menno (God betert) besmet zijn deur seductie ende mesleydinge van quade leeraerts (onder welcke men seyt een geboren te wesene uuyt Vrieslandt, genaempt IJserman) ende heeft hij depositant wel verstaen dat eenen Jan de Grebbere, bailliu van der voors. drye prochien, tegens diversche persoonen mette *voornoempde* secte geinferteert zijnde geprocedeert heeft. Mer en weet hij depositant nyet, dat ter causen van *de* voors. nyeuwigheden eenigen oploop oft legh is geweest, rebellicheyte bynnen twee jaren herwaerts noch yemandt ~~daer~~ *daer* aff van *de* voors. drye prochien vluchtich, absent oft latiterende zijn. Verclarende oock (bij ons gevraecht wesende) nyet te wetene dat bynnen zijn voors. schoude-ambachtschap eenige vrepde fugityven oft absenten ter causen van de nyeuwigheden voors. eenich goet bynnen de voors. drye distincte prochien gealieneert, getransporteert oft anderssins beswaert hebben, *ymmers* dat tot zijns depositants kennisse gecomen is. Hoewel hij depositant expresselijck seyt wel te weten, dat eenen Mr. Willem Baerdesem, zone van den ouden schoude, van Amsterdam ende eenen Coesuelte zekere landen oft renten ~~ombegrepen~~ zoe tot Westsanen als in Crommenie in eygendom respectivelijck genietende zijn. Als de *voornoempde* Mr. Willem in Crommenie sekere parcheelen, den nombre van dien hem depositant onbekent. *mer* geteyckent op 't x^{en} penninck boeck ende de *voornoempde* Coesuelte oock sekere quantiteyt van renten oft landen, zoe hij depositant meent

pagina 100v

oock in 't voors. boeck van den x^{den} penninck, ~~uuyt-ge.....rt word.~~ gestelt. Verclarende voorts dat aldaer pastoor van Crommenierdijck is (zoe men zeyt) een geboren vries ende nyet en weet oft den zelve suspect is oft nyet. Mer aengaende de pastoers

van Westsanen ende Crommenie zegt de selve
wel te weten goede rechtveerdige ende catholique
persoonen te wesen. Anders oft nyet
meer en weet hij depositant te *verclaren*.

[in marge: Westsaenen]

[in marge: 18]

Den xxii^{en} marty 1567

Cornelis Willems ende Adriaen Diericxz., gedeputeerden
van den dorpe ende *wethouders* van Westsanen, verclaren
onder eedt gevraecht zijnde, ierst rechtelijck daertoe
gedaecht zijnde, dat zij nyet en weten dat in den
dorpe van Westzamen bynnen den twee jaren herwaerts
eenige desordre gebuert zoude zijn in der religie.
Emmers in 't openbaer dan in secrete verstaen wel
dat men daer ennichssins zoude onder tijden predicken bij de
mennonisten ende dat bij seker predicant een vriese wesende
die genaempt zoude zijn 'Ijserman'. Maer in wat plaetzen
ende wanneer en weeten zij nyet te vercleeren.
Gevraecht op de goeden ende gronden van erven leggende
bynnen de heerlicheyt van Westzanen ende Crommenie.
die zouden moegen toebehooren eenighe hen gemoeyt hebbende
met dese troublen ende voortvluchtich ter saken van de
zelve. Verclaren dat Mr. Willem Baerdessen
ende andere hen onbekent diversche goeden daer heeft

pagina 101

in beyde de plaetzen referende hen des totte boecken van den
lesten x^{den} penninck, ~~daer toe~~ ende die zij jegenwoirdelijck
overleggen, zoe van Westzanen als Crommenie, die
hen tot dien eynde geleverd zijn omme over te brengene.
Gevraecht oft bij hen oft ander sulcke eenige guedingen
onlanck emmers bynnen een oft twee jaer herwaerts
vercocht oft verseth zouden hebben, vercleeren dat oock
nyet te wetene, maer daer aff beter bescheet sal weten
te seggen de secretaris oft clerck van *de* dorpen respective.

[in marge: [W]ijck op Zee]

[in marge: 19]

Heer Cornelis Theodoriri, tegenwoirdich pastoor tot
Wijck op Zee. Gedachtvaert zijnde omme getuygenisse
der waerheyt te ghevenen. Vercleert in verbo sacerdotis
warachtich te zijne, dat hij depositant anderhalff jaer geleden
verus pastoor is geweest van *de* voors. prochie. Mits welcken
hem depositant wel is kennelijck dat nyemant van zijne

parochianen hen*lieden* gemoeyt hebben mette voorledene
nyeuwigheden in der religie bij diversche loose geesten
gepleecht. Ende mits dien en weet nyet dat yemant
van *de* selve ter causen voors. absent, fugityff oft latiterende
zijn. Dan is wel waer dat alzoe hij deposant
met zijne parochianen jaerlicx houdende zijn op *Sinte*
Odolphus dach een *ommeganck* van de *gebenedende* maghet
ende moeder Maria. Ende dat hem zijn parochianen
verboth ende interdictie gedaen werdt, bij Jan de Grebbere

pagina 101v

bailliu van Beverwijck ende een Adriaen Janssz. schoudt
in de Wijck, een maent oft drye weken te voren. Zulcken
ommeganck nyet te houdene, heeft hij deposant 't selve den
Edele heere den bisschop van Harlem aengegeven. Dewelcke
hem deposant ende zijn parochianen geconsenteert heeft
naer oude gewoonte den selven *ommeganck* te continueren
ende dat onder zijne segele. Volgende welck consent
den selven *ommeganck* geeffectueert is geweest.
Gevraecht uuyt wyens naeme oft auctoriteyt 't voors.
verboth ende interdictie bij den *voornoempde* bailliu ende
schouteth respectivelijck geschieden. Verclaert
naer zijn beste onthoudt dat 't zelve luyden was bij
bailliu , schoudt, scepenen ende kerckmeesters gemeynelijck.
Hoewel nochtans in de kercke tot Wijck (daer voor de hoochmisse
de voors. interdictie geschiede) de cause oft redene van
dient nyet geallegeert en waren, maer heeft de
voornoempde Grebbere bailliu, hem deposant voor ses soe
seven van zijn parochianen vercleert dat de selve
interdictie gedaen was *omme* de arme gemeente te
subleveren van groote costen. Verclarende
voorts hij deposant dat den *voornoempde* Grebbere bailliu
hem deposant nyet alleene verboden en heeft de beelden
van *de* Suyver maget ende moeder Maria, in de processie oft
ommeganck te dragene, maer oock verboden het *omdragen*
van het eerweerdige heylige sacrament, schrijvende
een missive aen *de* costere van Wijck, genaempt Melaert
Janssz. gheen clocken ten selven dage te luydene.
Nyetegenstaende alle welcke verboden ende demonstrantien
heeft hij deposant bij consente van zijnen bisschop

pagina 102

als voren, voortgegaen ende de processie naer oude maniere
van doen volbrocht.
Gevraecht wie daer bij ende punt waren doen het *omme* dragen
van *de* Eerweerdige sacramenten hem deposant bij den *voornoempde* bailliu

verboden was. Segt de selve geweest te zijne Adriaen Geertssz., Willem Thomassz., Pieter Pietersz. alias Hals, Gerrit Wadden, alle buerluyden ende sommighen principale stuerluyden van Wijck ende geschiede de voors. interdictie in 't convent van den regulieren in de Beverwijck alwaer de *voornoempde* Grebbere bailliu *verserende* was van vele quade spietige woirden op hem deposant die hij deposant bij ons gevraecht wesende segt vergeten te hebbene.

Gevraecht oft hij deposant nyet en weet eenige absenten, fugitiven oft *latiterende* personen ter causen van *de* nyeuwicheden in der religie gepleecht, die goedingen zouden hebben bynnen de prochie van Wijck. Segt sulcx nyet te wetene noch verstaen te hebbene.

[in marge: [Wij]ck op Zee]

[in marge: 20]

Adriaen Janssz., schoudt tot Wijck op Zee, gedachvaert zijnde *omme* getuygenisse der waerheyte te *gevenen* heeft verclaert bij den eedt in 't stuck van zijnder officien gedaen warachtich te zijne dat dese voorledene twee jaren geduerende de turbatie in der religie gheen van de parochianen van Wijck ter causen voors. absent, fugityff oft gelatiteert hebben. Ende noch tegenwoirdelijck nyet en doen, alzo de selve parochianen zijn visschers goede simpele luyden hun houdende aen de *catholicque* kercke, frequenterende neerstelijck den dienst Goidts ende alle zijn heyligen.

Verclarende nyetemin warachtich te zijne dat een Joncheer uuyt Vrieslant gecomen wesende, genaempt Geerich Sycxssen ende bynnen de voors. prochie van Wijck hem te houwelijck betrocken hebbende, heeft naemaels zijn kindt geprocreert bij Maricken Jacobssdr. zijn geochte huysvrouwe nyet willen laten doopen ter causen van welcke mesusen bij den bailliu in

pagina 102v

Beverwijck balliure lants geleyt is geweest alzo de *voornoempde* Geert ontweken was.

Verclarende voorts warachtich te zijne dat alzo bij hem deposant in der qualiteyt als schout, Jan Grebbere als bailliu **Gruet?** scepene van Wijck van *der Eerweerdiche* vader den Bisschop van Harlem oft zijne vicarius vercregen hadden heurlieder twee *ommegangen* (daer aff doen is Odolphi midsomere den xii^{en} juny, ende dan der sondaegs nae Martini in den wintere) te moegen virueren op eene omeganck, (gemerct den armen tijt) te onderhouden in novembri op sondaegs naer Martini als voren, ten welcken dage men naer oude constitue het *Eerweerdiche* heylich sacrament te beelden van *de* reyne maget ende moeder Maria, Sinte Odolff confessoir omme dragen zoude, alzo heer Cornelis Diericxz, pastor aldaer, hem daer tegens opposeerde zo zijn de twee *ommegangen* naer ende hercomen gecontinueert geweest veel te meer, alzo bij den *voornoempde Eerweerdiche*

heere den bisschop deur zynen fiscael genaempt Busere ter contrariën vercundicht werdt dat men de twee *ommegangen* naer oude gewoonte zoude onderhouden.

Gevraecht oft hij deposant nyet en kendt eenige personen absent, fugityff oft latiterende dien eenige parcheelen oft grondt van erven in eygendom competeren oft eenige renten hebben gehypothiceert op den den gront in den wijck gelegen. Segt wel verstaen te hebbene dat eenen Floris Hu(in)genssz. jegenwoirdich gevangen bynnen Harlem ter causen (zoe men seyt) dat hij het gheusen huys hadden hulpen optymmeren, aldaer in eygendom toebehoort een parcheel groot twee mergen ende een halff gelegen in den ban van Wijck aen *de* duyn besijden het zee elk wesende gerst lant.

[in marge: Heyloo]

[in marge: 21]

29 march 1567

Heer Reymer Severeynsss., vice-cureyt van de prochie van Heyloo, staende bij Alckmaer, oudt omtrent lxi jaren, ierst daertoe gedaeght wesende. Segt in verbo sacerdotis, bij ons gevraecht

pagina 103

wesende, op de voorledene troublen in der religie (Godt betert) bynnen twee jaren herwaerts opgeresen, warachtich te zijne, dat van *de* voors. prochie verus pastor es eenen ouden religieulx van Egmond, genaempt heer oft bruer Jan Campis, hoewel hij, deposant, uuyten name van den zelven religieux de voors. cure bedient heeft, wel den tijt *continuelick* van xxix jaren, alwaer hij noch tegenwoirdelijck zijn residentie houdende is. Mitswelcke hem, deposant, wel is kennelicken dat geleden de voors. turbelenten tijt nyemande van zijne parochianen met raet oft daet *henlieden* gemoeyt hebben mette voors. nyeuwigheden, nemaer als goede *cathlicque* menschen schuldich zijn te doene, hebben den dienst Goidts in de kerkcke neerstelijck (naer oude gewoonte) gefrequeenteert ende voor hem, deposant, in der qualiteyt (als vooren) te bichten gegaen ende het *Eerweerdiche* heylich sacrament met devotien ontfange. In sulcker wijs dat hij, deposant, nyemande en weet van *de* innegesetene oft bueren der voornoemde prochie, die van te voren oft noch tegenwoirdich ter causen van *de* voors. nyeuwigheden absent, fugityff oft latiterende zijn. Verclarende voorts hij, deposant, dat ten tijde sekeren hoop knechten, die men noempde gheusen, tot Heyloo passeerden (d' welck was den yersten oft tweede dach van meye ombegrepen) twee distincte missen in de voors. prochie van oudts geconstinueert te doene achtergelaten sijn

geweest ende dat deur vrees ende ongerieff van *de* voors.
knechten ende nyet uuyt nyeuwicheyt oft **vilispudentie**.
Seggende voorts, dat corts daer naer (zonder den precisen dach
onthouden te hebbene) sekere schilderije van de passie ons Lieffs
Heeren Jesu Christi, gestaen hebbende op 't oosteynde van 't kerckhof,
bij sekere boose ende quaetwillige menschen in stucken gebroken
is geweest. 't Welck de *voornoempde* parochianen, wesende goede
catholique lieden, zeer mishaghe ende was genouch vermoeden
zoe van hem, deposant, als de voors. zijne parochianen, dat
eenige passanten uuyter stede van Alckmaer de voors.
boosheyt geeffectueert hadden, alzo van te voren bynnen
de voors. stede beeltstorminge ende vastatie van autaren

pagina 103v

ende beelden in 't minrebroeders convent geschiet
was. Vercleert voorts, bij ons
gevraecht wesende, nyet te wetene, dat yemant van *de voornoempde*
parochianen den heere van Brederode, graeff Lodewijck
van Nassauw oft andere heurlieder complicien rebellen van *de*
Conincklijke Majesteit eenige assistentie gedaen hebben met dragen van
wapenen oft contributie van penningen, alzo de voors.
parochianen meestal goede simpele luyden zijn, *henluyden*
geneerende met bouwerije ende geen crygh oft wapenen
hanterende.

Verclaert voorts, bij ons gevraecht wesende, wel te kennen de
persoon van *Meester* Willem Baerdesen, zone van Willem Diericxz.,
oude schout van Amsterdam, de welke hij, deposant,
seegt schoone parcheelen van lande bynnen de voors. prochie
in eygendom te competerene. Zonder nochtans, bij ons gevraecht
zijnde, de precisen nombre wetende ende jaerlicxe innecomen,
baten oft profijten van dien te wetene, hem gedragende
in 't gene dat bij de pachters ende gaerders van *de* mergenbouck
ende thiende penningen zal muegen beter ende claeder
bij distincte specificatie blijcken.

Vercleert voorts, bij ons gevraecht wesende, dat den *voornoempde* Mr.
Willem Baerdesem ten tijde hij zijn residentie houdende was bynnen
de *voornoempde* prochie van Heyloo, den dienst Goidts Almachtich
als andere goede luyden gefrequiteert heeft, hoorende oock de
sermoonen van hem, deposant, zonder dat hij, deposant, oyt
gehoort heeft, dat de *voornoempde* Mr. Willem hem anderssins
gedregen heeft binnen de voors. prochie dan een goet
kersten mensche schuldich is van doene.

[in marge: Heyloo]

[in marge: 22]

Dominicus Caroli, oudt omtrent xxxvi jaren, coster van *de*
prochie van Heyloo. Segt bij zijnen eede, bij ons commissarissen

gevraecht, ierst rechtelijck daertoe gedaecht wesende, op de

pagina 104

voorledene troublen ende nyeuwigheden in der religie bynnen twee jaren herwaerts bij diversche quaetwillige geplecht. Dat nyemant van de *voorgenoemde* parochianen zijns wetens hem gemoeyt heeft met die voerledene nyeuwigheden, maer ter contrarien als goede catholicque menschen betaempt, den dienst Goidts neerstich gefrequenteeert hebbende, te bichten gegaen ende het *Eerweerdiche* heylich sacrament *devotelijck* ontfangen, als hij, depositant, anders nyet en weet. Zonder dat oock bynnen de voors. prochie den dienst Goidts Almachtich geduerende den voors. turbelenten tijt geinterrumpeert is geweest. Alzoe de voors. parochianen met goeden moet ende couraige in 't openbaer vercleerden dat indien yemandt den dienst Goidts Almachtich oft de kercke eenich hindere doen wilde, dat zij 't selve met geweld wilden wederkeeren. In sulcken vuegen, dat den dienst Goidts zijn voorganck gehadt heeft, zonder eene oft twee daghen in 't yerste van *de maye* 1567, dat sekere knechten, genaempt die gheusen, deur de *voornoemde* prochie passeerden, zonder dat de selve gheusen in de kercke aldaer yet misdeden, maer wel in 't regulieren convent daer omtrent gelegen.

Vercleert voorts, dat eenen *meester* Willem Baerdesem van Amsterdam, nu vluchtich ende absent, schoone parcheelen van landen besittende is bynnen de voors. prochie daervan hij, depositant, belooft heeft schriftelijcke verclaringe te doene.

Verclarende voorts nyet gehoort te hebbene, dat eenige van de ingesetene van de *voornoemde* prochie wapenen tegens de *Conincklijke Majesteit* onder den heere van Brederode oft andere zijne *complicen* gedregen, noch oock eenige penningen daertoe gecontribueert.

Ende aengaende de *voornoemde meester* Willem Baerdesem, segt bij ons gevraecht wesende, dat den selven ten tijde van zijne residentie bynnen Heyloo hem altijts eerlijcken gedragen heeft als andere goede catholicque menschen betaempt, hoorende sermoon *ende* misse gelijk oock gedaen heeft Aechte

pagina 104v

Admiraels zijn huysvrouwe ende henlieden huysgesin.

[in marge: Limmen]

[in marge: 23]

..... mayen 1567

Heer IJsebrandt Panigssz., jegenwoirdich pastoor van Limmen in Kermerlandt. Vercleert in verbo sacerdotis warachtich

te zijne ierst rechtelijck gedaecht zijnde, hoe dat hij, depositant, geleden achtien jaren bedient heeft als verus de voors. pastorie. Mitswelcken hem, depositant, wel is kennelijck dat deze voorleden twee jaren diversche troublen opgeresen zijn in 't graeffschap van Hollandt ende dat nyemandt van *de* voors. prochie van Limmen hem gemoeyt heeft met de voors. nyeuwicheden oft troublen, maer henlieden gedregen hebben als goede *catholicque* lieden schuldich zijn van doene, frequenterende den dienst Goidts Almachtich ende zijn heyligen naer oude maniere van doene ende *participerende* naer voergaende bichte het Eerweerdich heylich sacrament ende alzo de ingesetenen der voornoemde prochie meestal hen geneerende zijn met bauwerie en weet nyet datter yemant de prince van Orangien, grave Lodewijck ~~zijn~~ *zijn* broedere oft den heere van Brederode tegens de *Conincklijke Majesteit* gedient heeft oft oock eenige penningen gecontribueert. Alzo deselve zijne parochianen ten tijde sekeren *verloren* hoop van knechten de abdije van Egmond nyet verre van Lymmen gelegen gepilleert hadden, hebben henlieden sterck gemaect ende gepoocht de voors. kerckschenders *ende* trauwanten te resisteren, hoewel deselve knechten deur de voors. prochie nyet en passeerden, maer *eenen* anderen wech intreden deur Heyloo nae Alckmaer

[in marge: Limmen]

[in marge: 24]

Adriaen IJsebrantz., schout van Limmen, oudt omtrent xxvii jaren, verclaert bij den eede in 't stuck van zijn officie

pagina 105

gedaen ierst rechtelijck daertoe gedaecht wesende, dat hij, depositant omtrent twee jaren schout ambocht van de voors. prochie bedient heeft, bynnen welcken middelen tijde de eerste oproerten, troublen ende nyeuwicheden in der religie gepleecht zijn geweest. Zonder dat yemandt van de parochianen van Limmen henlieden gemoeyt hebben in raet oft daet mette voors. oproerten, noch oock gheen penningen gecontribueert totter rebellicheyt van Brederode of zijne complicen. Vercleert oock nyet te weten, dat eenige fugitiven uuyt Hollandt grondt van erven possiderende zijn bynnen de voors. prochie, uuytgesundert *meester* Willem Baerdesem, sonder de parcheelen van dien te wetene te denomineren hem gedragende tot het mergenbouck.

[in marge: [Ack]ersloot]

[in marge: 25]

Henricus Reyneri, pastoor van Ackersloot, g'eedt gehoort *ende*

geexamineert. Segt in verbo sacerdotis, dat geleden vijff jaren oft daer omtrent hij, depositant, bedient heeft de cure van Ackersloot. Mits welcken hem, depositant, wel is kennelijck dat negheene van zijne ondersaten henlieden gemoeyt hebben mette voorledene troublen oft nyeuwicheden in der religie bynnen twee jaren herwaerts gepleecht, maer als goede kersten luyden betaempt hebben hen eerlijcken gequeten in den dienst van Godt Almachtich ende zijn heyligen, frequenterende de kercke naer oude gewoonte ende *participierende* de *Eerweerdiche* heylige sacramenten. Sonder dat yemandt van de zelve parochianen den Prince van Orangien, grave Lodewijck, zijnen bruedere, oft den heer van Brederode gedient heeft, emmers zijns depositante wetens.

[in marge: [Ack]ersloot]

[in marge: 26]

Adriaen Janss., schout van Ackersloot, verclaert bij den eede in stuck van zijnder officien gedaen yerst ende alvoren rechtelijck daertoe gedaechvaert wesende, dat geleden acht weken

pagina 105v

hij, depositant, bedient heeft schout ambocht van Ackersloot maer *continuelijck* zijn residentie gehouden hebbende bynnen de voors. prochie. Mitswelcken hem, depositant, wel is kennelijck dat nyemandt van *de* parochianen aldaer henlieden gemoeyt hebben mette voors. troublen, maer henlieden gedregen als goede kersten menschen betaempt ende over sulcx den dienst Goidts Almachtich gefrequiteert naer oude maniere van doene. Sonder dat hij, depositant, oyu(n)t gehoort heeft, dat de *voornoempde* parochianen den heere van Brederode oft zijn complicen gedient hebben oft oock ter causen voors. eenige penningen gecontribueert. Sluytende hiermede zijn depositie

[in marge: Berghen]

[in marge: 27]

prima april 1567

Heer Symon Bartholomei, pastoor tot Berghen bij Alckmaer. Vercleert in verbo sacerdotis, yerst rechtelijck daertoe gedaeght wesende warachtich te zijne, dat hij, depositant, geleden **beth** dan xviii jaren *continuelijck* bedient heeft de voors. cure. Mitswelcken hem, depositant, wel is kennelijck dat negheene van de *voornoempde* parochianen henlieden gemoeyt hebben met de nyeuwicheden ende troublen bynnen twee jaren herwaerts in Hollandt opgeresen. Maer hebben henlieden eerlijck gedregen als goede *catholique* lieden schuldich zijn te doene, gaende te bichten ende

ontfangende het *Eerweerdiche* heylich sacrament naer oude maniere van doene. Verclaert voorts hij, deposant, dat eenen Jan Aertsz., mandemakere ~~wesende~~ sectaris ende valsche leeraer hem vervoirdert heeft te comen predicken op sekere plaetze genaempt de Bergermer gelegen tusschen Alckmaer ende Berghen ende dat diversche borgers van Alckmaer aldaer gecomen zijn

pagina 106

ende oock uuyt andere plaetzen uuyt neuschiericheyt omme den *voornoemde* mandemakere te hooren. De welcke drye zoe vier mael ombegrepen ter voors. plaetzen zijn *erronense* leeringe gespreyt hadde, zonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen oft weten te vercleeren dat yemant van zijn parochianen den *voornoempde* sectaris geherbergh oft gefavoriseert hebben.

Vercleert voorts warachtich te zijne dat circa festum

[in marge: [Son]nenberg]

Bartholomei in 't jaer LXVI lestleden eenen Willem van Sonnenberg, bailliu ende *rentmeestere* van den heere van Brederode hem gevonden heeft op sekeren avondt met eene van zijne dienaers ten huuse van Sebastiaen Geertsz., schout van Berghen. Den welcken Sebastiaen doentertijt nyet thys en was, maer dede de *voornoempde* Sonnenberch hem, deposant, insinueren zijn compste bij de huysvrouwe van *de voornoempde* schout. Ende alzo hij, deposant, te bedde genaen was ende besich om op te stane zoe es de *voornoempde* Sonnenbergh hem, deposant, in 't gemoet genaen ende te kennen gegeven de cause van zijnder compste verthoonende te dien sijne de *commissie* die hij hadde van den heere van Brederode, zijn heer, ende *meestere* omme de *clenodien* ende *ornamenten* van der kercken als kelckten, ciborien ende noch eenen nap, daer inne besloten was 't heylich bloet van miraculen. Mitsgaders de *cassuffelen* ende *cappen* te nemen onder zijn *protectie* ende *bewaernisse* allegerende dat evenverre sulcx nyet en geschiede datter volck op de beene was, die 't zelve met geweld ende fortse henlieden zouden benemen, zonder nochtans te denomineren eenige persoonen, die 't zelve zouden bestaen te doene ende alzo de *voornoempde* Sonnenberch de sake voor hem, deposant, ende voor kerckmeesters zeer swaer was makende ende dat 't voors. *pericule* henlieden aenstaende was, zoe zijn eyndelinge den *voornoempde* Sonnenberch de voors. *clenodien* ende *ornamenten* van der kercken in handen bij sekeren inventaris overgelevert, die de

pagina 106v

selve t' zijnen huysse tot Harlem gebrocht heeft ende aldaer gerust hebbende een tijt van een vierendeel jaers oft **beth** es hij, deposant, naemaels met eenen sebastiaen Craenhals getrocken tot bynnen der stede van Vianen. Ende 't gene voors. is den heere van Brederode te kennen gegeven ~~hebben~~ alwaer de voornoempde Sonnenberch oock doentertijt was ende heeft de voornoempde heere van Brederode de voornnoempde Sonnenberch gelast restitutie te doene van eenen kelckt alleene ende heeft der voornoempde Sonnenberch (met de voors. Sebastiaen Craenhals gereyst wesende van Vianen op Harlem) den selven Craenhals twee kekckten, een van Berghen ende d'ander van Schorel, gerestitueert ende naemaels alle de clenodien ende ornamenten wedergegeven. Uuytgesundert een cleyn doosken van silvere dat achtergebleven ende nyet te veerschijne gecomen en is. Gevraecht oft de voornoempde Sonnenberch yet ontfanghen heeft van borchgelt, segt des nyet te wetene, maer es wel waer dat geduerende een tijt dat de voors. clenodien ende ornamenten onder de voornoempde Sonneberch berustende waren. Zoe heeft een heere van Brederode die van *de* Berghe, sorterende onder zijn jurisdictie, gemoeyt omme van henlieden geleendt te hebbende de somme van seven hondert gulden te betalene bynnen twee jaren, welcke somme bij de voors. innegesetene ende parochianen van Berghen opgebracht ende gefurneert is geweest ende heeft een voors. heere van Brederode zijn hantgeschryft oft obligatie daer van gegeven. Verclarende hij, deposant, dat de voornoempde clenodien ende ornamenten van der kercken ongelijck meer weerd waren dan de voors. seven hondert gulden. Verclaert voorts dat ten tijde de voornoemde Sonnenberch de juwelen ende ornamenten van *de* kercken tot hem nam zeer irreverentelijck traceerde het Eerweerdich bloet van miraculen vryvende 't zelve met zijn vingers. Seggende dese oft gelijcke woirden "hiermede hebt ghijlieden 't volck bedrogen" ende is met een deel van 't voors. heylich bloet gescheyden. Latende het ander deel

pagina 107

onder hem, deposant, die 't selve in de kercke tot Berghen heeft met grooter eerweerdicheyt in zijn oude plaetze doen stellen. Vercleert voorts wel gehoort te hebbende van eenen heer Adriaen Menardi, capellaen tot Berghen, dat de voornoempde Sonnenberch 't heylich olie zeer scandaleuselijck geblammeert heeft. Seggende, dat hij daarmede zijn leerssen zoude willen smeeren, zonder dat hij, deposant, gehoort heeft, dat sulcx bij den voornoempde Sonnenberch gedaen is geweest. Vercleert voorts, dat alsoe nyemandt van de parochianen hen gemoeyt hebben mette voorleden troublen ende nyeuwigheden, dat mitsdien nyemandt absent, fugityff of latiterende en is oft absent geweest ende weder

gekeert. Emmers dat 't zijnder deposants kennisse gecomen es.

[in marge: [Ber]ghe]

[in marg: 28]

Sebastiaen Geertsberge, schout van Berge, oudt omtrent xxxiii jaren. Verclaert bij den eede in stuck van zijnder officien gedaen, ierst rechtelijck deurtoe gedachvaert wesende, dat geleden drye jaren hij, deposant, bedient heeft het schout ambocht voors. Mitswelcken hem wel is kennelijken, dat bynnen de provincie van Hollant diversche nyeuwicheden gepleecht zijn geweest in der religie, zonder dat yemandt van den dorpe van Berghen gesorteert hebbende onder de jurisdictie van Brederode henlieden gemoeyt hebben met eenighe voerleden nyeuwicheden oft troublen. Maer is den dienst Goidts Almachtich gecontinueert geweest bynnen der selver prochie, uuytgesundert twee of drye ~~weg~~ weken ombegrepen

[in marge: [So]nnenberch]

dat eenen Willem van Sonnenberg hem vervoirdert hadde uuyten name van *de* heere van Brederode tot hem te nemende de kelckten ende ornamenten van der kercke aldaer, die naemaels gerestitueert zijn geweest. Ende alzo hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, hoe ende in wat manieren de *voornoempde* Sonnenberch in 't aenvoerden van *de* voors. clenodien ende juweelen

pagina 107v

van *de* kerkcken hem gedragen hadde. Verclarende do[en-] tertijt absent ende van huys geweest te hebbende, heeft nyettemin ons gedenomineert van de ghene die daer present waren. Eenen heer Adriaen Menardi, priestere tot Berge, ende eenen Pieter Gheerbrantz., eenen Rem Claesss. doentertijt scepen ende kerckmeestere respective. Verclarende, bij ons gevraecht wesende, dat doententijde eenen Sebastiaen Craenhals dijkgrave van Hontsbousch, absent was in 't dorpe van Petten. Verclaert voorts nyemandt te weten uuyt de voors. dorpe die ter causen van de voors. nyeuwicheden oft troublen absent, fugityff oft oock absent geweest ende wedergekeert. Seggende nochtans verstaen te hebbene, dat eenen Dierick geseyt hem, poortere van Amsterdam, fugityf wesende zekere parcheelen van lande tot Berghen in eygendom competerende zijn, zonder der bruyckere van dien in 't seker te wetene, hem gedragende totten mergenbouck.

[in marge: Beverwijck]

[in marge: 29]

xiiii april 1567

Heer Cornelis van Schooten, oudt pastoor van Beverwijck, oudt omtrent lxx jaren, geinterrogeert sub verbo sacerdotis. Segt ende verclaert alzoohij cruepel ende impotent is geweest sedert sekere jaren herwaert[s] ende principelijck in desen turbelenten tijt, nyet vele van *de* saken en heeft cunnen gesien oft gehoiren. Nemaer heeft hier wel gesien ende oock bij rapport van diversche, dat hem mishaecht heeft zoe van 't inne brengen van *de* predicant, predicatie desselfs versmaden van *de* dienst Goidts ende ordonnantie van der heyliger kercke, zonder dat hem eenige injurie oft oploop gedaen is geweest, zoe hij hem altoos wel bemindt gehouden heeft mette gemeynte. In vuegen, dat alle saken genouch stille waren ter tijt toe dat men elders begonst ende

[in marge: Dierick Noenen]

hier omtrent te predicken, deur toedoen van eenen Dierick Noemen als Pieterssz. hanterende het huys van Dierick Hasselaer van daer comende den predicant herwaerts ende in dit quartier (zoe hij verstaet)

pagina 108

ierst innegebracht heeft, zonder welcke sake hij nyet en gelooft datter eenige veranderinge gecomen en zoude hebben. Gevraecht wye nae de voornoemde Noemen ende Hasselaer de principaelste noch waren de sake beleydende. Verclaert geweest te hebbene Engel

[in marge: [Engel] Lauw , [Merten] Claesz.]

Lauwen bierplaggere ende Merten Claesz. chirurgijn tot welcken persoonen huysen gepredict ende de predicant onthouden is

[in marge: [Joos] Lauwersz.]

geweest. Mitsgaders Joos Lauwerssz. Cremere die zijn landt consenteerde tot gebruyck van de gereprobeerde predicatie ende

[in marge: [Ghijs] Meynsz., [Mari]ken Ghijsens]

Ghijs Meynsz. Met zijn moedere Mariken Ghijsens daer se oock in 't huys preckten ende onderhouden werdden. Maer aengaende

[in marge: [Corn]elis Aertsz., [Bert]elmeus Gillesz.]

Cornelis Aertsz. ende Bertelmeus Gillesz. en heeft hij anders zoe nyet gehoort dan dat den predicant ten huysen van

[in marge: [Cor]nelis Aertsz.]

Cornelis Aertsz. uuyt ende inne ginck zonder te wetene oft hij daer sliepe oft vernachte. Maer heeft een selven altoos gehouden voor seer catholicq, zoe hij altoos ende noch te Kermisse lestleden ten *Eerweerdiche* Heyligen sacramente gegaen heeft, ende met intentie nu te Paesschen daer oock te gane, soe hem bij rapport van zijnen vicarius geseyt is. Ende altoos soe catholicq geweest als yemaent ter weerelt. Ende Bertelmeeus Gillisz. dat men daer

[in marge: Bertelmeeus Gillisz.]

oock wel eertijts zoude gepredict hebben, maer wat secte en weet hij nyet. Ende oft 't zelve oock zoude geweest hebben met zijnen wete ende oft hij ter saken van dien absent zoude moegen zijn want hij dicwijls uuytreysende is en zoude hij *deposant* nyet sekerlijck weten te verclaren. Sonder dat hij yemanden ander zoude weten te noemen. Alsoe hij de gemeente altoos goet ende oprecht gevonden heeft.

[in marge: Beverwijck]

[in marge: [3]0]

Heer Thymanus de Wouwer, vicecureyt tot Beverwijck, oudt omtrent xxxiiii jaren. Vercleert in verbo sacerdotis warachtich te zijne dat hij, *deposant*, den tijt van acht jaren vicepastore geweest hebbende van de *voornoempde* prochie van Beverwijck. Is hem, *deposant*, wel kennelijck dat eene secretaris oft gereprobeerde leeraer genaempt Edo uuyt Vrieslant wesende een apostae

pagina 108v

ende gerenieert priestere hem vervoirdert heeft zijn dwalinge *ende* erronense leeringe te predicken tusschen Velsen *ende* Beverwijck op seker stuck lants ten aenhooren van vele menschen tot groot mishagen van de goede *catholique* persoonen. Vercleert voorts datter nyemant van *de* ingesetene aldaer ter causen van *de voors.* nyeuwigheden absent, fugityff oft latitterende zijn zijns wetens, uuytgesundert eenen Ingel Lauwers, Merten Claesz., Joris

[in marge: Ingel Lauwers, Merten Claesz., Joris IJsebrantz., Ghijs Meynsz., Cornelis Aertsz.]

IJsebrantz., Ghijs Meynsz. ende Cornelis Aertsz. Sonder dat hij, *deposant*, sekerlick weet oft de selve Cornelis absent oft fugityff is ter causen voors., maer gelooft dat hij in zijne affairen gereyst is naer Arnem in Gelderlandt ten huuse van eene Jacob Botter lantscrijvere. Zoe hij, *deposant*, oock van *de* selven verstaen heeft voor zijn vertreck, met intentie van te Paesschen hier tot Beverwijck wederomme te zijne om zijn hoochtijt te houdene van welcken Cornelis hij, declarant, anders nyet gehoort

oft gesien en heeft dan men aen eene goede catholique persoon schuldich is *ende* behoort te ziene, frequenterende dagelicx den dienst Goidts almachtich misse en sermoon hoorende, te bichten gaende en het Eerweerdiche heylich sacrement ontfangende . Zoe hij noch gedaen heeft te Kersmisse lestleden. Ten aensiene van eene ... yegelijck ende was kerckmeestere geweest diversche jaren, hebbende alle der kercken toebehoorende 't zijnen huuse in bewaernisse gehadt in desen voorleden periculeusen tijt. Ende oock de beelden uuyter kercken gedragen om de selve te hulpen tot zijne huuse salveren ende bewaren. Behalven alleene dat hij omtrent Paesschen corten tijt geduerende hem grootelijck gemoeyt heeft metten predicant te handelen in zijn predicatie te dirigeren *ende* oock ondertijden als de selve hier quam predicken in zijn huys te ontfangen tot dat hij daeraff groot berouw krijgende ende hem *ende* andere heeren te kennen gaff daer aff als boven scheen voordane te abhorreren. Des nachts gecomen zijn van Vianen sekeren verloren hoop knechten tot omtrent vijftich oft lx (zoe hij declarant verstaen heeft) in 't

pagina 109

clooster van *de* regulieren tot Beverwijck, die aldaer seker insolentie *ende* fortze bedreven van beeltstorminge ende andere rooverije, *ende* zijn zoe voorts nae Egmond getrocken des morgens zeer vroeck sonder datter yemandt van de ingesetenen mede handadich waren zijn wetens. Gevraecht wye de principale autheurs geweest zijn van de voors. nyeuwicheden *ende* predicaties in Beverwijck tot diversche tijden geschiet. Segt dat de selve naer zijne onthouden zouden zijn geweest de voors. Engel Lauw

[in marge: Engel Lauw, Maerten Claesz., Joris IJsebrantsz., Cornelis Aertsz., Claes Taelman]

Merten Claessz., Joris IJsebrantsz., Cornelis Aertsz. ende Mr. Claes Taelman.

Edelluyden van den huuse van Brederode als eene genaempt Albert van Egmondt ende eenige andere hem onbekent dreychden hem, deposant, te deur steken ende op te hangene om dies wille hij catholiq was ende tegens hen secte predicte. Mits seggende oock dat hij eenich quat gesproken hadde van *de* Heer van Brederode. Vercleert voorts dat tot dien tijde op de kercke ende voor de deure der selver gemaect was een galge, roepende oock eenige der zelve hem deponent tegen comende oft voorbij gaende "vyve le geux" al waren die papen noch zoe boes. Vercleert voorts dat hij wel gemerct heeft van *de* principaelste geweest te hebbende

[in marge: Bertelmeeus Gillisz.]

in 't beleyden van desen troublen eene Bertelmeeus Gillisz.

van allen ouden tijden totter secten, zeer geneycht geweest hebbende ende Ghijs Meynsz. met zijn moeder Mariken Ghijsen. Welcken Ghijs Meynsz. nu ter tijt oock is absent ende latiterende ende de moeder sieck te bedde liggende, sonder te wetene oft de voors. Bertelmeeus absent is oft nyet.

[in marge: Beverwijck]

[in marge: 31]

Heer Cornelis Claessz., priester ende tegenwoirdich schoelmeestere bynnen der stede van Beverwijck. Vercleert in verbo sacerdotis dat geleden den tijt van xx jaren hij gewoont heeft bynnen der voors. stede van Beverwijck gelijk hij noch tegenwoirdelijck doet. Mits welken hem depositant wel is kennelijck dat geleden beth dan

pagina 109v

twee jaren sekere oproerten, nyeuwicheden ende alteratien in der religie deur toedoen van quade, boose menschen opgeresen zijn geweest ende onder andere nyeuwicheden alzo hij, depositant, op Sinte Catherinen dach in novembri anno LXVI van meyninge ende intentie was misse te celebreren naer oude **constinue** in 't gasthuys der voors. stede [...] aldaer overgecomen eene Jan Evertsz. Suyer van zijn ambacht

[in marge: Jan Evertsz.]

poorter ende ingesetene aldaer. De welcke wel bij drancke wesende gevisseert heeft van van vele diversche spijtinge woirden hem, depositant, mit den laps van tijde (zoe hij verclaerde) vergeten. Mits welcke hij, depositant, genootsaect es geweest zijn concept van het celebreren van *de* voors. misse achter te gelaten. Verclarende voorts dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, dat de voornoempde Jan Evertsz. berucht ende befaempt es geweest bynnen de voors. stede als hem grootelijck gemoeyt hebbende mette voorleden nyeuwicheden. Sonder dat hij, depositant, in 't seker zoude weten te vercleeren oft de voornoempde Jan Evertsz. ter causen voors. absent, fugityff oft gelatiteert heeft. Verclaert voors. dat eene Marten Claessz. chirurgijn, woonachtich bynnen der voors. stede, hem vervoirdert heeft des avonts omtrent acht uren in den wintere in 't jaer van LXVI zonder den precisen dach onthouden te hebben, te comen ten huysse van hem, depositant, smijtende ende stootende tegens de vensteren aldaer roepende dese oft gelijcke abominale woerden "Ghij pape dat ghij morgen weder in de cappelle u affgoderije doet. Wij sullen u deur steken oft ophangen". 't Welcke hij depositant hoorende heeft stille geswegen ende zijn keersse uuytgedaen. Ende aldaer de voornoempde Merten een weynich tijts gebleven hebbende qualick sprekende als voere is verstoort van daer vertrocken daer 't hem gelieffde. Sonder dat hij depositant, bij ons gevraecht wesende, soude cunnen oft weten te seggene dat yemandt anders bij den voornoempde Merten

doen ter tijt was. Maer is wel indachtich dat de voors.
Merten zoe wel ter causen voors. als ander mesusen in de
religie bij hem gepleegt absent *ende* vluchtich geweest is
ende somwijlen weder gekeert zijnde twee soe drye daghen.
Is weder uuyt Beverwijck vertrocken zonder dat men weet
waar hij latiterende oft vervaren is.

pagina 110

[in marge: [Cornel]is Aertsz.]

Vercleert voorts wel te weten dat eene Cornelis Aertsz.,
woonachtich in de Beverwijck ten tijde van *de voors.* nyeuwicheden,
't zijnen huys getracteert *ende* gelogeert heeft eene nyeuwen
gereprobeerden leeraer uuyt Vrieslant (zoe men seyde) geboren *ende* dat oock
ten selven tijde bij diversche per[soonen] hem depositant ombekent tot onderhoudt
van *de* selver predicant penning [.....] gadert zijn geweest.
Vercleert voorts dat de voor[noempde] Merten Claesz. twee kinders heeft,

[in marge: [Merten] Claesz.]

een knechthen *ende* meysken bij hem, depositant, ter scholen gaende. De-
welke de voornoempde Merten nyet en begheert dat se mette andere scholieren
te choor gaen zouden *ende* den dienst Goidts frequenteren.
Verclaert voorts dat bynnen der stede van Beverwijck
tegenwoirdich schole gehouden werdt bij eene genaempt Floris,
geboren van Wijck op Zee, schoenmakere van zijnen stijl oft neeringe.
De welke hij verstaet dat hij zijne scholieren naer oude gewoonte
nyet leeren en zoude een confiteur. Ende dat dezen turbelenten
tijt diversche kinderen van *de* faulteurs der nyeuwer religien de
selve schole gefrequeenteert hebben, als onder andere de kinderen van
eenen Engel Lauwen mitsgaders noch diverschen andere.

[in marge: Engel Lauwen]

Gevraecht op de qualiteyt van *de* weth *ende* officiers *aldaer*, verclaert
dat hij nyemanden van *de* officieren *ende* schepenen en kent daer eenighe
suspicie op valt van quader religie oft anderssins van quader
effectien totter catholicque religien, omme die met alle vliet bij te
stane.

[in marge: Beverwijk]

[in marge: [3]2]

Beatrix Roelensdr., oudt omtrent lx jaren, woonende bynnen der stede
van Beverwijck, gedachvaert wesende omme getuygenisse der waerheyt
te gevene. Verclaert warachtich te zijne dat bij eene nyeuwen

[in marge: Marten Diericxz.]

gereprobeerden leeraer genaempt Marten Diericxz. van Sperrendam gepredict is geweest ten huysse van eene Engel Lauwe

[in marge: Engel Lauwe]

Sonder dat zij, deposante, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te deponeren wat persoonen de *voornoempde* Marten Diericxz. hoorende waren. Maer is warachtich dat zij deposante laete aldaer overgecomen wesende daer de gereprobeerde predicatie geschiede van daer terstont gescheyden is. Verclarende voorts dat zij den *voornoempde* Marten Diericxz. gereprobeerde predicatie

pagina 110v

[in marge: Marten Claesz.]

oock gehoort heeft ten huysse van Marten Claesz. chirurgijn. Sonder dat zij, deposante, bij ons gevraecht wesende zoude cunnen oft weten te denomineren de persoon die ter voors. gereprobeerde predicatie **present** waren. Segt voorts wel te kennen den persoon

[in marge: Cornelis Aertsz.]

van Cornelis Aertz. tymmerman tot wiens huysse eene nyeuwe predicant gelog[eert] is geweest. Welcken predicant zij deposante s[egt] gehoort te hebbende bynnen de prochie van Velsen, ter plaetzen genaempt Schelpen, alwaer uuyt diversche plaetzen *ende* dorpen veel volcx vergadert was. Verclarende zij, deposante, dat nyettegenstaende het hooren van *de* voors. gereprobeerde predicatie bij haer gepleecht te willen blijven bij de leeringe *ende* ordonnancie Ons moeder der heyliger kercken. Ende dat zij deposante over sulcx alle jare als goede *catholique* menschen betaempt te bichten gegaen heeft in de prochie van Beverwijck *ende* aldaer het *Eerweerdiche* Heylich sacrament ontfangen. Dies sij deposante haer gedraecht in 't gene dat den pastor van Beverwijck oft andere wel zouden connen geseggen. *Allegerende* daer en boven dat de cause geweest is van het hooren der *voors.* gereprobeerde leeraerts uuyt dien dat gemeyne fame was zulcx geconsenteert te wesende sekeren tijt de nyeuwe leeringe te moegen hooren zonder eenige oproerten te doenen *ende* dat zij deposante anderssins de nyeuwe leeraerts als voren nyet en zoude gehoort hebben.

[in marge: Anthonia Jansdr.]

Verclaert voorts dat eene Anthonia Jansdr., nu jegenwoirdich absent haer, deposante, wel eertijts aengesproken heeft om

aelmoessen te hebben. Sonder de allegerene tot wiens behoe[...] dan alleene voor de arme *ende* is bij haer deposante in handen van *de* voors. Anthonia eene dobbelen stuver gegeven geweest. Sonder dat zij deposante, bij ons gevraecht wesende, weet hoe *ende* in wat manieren de selve aelmoessen bij de *voornoempde* Anthonia geemployeert is geweest. Maer heeft wel gesien dat de *voornoempde* Anthonia de nyeuwe predicant tot Velsen gehoort heeft.

pagina 111

Neelken Cornelisdr. oudt o[mtren]t xxi jaren. Gedachvaert wesende *omme* getuygenisse d[er wa]erheyt te *gevenen*, verclaert

[in marge: Anthonia Jansdr.]

bij haren eede warachtich t[e sijn]e dat eene Anthonia Jansdr. woonachtich is in haer [.....]te gebuerte *ende* tot heure

[in marge: Cornelis Aertsz.]

vaders huysse genaempt [Corne]lis Aertz. oock ter causen voors. groote kennisse *ende* fam[iliarite]yt met elck anderen gehadt hebben. Sonder dat zij, deposante, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te verclaren dat de *voornoempde* Anthonia Jansdr. geduerende den tijt dat eene nyeuwen leeraer tot heurs vaders huysse gelogeert was, den selven eenighe jouste gedregen heeft. Soe zij, deposante, daerop gheen gade geslagen en heeft. Verclarende voorts nyet te weten dat de *voornoempde* Anthonia Jansdr. absent ,fugityff oft latiterende is, maer is wel waer dat zij, deposante, de selve Anthonia in sekeren tijt nyet gesien en heeft. Sluytende hier mede heur depositie.

Geaccordeert metten originalen *ende* daer mede bevonden accorderende bij ons

Cbavels Smytre Jehan van Sallé

pagina 112

Extract uuyt selver missyve *weledele* commissaris Van Rijnlandt van date den xx^{en} july 1567 stilo curie

Dat eenen Joncker Fritz ofte Frederick van Egmondt hem onthoudende ontrent die Beverwijck onder u qualicken *ende* van gelijkce eenen Mr. Symon Schermeren van Haerlem eenige ongeregeltheyden

't voorleden jaer bedreven hebben binnen de die kercke van Wassenaer op te orgelen, aldaer onder delevatie mit Joncker Herbert van Raephorst ende noch eenige ander insolentie aen eene predicante moninck uutten Hage daer van breder blijkt bij de depositie van *de* selven moninck gedaen voor mij commisaris **Gasbert** tot Leyden. In augusto lestleden wezende die leste getuyge in de selve informatie 't welck informatie tot Bruessel overgelevert es in handen van de secretarys de La Torne volgende 't inventarys daer van zijnde sub numero iv ende noch vorder Bij de ii, iii, iiiii, v ende ixe getuygen in de voors. informatie van Wassenaer bij ons altans genomen.

Soll....

t omettes vois ar.gsmule
missive ende bevonden accorderende .....
Johan van Sallé

---

pagina 300

Informatie genomen bynnen der stede van Hoorne
In West Vrieslant op 't feyt van de voorledene
Troublen bynnen der voors. stadt gebuert in
Cantimatie van de voorgaende besoiingnee. Ende dat
Uuyt laste ende bevele van de Excellentie van de Hertoge
Van Alve gouverneur ende capitain generael van de
Lande van herwaer c Soneren. Navolgende der selver
Zijne Excellente commissie instructie ende anderen brieven
Daer naegevolght begonst den xxiii^{en} dach van
Meye anno XV^c LXVIII. Bij ons hier onder screven
Bij der zelve zijne Excellentie commissarissen daer toe gecocht?

[in marge: 1]

Meester Joos Hukesloot, schouteth der stede van Hoorne
oudt omtrent xlii jaren. Vercleert onder eedt 't zijnder officien
gedaan dat in den jare LXVI den xiiii july hij, depositant, gevoyt
wesende binnen den regulieren convente buyten Hoorne genaempt
Onser Liever Vrouwen ter Nyeuwer Licht, vergeselschapt met
borgmeesteren van Hoorne ende noch twee andere edelmannen uuyt
Hollandt, genaempt Calslagere ende Zwiedt, henlieden over
tafel sittende gedenuncieert weerd dat sekere nyeuwe predicant
oft gereprobeerde leeraer hem vervoirdert hadde te predicken
op sekere voerweye tusschen sekere hecken ende 't voors.
convent. Den voors. convente toebehoirende genaempt De
Voerlaen, d' welck tot zijns depositants kennisse gecomen
wesende ende andere van den voors. geselschape als Jacob Symon

[in marge: [Ri]bert Herricssz.]

Cleyffs ende Ribert Hericxz., doen ter tijt borgmeesters.
Mitsgaders Claes Joosten, enych substituyt van hem, deposant,
hebben henlieden gevonden omtrent de plaetsse daer den
voors. predicatie geschiede zonder nochtans te moeghen
genicken oft approceren de plaetsse daer de voornoempde gereprobeerde
leeraer predickende was overmits sekere weyde sloeten
welcken predicant hij, deposant, bij ons gevraecht wesende,

pagina 300v

verclaert geweest te hebbene eene Jan Aertsz. gek[omen]
van Alckmaer, wesende (zoe men seyde) een corffmakere
van zijnen style oft neeringe.
Verclarende voorts zijns deposants ende andere zijne
consoirten meyninge ende intentie geweest 't hebbene omme
verboth ende interdictie te doene den voornoempde sectaris oft
nyeuwe leeraer van sulcke ende diergelijcke saken nye[t]
voordere te attenteren. Alsoe hij, deposant, gheen assistentie
en hadde om de selven te becommen. Veel te meer dat hij
van de compste van den nyeuwen leeraer van te voren
nyet gepreadviseert oft anderssints gerucht daer van geh[oort]
en hadde ende oock de voors. predicatie geschiede in de
heerlicheyt van Wester Blockert nyet sorterende onder de
~~voors.~~ jurisdictie van Hoorne. D' welck hadde moeghen
causeren tusschen de menichte van de volcke aldaer vergad[ert]
wesende sekere beroerte oft oloop. Ende een weynich
tijts den voornoempde predicant gehoort hebbende heeft eyndelinge
hij, deposant, nyet langer cunnende verdragen die
voors. nyeuwigheden in't openbaer hem geadresseert aen de voors.
predicant. Seggende dese oft gelijcke woirden, "u seven
capittele en wilt nyet lange dueren" ende siende de
grootte vergaderinge ende coadjuvatie van de volcke die doe[n]
ter tijt geschiede, is weder gekeert naer het voors.
convent.

Gevraecht oft hij deposant nyet gehoort en heeft
oft eenige voorgaende informatie genomen deur wiens
toedoen instigatie oft beleyt den voornoempde predicant alda[er]
gecomen was. Segt mits de redenen voors.
als dat 't voors. mesus nyet geschiede bynnen zijn
territorie oft jurisdictie gheen informatie te dien fijne
genomen en is geweest hoewel hij, deposant,

pagina 301

anderssins zijn debvoir gedaen heeft bynnen der stede van
Hoorne ende dependentien van dien omme het selve sekerlijck
te wetene maer en heeft daervan gheen precise waerheyt

cunnen geweten. Ende heeft bovendien den schouteth van Wester Blocker vermaent zoe heeft het voors. mesus geschiet was dat hij **minen** heeren van den raide van *Hollant* daer aff zoude adverteren gelijk hij, deposant, gehoort heeft 't zelve geëffectueert te zijne.

Vercleert voorts warachtich te wesene dat den *voornoempde* gereprobeerden leeraer hem vervoirdert heeft te predicken buyten der stede van Hoorne omtrent *den* Lasarije, hoewel nochtans de poorten der voors. stede doen ter tijt gesloten waren ten fijne de innegesetene aldaer de voors. gereprobeerde predicatie nyet en zouden gaen hooren. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, in't sekere zoude weten te deposeren dat yemant van *de* borgers oft innegesetenen der stede van Hoorne gepoocht zouden hebben tegens wille ende danke van *de* borgmeesters der stede aldaer de *voornoempde* predicatie te hoorene oft oepeninge van *de* poorten te vereysschen, gelijk hij, deposant, oock nyet en weet uuyt wat plaetssen ende districte de auditeurs van *de* voors. nyeuwe leeringe aldaer quamen. Gevraecht wat persoonen ter causen van *de* voorledene *troublen* ende *nyeuwicheden* in der religie gepleecht buyten der stede van Hoorne absent, vluchtich oft *latiterende* zijn . Segt het selve in 't sekere nyet te wetene dan alleene van *de* ghene tegens wye hij, deposant, doene het debvoir van zijn officie tegens henlieden wettelijck *geprocedeert* heeft als namelijk eene heer Clement Mertenssz. ende heer Jan Clin, apostaten ende mits d' overlijden van eene Evert Geertsz., predicant geweest hebbende van *de*

pagina 301v

gereprobeerde leeringe ende overleden wesende van de peste heeft naemaels *geprocedeert* tegens de voors. goedinge. Gevraecht waeromme hij den selven Evert Geerssz. nyet en apprehendeerde. Segt dat de selve zijne predicatie dede in de furie van de gheuserije ende dat doen ter tijt eene yegelijck bij conniventie genouch geadmitteert was de voors. predicatie te moegen hooren, maer naemaels *ver[cr]legen* hebbende brieven van de Princesse van Parme, doen ter tijt wesende *gouvernante* van dese Nederlanden, heeft alsvoren *geprocedeert* tegens de goedingen zoe den *voornoempde* gereprobeerden leeraer van te voren overleden was. Gevraecht wie outhier ende Assel woensdach lestleden absent, vluchtig oft *latiterende* zijn geweest. Segt wel verstaen te hebbene (zoe hij deposant als doen absent ende sieck liggende was bynnen der stede van Harlem). **G[***]** **daer aff** eene Cornelis van Rijswijck, casteleyn ende schoute[th], van Medenblick gecomen was 's nachts na den voors. assel woensd[ach] omme te apprehenderende diversche persoonen (*navolgende* zijn

commissie die hij seyde te hebbene ende de borgmeesters verthoont hadde) diversche borgerey henlieden geabsenteert hebben als onder andere eene Willem Pietersz., borgmeestere die van te voren nyet absent oft gelatiteert en hadde *ende* hij, deposant, oock, bij ons gevraecht wesende, in 't sekere nyet en zoude weten te deposeren oft de voornoemde Willem

[in marge: Willem Pieterssz.]

Pieterssz. doen ter tijt in stede was oft nyet hem gedragen in 't gene dat daer van is.
Verclarende voorts wel gehoort te hebbene dat eene Pie[ter]

[in marge: Pieter Florisz.]

Florisz. tegenwoirdich absent ende fugityff is ende dat zoe gemeyne fame is dat hij met het berdeken in de gheuse predicatie omme gegaen zoude hebben *ende* anderssins groot adherent ende fauteur geweest hebbende in de relig[ie] (Godt betert) bynnen twee jaren herwaerts gepleegt.

pagina 302

Sonder dat hij, deposant, noyt int seker bij voorgaende informatie heeft cunnen weten de gerechte waerheit, gelijk hij oock nyet

[in marge: [Jan] Mertens

en doet van eenen Jan Mertenz., visschere, tegenwoirdich absent ter causen (soe men seyde) als groot adherent *ende* fauteur geweest hebbende van de voors. nyeuwigheden ende oock eenen Jan Mertenz. als potboene wesende een redelijck gestaet man van goede daarvan hij, deposant, niet singulier^{en} gehoort en heeft dan dat hij somwijlen ter nyeuwer predicatie geweest heeft.

[in marge: Mertenz. als Potboene]

Vercleert voorts warachtich te zijne dat in de maent augusti int jaer LXXI den Heere van Brederode comende van 't Honsbosch vergeselschap wesende met zijn huysvrouw, de twee susters van den Prince van Orangiën, doen ter tijt stadhoudere mitsgaders noch sekere edelmans als onder andere eenen genaempt Brecht ende de Heere van Wulp. Alwaer de borgmeesters van Hoorne den voornoemde heere van Brederode geselschap gehouden hebben ten huysse van Pieter Florisz., alsoe de pater van het convent van Sinte

Cecilie hem qualicken verstaen wilde tot het logeren van *de voornoemde* heere van Brederode, mits dat zijn convent wesende vrouwen personen religieusen gheen cameran genouch en hadden omme den voornoemde heere ende alle zijn geselschap te gerieven (soe hij seyde) ende op 's anderdaegs wesende eenen heyiligen dach is de voornoemde heere vertrocken. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude weten oft cunnen verclaren dat den voornoemde heere van Brederode oft yemant van zijne consoirten 's navons in den maeltijt (alwaer hij deposant oock *present* was) geuseert zoude hebben van eenige verborstige woirden oft insolentie dan heeft hij deposant mette andere wethouders daer neffens geseten wel gemerct dat den voornoemde heere van Brederode seer perplex was *ende*

pagina 302v

verstoort, ende dat ter causen zoe hij, deposant, hem laet duncken dat eenen genaempt Ylpendam, wesende den voornoemde heere van Brederode secretaris, den voornoemde heere ~~wat~~ aengegeven hadde. D' welck hem nyet seer en was aggreable, makende daer op groote fantasie. Verclarende hij, deposant, dat de selve zwaricheyt rijsende was ter causen dat de Hertoginne van Parma in sekere *arlen* van haer hooch^{ts} ordonnancien, nopende de beltstorminge *ende* kerkroovinghe

[in marge: approbo J van Halle]

zoude, gedenomineert hebbende sulcke ende diergelijcke mesusen te wesene abominable delicten ende sacrilegien oft diergelijcke welcke woirden den voornoemde heere van Brederode seer qualicken conste verdragen de selve tot diversche stonden (fantasteyck wesende) in 't heymelijck repeterende, tegens sommige bij hem staende van zijn edelluyden. Seggende dese oft gelijcke woirden chose abominable et sacrilegio zonder dat hij deposant yet voordere conste verstaen. Welcke ymaginatie ende fantazie den voornoemde heere van Brederode bij hem hielt ende gheen oft luttel vrolijcheyt en bedreff in't voors. geselschap. Verclarende hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, dat de voors. beeltstorminge hier voren geroert nyet en concerveerde de beeltstorminge van de minrebroeders tot Alcmaer, alzo de selve daer naer geschiede, den voornoemde heere van Brederode vertrocken zijnde deur Alcmaer, maer dat sulcke ende diergelijcke *ex*crable mesusen geschiet waren in Vlaenderen ende Brabant ende sommige plaatzen van

Hollandt.

Verclaert voorts hij deposant warachtich te wesene

[in marge: Sonnenberch
Fritz van Egmond]

dat zoe deur d' aengeven (zoe men seyt) van eenen Sonnenberc[h]
ende Fritz van Egmond groot rumoer op gewesen was
bynnen der stede van Hoorne, nopende sekeren bloetboeck
daer men seyde inne gestelt te wesende de rijckste ende

approbo - goedgekeurd

aggreable – aangenaam, inschikkelyk, gewillig

denomineren - een naam geven,

denominatie - een religieuze groepering, naamgeving

chose - zaak, aangelegenheid, kwestie

excrable – buitengewoon ??

pagina 303

notabelste van der stede van Hoorne oock wesende goede,
eerlijcke catholicque lieden, dat diversche borgers daer inne
perplecx ende beancxt wesende vergadert zijn geweest
in sekere herberge bynnen der voornoempde stede, genaempt den Rooden
Muelen, daer doen ter tijt weerdt was, eenen meester Elbert
Warwijck. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht
wesende, zoude weten te verclaren wat persoonen aldaer
vergadert waren, maer heeft hij, deposant, wel verstaen datter
twee van de gene die aldaer vergadert waren als te wetene
Jan Mertensz., visschere ende Mr. Dierick Henricxz., doctor
in medecine tot gemeynen coste der voornoempde vergaderinghe
gesonden zijn geweest aen den Prince van Orangien, doen ter
tijdt stadthoudere wesende 't Antwerpen. Sonder dat hij,
deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten
te deposeren wat aldaer bij de voornoempde twee gedeputeerden gedaen
is geweest, maer heeft wel hooren seggen dat sijlieden te
sprake metten voornoempde prince nyet en zijn geweest ende
ut infecta weder thys gecomen.

Verclarende dat genouch gemeyne fame was d' occasie van *de*
voors. gedeputeerde reyse geweest te zijne omme henlieden
in den voors. bloetboeck (zoe men seyde) geteyckent, te excuseren
voor den voornoempde prince ende in 't seker te weten wat van der
saken was.

Seggende voorts dat den voornoemde meestere Dierick jegenwoirdich
absent is zonder dat hij, deposant, zoude weten te
verclaren waer hij hem onthoudende is gelijk oock zijn
Alaert Jansz., lakencoopere ende Jan Sprangere, coopman,

groot adherenten ende fauteurs geweest hebbende van *de* voors. nieuwicheden (zoe men seyt). Mitsgaders Jan Mertensz. deser werelt overleden acht dagen luttel min oft meer ombegrepen eer de entreprinse van *de* voornoempde casteleyn Rynswyck geschiede van welcke persoone, mueble goedinge ende huyslinge

occasie - gelegenheid, geschikte tijd

ut insecta - als of zoals ..... ??

meuble - beweeglijke, onroerende

pagina 303v

bynnen der stede van Hoorne gevonden ende gelegen, de inventariss gemaect zijnde, wesende

bij hem depositant in handen van ons commissarissen geleverd sonder nochtans geannoteert te hebbende, zoe hij depositant verclae[rdt] de goedinge buyten Hoorne onder de jurisdictie ende district vandien gelegen alsoe men die 't allen tijden wesende immeuble goedingen becommen mach.

Verclarende voorts hij depositant bij ons gevraecht wesende, wel verstaen te hebbene dat den voornoempde heere van Brederode gescheyden wesende uuyt Hoorne nyet vergeselschap[t] en is geweest van eenige poorters oft innegesetenen der voornoempde stede maer dat den voornoempde Willem Pieterssz., als waertsman van Honsbosch, naderhant bynnen Alckma[er] gecomen is, zonder te wetene ter causen waeromme maer heeft wel gehoort dat den voornoempde Willem met Wigger Alaertz., dijckgrave van Medenblick bynnen de voors. stede van Alckmaer questie gehadt hadde sonder te wetene oft de selve den heere van Brederode vergeselschap hebben oft nyet.

Verclaert voorts hij, depositant, dat omtrent mey anno LXVII eenen verloren hoop knechten die men noempde de gheusen gecommen ende gearriveert zijn geweest omtrent der stede van Hoorne van welcke knechten compste de regeerders der stede van Hoorne geadverteert wesende hadden doen maken over sekere slooten, bruggen, omme de selve knechten voor bij de stadt te wijsene zoe de selve stadt gheen singele en heeft ende de Westpoorte daer voren zij hadden moegen comen, zeer cranck ende geramponneert was ende met cleyne fortse te neder hadden moegen vallen. Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, gesien oft oock gehoort heeft dat bij de ingesetene der voornoempde stede eenige secours oft assistentie gedaen is geweest, noch oock henlieden eenige virtuailie geadministreert, maer

immeuble - onbeweeglijke, onroerende

annoteren - optekenen, noteren

secours - hulp

pagina 304

hebben henlieden uuyterste debvoir gedaen de voors. stede te bescuddene van alle periculen die aldaer hadden moegen overcomen. Ende dat eendrachtelijck sonder dat yemant van *de* ingesetene ter contrarien yet poochde te attenteren emmers dat 't zijnder deposants kennisse gecomen is. Ende heeft hem in de voors. defentie grootelijck ende wel gequeten

[in marge: Willem Pietersz.]

de voornoempde Willem Pietersz. met zijn medebroeders doen borgmeesters. Seggende voorts dat bynnen der voors. stede dese voorledene troublen noch oock van te voren gheen kerksmijtinge oft beltstorminge geschiet en is, noch oock int openbaer gheen gereprobeerde predicatie geschiet. Maer is wel waer dat op sekere plaetse ten huysse van eenen Truyne Reynersdr. weduwe gepredict is geweest, blijkende bij de informatie daer van wesende de welcke over sulcx nu absent ende latiterende is, soe hij depositant verstaen heeft.

Verclarende voorts noyt gehoort, noch verstaen te hebbene dat den Prince van Orangien oft den heere van Brederode de poorters oft ingesetenen der voornoempde stede gesolliciteert zoude hebben tot eenige seditie, oproerte oft rebellicheyte, noch dat oock yemant de selve heeren in wapenen tegens der majesteyt gedient zoude hebben. Sonder dat hij, depositant, van d'andere heeren int leste arlen van *de* instructie geruert yet meer oft breedere zoude weten te deposeren zoe hij de selve segt nyet te kennen, onder stont gescreven De Hoeyquesloet.

[in marge: ii]

Heer Jan de Gruere, deken van West Vrieslandt, oudt omtrent lv jaren. Verclaert in verbo sacerdotis warachtich te zijne dat hij

reproberen - afkeuren

seditie - opstand, oproer, rebellie. mouterij, tweedracht

in verbo sacerdotis - met priesterlijke woorden ?? (sacerdotis – priesteres)

pagina 304v

depositant, nu banusse, toecomende geleden twee jaren gecom[en] is aen *de* digniteyt ende officie van de dekenije voors. in de plaatze van mijn heer Rudolphus Straesman, canonick van

Sinte Marien 't Uytrecht in sulcker vuegen dat hij, depositant, bynnen der stede van Hoorne zijn residentie nyet en hielt ten tijde sekere secte oft factie die men noempde de gheuserije bynnen de provincie van Hollandt opgeresen was, sunderlinghe in Westvrieslandt. Hoewel hij, depositant, gecomen wesende aen 't voors. officie, zijn uuyterste debvoir gedaen heeft om hem te quytene in 't gene dat hem ex officio incumbende. Ende naer uuytwijzen van sekere visitatieboeck heeft begonst hem te inquireren zoe op geestelijcke als weerlijcke personen die met raet ende daet gecontravenieert zouden hebben. D'ordonnancien ons moeder der heyliger kercken ende heeft eyndelinge bevonden dat autheurs ende seducteurs zijn geweest onder andere eenen Heer Clement Mertensz., apostaat ende nyeuwe leeraer, mitsgaders Heer Jan Cleyn, apostaat van te voren geweest hebbende, cruysbroeders den ouden pastoor van Eenigenborch metten coster aldaer zonder de namen van dien te weten desgelicx eenen Heer Claes, oud pastoor geweest hebbende Sinte Merten. Oock noch beyde de pastoren tot Schagen, des gelijckx van Barsingenhoren, van Sinte Pancras, desgelicx oock van Nyeuwen Nyerop metten coster ende vicarius doen ter tijt aldaer van Twys ende Sybecaspel die alle heure priesterschap verloechent hebben ende hen begeven tot houwelijcken staet ende continuerende de predicatie van Calvinus ende andere gereprobeerde leeringe waer aff hij de namen nu ter tijt nyet en zoude cunnen verclaren. Allengeren nyet te min voor redene van zijn scientie des voors. is als ontfangen hebbende d' institutie van de successeurs der voors.

banus, ban - landvoogd van een banaat (in Slavische landen)

banaat - gewest door een ban bestuurd

digniteyt – waardigheid, ereambt

straesman - ??

incumberen - ??

contravenieren - de wet overtreden

seducteur - verleider

institutie - staats- of burgerlijke instelling (ook het aanwijzen als erfgenaam)

successeurs - achtereenvolgende (ook te maken hebbende met erfrecht)

pagina 305

apostaten die mits die redenen van *de hēe* voors. apostasie ipso jure gepriveert waren van henlieden beneficie.

Verclarende voorts dat de voors. apostaten henlieden dwalinge ende erronense leeringe meest gespreyt ende gesaeyt hebben bynnen de jurisdictie van Westvrieslant ende schout ambacht van Hoorne ende dat in 't openbaer, alwaer hij depositant seyt oock gecomen

te wesene ende de selve predicatie gehoort 't hebbene eenen

[in marge: [Ri]bert Herricxsz.]

Rybert Herricxz. doen ter tijt borgmeestere der voornoempde stadt, met zijn huysvrouwe de selve predicatie tot diversche stonden gefrequeenteert heeft. Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende in 't sekere zoude weten te deposeren oft ter causen voors. de voornoempde Ribert absent geweest is, zoe hij een coopman is ende hier ende daer reysende.

Verclarende voorts dat van *de* principaelste adherenten ende fauteurs der voornoempde gereprobeerde leeraers zijn geweest Pieter Floris die metter schotelen omme gegaen heeft voor middach in de Groote Kerke ende op den selven dach heeft hem getransporteert buyten in de gheusen predicatie alwaer hij oock metten berdeken omme gegaen heeft, zijn oock absent ter causen van de voors. nyeuwicheden in der religie gepleecht. *Meester* Dierick, doctor in der medecijne, Jan Mertenss, nu deser werelt overleden ende twee andere Jan Mertensz. bij toename den eenen visschere ende den anderen potboene die oock om gelijcke saken absent ende fugityff zijn geweest.

Vercleert voorts wel verstaen te hebbene dat naerdemael de kercke gesloten was geweest a festo Johannis oft Bartholomey ende op Kersavondt weder open gedaen werde, in de selve daghen ten sermoone van eenen Heer Jan de Vos,

[in marge: [Ri]b[e]rt Herricssz.]

*ipso jure (lat.) - door dit recht zelf
erroneuse leering - lering die op een dwaling stoelt*

pagina 305v

minrebroedere tot Alckmaer woonende. Daer in de kercke groote insolentie gebuerde van eenige gheusen ~~gesxxdtxx~~, die het selve sermoon feytelijck beletten woudden zonder te weten bij wye met groote schandale, en hadde 't selve nyet beleth geweest bij eenen Gherbrant Knoos, twee gebroeders, d'eene geheeten oudt Cockmes ende jonck Cockmes ende oock eenen genaempt Duyn, jonge gesellen wesende ende sekere andere die met messen ende anderssins den voors. minrebroedere defendeerden voor den preeckstoel staende zoe oock deden diversche vrouwen met heur preeckstoelen, maer alsoe Heer Clement omtrent de kercke wesende ende die zij gheusen schenen op den preeckstoel te willen brengen het selve spel aensiende ende quader maten beduchtende ~~zijn~~ es van daer vertrocken.

Seggende overluyde 'die mijn predicatie hooren wilt, die volghe mij nae buyten'. sonder te weten ~~een~~ te noemende de personen de voors. troublen voort stellende, dan heeft wel gehoort van eenen Jan Sprangere.

Gevraecht wye hij deposant houdende is voor den principaelste autheurs van *de* oproerten, seditien ende alteratien in der religie (Godt betert) dese voorleden twee jaren gepleecht. Verclaert dat gestadige fame is over als dat den heere van Brederode bynnen de provincie van Hollandt groote oirsake daer toe gegeven heeft, userende van diversche insolentien ende oultragien, doende bij zijn complicen ende dieneers halen uuyter kercken van zijn jurisdictie als Berghen ende Schorel, de kelckten clenodien ende ornamenten, die aldaer waren. Ende dat den Grave van Egmond hem nyet gequeten en heeft (zoe hij wel behoorde ~~quytende zijnen eedtxx~~) te doene soe

oultragien - ??

complice - medeplichtige

De naam Cockjes bestaat in de genealogie bij het Alkmaars Archief, 1664, begraafakte.

pagina 306

oock gemeyne fame is. Ende aengaende d' andere personaigien in 't leste **arlen** van der instructie begrepen seght gheen kennisse daer van te hebbene. Gevraecht wye hij, deposant, houdt bynnen der stede van Hoorne voor goede catholicque lieden, die men best in 't examineren des voerledene nyewicheden zoude moegen betrouwen. Segt de selve te wesene Mr. Jan Diericxz., licentiaet in beyde de rechten ende borgmeestere geweest hebbende van Hoorne, den iegenwoirdigen pater van Sinte Catherinen, **voirg.....** ~~de.s.....~~ mitsgaders oock Evert Geertsz., oliecuypere ende oock Frederick Diericxz., tymmerman. Gevraecht op de qualiteyt ende conditie van *de* iegenwoirdige ende oude wethouders van de voorleden twee jaren, seght de selve te houdene ende reputerende voor goede oprechte catholicque personen, frequenterende den dienst Goidts Almachtich ende gevende de ondersaten goede exemplen. Dan es hem, deposant, groot mishagen, dat de selve in 't straffen ende corrigeren van vrepde gesuspecteerde personen gheen groote sorghe en draghen, maer indifferentelijcke daer laeten *commen* ende uuyt ende inne laten varen alle personen van wat qualiteyt oft conditie die zijn. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te deposeren oft den officier

van *de* voors. vrempde persoonen certificatie van heurlieden
pastoors geexigeert heeft oft nyet. Seggende
voorts warachtich te zijne dat eenen Ribbert Herricxz.

[in marge: Ribbert Herricxs.]

grootelijck gesuspecteert is geweest als wel eertijts
geweest hebbende groot adherent ende fauteur van *de*
voors. nyeuwe sectarisse, de selve wesende in wette

pagina 306v

ende borgmeestere hoorende tot groote schandale
van *de* gemeynte de nyeuwe gereprobeerde predicatien gelijk
oock gedaen heeft (zoe men seyt) zijn huysvrouwe
als oock ... *verelaert in 't* onder stont **gescreven Gruere**
deken van Westvrieslant ...

[in marge: iii]

Evert Geertz., oliecuypere, oudt omtrent xxxiiii jaren.
Getuycht ende vercleert bij zynen eedt warachtich te
zijne dat bath dan een jaer geleden, zoe men buyten ter
stede van Hoorne gepredict hadde ende hem op sekeren
tijt geseyt was bij Pieter Joachimssz., zynen knecht,
ende de kercke doen ter tijt lange gesloten gestaen
hebbende, eenige waren die se open slaen wouden. Is ter
stont derwaerts geloopt omme 't selve te hulpen beletten
ende daer comende waren die 't zelve bestaen wouden
vertrocken, dan hoorde wel van zynen voors. knecht
ende andere datter waren geweest eenen Aelbert Thijssz.
met sekere instrument ende neffens hem eenen Abraham
de Jonge ende sekeren apothekers knecht, zonder
den naem daer aff te weten.

[in marge: Albert Thijss.
Abraham de Jonge]

Segt wel gehoort te hebbende ter causen van de voorledene
troublen absent te wesene ende voor sulcx over lange
gemist te hebbende eenen Pieter Floris, die metter schotel

[in marge: Pieter Florisz.]

in de gheuse predicatie omme gegaen heeft, Jan

[in marge: Jan Maertz., Jan Maertz. visscher, Jan Maertz. alias potboene]
Mertenss. ende noch twee andere Jan Mertenss.
den eenen genaempt Visschere ende den anderen Potboene.

Den voors. Albert Thijssz., die wech geweest hebben *ende*

[in marge: M Dierick doctor]

nu weder gekeert. Oock meester Dierick de doctor, die hem mette saken in als seer heeft gemoeyt zoe in onderstandt van den predicant *heer* Clement in gelde

pagina 307

ende anderssins, zoe hij van diversche *verstaen* heeft

[in marge: Jan Corneliss.
sprangere
Syvert Luytkens]

oock eenen Jan Cornelisz. sprangere een van de principaelste aelmoesseniers metten voors. Pieter Florisz. Syvert Luytkens, lakencoopere *omme* gegaen hebbende mette schotele ende ten tijde doe men hier eenighe versochte op Asselwoensdach wat vertrocken geweest hebbende als hem beduchtende zoet scheen.

Vercleert voorts van eenen Dierick van Mercken, swager van heer Clement, woonende buyten **den dam** die hem *grootelijck* metten predicant de saken gemoeyt hebbende ende zijn kindt nyet en wilde laten doopen.

Segt dat alsoe hij eens van Amsterdam gevaren quam ende groot geloop sach op den dijck hem derwaerts vonde *ende* bevondt dat de gemeynte haer vertrocke naer Berckhoudt en hij volghde, bevonde, dat in seker huys, zonder te weten wye dat toebehoorde, geleyt was ende gehouden wordde sekere disputatie tusschen de calvenisten *ende* mennonisten, daer hij heer Clement Mertenz. sach de saken beleyden d' welck bijnae den geheelen nacht duerde ende was 't zelve naer *zijnen* besten op Sinte Stevensdach, soe hij ~~sø~~ uuyte groote kercke gecomen wesende naderhant *verstaen* heeft ende sach doen in de selve disputatie *ende* metter selver hen *grootelijck* moeyende, eenen Jan Hoetmakere, smit, ende Jan Hermans, schuytmakere, noch twee huyslieden van hem, wesende een dorp daer omtrent gelegen, die hij genouch kent van aensiene.

[in marge: Coom Gertsz.]

Desgelijck van eenen Coom Geertss. schoenvadere van *de* voors. Albert Thijssz., die hem *grootelijck* gemoeyt heeft van de predicatien ende *principalijcke* heer Clement 't zijnder defentien ter predicatien *gaende* ende vandaer weder

keerende geleyt ende vergeselschap heeft oock mede absent geweest hebbende.

pagina 307v

Desgelijcx oock van eenen Jeroen, straetmakere, als boven den predicant over ende weder geleyt hebbende, maer en weet van zijn absentie nyet te sprekene.

[in marge: *meestere Jan schoolmeestere*]

Oock van eenen *meestere* Janneken de Schoelmeestere uuytheemschman, die in de voors. disputatie de proposten aenteeckende ende oock mede disputeerde ende hem anderssins *grootelijcke* gemoeyt hebbende metter predicatien, die tot diversche stonden wech ende nu cortelmijn hier weder geweest is.

Segt voorts voor seker wel te wetenen dat ten huuse van Jan Steens, schippere op Dansick varende, tot meer reysen bij de calvenisten gepredict is geweest *namelijck ende* onder andere bij heer Clement, zoe hij gehoirt heeft van lieden in de selve predicatie geweest hebbende, ende dat de gemeyne fame als doen overal was. Dat de huysvrouwe des voors. Jans Steens de hamers ende instrumenten gedaen ende geleent hadde *omme* de kercken overal ontstucken te smijtene, die welcke tot dien eynde eenen hamer oft twee tot Claes Smarx, smit, geleent hadde. De welcke, haer *intie* gewaer worddende, haer nerstelijck ondervraechde zoe sij *omme* den tweeden hamer quam of zij mette hamers visch *boken* woude oft gelijcke woirden, die tot diversche stonden wech geweest is, maer en can nyet geweten waerom.

[in marge: Ribbert Herrycx.]

Segt voorts wel gesien ende gemerct te hebbende dat eenen Ribbert Herrycx., oudt *borgmeestere*, hem *grootelijck* mette saken van de voors. troublen gemoeyt heeft *ende* der roomscher *catholicque* religie wederspannich ende scimpich aengesproken. Zoe hij selver de proposten van hem zoe op de wake als elders wel gehoort heeft *ende* anderssins oock wel gemerct de beleyden hier *ende* daeraff als van ter nyeuwer predicatie met zijn huysvrouwe te gane ende die zeer te volgenen oock met cleynder gemeynten *ende* gepeupelt sulcx gesindt veel te converserende *ende* groote sprake te houdende.

pagina 308

Die nu onlancx tot diversche stonden heeft wech geweest

tot Dansick ende elders zonder nochtans in 't seker te wetene oft om die redene is geweest dan zoemen hier in 't beginsel van de vasten versouck dede van eenighe is hij doen ter tijt mede nae Danswyck gevaren. Sonder dat hij van yemanden anders van der weth *sunderlijck* zoude weten te seggen. Onder stont gecreven Bij mij Evert Geertsz.

[in marge: iiii]

Heer Gheeraert Pietersz. , pater van Sinte Catherijnen Convente, binnen der stede van Hoorne, oudt omtrent xlii jaren. Verclaert in verbo sacerdotis alzoe hij hem seer abstract is houdende in zijnen convente van den gemeynte *ende* *pricipaelijck* in den tijde van de troublen houdende zijn convent ende kercke zeer gesloten. En heeft de saken dier doen omme gingen cunnen gemercken dat hij daer aff nu ter tijt in 't sekere veel zoude weten te seggene. Dan heeft wel verstaen van de predicatie die bij diversche hier en daer omtrent de stadt van Hoorne gedaen zijn geweest. Ierst bij eene mandemakere van Alckmaer omtrent den regulieren cloostere ende noch omtrent dien tijde bij *eenen* heer Clement, apostoet *ende* gerenieert priestere buyten op de plaetze genaempt Keerne. Noch bij *eenen* ouden man van Empden gecomen ombegrepen zijns naems. Oock wel gehoirt te hebbene van *eenen* Evert Geertsz. Gorter, die vele 't samen roepinghe ende vergaderinge hier in der stadt te dien tijde, soe hij daer woonende was, gepractizeert ende geplogen zoude hebben. Maer waer de selve predicanten ontfanghen *ende* gelogeert ~~waren~~ ofte innegebracht ~~hadden~~ waren en weet

pagina 308v

Hij, deposant, nyet. Ende heeft hij deposant wel *verstaen* dat ten tijde vande *voorscreven* yerste predicatie *sommige* van *de* weth waren in 't *voorscreven* cloostere van de regulieren, maer wie en weet hij nyet in 't sekere. Gevraecht op de *absenten*, fugitiven ende *latiterende* personen ter saken van de voorledene troublen, vercleert in 't seker genouch te wetene van *eenen* *Meestere* Dierick de

[in marge: Mr. Dierick doctor, Pieter Florisz., Jan Sprangere, Jan Maertssz. Visschere, Jan Maertsz. Potboune]

medecijn, *eenen* Pieter Florisz., Jan Cornelis Sprangere. Oick wel gehoort te hebbene bij gemeyne fame van de vlucht ende *latiteringe* van Janne Mertenszn Visschere *ende* noch een andere Jan Mertenszn Potboene. Sonder voorder daer op te weten te deponeren. Onder stont

Gerardus Petri.

[in marge: v]

Frederick Diericxz. Tymmerman, oudt omtrent xliiii jaren. Getuycht ende verclaert bij zynen eedt warachtich te zijne dat hij wel gesien ende gemerct heeft dat ten tijde de nyeuwe predicatie buyten der stede van Hoorne geschiede, diversche luyden wel derwaerts ~~heeft sien~~ liepen zonder in 't seker te weten wie de beleyders daeraff waren oft wie de predicanten als heer Clement, gerenieert priestere, mitsgaders eenen heer ende bruedere Jan Cleyn ende andere die hier ende daer leeringhe waren stroyende, logierden. Vercleert wel gehoort te hebbene uuyt gemeyne fame dat eenen Pieter Florisz. desgelijcke van eenen Jan Mertensz.

[in marge: Pieter Florisz. met zijn .....]

ende van andere twee Jan Mertensz. doene geheeten Visschere ende den andere Potborne wel absent ende fugityff geweest te hebben ende ondertijden wederomme gecomen desgelijck oock van eenen Jan Cornelisz. Spranger, mr Dierick de doctor, Ribbert Hericxz.

pagina 309

maer om wat redene ende oft de selve om de saken van de voors. troublen wech geweest zoude zijn en weet hij nyet. Onderteeckent met alsulcken merck
X

[in marge: vi]

Mr Jan Diericxz., jegenwoordich scepen der stede van Hoorne oudt omtrent lx jaren. Vercleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen dat hij, deposant, in den jare LXVI geweest is borgmeestere der voornoempde stede in welck jaer in den somere sonder den prefixen dach onthouden te hebbene, eenen Jan Aertsz. mandemaker (zoe men seyt) van Alckmaer hem vervoirdert heeft in 't openbaer te predicken nyet verre van den convente van *de* regulieren buyten Hoorne 'tWelck men seyde geweest te hebbene die yerste gereprobeerde predicatie die als doen in Hollandt geschiede zijns wetens. Verclarende hij, deposant, dat de plaetze daer de voors. predicatie gebeurde sorterende was onder Westerblokker, wesende buyten de jurisdictie ende districte der stede van Hoorne. Verclarende voorts hij deposant dat bynnen der voors. stede gheen beldestoringhe oft kercksmijtinge geschiet

en is, hoewel om alle inconveniënten te schouwene
in de meeste furie van *de* factie die men noempde gheuserye
de groote kercke aldaer sekeren tijt gesloten is geweest.
Hoewel dat in de conventen der voors. stede men
continuelijck den dienst Goidts almachtig *ende* alle zijn
heyligen met oepen dueren naer oude manieren *gecontinueert*
heeft *ende* geduerende de gereprobeerde predicatie omtrent
Hoorne zoe sijn in 't yerste de poorten der *voornoempde* stede

pagina 309v

bij de wethouders toe doen houden *omme* bij sulcke middelen
heurlieden borgers *ende* ingesetenen d'occasie te benemene van de
voors. gereprobeerde predicatie te hoorene. hoewel naersma[e..]
naer sekere resolutie van *de* hoocheyt van de Hertoginne
van Parma de poorten opengelaten zijn *ende* een yegelyck
bij conniventie toegelaten te gaan hooren die 't goet dochten.
Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende in 't
seker soude weten te verclaeren wat mesus bij *sommige*
ingesetene in de voors. groote kercke op Sinte Stevens
dach gepleegt is geweest. Alzoe hij depositant daer
bij noch present nyet en is geweest, maer is wel
informatie daerop genomen berustende onder den schoudt
oft officier aldaer.

Verclaert voorts warachtich te wesene dat in 't selve
jaer van LXVI in den oost bynnen der voors. stede van
Hoorne gearriveert is geweest den heere van Brederode,
vergeselschap met zijn huysvrouwe *ende* de twee
susters vande Prince van Orangien doen ter tijt
stadthoudere. *Ende* heeft zijn logist begrepen ten huysse
van eenen Pieter Florisz. aen *de* Roy Steen *ende* waren
ander edelmans aldaer present de heere van Opdam
ende de heere van Wulp. *Ende* heeft hij, depositant,
met andere zijne medebroeders in wette den voors.
heere met zijn geselschap den stadt wijn gesconken
ende dien avondt naer oude maniere van doene blijven eten.
D'welck hij, depositant, verclaert dat sulcx nyet en soude
gedaen geweest hebben indien men de minste suspicie
gehadt hadde dat de *voornoempde* heere van Brederode hem
tot desobeissance oft rebellicheyte van de *Majesteyt* gestelt
zoude hebben.

Verclaerende voorts, bij ons gevraecht wesende, doen ter tijt

pagina 310

van *de* *voornoempde* heere van Brederode oft zijnen geselschape
nyet gehoort te hebbene eenige verborstige woirden *tenderende*

tot cominatie oft dreygementen op 't 't gene naemaels (God betert) bynnen de provincie van Hollant *ende* elders nopende de beltstrominge gebuert is, maer was goede chiere makende, roepende somwijlen met zijn edelmans 'vive le jeux'. D' welck hij deposant segt over de dryemael nyet gebuert te wesene. Seggende dat doen ter tijt oock over maeltijt was Willem Pietersz. waertsman van 't Hontbosch. Alzoe den *voornoempde* heere van Brederode op 't Hontbosch geweest hadde ende van daer naer Medenblick ende voorts naer Hoorne gecomen was *ende* is van Hoorne op 's anderdaegs vertroocken naer Alckmaer. Gevraecht wie tegewoirdelijck ter cause van de voerledene troublen absent, fugityff oft latiterende zijn. Segt onder andere te wesene Pieter Florisz., Mr. Dierick

[in marge: Pieter Florisz., Mr. Dierick, Jan Maertensz. overleden, Jan Maertenssz. visschere, Jan Maertenssz. potboene]

doctor medicins, eene Jan Mertensz. nu deser werelt overleden ende noch twee andere Jan Mertensz. geseyt visschere ende de andere potboene. Sonder eenighe namen meer te weten te specificeren, onder stont gescreven Jo Theodorus

[in marge: vii]

Claes Jacobsz. borgmeestere der stede van Hoorne, oudt omtrent liii jaren. Veracleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen, dat hem deposant wel is indachtich dat in den jare van LXVI lestleden in den oost eene gereprobeerden leeraer (sonder den naem van dien te wetene) hem vervoirdert heeft in 't openbaer te predicken (zoe gemeyne fame was) bij den convente van *de* regulieren buyten de *voornoempde* stede in den ban van

pagina 310v

Blocker nyet sorterende onder de jurisdictie der *voornoempde* stede *ende* is oock andermael gepredict geweest bij verscheyden predicanten bij de leprosie der voors. stede. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, in 't sekere zoude cunnen oft weten te deposeren deur wiens instigatie oft toedoen de *voornoempde* predicatien aldaer gedaen waren. Dan is wel waer dat tusschen de *voornoempde* gereprobeerde leeraers eene was genaempt heer Clement Mertensz. eertijts geweest hebbende vicarus van sekere capelrye bynnen de prochiekercke van Hoorne, zonder de andere ter weten te denomineren.

Verleert voorts warachtich te wesene dat omtrent den selven tijt bynnen der stede van Hoorne gearriveert is geweest de heere van Brederode vergeselschap met diversche jouffrouwen ende edelmans onder welcke dat hij, depositant, seyt wel gesien te hebbene den heere van Opdam sonder eenighe kennisse gehad te hebbene van *de* andere. Dan is wel waer dat hij, depositant, wel verstaen heeft dat den *voornoempde* heere van Brederode zijn logyst begrepen hadden in den Swerten Aren aen de plaetze toebehoorende het voors. huys eene Pieter Florisz.. Sonder dat hij, depositant, in 't geselschap geweest is van *de* *voornoempde* heere van Brederode ende mitsdien nyet en weet wat over de maeltijt dien avondt bij den *voornoempde* heere oft zijn complicen gesproken zoude zijn geweest ende naer zijns depositants best onthoudt is de *voornoempde* heer op 's anderdaegs met zijn geselschap na der stede van Alckmaer *vertrocken*. Ende alsoe hij depositant naemaels wel verstaen heeft, soe is bynnen der *voornoempde* stede van Alckmaer seer subtelijck naer het vertrecken van *de* *voornoempde* Brederode van daer het minrebroedersconvent gespoillaert geweest van sekere quaetwilligen ende boose menschen.

pagina 311

Verclaert voorts uuyt gemeyne fame wel verstaen te hebbene sonder den autheur ons *commissarissen* te weten te nomineren datter eene bloetboeck was waerinne stonden begrepen vele verscheyden lieden ende onder andere oock *catholicque* Rijck van Goede. D'welck causeerde groote murmuratie tusschen het gemeyn volck. In sulcker wijs dat sekere borgers van Hoorne die men seyde in 't voors. bloetboeck oock te stane perplex wesende van 't gene voors. is onder welke was eene Willem Pietersz. van Hoorne, waertsman van 't Honsbosch, vergadert zijn geweest bynnen den logiste van *de* Rooden Muelen staende bynnen Hoorne. Sonder nochtans te wetene wat bij henlieden aldaer geresolveert is geweest. Dan heeft wel gehoort datter twee van *henlieden* als namelijck Mr. Dierick doctor in medecijne ende Jan Mertensz. visschere gedeputeert zijn geweest tot gemeyne coste van die aldaer vergadert waren, *henlieden* te transportereren tot bynnen der stede van Antwerpen ende *henlieden* te adresseren aen *de* Prince van Orangien, stadthoudere van *Hollant* doen ter tijt, aldaer wesende. Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende in 't sekere zoude weten te verclaren wat aldaer bij de selve gedeputeerde gebesoingneert is geweest. Maer heeft wel verstaen dat zijlieden metten Prince nyet gesproken en hebben maer wel met Graeff Lodewijck zijn broeder.

Verclaert voorts dat geduerende de voors. factie die men noempde de gheuserye gheen beeltstorminghe oft eenige violatie van kercken bynnen der voornoempde stede van Hoorne geschiet is geweest. Maer is den dienst Goidts Almachtich in de cloosteren aldaer wesende tot acht toe in getale naer oude maniere van doene gecontinueert geweest ende dat sonder eenige contradictie oft obstakel. Uuytgesundert dat in de Groote

pagina 311v

kercke uuyt vreesse sekeren tijt den dienst Goidts geinter[rupt....] is geweest ende de zelve toegehouden hoewel bynnen middelen tijt in de voors. cloosteren respectivelijck mits de voors. cessatie in de Groote kercke bij catholicque priesters ende religie gepredict is geweest.

Sonder dat hij, deposant, bij commissarissen gevraecht wesende, in 't sekere zoude weten te deposeren wat persoonen autheurs geweest zouden hebben van seker mesus geperpetreert in de voors. kercke onder de predicatie van eene minrebroedere. D'welck geschiet zoude zijn op Sinte Stevens dach in de Kersdagen als daer bij nyet present geweest hebbende, maer heeft wel in 't gemeyne daer van hooren verhalen. Ende alsoe hij, deposant, doen ter tijt gheen wethoudere en was segt nyet gesien te hebbene d'informatie bij den officier daerop genomen.

Gevraecht wat persoonen ter causen van de voerleden troublen ende nieuwicheden henlieden buyten de voors. stede van Hoorne absenteren oft emmers vluchtich ende latiterende zijn. Segt onder andere te wesene de voornoempde Pieter Florisz., Mr. Dierick doctor, Jan Mertensz. geseyt potboene, Alaert Janssz. lakencoopere, Jan Corneliz. sprangere, Jan Martensz. visschere ende noch eene andere Jan Mertensz nu deze werelt overleden. Ende heeft hij, deposant, wel verstaen dat eene Willem Pietersz. waerdtzman geweest hebbende van 't s houtbosch versorgt is geweest 't zijne huuse alsdoen absent wesende, maer is naemaels in de stede gecomen ende Achterstraten gegaen ten aensiene van eene yegelijck. gelijk hij lange van te vore gedaen hadde. Welcken Willem Pietersz. bij ons gevraecht wesende segt gereputeert te wesene

pagina 312

voor een goet oprecht catholicque persoon, frequenterende den dienst Goidts Almachtich ende anderssins wesende een treffelijk man

van verstaende deur wien de stadt van Hoorne ten tijde den verloren hoop knechten in den jare LXVII omtrent den mey voorbij de stadt van Hoorne passerende groote hulpe, bijstant ende secours gedaen heeft in sulcker wijs dat de *voornoempde* stede van Hoorne geconserveert is geweest ter eeren Goidts almachtich ende de *Coninclijske Majesteyt* ons genadige heeren prouffijt.

Verclarende voorts nyet te wetene dat den Prince van Orangien, grave Lodewijck van Nassauw zijn broedere Grave van Egmondt ende den heere van Brederode yet geattenteert hebben, bynnen de voors. stede van Hoorne oft oock elders dat hij, depositant, weet tegens d'ordonnancie van Godt almachtich ende de *Coninclijske Majesteyt* onsen genadigen. Dan heeft wel gehoort dat menighen mensch in drinck ende verdriet gebrocht zijn deur de voors. nyeuwigheden in de religie gepleecht. Sonder in 't sekere te wetene de autheurs van dien. sluytende hiermede zijn depositie

Die xxvi may 1568

[in marge: 8]

Mathijs Claesz., tegewoirdich scepen der stede van Hoorne, oudt omtrent xl jaren. Vercleert op den eedt in stuck van zijnder officien gedaen warachtich te zijne dat geleden twee jaren luttel min oft meer ombegrepen eene gereprobeerden leeraer genaempt Jan Aertsz. mandemakere van *zijn* style oft neeringe hem vervoirdert heeft in 't openbaer te predicken buyten er stede van Hoorne *ende*

pagina 312v

jurisdictie van dien ter plaetzen genaempt Blocker bij het regulieren convent aldaer. Sonder dat yemandt van *de* ingesetenen van te voren daer van geadverteert was emmers ~~emmers~~ dat 't zijnder depositants kennisse gecomen is. Maer verstaen hebbende dat sulcke ende diergelijcke predicatie aldaer geschiede zijn *sommige* ingesetenen der *voornoempde* stede uuyt nueschiericheyt gecomen ter voors. plaetssen omme aldaer de *voornoempde* mandemakere te sien predicken, heeft voorts hij depositant wel verstaen dat diversche andere sectarissen omtrent de *voornoempde* stede corts daernae gepredict hebben als op sekere hoeve van de leprosen der *voornoempde* stede. D' welck ter kennisse gecomen zijnde van *de* wethouders van Hoorne hebben heurlieden poorten toe doen sluyten ende expresselijck den portier verboden ende geinterdiceert nyemant van *de* poorters oft ingesetenen geduerende de voors. gereprobeerde predicatie uuyt te laten ende dit al ter causen soe hij

deposant hem laet duncken dat mits de erronense leeringe van *de voornoemde* sectarissen de voors. borgers nyet en zouden doen 't gene d'welck zoude contranemerem d'ordonnancie van God Almachtich ende de placcaten van *de Conincklycke Majesteyt*. Hoewel naemaels sekere ~~predicatie~~ publicatie gebuert wesende dat ter plaetssen daermen geconstinueert was predicatien te doene de selve wel zoude moegen aenhooren zoe sijn de voors. porten open gelaten totten tijt ende wijlen dat de voors. predicatien weder verboden waren. Verclaert voorts warachtich te zijne dat bynnen der stede van Hoorne gheen beeldtstorminghe, violatie van kercke, conventen oft cloosteren, cappellen ende Goidshuysen geschieten sijn geweest. Maer is wel den dienst Goidts almachtich in de conventen ende cloosteren met open dueren sonder obstakel van yemanden naer oude maniere van doene gecontinueert geweest. Uuytgesundert

pagina 313

dat in de Groote kercke sekeren tijt den dienst Goidts geintermitteert is geweest, ende de selve gesloten gehouden omme meerder inconvenienten te schouwene. Sonder dat hij, deposant, bij gevraecht wesende, in 't seker zoude weten te verclaren oft yemandt van *de ingesetenen* eenighe preparamenten gemaect hadden omme de kercke te **in(n)uaderen** maer is wel sulcx sprake geweest. Sonder den name van *de* autheurs bij ons gevraecht wesende te wetene te denomineren, dan is wel waer dat bij goede lieden sulcke feytelijcke aggressie beleth is geweest. Seggende voorts wel gehoort te hebbene dat op Sinte Stevens dach in de Kersdagen anno LXVI seker ramoer op geresen was tegens eene minrebroedere predicant van *de* oude ende catholicque religie alsoe sommige quaetwilligen poochden den voors. catholicque predicant van daer te jagen ende eene heer Clement Mertensz. apostaeet in zijn plaetsse te surrogeren. Maer hoe ende in wat manieren het selve toegegaen is ende bij wat middelen het voors. concept nyet geeffectueert en is. Segt het selve in 't seker nyet te weten, alsoe hij, deposant, doen ter tijt bynnen der kercken nyet en was.

Gevraecht wat personen, poorters oft ingesetene der stede van Hoorne ende resorte van dien ter causen van de voerledene troublen, nyeuwicheden ende alteratien in der religie gepleecht absent, vluchtich ende latiterende sijn segt de selve te wesene in de yersten Jan Mertensz. visschere, Mr. Dierick doctor in de medecine, Pieter Floris, Alaert Jansz. lakencooper, Jan Mertensz. *alias* potboene die absent geweest is ende weder gekeert bynnen acht dagen herwaerts. Welcke voors. personen

hij, depositant, wel verstaen heeft *henlieden* zeer gemoeyt 't hebben mette voors. *nyeuwigheden* ende onder andere heeft hij, depositant, gehoort dan den *voornoempde* Pieter Florisz. metten

pagina 313v

napt *omme* gegaen heeft *omme* aelmoessen te vergaderen in de gheuse predicatie.

Verclarende voorts dat eene Willem Pietersz waerdtzman geweest hebbende van 't Hontbosch ende borgmeestere der stede van Hoorne van te voren eer eenen capitain Rijswijck poochde diversche borgeren bynnen Hoorne te apprehenderen ende oock daer naer ten aensiene van eene *yegelijck* de straten ende den dienst Goidts in de kercke gefrequeenteert heeft ten aensiene van eene *yegelijck*. Ende en zoude hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, nyet weten te deponeren in 't sekere dat op den selven nacht doen de *voornoempde* Rijswijck de voors. apprehensie poochde te doene, den *voornoempde* Willem Pietersz. bynnen de *voornoempde* stede van Hoorne was ende consequentelijck ook nyet te wetene oft hij fugityff was ende hem uuyt vreesse geabsenteert hadde.

Verklaert voorts wel gesien te hebbene dat in den oost anno XV^c LXVI den heere van Brederode vergeselschapt wesende mette susters van den Prince van Orangien, zoe men seyde, ende noch andere edelmannen ende jouffrouwen die hij, depositant, seyt nyet te kennen gearriveert zijn geweest tot bynnen der *voornoempde* stede van Hoorne ende heurlieder logyst begrepen bynnen den huuse van den *voornoempde* Pieter Florisz. staende aen *de* plaetsse. Zonder dat hij, depositant, zoude weten te verklaren wat proposten dien avondt over den maeltijt getracteert zijn geweest alsoe hij, depositant, daer bij noch present geweest en is. Maer is wel waer dat den *voornoempde* heere met zijn geselschap op 's anderdaeghs vertrack naer Alckmaer.

Gevraecht op de qualiteyt ende conditie van *de* jegewoirdighe ende oude wethouders geweest hebbende bynnen de voorledene twee jaren. Segt dat hij van die nyet en zoude weten oft cunnen deposeren dan dat de selve zijn goede oprechte

pagina 314

catholicque lieden zoe hij, depositant, anders nyet en weet.

[in marge: Ribbert Henricxss]

Uuytgesundert dat eene Ribbert Henricxz. wel eertijts geweest hebbende borgmeestere ende scepenen der *voornoempde* stede grootelijck befaemt is gewwest van gehoorte te hebbene de gereprobeerde

predicatie van *de* nyeuwe sectarissen ende de selve groot faveur ende jonste gedregen, gelijk oock doet (soe men seyt) sijn huysvrouwe. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude weten te verclaren oft de voornoempde Ribbert ter causen voors. van de andere wethouders missproken ende geargueert is geweest, alzoe hij deposant doen ter tijt in de weth nyet en was maer laet hem duncken wel sulcx geschiet te zijne. Alsoe doen ter tijt borgmeestere was eenen Jacob Symonsz. wesende een goet catholicq persoon ende voerstaender der ouder religie sulcke saken nyet en hadde cunnen simuleren. Welcke Jacob Symonsz. dit voerleden jaar overleden is tot groot mishagen van de catholicque lieden en alle arme ende rijke menschen, onder stontd gescreven bij mij Mathijs Claesz.

[in marge: 9]

Heer Willem Geeritsz. alias Silverschoon, pater van Sinte Cecilien convente bynnen der stede van Hoorne. Verclaert in verbo sacerdotis dat geleden omtrent twee jaren eenen nyeuwen leeraer oft sectaris genaempt Jan Aertsz. mandemakere van Alckmaer gecomen is predicken buyten der stede van Hoorne bij het regulieren convent aldaer, sorterende onder de jurisdictie van Westerbloeker. Welcke gereprobeerde predicatie oock geschiet is tot andere plaetsen als op de hoeve bij de leprosen. Sonder dat bynnen de voornoempde stede eenighe beeltstorminge geschiet is geweest maer is den dienst van God Almachtich bynnen de cloosteren ende conventen aldaer met open dueren, sonder opstakel van yemanden gecontinueert geweest.

pagina 314v

Verclarende voorts dat eenen heer Clement Mertenssz., wesende een apostaat, doen ter tijt hem houdende was bynnen der stede van Hoorne alwaer hij poortere ende ingestene was, ende tot diversche stonden vergeselschap wesende met sommighe lieden zonder de namen van die te wetene buyten der stede is gaen predicken zonder dat hij, deposant, oyt geweten oft gehoord heeft dat den voornoempde Clement bynnen der stede van Hoorne in 't openbaer oft in 't heymelijck gepredict heeft gehadt dan ten tijde ~~van~~ voor zijn apostasie ende eer hij tot dwalinge gecomen was. Verclarende voorts dat den voornoempde heer Clement zoe hij borger was van de ingesetene van Hoorne die van der nyeuwer secten **..hweerde** van eenighe feytelijcke aggressie op de beelden oft kercken te doene. D' welck soe hij, deposant, hem laet duncken sulcx nyet geschiet en zoude hebben indien eenighe vrempde leeraers van Empden henlieden bynnen der voors. stede

getransporteerd hadden. Seggende dat den voornoemde heer Clement jegenwoirdich fugityff ende woonende is tot Empden, wesende een vertreck van alle rebellen ende ketters.

Verclaert voorts nyet verstaen te hebbene dat eenighe van de borgers ende ingesetene der voors. stede gepoocht zouden hebben eenige nyeuwe leeraers tegens danck ende wille van de wethouders aldaer inne te brengene.

Verclaert voorts warachtich te wesene dat hij, deposant, in den jare van LXVI in den oost zonder den prefixen dach onthouden te hebbene versocht is geweest van de schout ende borgmeestere der stede van Hoorne doen ter tijt wesende te willen consenteren ende in zijn cloostere te willen logeren een heer van Brederode ende soe veel volcx als hij zoude cunnen logeren waerop hij, deposant, *gravelijck* een antwoirde gaff dat hem nyet wel *mogelijck* en was 't voors. versouck henlieden te accorderen alzoe den voornoemde heere groote familie hadde van jonghe lieden ende edelmans ende dat heurlieden

pagina 315

logyst nyet wel betamen en zoude in een vrouwe convent daer vele jonge religieusen waren, begheerde mitsdien dat se hem zouden willen laten ongemoeyt. In sulcker vuegen dat de voornoemde heere van Brederode zijn logist begrepen heeft, ten huysen van eene Pieter Florisz. staende aende plaetze. Sonder dat hij, deposant, bij ons gevraecht wesende, zoude cunnen oft weten te deponeren wat woirden oft proposten bij den voornoemde heere over maeltijt dien avont gehouden zijn geweest, maer heeft wel gehoirt dat den voors. heere op 's anderdaegs vertrack naer Alckmaer.

Gevraecht wie ter causen van de voors. nyeuwicheden in der religie gepleecht absent, fugityff oft *emmers latiterende* zijn. Verclaert de selve te wetene de voornoemde Pieter Florisz, Mr. Dierick doctor in medecijne, Jan Sprangere, Jan Mertensz. visschere, grooten Alaert lakencoopere, Jan Mertens geseyt jonghe potboene.

Gevraecht op de quality ende conditie van de jegenwoirdige ende oude borgmeesters ende scepenen van den jare LXVI ende LXVII verclaert de selve al wel te kennen ende over sulcx te wetene dat de selve zijn goede ende oprechte *catholicque* lieden die henlieden gestadelijk gedregen, hebben tegens den aenstoot van de nyeuwe sectarisen bewarende de kercken ende conventen met goede scherpe wake.

In sulcker vuegen dat bynnen de voors. stede oft jurisdictie gheen beeldstorminge oft violatien van kercken geschiet en zijn. Hoewel hij, deposant, wel verstaen heeft

[in marge: Ribbert Henrycx]

dat eene Ribbert Henricxz. borgmeestere doen de voors.
gereprobeerde predicatie geschiede tot groote schandale
van *de* ingesetenen aldaer met zijn huysvrouwe de nyeuwe
leeraerts gehoort heeft.
Vercleert voorts wel gehoort te hebbene dat op Sinte
Stevens dach in de Kersdagen anno LXVI eene minrebroeder

pagina 315v

van *de* oude catholicque religie van meyninge ende intentie wesende
het woirdt Goidts te predicken bynnen de voornoempde prochiekercke
is het selve hem beleth geweest, soe men seyt bij eene
Jan Sprangere met zijne complicen, de namen van *de* welcke
hij, depositant, nyet en weet te verclaren, bij ons
gevraecht wesende. Sluytende hiermede zijn depositie
onder stontd gescreven bij mij Heer Willem Geertzoen silverschoon.

[in marge: 10]

Heer Dierick Cornelisz. van Amsterdam, pastoor van de
Groote kercke bynnen der stede van Hoorne. Verclaert
in verbo sacerdotis dat geleden omtrent drye jaren
hij, depositant, bedient heeft als verus de cure van de
prochiekercke der stede van Hoorne. Mitswelcken hem
depositant wel is kennelijck dat bynnen middelen tijde
diversche oproerten ende nyeuwicheden in der religie geresen
ende opgestaen zijn geweest bynnen de provincie van
Hollant ende is hem, depositant, wel indachtich dat diversche
sectarissen (onder welcke was eene Clement Mertensz.,
van Hoorne geboren) henlieden vervoirdert hebben omtrent
de voornoempde stede heur erronense leeringhe te spreynen
tot groot verdriet ende mishagen van *de* goede catholicque
lieden. Verclarende hij, depositant, dat de voornoempde
heer Clement, apostae, noch oock eenighe andere
sectarisen in 't openbaer bynnen der stede van Hoorne
gepredict hebben, maer oft het selve bij hen in 't heymelijcke
geschiet is en zoude 't selve in 't sekere nyet weten te
verclaren.

Verclaert voorts dat bynnen de voors. stede gheen violatie
van kercke oft beelden geschiet ende zijn geweest.
Maer is wel waer dat sekeren tijd bynnen de Groote

pagina 316

kercke den dienst Goidts Almachtich ende zijn heylighen
interrumpt gebleven es ende dat in de meeste furie van *de* factie
die men noempde de gheuserie uuyt vreesse dat indien de

kerckdueren open gebleven hadden ende men daer uuyt ende inne gegaen hadde de quaetwilligen met fortssen ende geweld de beelden aldaer in stucken gesmeten zouden hebben ende eene gereprobeerden leraer daerinne ~~te brengen~~ gebrocht. Hoewel dat bynnen den conventien ende cloosteren der voors. stede den dienst Goidts gecontinueert is geweest bij hem, depositant, als pastoor doende predicatien, misse ende vesperen naer oude maniere van doene.

Verclaert voorts, bij ons gevraecht wesende, dat sommige quaetwillige wel gepoocht hebben met fortse ende geweld in de voors. kercke te geraken maer en is het selve quade concept nyet geffectueert geweest. Onder welke was eene Albert Thijssz. wiens huysvrouwe vercoopt pannen ende andere eerdewerck. Welcken Aelbert (zoe men seyde) over hem hadde eenighe instrumenten ten fijne voors. dienende mitsgaders noch eene boeckbindersknecht. Gevraecht wie ter causen van de voors. nyeuwigheden absent, fugityff oft latiterende zijn, segt in den yersten

[in marge: Pieter Florisz. niet st.yptere]

te wesene eene Pieter Florisz., Mr. Dierick de medecijne, Jan Mertensz. visschere, eene Jan Mertensz. geseyt Potboene. Mitsgaders noch eene Alaert lakencoopere, Jan Sprangere. Verclarende voorts dat absent zijn geweest ende weder gekeert eene Coenen Geertsz., Zoe hij depositant verstaen heeft, Sybert Luytkens, de voornoemde Albert Thijssz.. Welcke voornoemde personen groote fauteurs ende adherenten zijn geweest van de voornoemde sectaris.

Gevraecht op de qualiteyt ende conditie van tegewoirdige ende oude wethouders der stede van Hoorne van de jare LXVI ende LXVII. Segt de wethoudert van desen jaren

pagina 316v

te houdene ende te reputerende goede oprechte ende catholicque personen, frequenterende nerstelijck den dienst Goidts Almachtich. Uuytgesundert eene wiens name hij, depositant, seyt nyet te kennen, wesende de sone van eene Symon Rol, kerckmeestere. Hoewel hij, depositant, gheen souffisande preuve van suspicie tegens den selven en heeft. Sonder dat hij, depositant, de oude wethouders Zoe nyet al kennende en is dan dat hij houdt voor goet ende catholicque Mr. Jan Diericz., voorgaende depositant, ende Jacob Symonssz. deser werelt overleden, mitsgaders noch sekere andere die hem, depositant, nu in memorie nyet en connen.

Verclarende voorts dat 't zijnder depositants kennisse gecomen

is hoe datter diversche ketters *henlieden* logist begrijpen bynnen der voors. stede, zonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, de persoonen oft woonsteden zoude weten te denomineren dat segt dat dies aengaende gestadige fame is. Seggende den schout der *voornoempde* stede dies wel gepreadviseert te hebbende maer wat debvoir oft *diligence* bij den *voornoempde* schout gedaen is geweest en weet hij, depositant, alsnoch nyet. Dan heeft wel gehoort dat op sekeren tijt den *voornoempde* schout uuyt geweest is om eenige van *de* voors. ketters te becommen gelijk hij oock gedaen heeft in 't ondersoecke van *de* nyeuwe leeraerts waer die souden moegen nestelen oft logeren zoe den *voornoempde* schout hem, depositant, aengegeven heeft. Verclaert voorts in de kercke nyet geweest te hebbene ten tijde sekere beroerte aldaer geschiede ten tijde eene minrebroedere aldaer zoude gaen predicken. De welke uuyt vrees 't sermoen achtergelaten heeft *ende* van daer vertrocken zonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, zoude weten te noemen de authours oft wie daer mede doende waren.

pagina 317

Vercleert voorts warachtich te zijne dat in den meye anno LXVII sekeren verloren hoop knechten die men noempde gheusen geweest hebbende onder den dienst van *de* heere van Brederode gecommen zijn geweest voor bij der stede van Hoorn tot bynnen den convente van den regulieren genaempt Blockere, alwaer de selve knechten diversche ~~ingesetenen~~ insolentien ende rudessen bedreven breckende aultaren *ende* beelden ende aldaer spoylerende de ornamenten *ende* clenodien, daer se aen conste geraken. Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, in 't sekere zoude weten te deposeren oft aldaer oock waren eenighe poorters oft ingesetene van Hoorne favouriserende de nyeuwe secte. Maer is wel waer dat bynnen de stede van Hoorne goede wake gehouden was *ende* dat tot bewaernisse der *voornoempde* stede hem *grootelijck* employerende was onder andere eenen Willem Pietersz. zoe hij declarant verstaen heeft. Den welcken hij, depositant, verclaert te wesene een goet oprecht catholicq persoon. Sonder dat hij, depositant, bij ons gevraecht wesende, yet breeder zoude weten te verclaren dan hij hier vore *vercleert* en heeft onderstondt gescreven Theodoris Cornely Amsterdamme .. is

[in marge: 11]

Theodorus Andree Neck, costere van de prochiekercke tot Hoorne, oudt omtrent xli jaren. Geinterrogeert

onder behoorlijcken eede lyfflijck bij hem aen *de* heyligen gehouden. *Getuycht* ende verclaert dat alsoe hij in 't beghinsele van de troublen over bath dan een jaer alhier gebuert te dien tijde tot Dansick was.

pagina 317v

Hij daerop nyet soe precise en zoude weten te *vercleren* oft deponeren dat dat hij hier circa mather in september van daer weder gekeert wesende bevonde dat de kercke alhier al gesloten stont *ende* men gheenen dienst meer en was *doende* in de zelve kercke, maer wel in de cloosteren daer hij ondertijden mede hulpe den dienst singen bij de paters hier ende daer. Midlertijt hoorde hij wel hoe dat men hier *alleene* buyten de stadt was *predikende* de valsche leere van Calvinus *principalijck* bij eenen apostaat heer Clement Mertensz. omtrent de leprosen op seker velt aldaer toebehoorende (zoe hij verstontd) Gheeraert van Avenhorn op het Noort woonende *ende* oock bij diversche andere d'een van Empden een oudt man wesende van 't sestich oft meer jaren. Zoe die hem wel is gethoont geweest over straten gaende zonder te wetene sijnen naem oft waer hij was gelogeert. Zoe oock daer te voren hadde gepredict eenen Jan Aertssz. van Alckmaer tot meer reysen omtrent den regulieren ende der poorten der stede van ~~van~~ Hoorne, respectie. Voorts heeft wel gehoord van eenen Evert Geertsz. gorter die in de huysen ondertijden was vermaningen ~~was~~ *doende* ende oock wel op te dorpen, maer soe hij, declarant, daeraff nyet curieux en was en soude nu daeraff precisie nyet vele weten te *vercleren* waer tot wiens huysen oft plaetssen, hij noch de voors. andere de kinderen waren doopende oft andere sulcke exercitie *doende*. Segt voorts wel gesien *ende* gemerct te hebbene dat den predicant heer Clemen comende van buyten inne van predicken beleyt werdt ende vergeselschapt tot meer reysen *principalijck* bij eenen Coom Gheertsz. tweemtre voor de kercke alhier woonende eene Jeroen straetmakere ende Floris de wevere wie te wetene de voors. Coom ende Floris nu onlancx (soe eenighe alhier in 't beghin der

pagina 318

vastene versorgt werdden, wech geweest ende hen geabsenteert hebben gehad.

Verclaert voorts dat omtrent dien tijde sonder precise den dach onthouden te hebbene, soe hij declarant over tafel was geseten sijn soenken bij hem quam gelooopen roepende dat men de

Groote kercke open slaen woude ende die destrueren ende datter veel volcx derwaerts was loopende omme 't selve te beletten liepe hij oock derwaerts maer zoe hij daer quam vonde wel daer veel volcx hoewel 't selve als eer was geslist maer hoorde daer seggen dat daer op uuyt was geweest eene Albert Thijssz. met sekere instrumenten vergeselschapt met sekeren apothequersknecht ende andere die hem nu nyet voer en comen. Welcke Elbert een wijlen tijts ter saken van dien ende anderen hem heeft geabsenteert gehad. Soe

[in marge: Ribbert Beurssss.....]

oock hij gehoort heeft gedaen te hebbenen Ribert Henricxen corts nae de apprehensie die hij in de vastene als boven gedaen werdt naer Dansick maer oft het was omme dese ende gelijcke saken en weet hij nyet sekerlicx te vercleeren en heeft oock van hem nyet anders gehoirt dan dat zijn huysvrouwe de nyeuwe predicatie sterckelijck was volgene. Vercleert voorts dat alsoe de Groote kercke op Kersavondt te vespertijde werdt open gedaen, zoe se lange gesloten hadde gestaen op Sinte Stevens dach ten sermoone van sekere minrebroedere ~~bruer~~ Jan Vos van Alckmaer groot rumoer daer geschiede dat men hem van *de* preekstoel slaen of trecken woude bij toedoen ende oproer van diversche quaetwillige. Ende onder andere die hij heeft

[in marge: Pieter de Wevere]

hooren noemen eenen Pieter de Wever recht achter sijnent op Gherritzlandt woonende die over lange wech naer den crijch men seet te zijne hier noch wijff ende kinderen hebbende ende diversche andere die hem nu nyet vore en comen. Zoe hij 't selve maer en weet dan van

pagina 318v

hooren seggen, bij diversche catholiquen die het selve beleth hebben als namelijk Dierick Elbertz. leescooperen met sijn bruer ende swagere Lambert Jacobsz. lijndrayere, een oudt man wesende, met hunne geweer (soe men seyde) voor de selven predicant staende als oock deden diversche vrouwen met hunne preeckstoelen ende anderssins die van der saken beter selven weten te spreken ende vercleeren. Gevraecht op de absenten ende fugitiven oft latiterende persoonen. Vercleert dat hij wel gehoort heeft ende genouch bevindt dat ewech zouden sijn, boven die hij hier vore heeft genoempt noch ter tijd Mr. Dierick doctor, Pieter Florisz., Jan Martsz. ende noch eene

Jan Mertensz. visschere ende eene Jan Mertensz. potboene. Hoewel eenighe der selver nu in mayo noch hier hun hebben verthoonte gehad, maer *omme* wat redenen en soude hij precise nyet weten te verclaren. Dan heeft wel gehoort dat se seer hebben gegeust. Onder stont gescreven Theodorich Andoer Neck.

[in marge: 12]

Hilbrant Hilbrantsz. de backere, oudt omtrent lii jaren. Geinterrogeert onder eedt lijffelijck bij hem aen den heyiligen gehouden op den oorspronck *ende* occasie van *de* voorledene troublen, predicatien ende anderssins desser naer gevolght is. *Getuycht* ende verclaert dat alsoe hij de predicatie noch sulcke geselschap noyt en heeft gevolght daer soe nyet precise en zoude aff weten te vercleeren dan dat hij wel gemerct heeft dat in 't beghin al eer men begonst te predicken ende doen de heere van Brederode met zijn edelen hier over erde

pagina 319

weder lach en liep datter diversche vergaderinghen gebuerden van diversche vrempdelinghen in 't Appelstege ten huysse van den jonghen Dierick van Scellinckhout veerman op zeelandt. Alwaer mede inne was woonende

[in marge: Mr. Jan de schoelmeestere]

eenen Mr. Jan de Schoelmeestere ende aldaer eenighe predicanten ende onder andere eenen ouden man vriese wesende hun onthielden uuyt ende inne ginghen, ende daer inne *ende* uuyt geloop was. Ende soe hij heeft wel van diversche hooren seggen dat men daer te wetene tot Meestere. Jans de vermaningen oft predicatien dede, zoo oock daer dickmael uuyt *ende* indde ginck sekeren verloopen monnick cruysbroedere genaempt Bruer Jan Cleen, ende noch een andere jonkachtich vriese oock verloopen monnick wesende (soe men seyde) sonder gehoort te hebbende dat de selve ergens in 't openbaer zouden gepredict oft vermaningen gedaen hebben. Dan dat hij oock wel heeft hooren verhalen ende seggen dat eenen Evert Geertsz. gepredict hadde ten huysse van den ouden schouteth deser stadt, toecomende seker Amsterdammemeer daer doen inne woonende was seker jonghe vrouwe persoon zonder haer anders te kennene soe hij oock het volck daer uuyt *ende* inne selver heeft sien ende weten gaen totte voors. vermaninghe oft predicatie. Soe hij ter waken was gaende oock hoorende in 't voor bij passeren singhen de psalmen overluyde.

Segt voorts noch wel gehoirt te hebbene ende verstaen dat man desgelicx zoude hebben geprect ten huysen van eenen

[in marge: Jan Steens]

Jan Steens Schippere van een boyere maer bij wien en weet hij nyet precise. Maar seyde men hem, declarant, doen ter tijt dat het volck daer dick waeren uuyt *ende* inne gaende ende anderssins daeraff gemeyne fame was. Dat oock de huysvrouwe desselfs ~~was~~ Jans eertijden zoude ontleent hebben twee groote ijseren smee hamers *omme* de groote kerke mede open te slane *ende* te destrueren *ende* daer

pagina 319v

toe opgeroyt hebbende sekere persoonen *omme* 't selve te effectueren en hadden 't selve nyet beleth gewordden bij eenige goetwillige persoonen, soe hem verhaelt heeft sekere smitsknecht genaempt Dierick Aertsz. naer zijnen besten. Ende dat daer mede doende *ende* besich waren geweest soe hem doen weerde geseet eene Elbert Thijss. met sekeren Abraham de Jonghe, boeckbindersknecht, ende sekere apothecarisknecht *ende* was 't selve op eene middach tusschen xi *ende* xii uren. Maer dat 't selve beleth werdde (soe 't Godt voechde) bij sekere sleepersknechten daer over comende gelooopen *ende* andere goede luyden.

Seet voorts dat hij tot meer reysen metten predicant heeft sien gaen *ende* staen oock van *de* predicatien comende eene Coom Geertsz. creemere bij de kercke alhier woonende, schoonvadere des voors. Elbert Thijssz. *ende* eene Floris de wevere.

Vercleert voorts wel gesien *ende* gemerct te hebbene soe hij, declarant, daer oppe gaen *ende* acht sloege dat eene Jan van Necke met zijn sone veel te doene te lopen te gane *ende* te stane hadde metten gheusen soe op den merct als elders *ende* hem de saken scheen seer te moegene. Maer oft hij metten predicant oft predicatie was anderssins moeyende en weet hij nyet dan dat hij sulcx wel heeft hooren seggen dat hij de predicatien frequenteerde. Desgelicx vercleert noch van eene Ribert Hercxzen dat

[in marge: Ribbert Henrrics]

hij, declarant, wel gehoort heeft tot diversche stonden dat hij met zijne huysvrouwe seer den predicant *ende* predicatie hanteerde daer aff vele verwondert waren soe hij borgmeestere geweest was het jaer te voren. Ende noch was dat hij anders nyet en weet die

oock seer groote conversatie altoos hadde metten ghenen die gheusen waren metten selven groote

pagina 320

sprake ende familiariteyt hebbende ende onder andere

[in marge: Pieter de Wevere]

met eene Pieter de wevere ten tijde dat de selve van hier naer den crijch van den gheusen daer hij hem noch verstaet te dienene, vertrock die altoos vele praets met hem hadde. Alle de welcke voors. personen meest absent, fugityff ende latiterende geweest hebben zoe oock eenighe alsnoch zijn. Maer oft de selve van vreesse omme de voors. saken onder het dexel van hunne coopmanschap oft anderssins zijn geweest en weet hij nyet sekerlijcx. Zoe eenighe van hen zeevarende ende coopluyden zijn herwaerts ende derwaerts gewoon te varen ende te reysene. Seet voorts dat boven de voors. genoempde personen hij noch heeft gemist ende verstaet geweest te hebbene ende eenighe alnoch tegenwoirdelijck te zijne absent ende vluchtich eene Mr. Dierick de doctor uuyt dien hij groote conversatie heeft gehadt metten predicant ende principalijck heer Clement ende de gheusen, Jan Cornelisz.

[in marge: personen absent oft fugityf]

Sprangere die metten nap gegaen zoude hebben in hunne vergaderinge. Desgelicx eene Pieter Florisz., Jan Martssz. met noch andere twee Jan Martssz. d'eene genaempt Visschere ende d'andere potboene, die al meest hun hebben geabsenteert sedert het versueck, d'welck men dede hier in der stadt in 't begin der voorledene vastene. Soe hij oock verstaet ewech geweest te zijne sonder te wetene oft 't selve is omme sijne coopmanschap oft nyet eene Syvert Luytkens lakencoopere. Seet voorts wel gesien te hebbene op Sinte Stevens dacht over jaer (zoe de kercke seer lange gesloten gestaen hadde ende doen geoepent was op ten Kersavondt) dat ten sermoone van eene minrebruere doen daer predickende op ten middach groot getier ende rumoer gemoneert werdde bij den gheusen soe dat se hem van de stoel hebben woudden ende geschapen was sulcx geschiet

pagina 320v

te hebbene en haddet nyet beleth geworden bij eenighe goetwillige personen, soe men hem daer doen over comende in 't eynde van de sermoone verhaelde. Zoe datter diversche poingaerden waren uuyt geweest bij eenighe goetwillige tot defentie van *de* selven predicant ende eenighe vrouwen met hun preeckstoelen, ook dat heer Cl[ement] d'ander partye die hem geerne op den stoel hadden ge[.] ende daer toe nyet willende verstaen van daer naer..... gewoonlijck plaetze geleyt hadde ende soe den hoop..... sach wel nyet kennende hij, declarant, dat de voors. Pieter de Wevere op eenen bancke staende groot gebeerde maect met sijne handen worpende, maer zijne woirden en[.] conste hij nyet verstaen met eenige andere die hij v[....] verre soe nyet en kende. Gevraecht voorts op de beleyden van de schutterye ten doen den heere van Brederodens volck daer quam als oock doen de heere van Meghen daer arriveerde. Verclaert dat en aencomende desselfs heer van Meghen diversche waren wel gesindt dat men den selven heer van Meghen zoude inne laten ende eenighe andere. Maer wie *ende* hoe en zoude hij nyet precise weten te verclaren. Ende van den volcke hier voor bij de st.... passerende te dien tijde soe hij was ten reguleren *ommen* [..] te assisterene en zoude daeroppe nyet sekerlick weten te verclaren. Seet oock dat hij ten voors. regulieren nyemanden van de borgeren oft anderen van sijne kennisse gesien oft gemerct en heeft die hen vueghden metten gheusen knechten ende boemen de kercke aldaer ende daer omtrent destruerende. Onderteckent met alsucken mercken X.

pagina 321

[in marge: 13]

Dierick ende Cornelis Elertssz. Verduyn, gebruederen oudt xxxiiii *ende* xxi jaren respective oft daer omtrent. Geinterrogeert onder behoerlijcken eeden bij hen aen God *ende* de heyligen gehouden op de desordre in de kercke alhier op Sinte Stevens dach anno LXVI. *Getuygen* ende verclaren eendrachtelijck dat alsoe zij 't samen gheten hadden ten huysen haers moeders met Cornelis Janssz. hun swagere ende dat zij gehoort hadden ~~ten huysen haers moeders~~ een vlucht.*er* dat als doen voor handen was dat in de Groote kercke zoude comen predicken heer Clement, apostoet, lange daer te voren zijn quade *ende* valssche leer verbreyt hebbende buyten der stadt te wijke de selve kercke hadde gesloten gestaen *ende* op den Kersavondt dat ze werdt open gedaen. Ende zij beduchtende

datter aff zoude moegen comen des tot Antwerpen daer hij Cornelis daer te voren 't selve hadden gesien naer het singhen van seker psalmen ende elders tot meer plaetzen gebuert was *omme* het selve te helpen beletten ghingen 't samen derwaerts. Ende daer comende *ende* edelen volck vindende soe mans soe vrouwen van alle sorten. D'een wachtende op den voors. heer Clement, soe 't scheen, ende de proposten gingen ende d'andere op den minrebroedere bruer Jan Vosch van Alckmaer, die corts daer naer op ten stoel quam *ende* zijne sermoon bestont. Midler tijd quam daer een geroep dat Clement voors. quam ende riepen eeinge overluyde "Ghij monnick, ghij hebter lange genouch gestaen. Het is nu onse buerte" oft gelijcke woirden zonder dat zij souden weten te vercleeren bij wien, soe sij met noch eenige andere seer bij den stoel *omme* redene *voors.* stonden

pagina 321v

bereet *omme* 't selve verdeeghenen, hoorden noch eenigehe andere woirden ende weder woirden gerijsen omtrent de selve plaetsse bij den aultaer naest den stoel te choor waerts ane naer hueren besten. In vuegen dat seker sleeper Cornelis Coppenssz., overleden, seyde opte woirden die daer van eenige gebuerde "laet sien wien aff halen sal" oft gelijcke woirden midler tijt wertter geloop van volcken ter kercken waert uuyte ende scheen (soe zij *verstaen* hebben) datter een graff inne viel soe datter diversche schenen over te vallen *ende* soe sij deposanten met hunnen voors. swagere Job Symonssz., Merten Jacobssz. ende eenighe noch andere goetwillighe 't samen staende ende quader maten beduchtende waren ende den minrebroedere op zijn knyen vallende ende zijn sermoon *verlatende*, stelden zij hen voor de selven stoel tot deffende van den bruer seer verslagen wesende nemende eenighe **hande** in hunne handen soe poingnaerts ende ander cort gewaer des zij bij hen hadden als oock deden eenighe vrouwen met hunne preeckstoelen ende onder andere de bruedere des voors. Coppens Wybrant genoempt oock doot nemende in zijn handt sekeren langen stock ende voorts d'een ende d'andere des hij in de handt crege, loopende *ende* daer mede sonder die gekent te hebbende roepende dat hij voort zoude gaen met zijn sermoon naer oude constitutie. ende 't selve nyet *verlaten*, soe hij dede. Verclarende wel naderhant verstaen te hebbene dat *heer* Clement nyet tegenstaende des voors., is de voors. kercke voor bij oft uuyt ginck predicken op zijn *gewoonlijcke* plaetsse buyten op 't karen besijden der siecken

op seker landt toecomende in huere eene Jacob Diericxz., daer besijden nu overleden. Vercleeren voorts dat alzoee eenige der voors. onwillige sittende omtrent de *voors.* aultaer als *namelijck* onder andere eenen decker *genaempt* 't Hoomken, een cuyperken, cleyn persoon, ende eene Jan Sprangere soe hij, Dierick, conste gesien bestonden mamer te makende van psalmen te singen noemende tot dien eynde (naer hueren besten den 148 hebbende de boecken in de handt seyde daeroppe seker oudt man genaempt Niclaes schippere op staende omtrent hem det evenverre sij des begonsten datter slagen *omme* gaen zouden oft gelijcke woirden. In vuegen dat mitsdien ende apparente van weere als boven sij supercedeerden vertroocken 't samen uuyter kercke soe datter eenighe vrouwen hun metten preeckstoelen vervolghden ende onder andere (zoe men doen seyde) de moeder deselffs Sprangere haren sone. Onderteekent Cornelis Ellertsz.

Vercleert voorts de voors. Dierick appart dat noch voor Kermisse daer te voren ombegrepen des justen tijts noch een **vluchtmer** was gaende. Dat alsoe sij gheusen lange genouch in den regen ende windt gepredict hadden oock een kercke willende hebben bestonden op eene middach eenige persoonen de Groote kercke (doen al gesloten staende als boven) open te willen slaen met hamers die se daer toe schenen geleent ende gebrocht te hebbene *ende* soe hij gerucht hoorende op ter straten hij, declarant, naer der kercken waerts gegaen ende onder wegghen sach daer overcomen dat sekere sleepers gesellen wech voor hem stieten eenen Albert Thysens met noch seker cort geselleken een boeckbindere zoe hij *verstont* *ende* eenige anderen

die met slijck ende dreck beworpenen, ende voorts wech stootende, waer aff heer Frans de schoelmeestere beter bescheet zoude moegen weten weten te seggende. Segt voorts, des gevraecht zijnde, dat op sekeren tijt noch geleden zijn twee jaren ombegrepen hij, declarant, sittende in seker camerken in de Roode moelen alhier met de secretaris contractus eene schout Valck, de voors. heer Frans ende zijn swagere naer zijnen zij 't samen mercten dat aldaer groot inne *ende* uuytgelooop was op te groote camer aldaer *ende* ierst in de **stove** daer men doen 's tijde dat men was vergaderende *omme* sekeren roep (soe men seyde) van den bloetboecke oft *omme* d'inquisitie

voor te stane daer (onder meer andere doen waeren)
Mr. Dierick de doctor, Pieter Florissz., Jan Cornelissz.
Sprangtre, Jan Martssz., visschere, eenen grooten Alaert
Janssz. met eenen Evert Geertssz. gorter predicant
ende meer anderen hem nu mits den laps van tijde uuyter
memorien. Maer wat men daer doen tracteerde en weet
hij, declarant, nyet in 't sekere noch oock ofter Willem
Pietersz. schijtgelt bij was. Dan wasser eenen grooten
hoop naer 't geruchte des hij daer mercken conste ende onder
andere naer zijne duncken datter een oft twee van *de* heer van
Brederodens volck mede bij hen vonden, zoe hij naderhant
verstont. Mitswelcken ende anderen redenen hij verstaet
absent oft latiterende geweest ende noch te zijne respectivve
Mr. Dierick de doctor voors., Jan Martsz. visschere

[in marge: Absenten of latiterenen]

Pieter Florissz., Jan Cornelissz. sprangere, de voors.
Aelbert Janssz., Evert Geertssz. gorter ende andere
hier vore genoempt hen grootelijck met troublen dees tijdt

pagina 323

gemoeyt hebbene. Soe hij oock verstaet geweest te sijne
Alaert Janssz. lakencooper, Ribbert Hercxz, Cornelis Corn
Geertssz., Jeroen Straetmakeren, Mr. Jan de schoelmeestere,
Jan Mertenz. Potboene. Sonder de redenen te wetene
waeromme oft gelegentheyte heurieder saken, dan dat se
grootelijck de predicatie hebben gevolcht ende den predicant

[in marge: Willem Pietersz.]

gefavouriseert. Te min van Willem Pieterssz. schietgelt
dien hij altoos seer catholicq gekent heeft ende seer
wel gedragen te hebbene in desen turbulenten tijt, sonder
yet anders van hem te wetene oft hij hem metten heer
van Brederode gemoeyt heeft oft anderssins hem misgaen
hoewel hij, declarant, wel gehoort heeft dat hij
een *versocht* wesende, wat op sijde *vertrocken* is geweest
maer nu hier openlijck gaende ende staende is.
Onder stont gescreven Bij Dirck Ellertz. velduyn.

Charels Smyte   Jehan van Salle